

Šindelář, Pavel

Etnografie Číny

Etnografie Číny 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014

ISBN 978-80-210-7049-3; ISBN 978-80-210-7052-3 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130581>

License: [CC BY-NC-ND 3.0 CZ](#)

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220902

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Etnografie Číny

Pavel Šindelář

Masarykova univerzita
Brno 2014

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Etnografie Číny

Pavel Šindelář

**Masarykova univerzita
Brno 2014**

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Dílo bylo vytvořeno v rámci projektu Filozofická fakulta jako pracoviště excelentního vzdělávání: Komplexní inovace studijních oborů a programů na FF MU s ohledem na požadavky znalostní ekonomiky (FIFA), reg. č. CZ.1.07/2.2.00/28.0228 Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

© 2014 Masarykova univerzita

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora-Neužívejte dílo komerčně-Nezasahujte do díla 3.0 Česko (CC BY-NC-ND 3.0 CZ). Shrnutí a úplný text licenčního ujednání je dostupný na: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/cz/>.

Této licenci ovšem nepodléhají v díle užitá jiná díla.

Poznámka: Pokud budete toto dílo šířit, máte mj. povinnost uvést výše uvedené autorské údaje a ostatní seznámit s podmínkami licence.

ISBN 978-80-210-7049-3 (brož. vaz.)

ISBN 978-80-210-7050-9 (online : pdf)

ISBN 978-80-210-7051-6 (online : ePub)

ISBN 978-80-210-7052-3 (online : Mobipocket)

Obsah

Úvod	8
O čem je dobré přemýšlet?	8
Homogenita a rozmanitost	10
Poděkování	11
Jak se skripty pracovat	13
Prostorové vymezení	13
Etnická klasifikace	13
Řazení obsahu	13
Členění kapitol	14
Obsah kapitol	15
Přílohy	15
Etnické skupiny	17
Skupina sinická	17
Hanové (汉族 Hàn zú)	17
Huiové (回族 Huí zú)	24
Korejci	31
Korejci (朝鲜族 Cháoxiǎn zú)	31
Tunguzsko-mandžuská etnika	35
Mandžuové (满族 Mǎn zú)	35
Xiboové (锡伯族 Xíbó zú)	40
Hezheové (赫哲族 Hèzhé zú)	43
Evenkové (鄂温克族 Èwēnkè zú)	47
Oročeni (鄂伦春族 Èlúnchūn zú)	50
Rusové (Indoevropané)	54
Rusové (俄罗斯族 Éluōsī zú)	54
Mongolové a příbuzná etnika	58
Mongolové (蒙古族 Měnggǔ zú)	58
Daurové (达斡尔族 Dáwò'ěr zú)	64
Dongxiangové (东乡族 Dōngxiāng zú)	67
Bao'anové (保安族 Bǎo'ān zú)	71

Tuové (土族 Tǔ zú)	74
Turkická etnika	79
Ujguři (维吾尔族 Wéiwúěr zú)	79
Uzbekové (乌孜别克族 Wūzībiékè zú)	86
Kazaši (哈萨克族 Hāsàkè zú)	89
Kyrgyzové (柯尔克孜族 Kēěrkèzī zú)	93
Tataři (塔塔尔族 Tǎtǎěr zú)	96
Salarové (撒拉族 Sǎlā zú)	99
Yugurové (裕固族 Yùgù zú)	103
Tádžikové (indoevropané)	107
Tádžikové (塔吉克族 Tǎjīkè zú)	107
Tibeto-barmská etnika	110
Tibeťané (藏族 Zàng zú)	110
Luobaové (珞巴族 Luòbā zú)	118
Menbaové (门巴族 Ménbā zú)	120
Qiangové (羌族 Qiāng zú)	123
Pumiové (普米族 Pǔmǐ zú)	127
Tujiaové (土家族 Tǔjiā zú)	129
Baiové (白族 Bái zú)	133
Achangové (阿昌族 Āchāng zú)	137
Yiové (彝族 Yí zú)	140
Lisuové (傈僳族 Lìsù zú)	145
Lahuové (拉祜族 Lāhù zú)	149
Haniové (哈尼族 Hāní zú)	153
Jinuové (基诺族 Jīnuò zú)	156
Naxiové (纳西族 Nàxī zú)	159
Jingpoové (景颇族 Jǐngpō zú)	164
Derungové (独龙族 Dúlóng zú)	168
Nuové (怒族 Nù zú)	171
Mon-khmérská (austroasiatská) etnika	173
Bulangové (布朗族 Bùlǎng zú)	173
De'angové (德昂族 Dé 'áng zú)	176
Waové (佤族 Wǎ zú)	179
Jingové (京族 Jīng zú)	183

Tajská etnika	185
Zhuangové (壮族 Zhuàng zú)	185
Buyiové (布依族 Bùyī zú)	190
Daiové (傣族 Dǎi zú)	193
Liové (黎族 Lí zú)	199
Dongové (侗族 Dòng zú)	203
Shuiové (水族 Shuǐ zú)	209
Maonanové (毛南族 Màoán zú)	212
Mulaové (仡佬族 Mùlǎo zú)	216
Gelaové (仡佬族 Gēlǎo zú)	219
Hmong-mienská skupina	220
Miaové (苗族 Miáo zú)	220
Yaové (瑶族 Yáo zú)	225
Sheové (畲族 Shē zú)	228
Malajsko-indonéská (Austronéská) etnika	232
Gaoshanové (高山族 Gāoshān zú)	232
Číňané v zahraničí	237
Doporučená literatura	241
Doporučené internetové zdroje	265
Tabulky a mapy	266
1. Mapa: Přehled největších etnických skupin v ČLR	266
2. Mapa: Rozsáhlé nečínské etno-kulturní celky v ČLR	266
3. Mapa: Přehled etnických skupin jižní Číny	267
4. Tabulka: Přehled oficiálních národností ČLR dle počtu	268
5. Tabulka: Lingvistické dělení čínských etnik	271
6. Mapa: Jazykového dělení obyvatelstva ČLR	274
7. a, b Tabulka a mapa: Dialekty čínštiny	275
8. Mapa: Náboženství Číny	276
9. Mapa: Administrativní dělení Číny	277
10. Tabulka: Autonomní administrativní celky ČLR	278
11. Mapa: Sinofonní svět	292
12. Tabulka: Číňané v zahraničí	293

Seznam obrazových příloh,

map a tabulek

294

Obrázky v textu

294

Mapy a tabulky

299

O čem je dobré přemýšlet?

Skripta, která právě držíte v ruce, jsou zamýšlena jako studijní materiál, váš průvodce a pomocník, užitečný referenční rámec sloužící primárně k postupnému a hlubšímu porozumění Číně a lidem, kteří tuto zemi obývají, stejně jako těm, kteří ji spravují. Tento studijní text by měl poskytnout vhled do širších souvislostí i konkrétní fakta o způsobu života, který rozmanité komunity v Číně vedou, a o kultuře, jejímiž jsou nositeli. Měl by sloužit jako zdroj souhrnných, rozhodně však nikoliv vyčerpávajících informací, užitečných pro uvedení do problematiky etnického složení společností obývajících prostor uvnitř hranic současné Čínské lidové republiky.

Publikace je primárně určena studentům a zájemcům o čínská studia. Může být užitečným pohledem na problematiku čínské společnosti pro zájemce, kteří mají zázemí různých společenskovedních oborů nebo přistupují k tématu z rozličných metodologických východisek. Může se hodit všem, kteří se snaží pochopit čínskou realitu z hlediska etnologie, sociální či kulturní antropologie, geografie, demografie, ale i historie, sociologie, lingvistiky či politologických věd.

Jde primárně o etnografický přehled současné čínské společnosti v nejširším slova smyslu, pokus o systematické zmapování rozmanitosti existující v prostoru politickými procesy vymezeného a historicky podmíněného státního útvaru. Při jejím studiu je nutné mít stále na paměti několik základních faktů, bez nichž může být práce s touto příručkou zavádějící nebo dokonce kontraproduktivní:

1. Terminologie a taxonomie, sekterou etnologie (tedy věda zabývající se etnickou identitou) pracuje, jsou uměle vytvořené konstrukty, které mají za úkol pomoci uchopit a zkoumat lidskou společnost. V případě všech kategorií, jako jsou etnicita, etnická skupina, národnostní menšina, národnost, národ či kultura, jde o koncepty, které nemají svůj pevně daný obsah a nepanuje o něm ani shoda napříč vědeckou obcí. Jiný význam mohou mít z pohledu na etnickou pospolitost zvenčí, jiná hlediska zpravidla nabízí pohled z vnitřku této kategorie.

2. Terminologie a koncepty, s nimiž pracuje etnologie či jiné společenské vědy, se mohou z nástroje pochopení a analýzy snadno stát v rukou politiků, sociálních inženýrů, ale i vědců samotných nástrojem k prosazování zájmů, ovládnutí, omezování či utlačování. Jde o problém, který je aktuální zejména v čínské politické realitě, kdy podstatná část legitimacy moci a vládnutí stojí na základech ideologie budované kolem etnického klasifikačního systému, o němž bude v těchto skriptech velmi často řeč.

3. Pohybujeme se na rozhraní dvou velkých kulturních a do určité míry stále oddělených myšlenkových systémů – západního a asijského, či chcete-li konkrétně českého a čínského. Problém s překladem termínů jako lid či národ a s pochopením jejich významu, který v sobě nesou, je obrovský i pokud se má činit mezi češtinou a němčinou (Volk, Nation), tedy jazyky dvou etnických skupin, které spolu po staletí sdílí nejen geopolitické hranice, ale do značné míry i středoevropský kulturní a intelektuální diskurz. A není to problém jen jazyka, ale především kontextu, v němž daný koncept, termín nebo představa existuje. Jiný obsah nese například termín „česká mentalita“ v Praze a jiný v Karvině. Proto je pochopení historie i současného obsahu čínských termínů jako *minzu*, *zhonghua minzu*, *zhongguo renmin*, *shaoshu minzu*, *hanzu* více než problematická. Analýza těchto konceptů není předmětem tohoto etnografického přehledu, ale v seznamu doporučené literatury na konci skript naleznete řadu jiných knih a článků, které se těmito otázkami zevrubně zabývají.

4. Strukturování osnovy této práce vychází ze systému, který pro etnografickou klasifikaci vlastní společnosti používá čínská administrativa. Důležitým stanoviskem, které by nemělo zapadnout v množství konkrétních informací, map a fotografií, je to, že **klasifikace, k níž se hlásí velké množství čínských vědců, s níž pracuje administrativa Čínské lidové republiky, a způsob, kterým ji čínská vláda aplikuje na jednotlivé komunity - tedy národnostní politika čínského státu - je vysoce problematická a často i značně manipulativní a represivní!** Pro řadu zástupců oficiálně uznaných oficiálně nerozeznávaných etnických skupin je tento systém a z něj vyplývající důsledky ponižující nebo nespravedlivé. Na druhou stranu se část zástupců etnických menšin rozhodla tuto klasifikaci a s ní spojenou politiku pragmaticky přijmout, naučila se ji využívat ve svůj prospěch a čerpat nejrůznější výhody, které z ní pro ně plynou (volnější

pravidla populační politiky, kvóty a výhody ve vzdělávání a sociálním systému, určitá míra samosprávy a autonomie).

5. Existují alternativní systémy etnické klasifikace čínské společnosti – s některými pracují například křesťanští misionáři, s jinými vědci, jiné používají sami obyvatelé Číny, když dle vlastních zkušeností a vlastního vnímání své identity a identity vlastního okolí dělí lidi a společenství do různých skupin s vlastní specifickou kulturou, vlastním způsobem dorozumívání, kolektivně sdíleným náboženským či společenským rituálem. Příklady různých druhů alternativního etnického třídění naleznete jak v textu těchto skript, tak i v některých odkazech v kapitole *Doporučené internetové zdroje* a v mapách.

Homogenita a rozmanitost

Čínská společnost je společností nepředstavitelně rozmanitou – rozmanitou geograficky, přírodně, antropologicky, myšlenkově, kulturně a historicky, nábožensky, sociálně, třídně, jazykově, gastronomicky, generačně, dokonce rozmanitou i ideologicky či politicky. Jedním z rysů této rozmanitosti je právě její etnické složení, které mnohé jmenované v sobě zahrnuje. Systém oficiální státní etnické klasifikace, kdy zákon rozeznává v rámci Čínské lidové republiky pouhých 56 národností – 55 etnických menšin a jednu obrovskou etnickou většinu –, je ve své strnulosti (poslední změny proběhly v 80. letech 20. století) a zároveň při svém společenském dopadu a významu velmi omezující. Existuje velké množství komunit, které se cítí etnicky odlišné a chtěly by využívat možností, které uznání etnické jedinečnosti poskytuje, ale čínský stát tuto poptávku nereflektuje a není v moci jednotlivých skupin na tom něco změnit. Některá etnika tak zůstávají nerozeznána, anebo jsou zahrnuta jako drobné místní odchylky do větších celků, v rámci nichž nepocítují sdílenou identitu s jejími ostatními zástupci.

Tento tlak na homogenizaci jednotlivých oficiálně uznaných etnických skupin je asi nejlépe ilustrovatelný na existenci etnika Han. Tento miliardový populační kolos, obývající oblasti od mrazivého severu po tropický jih, žijící ve stepích, na pouštích, ve velehorách, na pobřeží a ostrovech i v moderních velkoměstech, hovořící řadou vzájemně nesrozumitelných „dialektů“, vyznávající odlišné lokální kultury, kultivující krajinu odlišným způsobem, holdující jiným

druhům pokrmů a nápojů, je přesto považován za jediné etnikum, jediný homogenní celek. Existuje obrovská škála různých lokálních a regionálních identit, jejichž pěstování a udržování nemusí znamenat politický rozpad země. V současné politické garnituře je však důraz na soudržnost a homogenitu (etnika Han, Čínské lidové republiky i širěji chápané čínské identity) vrostlý hluboko do jejího státoporného organismu. Na něm je vybudován politický a společenský systém Čínské lidové republiky. V očích jejích současných správců závisí na udržitelnosti této etnické a národní identity budoucí osud Číny (a její vlády) jako celku. Jde pochopitelně o historický a politický konstrukt. Představa, že například velikostí a populací srovnatelná Evropa se v budoucnu stane společností etnicky homogenní, je dost těžko realizovatelná. Přesto to neznamena, že by proto neměla být Evropa schopná žít v budoucnu v jediném státním nebo politickém celku. Ten lze vystavět i na jiných základech než je pokrevní či etnická spřízněnost, případně kulturní a civilizační dominance jedné skupiny nad druhou. I pro čínskou budoucnost se zdá představitelný vývoj k větší vnitřní diferenciaci a větší míře autonomie jejích jednotlivých etnických, kulturních či náboženských složek.

Poděkování

Na přípravě těchto skript se rešeršemi, shromažďováním pokladů a textového i obrazového materiálu významně podíleli i studenti oboru Kulturní studia Číny v rámci historicky prvního kurzu věnovaného problematice etnografie a národnostní politiky v ČLR v rámci FF MU (jarní semestr 2013). Všem níže jmenovaným proto patří za jejich práci můj dík!

Bartovičová Nina, Blažková Veronika, Boráňová Adéla, Cabáková Barbora, Bubeníčková Tereza, Cabáková Barbora, Cuberová Júlia, Dajča Andrej, Hálová Eva, Harčarová Ivona, Hečková Anna, Hegerová Terézia, Helebrandt Lukáš, Hlinka Tomáš, Chrápavá Alena, Ihnatoliová Lucie, Jakubcová Aneta, Janča Oldřich, Khachatryan Vardan, Kloudová Jana, Kochová Tereza, Kolesa Jan, Končíková Veronika, Kovář Jiří, Křížová Daniela, Liptrová Terezie, Márkusová Mária, Mattovičová Alexandra, Mattuš Libor, Michalská Eva, Možný Jakub, Nguyen Thi Cam Nhung, Osičková Michaela, Pavloňová Zuzana, Pazourek Martin,

Perce Hilda, Poledňáková Nicola, Prášková Monika, Rašková Zuzana, Sedláková Viera, Schielová Kateřina, Stejskalová Tereza, Štěpánová Helena, Tomková Lujza, Vančurová Bohumila, Vik Matúš, Zdráhalová Martina.

Děkuji také všem autorům poskytnutých fotografií, jmenovitě Adamu Duškovi, Zdendovi Komrskovi, Martině Šindelářové Skupeňové, Lukáši Helebrandtovi, Jirkovi Kučerovi i Jarmile a Václavu Kaškovým.

Jak se skripty pracovat

Prostorové vymezení

Skripta představují jednotlivé signifikantní etnické skupiny Číny. Záměrně v tento moment nepoužíváme termín Čínské lidové republiky, protože ačkoliv tento státní útvar je zásadním referenčním prostorem, v němž se budeme pohybovat, bude učiněn pokus zasadit etnickou situaci do trochu širších souvislostí. Zmíníme se o situaci na Taiwanu, o situaci tzv. *huaqiao*, tedy Číňanů žijících za hranicemi ČLR, a u jednotlivých etnik si budeme všimat i přirozeného přesahu do okolních států a někdy i značně vzdálených regionů.

Etnická klasifikace

Jak již bylo zmíněno v úvodu, členění skript vychází ze systému klasifikace zavedené v 50. letech v mladé Čínské lidové republice a fungující s jistým rozšiřováním do dnešní doby. Jde o systém dnes 56 čínským státem oficiálně uznaných etnických skupin, konkrétně o 55 etnických menšin a jednu většinu. Toto rozdělení nám ale bude především kostrou, na které se pokusíme demonstrovat větší rozmanitost uvnitř tohoto systému, stejně jako problematičnost jeho konstrukce. Budeme se snažit hledat uvnitř jednotlivých skupin, nacházet přesahy a poukazovat na jeho nekonzistentnost a problematičnost.

Řazení obsahu

Každá kapitola je věnována jedné z oficiálně definovaných a legalizovaných etnických skupin v rámci ČLR. Řazení jednotlivých skupin za sebou se pokouší následovat jistou vnitřní logiku, která odkazuje na etnickou, související jazykovou a zároveň i geografickou blízkost kapitol po sobě následujících. Pokud si představíte mapu Číny, tak vyrazíme z jejího středu (tím je v čínském případě východní část země s těžištěm v severočínské nížině) od klíčových a vnitřně velmi

diferenciovaných Hanů a na ně pevně napojených Huiů směrem na sever, přes jazykově izolované Korejce vzhůru k tunguzským etnikům. Poté se náš zájem stočí východně, k altajsky spřízněným mongolským a dále turkitským skupinám. Tam se obrátíme podruhé směrem k etnicky nejpestřejšímu jihu a tibeto-barmskou cestou sestoupíme až do tropickou vegetací porostlých hor. Tam navštívíme austroasiatská etnika, mezi početnou skupinou taj-kadajských jazyků a kultur se pokusíme objevit mon-khmérské ostrovy a pak zamíříme dále na východ na moře k austronézánům a od nich ještě dále do světa za v zahraničí žijícími čínskými světoběžníky.

Členění kapitol

Každá kapitola je věnována jedné skupině v rámci oficiální klasifikace a každá v úvodu obsahuje hlavičku se základními informacemi: českým názvem¹, čínským názvem ve znacích a v pinyinu.² Následuje reprezentativní výčet alternativních jmen a označení existujících pro danou skupinu, počet k ní se hlásících příslušníků,³ údaje o výskytu v rámci ČLR a údaje o výskytu v zahraničí. Následuje lingvistické zařazení – název jazyka, kterým etnikum mluví a jeho zasazení do systému jazykových rodin, větví a skupin. Úvodní informace z hlavičky kapitoly je možné konzultovat s komplexními přehledy a mapami, které jsou umístěny na konci skript v přílohách. Následuje samotná charakteristika skupiny, která už není vzhledem k rozmanitosti jednotlivých zástupců jednotně strukturovaná. Zpravidla se začíná zasazením do kontextu, obecnými informacemi, etnogenezí, historií a jazykem. Následuje nejčastěji popis tradičního způsobu života a obživy, popis typického jídelníčku, informace o typu obydlí, tradiční architektuře a řemeslech. Další část bývá věnována náboženským představám a rituální praxi, svátkům a oslavám, sociální organizaci a končí se tradičním lidovým oděvem a tradiční lidovou kulturou. Na konci každé kapitoly je přehled několika textů a publikací, které mohou zájemci informace o dané etnické skupině rozšířit nebo prohloubit.

1 Pokud není zavedený český název k dispozici, vytvořili jsme ho z termínu čínského přidáním české přípony: např. Yi – Yiové.

2 Skripta pracují s transkripcí čínského jazyka pomocí pinyinů, v případě, že je překládán nějaký termín nebo název a jsou k dispozici znaky, je pinyin doplněn tónovými značkami.

3 Pokud není uvedeno jinak, vychází se z čínského sčítání lidu z roku 2010 (<http://www.stats.gov.cn/tjsj/pcsj/rkpc/6rp/html/A0201.htm>).

Každou kapitolu doplňuje box s detailněji rozvedeným zajímavým fenoménem, zvykem, historickou nebo kulturní souvislostí vztahující se k vybranému etniku a také fotografie, zachycující příslušníky etnika pokud možno v jejich přirozeném životním prostředí.

Obsah kapitol

Jak již bylo řečeno, systém etnické klasifikace je systémem umělým, který nereflektuje vnitřní rozmanitost ani proměnlivost jednotlivých společenství a jejich kultury. Obvyklým postupem čínské etnografie či spíše folkloristiky a na ně navazujícího odvětví domácího etnoturistického průmyslu je definovat „typický kroj“, „tradiční tanec“, „nejdůležitější svátek“, „etnický pokrm“, ty pak zbavit jejich obsahu (náboženského, sociálního, lokálního) a jako prázdnou formu je prezentovat v rámci folklorních vystoupení, zpoplatněných muzeí v přírodě, etnických zábavních parků a televizních galashow či stranických sjezdů. Jsem si vědom toho, že při pokusu o „stručnou charakteristiku“ vnitřně diferencovaných a neobyčejně komplexních kultur a společností je i v těchto skriptech nutné sáhnout po podobném zplošťování a zbavování obsahu. Při čtení je třeba si vždy uvědomit, že realita je podstatně složitější, neexistuje nic jako jedno etnické náboženství, jednotný etnický písňový repertoár, jedna etnická gastronomická sada. Realita je vždy podstatně složitější a komplexnější, každá kultura rozmanitější a rozporuplnější a každá společnost je tvořena jednotlivými rodinami a ty samy jednotlivými lidmi. Podobně tak je nutné chápat i informace v boxech, které jednotlivé kapitoly doplňují. Nejde mnohokrát o klíčový a charakteristický rys dané skupiny, ale spíš o zajímavost, která vám možná pomůže jinak na dálku splývající etnika a jejich kultury od sebe vzájemně odlišit. V jiných případech ani takové odlišení není nutné, neboť úředně diferencované etnické skupiny mnohdy žijí vedle sebe v bezprostředním kontaktu, sdílejí řadu společných institucí, kulturních vzorců, rituálů, nástrojů a představ, takže to splývání jedné s druhou v průběhu pročítání těchto skript je vlastně žádoucí efekt.

Přílohy

Závěr publikace tvoří mapy a tabulky, které se pokouší podat celkový obrázek do té doby dílčím způsobem podávaných informací. Závěr tvoří seznam literatury, pramenů a odkazů, ze kterých tato skripta čerpají. Jsou zde znovu shrnuty všechny publikace uvedené jednotlivě v rámci dílčích kapitol, odkazujících k jednotlivým etnikům, a také jsou zde zařazeny práce odbornějšího a obecnějšího charakteru, které by mohly čtenáře navést k dalšímu studiu.

Etnické skupiny

Skupina sinická

Hanové (汉族 *Hàn zú*)

alternativní označení: Číňané, etničtí Číňané, Hanren, Huaren, Huaxia

populace: 1 220 844 520 obyvatel

výskyt v ČLR: všechny čínské provincie, autonomní oblasti i municipality

výskyt mimo ČLR: (viz Číňané v zahraniční)

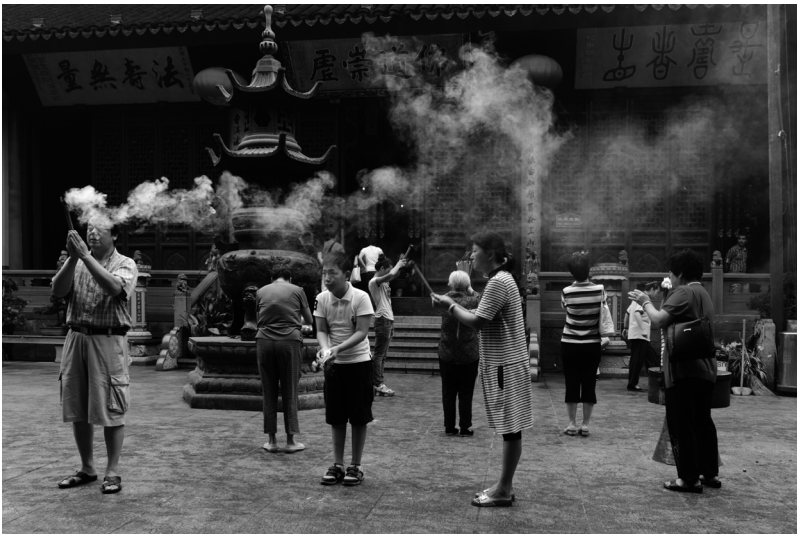
jazyk: čínština a její dialekty

- R sino-tibetská
- V sinitická

OBR. 2

OBR. 3

OBR. 4

OBR. 5

OBR. 6

Hanové neboli etničtí Číňané tvoří s 1 220 milióny příslušníků 92 % obyvatel Čínské lidové republiky. V počtu 1 300 000 000 jsou nejpočetnější etnickou skupinou světa. Kromě ČLR, do které počítáme i Hongkong a Macau, žijí ve velkém počtu i v Čínské republice na Taiwanu (22,5 miliónů), kde tvoří 98 % obyvatelstva, a v řadě dalších zahraničních států (cca dalších 50 miliónů) roztroušeni prakticky po celém světě s největší koncentrací v zemích jihovýchodní Asie a anglosaských zemích (USA, Kanada, Austrálie).

Stejně jako v případě mnoha dalších etnických celků, oficiálně deklarovaných čínským státem jako unikátní národnostní či etnická skupina, se kterými vás bude tato učebnice postupně seznamovat, je nutné si i v tomto případě uvědomit a přiznat značnou problematičnost celé kategorie a konceptu etnika Han. Můžeme s ním dále pracovat a používat ho, pouze pokud si připustíme, že jde o historický, politický, ideologický a intelektuální konstrukt. Stejně tak je nutné si přiznat, že jde o konstrukt velmi úspěšný, intenzivně sdílený, prožívaný a pro mnoho „Hanů“ naprosto esenciální psychologický i společenský základ

jejich vlastní identity jak na úrovni osobní, tak i v rovině veřejného života.

Existuje příliš mnoho charakteristik, které hanský národ konstituují, než aby bylo možné je zde všechny vyjmenovat:

- Sdílená historie počínající minimálně kolem roku 2 500 př. n. l. v povodí Žluté řeky a pokračující následujících 4 500 let naplněných historickými, intelektuálními, kulturními, uměleckými, náboženskými i válečnickými událostmi zásadního významu.
- Jazyk a především unikátní písmo, které daly během stejně dlouhého období vzniknout největší a kontinuální literární a intelektuální tradici, která nemá v historii lidstva obdoby a která formuje hanskou společnost dodnes.
- Zemědělství a intenzivní vztah k vlastní zemi a krajině a vědomí role člověka v ní manifestované praxí *fengshui*; způsob extenzivního agrárního hospodaření; pěstování rýže a dalších obilovin; kultivace čaje; čínská kuchyně – slavná, neobyčejně pestrá a důmyslná strava s mnoha specifickými způsoby úpravy jídla a jeho konzumování.
- Vliv na sousední kultury a civilizace jako jsou Japonsko, Korea, Vietnam, Tibet, Mongolsko, Střední Asie.
- Význam čínské kultury a umění, náboženských a filozofických tradic, technologických a civilizačních vynálezů; politika a diplomacie, architektura, literatura, bojová umění, tradiční medicína a mnohé, mnohé další zakládají dnešní hanskou identitu a definují umístění čínského elementu ve světovém řádu.

Kde je tedy ten zmíněný problém? Jde o to, že všechno, o čem jsme dosud hovořili, nevytvořil nějaký uzavřený, etnicky čistý národ, ale naopak extrémně otevřená a inkluzivní politicko-sociální entita, která vždy dokázala do sebe vstřebat a vpustit vlivy zvnějšku a na jejich základě se proměňovat a vyvíjet. Co jiného je čínský buddhismus, utopický maoismus minulého století, současný ekonomický zázrak? Vlastně do značné míry i hanský (čínský) nacionalismus? Problém etnické kategorie Han je problémem jen potud, pokud jde o kategorii uzavřenou, absolutní, exkluzivní, vymezující se a bránící vnitřní rozmanitosti.

Co nám kategorie Han částečně znemožňuje vidět, je právě ta rozmanitost – rozmanitost etnická uvnitř nejpočetnějšího národnostního celku světa. Rozmanitost, kterou lze doložit na stejných charakteristikách, na kterých si budeme níže demonstrovat různorodost oněch 55 etnických menšin (jazyk, region, vlastní etnická definice, historie, způsob obživy, strava, oděv, architektura, rodové uspořádání, náboženský život, svátky, umění atd.).

Rozmanitost jazyková je dobrým výchozím bodem k jejímu pochopení. Odlišnost jednotlivých dialektů čínštiny je podobná jako rozdíly uvnitř altajské nebo tibeto-barmské jazykové skupiny. Severočínské dialekty (北方话 *běifānghuà*) a dialekty wu (吴语 *wúyǔ*), gan (赣语 *gànyǔ*), xiang (湘语 *xiāngyǔ*), jin (晋语 *jìnyǔ*), hakka (客家话 *kèjiāhuà*), min (闽语 *mǐnyǔ*), yue (粤语 *yuèyǔ*) mohou sloužit jako poměrně dobré vodítko k uvědomění si toho, kudy vedou etnické hranice uvnitř kategorie Han. Nejde jen o jazyk, ale každá ze zmíněných skupin má i svou specifickou kulturu (operu, písňový repertoár, architekturu, kuchyni, lidový oděv, náboženské rituály), specifické společenské vzorce chování nebo specifickou historii. To vše z nich fakticky dělá samostatná etnika. Dobře si také tuto skutečnost uvědomíme, podíváme-li se na vzorce jejich chování a strategii přežití v zahraničí. I tady se sdružují a organizují dle širšího etnického rámce, který jim kategorie jako Hoklo, Hakka, Yue, Tangren, Tanka, Taiwan nebo Wu poskytují. Výše uvedené kategorie jsou však jen výchozím bodem, nikoliv řešením hanské rozmanitosti. Rozmanitosti, kterou se můžeme při studiu nechat fascinovat a nikoliv se jí obávat, tak jak se jí pravděpodobně obávají čínští politici a architekti oficiální etnické klasifikace, kteří v hanském nacionalismu vidí 92 % tmel komplikované multikulturní čínské společnosti. Proto prezentují hanskou a čínskou identitu jako nezpochybnitelnou homogenickou jednotku.

Literatura:

- Brown, M. J. (1996). *Negotiating ethnicities in China and Taiwan*. Berkeley: Institute of East Asian Studies, University of California, Berkeley, Center for Chinese Studies.
- Constable, N. (1996). *Guest people: Hakka identity in China and abroad*. Seattle: University of Washington Press.

- Gladney, D. C. (1998). *Making majorities: Constituting the nation in Japan, Korea, China, Malaysia, Fiji, Turkey, and the United States*. Stanford: Stanford University Press.
- Gladney, D. C. (2004). *Dislocating China: Reflections on Muslims, minorities, and other subaltern subjects*. Chicago: University of Chicago Press.
- Han, E. (2013). *Contestation and adaptation: The politics of national identity in China*. Oxford: Oxford University Press.
- Mullaney, T. S. (2012). *Critical Han studies: The history, representation, and identity of China's majority*. Berkeley: University of California Press.
- Mullaney, T. S. (2011). *Coming to terms with the nation: Ethnic classification in modern China*. Berkeley: University of California Press.
- Safran, W. (1998). *Nationalism and ethnoregional identities in China*. London: Frank Cass.

Huiové (回族 *Huí zú*)

alternativní označení: Huihui, Hanhui, Mumin, Jiaomen, Khojem, Panthay (Barma), Dungan (Střední Asie), Chin Ho (Thajsko),

populace: 10 586 087 obyvatel

výskyt v ČLR: Ningxia huiská AO, Gansu, Xinjiang, Qinghai, Yunnan, Henan, Hebei, Shandong a v menších počtech i v dalších čínských provinciích

výskyt mimo ČLR: Ruská federace, Kyrgyzstán, Kazachstán, Barma, Thajsko

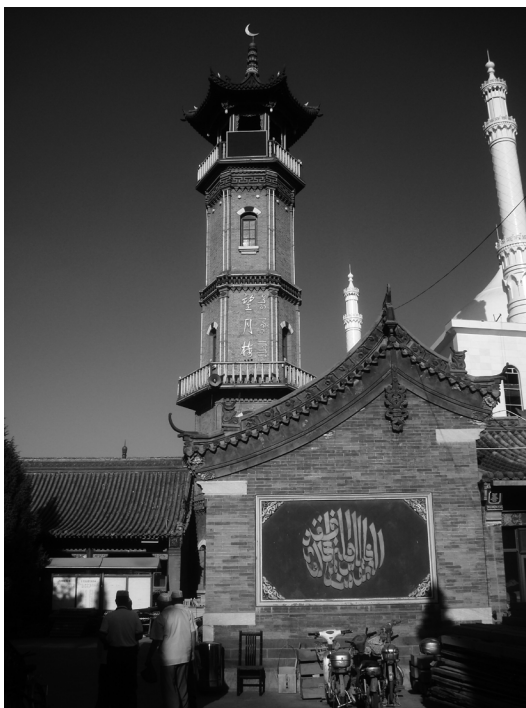
jazyk: čínština a její dialekty

- R sino-tibetská
- V sinitická

OBR. 8

OBR. 9

Huiové tvoří třetí největší oficiálně uznanou etnickou skupinu Čínské lidové republiky a zároveň největší z celkového počtu deseti čínských většinově muslimských etnik. Kromě Huiů se k islámu hlásí a praktikují ho v Číně také Ujguři, Kazaši, Dongxiangové, Kyrgyzové, Tádžikové, Salaři, Uzbeki, Bao'anové a Tataři (viz jednotlivé kapitoly věnované těmto etnikům).

Etnická kategorie Hui je jedním z dalších důkazů problematického chápání etnicity v moderní Číně, nebo možná ještě spíše důkazem kulturní a sociální podmíněnosti kategorií jako je právě etnicita (etnická skupina, národ, náboženství) obecně. Z odlišného úhlu pohledu, nežli zastává čínská vláda a oficiální čínská etnografie, by bylo možné Huie označit za etnické Číňany (či Hany) vyznávající islám anebo se k němu hlásící jako k historickému zdroji své identity. Lze je tedy chápat jako menšinu či skupinu definovanou nábožensky, nikoliv etnicky. Od většinového etnika se neliší jazykem ani základními rysy způsobu života, neliší se ani fyziognomicky. Liší se pochopitelně specifickou kulturou, způsobem odívání, stravou (viz box), rodovými zvyklostmi, mají vlastní folklór atp. To vše však lze odvodit od jejich původem nečínské a specifické náboženské tradice, odlišné od náboženské tradice většinové společnosti. Proti společnému etnickému původu Huiů hovoří i jejich značná rozptýlenost po celém území ČLR s největší koncentrací podél dřívější Hedvábné stezky, zejména v autonomní oblasti Ningxia a přilehlých oblastech, ale například i v Yunnanu, Fujianu nebo v prakticky každém větším čínském městě. Spíše tedy můžeme sledovat následky migrace určité náboženské tradice, nežli etnického živlu.

Tradiční izolace Huiů od většinové nemuslimské populace (milovníků vepřového masa a alkoholu) také přispěla ke zformování představy o vlastní specifické etnické identitě. Není tedy překvapením, že v Číně mohlo dojít k události v jiných částech světa nepředstavitelné: vlivem vzájemné podobnosti a společné odlišnosti od většinové populace zde původně existující čínské židovské komunity postupem času splynuly a rozpustily se v silnější a početnější komunitě muslimské. Důkazem problematické definice kategorie Hui je i fakt, že do ní bývají zahrnováni příslušníci etnicky značně odlišných skupin jen proto, že jsou také muslimové, například tibetští muslimové (řazení státem buď k Huiům, nebo k Tibetanům), nebo hainanští Utsulové. Ti jsou specifickou malajsko-polynéskou etnickou skupinou žijící na

jihu ostrova Hainan. Jde o čínskými úřady oficiálně nerozeznanou menšinu, potomky uprchlíků z historického království Čampa, ležícího v minulosti na území dnešního jižního Vietnamu v průběhu dynastie Ming. Paradoxem náboženské podmíněnosti „etnické“ kategorie Hui je i fakt, že do ní jsou často počítáni jedinci i celé komunity, které již islám ani z něj vycházející kulturní zvyklosti nepraktikují. Řada sekulárních Huiů je tak dnes v mnoha případech zcela nerozeznatelná od většinového etnika Han a naopak jiné skupiny, například z fujianského Quanzhou, se skrze genealogické odkazy na své muslimské předky snaží před čínským státem obhájit svou huiskou etnicitu (a sociální výhody z ní plynoucí).

Huiové jsou původem nejstarší z muslimských čínských komunit, jsou potomky prvních muslimských obchodníků perského a arabského původu, kteří do Číny pronikali od 7. století z jihu po moři i ze severozápadu po Hedvábné stezce a postupně asimilovali s místním obyvatelstvem. Samotný význam a vznik názvu Hui je celkem nejasný a bylo jím označováno více odlišných komunit většinou se vztahem k islámu. V období vlády dynastie Tang (618–907) a následujících Pěti dynastií (907–960) sloužil termín Hui (回) k označení obyvatel tzv. Ujghurského chanátu (回鹘 *Huíhú*, 回纥 *Huíhé* – bez přímé etnické spojitosti s moderní etnickou kategorií Ujgur). Od období Yuan (1279–1367) se název používal pro příslušníky nejrůznějších středoasijských národů, stejně jako Peršany a Araby usazené v Číně. Slovo *huí* 回 (doslova „vracet se/obracet se/otáčet se“) se někdy vykládá jako ekvivalent slova islám značícího „obracení se k bohu“. Lidová etymologie si toto slovo vykládá jako „otáčení se k Mekce“, jindy zase podle huiského zvyku klást nebožtíka do hrobu tváří obrácenou k západu. Huiové nemají svůj vlastní jazyk a mluví dialekty okolního čínského obyvatelstva, s nímž mají společné také znakové písmo. V historii a zejména v náboženském životě však používali i arabské písmo a jazyk, dokladem čehož je i patrná příměs arabsko-perské islámské terminologie v dialektech čínštiny některých huiských komunit.

Z hlediska oficiální čínské etnografie prošla národnostní skupina Hui etnickým vývojem, který byl dovršen v 50. letech 20. století (AO Ningxia byla vyhlášena v červenci 1957 a zřízena v říjnu 1958). V této době byly čínskými etnografy definovány tři základní skupiny Huiů, a to severní, nejpočetnější skupina (v bývalých sovětských republikách

označovaná termínem Dungani), jihovýchodní, též kantonská skupina (potomci arabských námořních obchodníků), a jihozápadní neboli yunnanská (z Barmy známí jako Panthay).

Huiové jsou muslimové sunnitského vyznání, z čehož vyplývá i většina jejich kulturních a sociálních odlišností od ostatního obyvatelstva. Ti nábožensky aktivní úzkostlivě dodržují zvyklosti a každodenní pravidla pravověrného muslimského života (*halal*, čínsky 清真 *qīngzhēn*), ale také muslimské svátky, půsty (zejména Ramadán, čínsky 斋月 *zhāiyuè*), obřady, poutě, tradiční dělbů práce mezi muže a ženy, sňatky nebo typické muslimské obřady doprovázející narození či úmrtí člena rodiny.

Obydlí Huiů se významně architektonicky neliší od sídel, která si budují obyvatelé oblastí, jež společně obývají. Huiové (stejně jako všichni muslimové) zásadně nejedí vepřové maso, v jejich jídelníčku převládá skopové, drůbež a ryby. Tradičním způsobem obživy Huiů je (opět jako v případě většinového obyvatelstva) zemědělství, tedy pěstování obilovin na severu a rýže na jihu Číny. Dále se věnují i kultivaci tabáku, konopí, bavlny a máku, jsou vyhlášenými zahradníky (pěstují zeleninu, brambory, papriky, tykve a dýně) a sadaři (ovoce, vinná réva). Přestože pastevectví nepatří u Huiů k tak typickému způsobu života jako u jiných muslimských etnik v ČLR, věnují se i oni na severu Číny intenzivnímu chovu ovcí a koní, popřípadě chovu skotu či buvolů v jižních oblastech.

V minulosti byla typickým zaměstnáním příslušníků menšiny Hui služba ve vojsku, zejména u jízdy, v určitých obdobích měli dokonce monopol na výrobu koňských postrojů, sedel a vozíků pro přepravu zboží a osob. Z řemeslnických prací je možné zmínit i hrnčírství, kovotepectví, tkalcovství, či řezbářství ve dřevě i kůži. Nejvíce proslaveni jsou po celé Číně zejména díky svému kulinářskému umění a neobyčejné obratnosti ve vedení pohostinství či provozování veřejných stravoven.

Huiská kuchyně (回族菜 *huízú cài*) je legendární a oblíbená po celé Číně. V zásadě jde o stravu a způsob úpravy jídel, která je společná či blízká napříč všemi dalšími muslimskými etniky žijícími v Číně. Jiným označením, pod kterým je huiská kuchyně v Číně známá, je čínský termín pro univerzální muslimský výraz *halal* – 清真菜 *qīngzhēn cài*. Z toho také plyne, že huiská kuchyně dodržuje muslimské dietetické zásady, zejména úplný zákaz používání vepřového masa a alkoholu. Bývá dělena na severní a jižní školu, kdy jižní větev využívá například kachní maso nebo ryby a mořské plody, zatímco jídla ze severu, silně ovlivněná pekingskou kuchyní, spoléhají zejména na skopové, hovězí a jehněčí maso. Čtyři hlavní charakteristiky huiské gastronomie jsou: upřednostnění mouky před rýží, výrazné používání sladidel – medu nebo cukru, dále důraz na hovězí a skopové maso a jeho typická úprava – pečení nebo grilování, které jinak není pro čínskou kuchyni moc typické. Mezi nejznámějšími huiskými pokrmy musíme jmenovat pečené skopové maso, ručně tažené nudle *lāmiàn* (拉面), lahodné kořeněné grilované jehněčí špízy *chuàn* (串) nebo čistý hovězí vývar s nudlemi (*qīngdùn niúròu miàn* 清炖牛肉面). Huiskou kuchyní lze nejlépe vychutnat v otevřených pouličních bistroch a restauracích, například ve slavné muslimské čtvrti ve městě Xi'an, rozkládající se okolo staré xi'anské mešity.

Literatura:

- Gladney, Dru C. (2004). *Dislocating China. Muslims, Minorities, and Other Subaltern Subjects*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gladney, D. C. (1998). *Ethnic identity in China: The making of a Muslim minority nationality*. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.
- Gladney, Dru C. (1997). „Muslim Tombs and Ethnic Folklore: Characters for Hui Identity“, *The Journal of Asian Studies*, Association for Asian Studies.
- Gladney, Dru C. (1991). *Muslim Chinese: Ethnic Nationalism in the People's Republic*. Cambridge: Harvard University.
- Horálek, A. (2011). *Etnicita Číny - kdo je Hui a kdo Dungan?*. Praha: Univerzita Karlova (disertační práce).
- Kolmaš, J. (1980). „Nehanské národy v ČLR“, *Nový Orient*. Orientální ústav AV ČR.

- Chang, Haji Yusuf (1987). „The Hui (Muslim) Minority in China: An Historical Overview“, *Journal, Institute for Muslim Minority Affairs* 8/1: 62–78.
- Lipman, Jonathan N. (1987). „Hui-Hui: An Ethnohistory of the Chinese-Speaking Muslims“, *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies* 11:112–130.
- Obuchová, Lubica (1996). „Muslimové v ČLR – Návrat k víře otců?“, *Nový Orient* 51: 282–286.
- Obuchová, Lubica (1999). „Muslimové na čínském území“. In Kropáček, L. (ed.), *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 135–174.
- Obuchová, Lubica (1998). „The Muslim Chinese“. In Krejčí, J. (ed.), *Islam in Contact with Rival Civilizations. Four Views of the Challenge and Response*. Praha: Filosofia Publications 1998, 91–113.
- Pillsbury, Barbara L. K. (1981). „Muslim History in China: A 1300-Year Chronology“, *Journal, Institute for Muslim Minority Affairs* 3/2: 10–29.

Korejci

Korejci (朝鲜族 *Cháoxiǎn zú*)

alternativní označení: Jaeoe dongpo (Korea)

populace: 1 830 929 obyvatel

výskyt v ČLR: Heilongjiang, Liaoning, Jilin

výskyt mimo ČLR: Severní a Jižní Korea, Japonsko

jazyk: korejština (izolovaný jazyk)

Korejská menšina obývá severovýchod ČLR, především provincie Heilongjiang, Liaoning, Jilin. Významnější roli začali etničtí Korejci na území Číny hrát až poměrně pozdě – po první uprchlické vlně z neklidem zmítaného Korejského poloostrova po roce 1860. Jednalo se zejména o nižší třídu vytlačenou válkami, chudobou a útlakem. Další vlna Korejců pak začala přicházet po anexi Korejského poloostrova Japonci v roce 1910. Po opětovném osvobození v roce 1945 se ovšem opět až 40 % (asi 600 tisíc) Korejců žijících v Číně odstěhovalo zpět do Koreje. Od prvního sčítání v roce 1953 se jedná o nejpomaleji rostoucí etnickou skupinu v ČLR a podíl čínských Korejců na celkové populaci Číny pomalu klesá. Důvodem je i to, že přestože mají Korejci jakožto etnická menšina výjimku z politiky jednoho dítěte, často sami dobrovolně volí výchovu potomka jediného. V posledních deseti letech dokonce již klesají i jejich absolutní počty (při stále rostoucí celkové populaci ČLR), což je způsobeno zejména rostoucí emigrací do třetích zemí. Korejskou komunitu v současné ČLR ovšem netvoří pouze čínští občané korejského etnického původu, ale i poměrně velký počet nelegálních uprchlíků z KLRD.

Korejci byli jako etnická skupina ČLR uznáni hned v první klasifikační vlně při prvním sčítání v roce 1953. A již od roku 1952 disponují vlastní autonomní prefekturou Yanbian v provincii Jilin při hranicích se Severní Koreou. Ve stejné provincii mají ještě autonomní kraj Changbai. K tomu navíc mají 12 autonomních okresů v provincii Heilongjiang, 10 autonomních okresů v provincii Jilin (4 z nich sdílí s Mandžuy) a 2 okresy v provincii Liaoning.

Z přistěhovalecké vlny 2. poloviny 19. století tvořili většinu čínských Korejců zemědělci – odešli na sever částečně i jako osadníci hledající volnou zemědělskou půdu ke kultivaci. Dnes však v tomto ohledu

doznala korejská komunita zásadních změn – mnoho se jich z venkova odstěhovalo do měst (což má za následek významný pokles podílu Korejců na obyvatelstvu Yanbianu) a začali se mnohem více věnovat práci ve službách, obchodu a průmyslu.

V korejské společnosti silně zakořeněný konfucianismus a důraz na vzdělávání vede rodiče čínských Korejců ke snaze zajistit svým potomkům maximálně kvalitní vzdělání. Proto je pro tuto minoritu (na rozdíl od jiných etnických menšin) typická velmi vysoká gramotnost i vysoký počet vysokoškolsky vzdělaných jedinců. Je nutné také zmínit, že korejská minorita v ČLR si zachovává vysoký podíl znalosti korejštiny (i ve čtvrté a pozdější generaci). Tomu napomáhá široká síť státem podporovaných korejských škol, kde se korejština používá jako vyučovací jazyk, a zvýhodnění Korejců studujících v rodném jazyce na Yanbianské univerzitě. Udržování původního jazyka také podporuje korejské rádio a korejsko-jazyčný denní tisk. Přesto v průběhu let došlo k jisté změně – postupnému přechodu od severokorejského dialektu k dialektu soulskému. To je způsobeno vlivem jihokorejských médií a populární kultury. Celkově se však čínští Korejci silně ztotožňují s ČLR, mluví standardní čínštinou a jejich zájem o korejštinu přes všechny pobídky a možnosti studia postupně klesá.

Co se týče tradičního oděvu Korejců, je velmi blízký tomu, co se nosilo na Korejském poloostrově – tradiční barva oděvů je bílá, muži dříve nosili dlouhé kalhoty, ženy pestrobarevné sukně a obě pohlaví vesty se stuhami. Stejně tak písně a tance odkazují na tradiční korejský folklór. Korejci často a rádi tančí, jejich písně jsou především veselé, nejznámějším hudebním nástrojem je tzv. dlouhý buben (*sakgo* 작고 / *shuògǔ* 朔鼓), který propůjčil svůj název i jednomu z velmi oblíbených dívčích tanců. I kuchyně čínských Korejců je tradiční korejská, využívající hlavně suroviny, jako je krátkozrnná rýže, zelenina, vepřové a hovězí maso, sojová omáčka, česnek, zázvor, pepř, chilli pasta, i speciální korejské způsoby úpravy potravin (smažení, grilování, napařování atp.). Tradiční domy si Korejci v Číně stavěli ze dřeva či hlíny a natírali je vápnem (dnes se staví především z cihel). Střechy byly tvořeny čtyřmi zešíkmenými plochami s doškovou či taškovou krytinou. Dům se tradičně dělí na tři místnosti, které jsou více či méně zaplněné *kangem* (zvýšené podlahové lůžko vyhřívané zespodu podobně jako pec, typické pro celou oblast severovýchodu), a proto si také před vstupem do obývacích místností Korejci vyzouvají boty.

Pokud se hlásí k nějakému náboženství, pak to je – podobně jako v Jižní Koreji – především buddhismus a křesťanství (protestantské i katolické). Silný vztah mají ke konfuciánské tradici, zejména k dodržování pevně strukturovaných vztahů v rodině a společnosti a i v čínské společnosti až přepjatě působící úctě ke stáří.

Korejskou komunitu netvoří pouze čínští občané, ale i poměrně velký počet nelegálních uprchlíků z KLR. Zde se ovšem odhady počtů významně liší. Některé zdroje uvádí až 200 tisíc, jiné odhadují čísla podstatně nižší. K tomu můžeme ještě připočítat 120 000 Jihokorejců, kteří v ČR legálně dlouhodobě pobývají. Možná i více než polovinu z toho tvoří rostoucí počet studentů, kteří na univerzitách v čínských městech vytváří vlastní komunity. V roce 2006 jich bylo 54 tisíc a o dva roky později přesáhl jejich počet 66 tisíc. Jde o vůbec největší korejskou komunitu žijící mimo Korejský poloostrov – 35 % z celkového počtu Korejců žijících mimo Jižní Koreu. Za zmínku také stojí, že asi 443 000 čínských Korejců žije a pracuje v Jihokorejské republice (údaj z roku 2009), kde tvoří 71 % ze všech imigrantů s čínským občanstvím žijících v Jižní Koreji. Vzhledem k jistým proti-čínským náladám jihokorejské společnosti jsou zde údajně diskriminováni.

Literatura:

- Bergsten, C. F. – Ch'oe, I. (eds.), *Korean diaspora in the world economy*. Washington: Institute for International Economics.
- Chang, E. T., – Koh, H. C. (2001). *Korean diaspora in China: Ethnicity, identity and change*. New Haven: East Rock Institute.
- Kim, H. (2010). *International ethnic networks and intra-ethnic conflict: Koreans in China*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kim, Si Joong (2003). „The Economic Status and Role of Ethnic Koreans in China“, *The Korean Diaspora in the World Economy*, Institute for International Economics, 101–131.
- Lee, C.-J. (1986). *China's Korean minority: The politics of ethnic education*. Boulder: Westview Press.
- Suh, D.-S. – Shultz, E. J. (1990). *Koreans in China*. Honolulu, Hawaii: Center for Korean Studies, University of Hawaii.

Yoon, In-Jin (2012). „Migration and the Korean Diaspora: A Comparative Description of Five Cases“, *Journal of Ethnic & Migration Studies* 38/3: 413–435.

Tunguzsko-mandžuská etnika

Mandžuové (满族 *Mǎn zú*)

alternativní označení: Mänzti

populace: 10 387 958 obyvatel

výskyt v ČLR: Liaoning, Hebei, Heilongjiang, Jilin, Vnitřní Mongolsko, Beijing

výskyt mimo ČLR: Taiwan

jazyk: mandžuština

- R altajská
- V tunguzská
- S jhotunguzská

OBR. 11

Mandžuoové jsou dle výsledků posledního sčítání obyvatelstva z roku 2010 třetí největší etnickou menšinou Čínské lidové republiky. Provincie s největším zastoupením Mandžů jsou Liaoning (více než 5 milionů) a Hebei (více než 2 miliony). I v nich však vůči hanské majoritě představují výraznou menšinu. Několik set tisíc příslušníků této menšiny žije v provinciích Jilin a Heilongjiang i ve Vnitřním Mongolsku. V ostatních částech země se jedná o velmi malé populace, což platí i o Taiwanu. Neexistenci autonomního regionu alespoň částečně vynahrazují četné samosprávné okresy či obce.

Mandžuská etnická identita je politický koncept, jehož autorem byl Nurhači (1559–1626), otec Abachaje, prvního císaře mandžuské dynastie Qing (1644–1911). Etymologie názvu zůstává nejasná, často bývá zmiňována souvislost s bódhisattvou Mandžušrím (čínsky 文

殊 Wénshū). Na začátku 17. století šlo o politický projekt označující většinu populace Džürčenů (čínsky 女真族 Nüzhēn zú), vojensky organizovaných podle systému osmi praporů. Džürčeni v této době představovali spíše konglomerát džürčenských a několika dalších tunguzských kmenů. Navzdory snahám mandžuských elit zachovat si kulturní a etnickou identitu docházelo v průběhu sedmnáctého až devatenáctého století k jejich značné sinizaci. Nízká úroveň znalosti a užívání mandžuštiny na úkor čínštiny je typická i pro dnešní mandžuskou populaci v ČLR. Novější studie přitom ukázaly, že ještě na počátku dvacátého století byla znalost mandžuského jazyka mezi nižšími vrstvami mandžuské společnosti celkem rozšířená. Ke ztrátě znalosti jazyka tedy došlo pravděpodobně až v průběhu minulého století v souvislosti s konstruováním čínské identity na proti-mandžuských a pro-hanských základech. Čínská lidová republika uznala Mandžuy za národnostní menšinu oficiálně v roce 1952. Období od osmdesátých let po současnost je typické snahou o obnovu mandžuské identity, mimo jiné snahou o znovuzavedení výuky mandžuštiny ve školách a její obnovení jakožto živého jazyka etnické komunity.

Mandžuský jazyk patří do tunguzské větve altajské jazykové rodiny. Jeho písemná forma zřejmě vychází z jazyka jižních mandžuských kmenů. Tento jižní dialekt dnes zcela vymizel a jeho rekonstrukce je možná už jen na základě starých literárních textů. Počet osob mluvících dnes aktivně severními dialekty se pohybuje jen v řádech několika desítek. Mluvená mandžušтина je v současnosti reprezentována především jazykem kmene Xibe (锡伯, viz následující kapitola), který je však v ČLR chápán jako samostatná etnická skupina se samostatným jazykem. Mandžuské písmo vychází z písma mongolského, jehož proces adaptace začal již během vlády Nurhačiho. Později bylo doplněno o diakritické značky, aby vhodně reflektovalo fonetické potřeby jazyka. Směr psaní textu je shora dolů, avšak sloupce textu se řadí zleva doprava.

Kromě jazyka a písma není v současné situaci mnoho jiných forem etnického vyjádření, které by aktivně reprezentovaly a utvářely mandžuskou etnickou identitu. Takzvaná tradiční kultura a folklór, vycházející z dříve běžně provozovaných aktivit, rituálů a obyčejů (např. jízda na koni, lukostřelba, tradiční souboj, sokolnictví, hra na osmistranný buben, tradiční zpěv nebo bruslení na ledu) se v každodenním životě mandžuských obyvatel Číny dnes již nepraktikuje a slouží spíš jako forma dramatického umění nebo častěji jako mediální

či komerční prezentace mandžuské identity.

Také sociální uspořádání mandžuského obyvatelstva dle systému osmi praporů, klanová příslušnost, tradiční náboženství (původně šamanismus, později tibetský buddhismus), způsob obživy (lov, rybolov, sběr plodů, chov dobytka) a nakonec i tradiční oděv či účes (cop) jsou dnes pro charakterizaci mandžuského etnika irelevantními faktory. U této etnické skupiny došlo v podstatně vyšší míře než u kterékoliv jiné v rámci ČLR k téměř úplné asimilaci s většinovou čínskou populací, nicméně snaha o kulturní obrodu a oživení etnické identity, vycházející původně od osamocených mandžuských „obrozenců“ a „vlastenců“, získává v poslední době stále masovější podpory a souvisí s národnostním probuzením jdoucím napříč čínskými etnickými skupinami.

Původní znak etnické identity mužských členů džürčenských kmenů – typický mandžuský cop – vstoupil do historie Číny jako symbol poroby i vzpoury. Nejprve byla povinnost jeho nošení pod hrozbou hrdelních trestů uvalena na mužskou část čínské populace jako symbol porážky čínské dynastie Ming mandžuskou dynastií Qing. Coby veřejné vyjádření akceptace této situace a poslušnosti nově vládnoucí dynastii byl tento zvyk zákonem udržován až téměř do úplného závěru její vlády. Na přelomu 19. a 20. století se jeho ustříhávání stalo pro změnu radikálním gestem odporu čínských nacionalistů a modernistů proti mandžuské nadvládě a feudálnímu zřízení. Někteří lojalisté si jej nechávali i po pádu dynastie Qing v roce 1911, ale definitivní tečku za tímto účesem a jeho symbolickým významem udělal poslední (v té době již sesazený) mandžuský císař Puyi, když si ho v roce 1922 sám dobrovolně ustříhнул. Mandžuský cop vzniknul vyholením vlasů na čele až do poloviny temene a jejich spletením v zadní polovině hlavy a týlu. Cop se nezkracoval a dosahoval tak značné délky. Z povinnosti nosit cop byla osvobozena ostatní turkická a muslimská etnika žijící v hranicích tehdejší qingské říše nebo buddhističtí mniši. Problém přitom Číňané neměli ani tak s copem samotným, ale spíše s vyholením přední části hlavy, které odporovalo tehdejšímu zvyklostem vlasů po celý život nestříhat, vycházejícím z konfucianismu a tradiční úcty k předkům.

Literatura:

- Crossley, P. K. (1997). *The Manchus*. Cambridge, Mass: Blackwell Publishers.
- Crossley, P. K. (1990). *Orphan warriors: Three Manchu generations and the end of the Qing world*. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Elliott, M. C. (2001). *The Manchu way: The eight banners and ethnic identity in late imperial China*. Stanford, Calif: Stanford University Press.
- Gorelova, L. M. (2002). *Manchu grammar*. Leiden: Brill.
- Janhunen, J. (1996). *Manchuria: An ethnic history*. Helsinki: Finno-Ugrian Society.
- Rhoads, E. J. M. (2000). *Manchus & Han: Ethnic relations and political power in late Qing and early republican China, 1861–1928*. Seattle: University of Washington Press.
- Shao, D. (2011). *Remote homeland, recovered borderland: Manchus, Manchoukuo, and Manchuria, 1907–1985*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

Xiboové (锡伯族 *Xíbó zú*)

alternativní označení: Sibo, Xibe, Sibe

populace: 190 481 obyvatel

výskyt v ČLR: Xinjiang, Liaoning, Jilin

jazyk: xibe

- R altajská
- V tunguzská
- S jihotunguzská

Etnická skupina Xibe má původ v tunguzských kmenech obývajících původně severovýchodní Čínu, především údolí řek Songhua a Nen. Dnes její příslušníky nalezneme v provinciích Jilin a Liaoning, ale také ve vzdálené autonomní oblasti Xinjiang, kam byli v průběhu vlády etnicky spřízněných Mandžů (1644–1911) přesídleni po jednom z nevydařených povstání. Někteří badatelé a většina samotných Xiboů věří, že jsou potomky kmenů Xiānbēi (鲜卑), původem mongolských kmenů žijící v oblasti Vnitřního Mongolska, o jejichž existenci na hranicích čínského světa v 7. století př. n. l. existují zmínky u pozdějších čínských kronikářů. Xiboové začali hrát důležitější roli v dějinách čínské říše v souvislosti s nástupem Mandžů na politické výslunní. Mandžuská dynastie, ovládající Čínu v 17.–19. století, zahrнула kmeny Xibe do svého armádního systému osmi praporů. Využívala je jako logistickou podporu i obrannou sílu, mimo jiné i proti Rusům pronikajícím na východ. Jedna z teorií o původu ruského názvu „Sibiř“ předpokládá jeho odvození od jména kmene Xibe, se kterým se museli Rusové při své expanzi do této oblasti potýkat. V tomto období docházelo také k jejich přesídlování do různých lokalit podél tehdejší severní hranice qingské říše v závislosti na geopolitických a strategických potřebách vládoucí dynastie.

Xiboové žijící dnes v Xinjiangu a severovýchodní Xiboové se tak od sebe v mnohém liší, neboť si během historického vývoje každá z těchto skupin vytvořila svoje vlastní charakteristiky. V provincii Liaoning a Jilin je jejich prvním jazykem čínština (případně mongolština), zatímco v Xinjiangu dodnes používají v každodenním styku jazyk xibo (asi 30 000 mluvčích). Tento jazyk patří do mandžusko-tunguzské větve altajské jazykové rodiny a je natolik podobný mandžuštině, že jej mnozí odborníci považují jen za její dialekt. Navíc nebyl natolik ovlivněn

čínštinou jako samotná mandžušтина, takže je přes řadu výpůjček považován za kvalitní srovnávací materiál při studiu a obnově původní mandžuštiny. Způsob života severovýchodních Xiboů je – podobně jako v případě Mandžůů – velmi podobný většinovému hanskému elementu, na rozdíl od příslušníků této menšiny žijící v Xinjiangu, kteří si dodnes zachovali mnoho ze svého tradičního života.

Vlastní náboženský systém tohoto etnika čerpal z animistických představ, šamanistické praxe i z v oblasti populárního tibetského buddhismu. S asimilací hanským etnikem přejímal i mnohé z tradičních čínských náboženských představ a rituálů (taoismus, čínský buddhismus, kult předků). Někteří Xiboové v Xinjiangu stále praktikují původní kmenový polyteistický kult, v němž nejvýznamnější pozici zaujímají Král hmyzu, Duch země, Duch draka, bůh Xilimama (má na starosti blaho domácnosti) nebo bůh Hairkan, který má ochraňovat dobytek.

V minulosti se Xiboové živilí především lovem a rybářstvím, v moderní době však většinou přešli ke klasickému zemědělství. Jejich tradičním oděvem jsou dlouhé šaty a kabátce, podobné tradičnímu mandžuskému oděvu (odvozenému pro změnu od oděvů mongolských). Staré ženy nosily oděv modré či zelené barvy, zatímco mladé ženy preferovaly barevnější látky. Muži nosili krátké bundy se zapínáním na přední straně a s kalhotami pevně svázanými kolem kotníků, v zimě pak dlouhé šaty.

Rýže a mouka jsou základním prvkem jejich stravy, ale v Xinjiangu, kde často chovají dobytek a ovce, holdují pro Čínu také netypickému čaji s mlékem, máslem, smetaně, sýru nebo jiným mléčným výrobkům. Typická vesnice xinjiangských Xiboů je obehnaná zdí, která může při standardní velikosti sídla o cca 150 domácnostech dosahovat obvodu dvou až tří kilometrů. Tří- až pětigenerační tradiční obydlí se obvykle skládá ze tří až pěti pokojů situovaných kolem společného vnitřního nádvoří se záhony květin a ovocnými stromy. V rámci vesnice byla nejdůležitější institucí společného soužití tzv. *hala* – rada tvořená mužskými zástupci jednotlivých rodin, která řešila spory a vynucovala tradiční morálku a pravidla uvnitř vesnické komunity.

Tradiční loveckou a válečnou dovedností tohoto etnika, dnes již pěstovanou jen coby sportovní disciplína, je lukostřelba. Při oslavě prvních narozenin dostali chlapci tradičně na hraní luk a šípy. Ten, který je již v tomto raném věku dokázal uchopit, byl považován za budoucího velkého válečníka. Válečníci kmene Xibo začali používat luky a šípy před více než tisíci lety a jejich dovednost se stala v regionu legendární. Jako lučištníci sloužili v mongolských armádách a tradovalo se, že zabíjí své protivníky zásadně střelou do oka. Podle tradičního podání si dokonce každý mladík, chtěl-li získat náklonnost nějakého děvčete, musel nejdříve její srdce vystřílet v lukostřeleckém klání. I když jsou mezi Xiboy imponantní lukostřelci dodnes, jejich původní forma lukostřelby (*gus khavdan*) a zejména výroba vlastních luků je téměř zcela zapomenuta. K jisté obrodě došlo i díky letním olympijským hrám v Pekingu v roce 2008. Zde se ve sportovním odvětví po dlouhou dobu zcela ovládaném reprezentanty Jižní Koreje podařilo získat dva olympijské kovy sportovcům Čínské lidové republiky. Není náhodou, že oba dva pocházejí z nepočetné etnické skupiny Xibo. Podle Zhou Yuana, ředitele Čínského lukostřeleckého programu, tvoří celou polovinu čínského národního lukostřeleckého týmu právě příslušníci této národnostní menšiny.

Literatura:

- Harris, Rachel. (2004). *Singing the Village: Music, Memory and Ritual Among the Sibe of Xinjiang*, Oxford University Press.
- Jang, Taeho. (2008). *Sibe grammar*. Kunming: Nationalities Publishing House of Yunnan.
- Lamontagne, J. (1985). *The Xibo people – „Guardians of the frontier“*. Beijing: The China Welfare Institute.
- Zikmundová, V. (2013). *Spoken Sibe: Morphology of the inflected parts of speech*. Praha: Karolinum Press.

Hezheové (赫哲族 *Hèzhé zú*)

alternativní označení: Nanajci, Nabei a Naniao

populace: 5 354 obyvatel

výskyt v ČLR: Heilongjiang

výskyt mimo ČLR: Rusko, Ukrajina

jazyk: nanajština

- R altajská
- V tunguzská
- S jhotunguzská

OBR. 12

Hezheové tvoří jednu z nejmenších etnických skupin v Číně. Žijí v severovýchodní části Číny v provincii Heilongjiang podél řek Songhua, Heilong a Wusuli. Na Sibiři jsou známí pod jménem Nanajci. Malá část žije také na Ukrajině. Hezheové z různých regionů se nazývají různými jmény, nejčastěji však Nanai, Nabei a Naniao (= domorodý). Nanajština patří do altajské jazykové rodiny a jihomandžuské skupiny. Hezheové a Nanajci mluví každý jiným dialektem. Nanajština postrádá psanou formu, která je nahrazována znaky standardní čínštiny. Hezheové i v mluveném projevu užívají standardní čínštinu. V ČLR se údajně nachází pouze 12 aktivních mluvčích nanajštiny a 47 pasivně rozumějících jedinců – všichni starší generace.

Hezheové se poprvé pod čínskou nadvládou dostali během rozšíření říše za dynastie Tang (618–907). Téměř vyhynuli v období loutkového

státu Manchukuo (1932–1945) pod japonskou vládou, kdy byli nahnáni do koncentračních táborů, nemohli volně lovit ani rybařit a jejich strava tak byla nedostatečná. Zmíněné útrapy jich přežil jen zlomek původního počtu a po návratu do svých starých domovů a lovišť se jen část z nich vrátila k tradičnímu způsobu života. Přes ČLR zdůrazňovanou civilizační misi vykonanou po roce 1949 (zavedení elektřiny, budování vzdělávacích a zdravotnických zařízení, ale i podpora kočovného způsobu života), jde o etnikum nacházející se před kulturní a etnickou asimilací většinovou společností. Nejnovější údaje hovoří o počtu necelých 5 500 osob, ruští Nanajci jsou na tom početně o něco lépe. V roce 2010 byl jejich počet 12 tisíc osob, z toho nanajštinou mluvilo 1 347 osob. Ruské Nanajce proslavil mimo jiné japonský režisér Akira Kurosawa svým filmem z roku 1975. Ten je založený na knize ruského cestovatele Vladimíra Arsenjeva a popisuje jeho přátelství se svým nanajským průvodcem, podle něž byl film i pojmenován – *Dersu Uzala*.

Hlavní složku tradiční stravy Hezheů tvořily od nepaměti ryby. Nejčastěji je konzumují syrové, ochucené zázvorem, solí, zelenou cibulkou nebo jiným kořením. Hezheové svým návštěvám často servírují syrové ryby jako projev respektu. Místo čaje, který téměř nepijí, preferují pro etnické Číňany kulturně téměř nepřijatelnou studenou nepřevařenou vodu. Konzumaci jídla a pití provází i některé jedinečné zvyky, například před pitím alkoholu do něj ponoří hůlky, část vychrstnou směrem k nebi a částí pokropí zem. Tímto se vyjadřuje respekt bohům a předkům.

V minulosti Hezheové obývali přístřešky postavené z hrubě opracovaného březového dřeva. Někteří Hezheové žili v domech s hliněnými stěnami a doškovými střechami. Oblečení Hezheů se v dnešní době prakticky shoduje s tím, co nosí Hanové. Historicky byl hlavní odlišností především materiál, který na výrobu oblečení užívali. Vyráběli je nejčastěji z kůže ryb či vysoké zvěře. Oblečení z rybí kůže je považováno za hezheský národní oděv. Délka šatů je nejčastěji nad kolena, typické jsou volné a krátké rukávy bez límce. Šaty a kalhoty jsou široké, lemované barevnou látkou, vyšíváné vzory, mohou být zdobené měděnými zvonky. Velké ryby (vážící okolo 50 kg) vystačí na výrobu jednoho páru kalhot. Takové kalhoty jsou odolné proti chladnému počasí a vodě. V zimě často nosili kožešinové čepice a tlusté boty vyrobené z kůže medvěda a březové kůry. V minulosti si svobodné

dívky obvykle vázaly vlasy do jednoho copu, zatímco vdané ženy či vdovy nosily dva. Náramky byly společnou ozdobou pro všechny ženy, ale pouze staré ženy nosily náušnice.

Podle původních náboženských představ Hezheů se věřilo, že každý člověk má tři duše. První umírá spolu s tělem. Druhá duše reinkarnuje v jiného člověka či zvíře, jehož druh závisí na jeho chování během lidského života. Třetí pak putuje do světa mrtvých. Tato duše je ve spánku schopna na krátkou chvíli opustit tělo. Kvůli tomu Hezheové přisuzují snům velký význam. Z těchto informací lze vytušit silný vliv šamanistických představ a postupů v náboženském systému tohoto etnika. Kromě duší Hezheové věří na bohy a demony. Ne všichni bohové patří do stejné kategorie. Nejmocnější z nich je Bůh oblohy, který vše řídí, a Bůh tří hvězd, který je zodpovědný za nemoci. Z mnoha rituálů a oslav v průběhu kalendářního roku lze jmenovat Wurigong, tří denní svátek, který se slaví každý druhý rok v červnu a srpnu. Přes den mezi sebou Hezheové soutěží v různých disciplínách, např. v plavání, přetahování či nahazování sítí. Večer pořádají hostiny, kde společně jedí a pijí. Po oslavách zpívají a tančí u ohňů, které zakládají na břehu řek.

Vypravěčsko-zpěvácká tradiční forma *yimakan* je zásadním nástrojem hezhejské historické paměti a je považována za živoucí učebnici historie této etnické skupiny. Provozuje se v původním jazyce, obsahuje veršovanou i prozaickou formu a skládá se z mnoha příběhů a písní zachycujících dějiny kmene, zejména slavné bitvy, včetně legendárních porážek na jejich území útočících vetřelců a mytických nestvůr. Příběhy jsou vypravěči-zpěváky improvizovány bez doprovodu hudebních nástrojů a využívají různých melodií k vykreslení specifik daného příběhu. Tato orální tradice zdůrazňuje obranu etnické identity a územní celistvosti, ale také vyzdvihuje a uchovává tradiční znalosti a dovednosti od šamanských rituálů až po lov a rybaření. Vzhledem k tomu, že hezheský jazyk nemá písemný systém, hrál *yimakan* od pradávna klíčovou roli při zachování mateřského jazyka, náboženství, folklóru, zvyků a etnické identity. Se standardizací a sinizací školního vzdělávání je však původní jazyk Hezhenů v ohrožení. V současné době jen starší lidé dokáží hovořit rodným jazykem, což je klíčová překážka pro udržitelnost tradice *yimakanu*. Proto byla tato tradice zařazena v roce 2011 na Seznam nehmotného kulturního dědictví vyžadujícího naléhavou ochranu UNESCO.

Literatura:

- Zhang, Y. – Zhang, X. – Dai, S. (1989). *The Hezhen language [Hezhe yu]*. Changchun: Jilin University Press.
- Fitzhugh, W. W. – Crowell, A. (1988). *Crossroads of continents: Cultures of Siberia and Alaska*. Washington: Smithsonian Institution Press.
- Pavlishin, G. (1984). *Mergen and his friends: A Nanai folk tale*. Moscow: Raduga Publishers.

Evenkové (鄂温克族 *Èwēnkè zú*)

alternativní označení: Tunguz, Kamnigan, Owenke, Solon, Sulong

populace: 30 875 obyvatel

výskyt v ČLR: Vnitřní Mongolsko, Heilongjiang

výskyt mimo ČLR: Ruská federace

jazyk: evenština

- R altajská
- V tunguzská
- S severotunguzská

Evenkové jsou východosibiřským etnikem obývajícím v rámci ČLR sedm okresů autonomní oblasti Vnitřní Mongolsko a okres Nahe v provincii Heilongjiang. Jejich vlastní autonomní region Ewengki Aimanni Mvngkeng Isihēr Gosa (鄂温克族自治旗 *Èwēnkèzú Zìzhìqí*) se nachází v prefektuře Hulunbuir ve Vnitřním Mongolsku, ale přitom Evenkové zde mají 10 % zastoupení, až po většinových Hanech, Mongolech, ale i Daurech. Přibližně stejné množství Evenků, jaké se nachází na území ČLR, obývá také rozsáhlé oblasti ruské Sibiře od řeky Ob až k Ochotskému moři, směrem na sever až k Severnímu ledovému oceánu.

Jméno Evenkové doslova znamená „lidé žijící v horách“. Jejich historické kořeny zasahují do oblastí na severovýchodním břehu jezera Bajkal a kolem horního toku Řeky černého draka (Heilongjiang). Za své předky označují lid Shiwei, který zde sídlil za dynastie Severní Wei, a též kmen Jü, pastevce sobů z období dynastie Tang. Ve 30. letech 17. století se Evenkové, tehdy nazývaní Kamnigani a Sulongové, dostali pod nadvládu čínské dynastie Qing mandžuského původu. Ve stejné době začali do jejich domoviny pronikat reprezentanti carského Ruska, kteří později Evenky částečně přesídlili do oblasti kolem přítoků řeky Nen. V roce 1732 bylo 1 600 Evenků i s rodinami převeleno do regionu Hulunbuir, kde působili jako hraniční stráž, a právě potomci těchto vojáků dnes tvoří jádro čínských Evenků.

Jazyk Evenků tvoří jednu z větví tunguzské jazykové rodiny a může být rozdělen do osmi podtypů. Mezi jednotlivými dialekty nicméně existují pouze drobné rozdíly, a proto je obvykle vnímán jako jednotný jazyk. Počet mluvčích je odhadován na cca 15 000, z důvodu nespolehlivých dat je však nutné počítat s odchylkou až několika tisíc

jedinců. Evenkové mají poměrně dlouhou tradici ovládní několika jazyků a dialektů zároveň, některým dialektům evenštiny ale kvůli klesajícímu počtu aktivních mluvčích hrozí brzký zánik.

Evenkové se tradičně věnovali chovu sobů, s nimiž migrovali tajgou, v současné době je ale většina z nich trvale usazena ve farmářských oblastech a živí se chovem dobytka. Jen malá část stále vede nomádský způsob života, jejich obživou je chov sobů a lov. Tradičním obydlím Evenků je stan kónického tvaru, základem jsou tři opracované vrchní části kmenů zakončené vidlicí, jež se zaklesnou do sebe. Ty poté podpírají kolem 20 dalších dřevěných tyčí. Konstrukce se v zimě pokrývá sobí kůží, v létě březovou kůrou. Typickou stavbou je též sklad umístěný nad zemí, zbudovaný mezi dvěma stromy. Bývá vždy otevřený a v případě nouze si z něj i cizí mohou vzít potřebné zásoby pod podmínkou, že je poté vrátí.

Společnost Evenků fungovala na patrilineálních a patrilokálních principech, základní jednotkou byl klan (*chala, kala*). Rodiny z různých klanů se sdružovaly do *urilenů*, krátkodobých účelových společenství. Evenkové žijí v monogamních svazcích a dříve byla striktně dodržována exogamie, tedy ženění mimo vlastní klan. Žena si poté celý život udržovala příslušnost k otcovskému klanu.

Evenkové věří, že příroda je živá a je nadána silou *musun* – pohybem a energií. Země je pro ně matkou, která jim poskytuje obživu a reaguje na jednání lidí, lze ji ovlivnit různými rituály, například kolektivním rituálem *girkumni* za plodnost divoké zvěře. Jednotlivé jevy, zvířata i předměty mají svého ducha *buga*, s nímž lze komunikovat. V mytologii Evenků stvořil svět Seveki, který vytvořil zákony *ity* a zákazy *ödekit*. Zákony vytváří u Evenků silné ekologicko-etické cítění, které se projevuje například v tom, že neuloví více zvěře, nežli potřebují, nebo tím, že je zakázáno nechat zvíře trpět. Specifickým zvykem je pohrbívání stažené mršiny sobola pod modřín, čímž jej lovci žádají o návrat a opětovné narození.

Klíčovou postavou v rituálním životě Evenků je šaman, který působí jako prostředník mezi světem lidí a duchů a udržuje oba tyto světy ve vzájemné harmonii. Na jeho iniciaci se podílel celý klan a šaman byl nezbytnou osobou udržující klid ve společenství vykonáváním rituálů (například rituál *kamlaně* za přechod zemřelého do země duší *buno*), řešením sporů i léčením nemocí. Jeho atributy jsou kostým jelena *kumaku* a bubínek ze zvířecí kůže. Když šaman zemřel, bylo urychleně třeba najít nástupce, který by převzal jeho spirituální sílu, která v nespoutané podobě ohrožovala harmonii. Německý antropolog F. George Heyne zdokumentoval situaci, kdy lidé v jedné oblasti přišli o svého šamana, což mělo za následek psychický úpadek celé komunity a sérii sebevražd v dlouhém období mezi lety 1945–1952.

Literatura:

- Heyne, F. G. (2007). „Notes on blood revenge among the Reindeer Evenki of Manchuria (Northeast China)“, *Asian Folklore Studies* 66/1–2: 165–178.
- Heyne, F. G. (1999). „The Social Significance of the Shaman among the Chinese Reindeer-Evenki“, *Asian Folklore Studies* Volume 58: 377–395.
- Janhunen, J. (2005). „**Tungusic: an endangered language family in Northeast Asia**“, *International Journal of the Sociology of Language* 173: 37–54.
- Sirina, A. A. (2008). „People Who Feel the Land - The Ecological Ethic of the Evenki and Eveny“, *Anthropology & Archeology of Eurasia* 47/3: 9–37.
- Xing Wen (2001). „The Last Hunting Tribe“, *China Today* 60/12: 74–75.

Oročeni (鄂伦春族 *Èlúnychūn zú*)

alternativní označení: Oročové

populace: 8 659 obyvatel

výskyt v ČLR: Heilongjiang, AO Vnitřní Mongolsko

výskyt mimo ČLR: Rusko, Mongolsko

jazyk: oročský jazyk

- R altajská
- V tunguzská
- S severotunguzská

OBR. 13

Oročeni jsou jednou z nejmenších z 56 oficiálně uznaných etnických skupin ČLR. Celkový počet příslušníků tohoto etnika čítá necelých 9 tisíc jedinců žijících hlavně v provincii Heilongjiang v okolí řeky Amur a ve Vnitřním Mongolsku. Obývají lesy pohoří Velkých a Malých Chingan (čínsky 兴安 Xìng'ān), kde se tradičně věnovali rybolovu a lovu jelenů i další divoké zvěře. Většina Oročenů však již od tradičního způsobu získávání obživy upustila, mimo jiné i kvůli čínským zákonům

na ochranu přírody a divoké zvěře, které jsou bohužel v rozporu s jejich tradičním způsobem života. Jazyk Oročenu, patřící do severní tunguzské větve altajské jazykové rodiny, nemá psanou formu a je blízký jazyku Evenků. Jejich etnonymum se nejčastěji překládá jako „horalové“ či „pastevci sobů“.

Po dlouhá staletí se Oročeni vydávali na lov ve skupinách a z ulovených zvířat následně využili vše, co se využít dalo, včetně hlav, vnitřností, kostí či jeleního paroží. U Oročenu bylo obvyklé, že lovili jak muži, tak i ženy a často lov probíhal z koňských hřbetů. Umění lovu učili chlapce od 8 let a ve věku 17 let se již vydával mladý Oročen lovit na vlastní pěst. Koně byli velmi užiteční a nezbytní pomocníci nejen při lovu, ale také při kočování, kdy přenášeli veškerý majetek rodiny na dalekých cestách přes hory, řeky a bažiny. Oročenský kůň je typický svou odolností a extrémně velkými kopyty, která mu bránila v uvíznutí v bažinách. Oročenské ženy se vyznačovaly velkou zručností ve vyšívání vzorů jelenů, medvědů a koní na tkaniny a kožešiny i ve výrobě misek, krabic a jiných předmětů z březové kůry, do kterých vyrývaly různé ornamenty a barvily je. Dívky z oročenských komunit se od dětství učily vydělávat kožešiny, sbírat ovoce a sušit maso. Okolo 13 až 14 let se začaly dívky starat o domácnost. Kožešiny se užívaly při výrobě oděvů, rukavic, příkrývek i stanů.

Oročové jsou etnikem vášnivých tanečníků a zpěváků, kteří zpívali a tančili zejména při návratu lovců z lovu (dnes častěji na folklórních festivalech). Tématikou lidových písní Oročenu bývá lov, příroda, láska a životní nesnáze. Mezi jejich nejpopulárnější tance patří „boj černých medvědů“ nebo „dřevěný kohoutí tanec“, při kterých napodobují pohyby zvířat, ale i například tanec, který drammatizuje významné historické události klanu. Používají různé hudební nástroje, například *pengnuhua*, což je druh harmoniky, nebo ruční bubínek *wentuwen*. Zvuk těchto nástrojů připomíná ptáčí zpěv nebo hýkání jelena.

Oročeni praktikují šamanistické rituály a jejich náboženský systém je postaven na uctívání přírody, předků a animistické víře ve všudypřítomné duchy. Své rituální předměty sloužící zejména k šamanistickým „výpravám“ pečlivě uchovávají v krabicích z březové kůry zavěšených na stromech. V oročenské společnosti existovala celé řada sociálních a rituálních tabu. Například žena nemohla rodit v domácnosti, k porodu měla speciálně postavený příbytek a minimálně měsíc v něm musela pobývat, než se vrátila domů s novorozencem.

Jiná tabu existují v oblasti jazyka a pojmenování. Například tygra nebo medvěda nelze nazývat pravým jménem, ale pouze obraty jako „dlouhý ocas“ nebo dokonce „dědeček“. Svě mrtvé pohřbívali Oročeni poměrně specifickým způsobem: mrtvolu vložili do vydlabaného kmene stromu s hlavou směřující na jih a tento kmen umístili vysoko do koruny živého stromu.

V létě roku 1952 se odehrála událost, kterou američtí badatelé Kun Shi a Richard Noll ve svém článku *Chuonnasuan: The Last Shaman of the Oroqen of Northeast China* nazvali „Soumrakem duchů“. Vzpomínku na tuto tragickou událost s nimi údajně sdílela celé řada pamětníků z oročenské komunity, kteří ji tehdy zažili. *Meng Jinfu* nazývaný mezi Oročeny Chuonnasuan byl tehdy poměrně mladým mužem, který teprve nedávno prošel složitou fází osobních psychosomatických krizí a rituálních zasvěcení, na jejichž konci byl ve své nové roli kmenového šamana považován za duchovního a do jisté míry i společenského vůdce celé své komunity. Kromě něj v podobné roli vystupoval i další, o něco málo starší oročenský šaman Zhao Liben. Ten se – coby poloviční Han – stal terčem rozsáhlé přesvědčovací kampaně ze strany nových správců své země, čínských komunistů, kterým nakonec podlehl a stal se jedním z nich. Ti pak dále na komunitu Oročenu intenzivně tlačili a vyzývali je, aby se vzdali svých pověřených praktik a představ a přestali žít v nevědeckých bludech typických pro feudální a nikoliv komunistickou společnost blízké budoucnosti. Čínští komunisté vzali Chuonnasuana i Zhao Libena, dva nejrespektovanější šamany z celé komunity, na bezplatný výlet z heilongjianských lesů rovnou do osmi velkých moderních měst nové socialistické Číny. Cestovali vlakem i letadlem a neustále oba šamany přesvědčovali, že odpor je marný a budoucnost jejich čerstvě ustavené národnostní menšiny je v jednotě s Mao Zedongem a Komunistickou stranou Číny. Celý výlet splnil svůj účel a tak Chuonnasuan svolal svůj lid k poslednímu velkému společnému nočnímu obřadu, na kterém Oročeni společně žádali duchy, aby jednou provždy odešli. Od té doby dle svých slov i slov svých blízkých Chuonnasuan žádný veřejný šamanský rituál nevykonal a s jeho smrtí v říjnu roku 2000 odešel poslední oročský šaman (Zhao Liben zemřel o 22 let dříve).

Literatura:

- Legerton, C., – Rawson, J. (2009). *Invisible China: A journey through ethnic borderlands*. Chicago: Chicago Review Press.
- Noll, Richard – Kun Shi. (2004). „Chuonnasuan (Meng Jin Fu): The Last Shaman of the Oroqen of Northeast China“. *Journal of Korean Religions*, 6:135–162.
- Qiu, P. (1983). *The Oroqens: China's nomadic hunters*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Qiu, X. (2007). Shamanism as the Ultimate Reality and Meaning of the Oroqen Peoples of Inner Mongolia. *Ultimate Reality and Meaning*, 30/3: 232.
- Stuart, K. – Li, X. (1994). *Tales from China's forest hunters: Oroqen folktales*. Philadelphia: University of Pennsylvania, Dept. of Asian and Middle Eastern Studies.

Rusové (Indoevropané)

Rusové (俄罗斯族 *Éluōsī zú*)

populace: 15 393 obyvatel

výskyt v ČLR: Xinjiang, AO Vnitřní Mongolsko, Heilongjiang

výskyt mimo ČLR: Rusko, Ukrajina, Kazachstán, USA, Uzbekistán
a řada dalších zemí

jazyk: ruština

- R indoevropská
- V slovanská

Etničtí Rusové jsou potomky ruských emigrantů, kteří se dostali do Číny ve dvou migračních vlnách. Prvními příchozími byli v 17. století tzv. Jirjakové, kteří odmítali přijmout ruskou pravoslavnou víru a byli tak pronásledováni carskou mocí. Druhou vlnu příchozích tvořili uprchlíci po Říjnové revoluci v roce 1917. Nejvíce z nich se usadilo ve městech Ili, Tacheng, Altaj a Urumči v autonomní oblasti Xinjiang. Zbytek žije na území provincie Heilongjiang a autonomní oblasti Vnitřní Mongolsko. Oficiálně uznána byla ruská etnická menšina v roce 1949. Nejvíce Rusů na čínském území pobývalo po Říjnové revoluci, kdy v provincii Heilongjiang žilo ve městě Harbin přes 200 000 uprchlíků a město bylo tehdy známo jako „Moskva Mandžuska“. Avšak většina z nich se po čase vrátila zpět do Sovětského svazu, nebo uprchla do západních zemí. Během druhé světové války bylo na území Číny evidováno přes 15 tisíc Rusů. Na konci války vlivem občanské války a následného nástupu Mao Zedonga k moci došlo k masivní emigraci Rusů pryč z Číny, především do tehdy britského Hongkongu. Během následující dekády počet Rusů na území Číny rostl. Sčítání lidu z roku 1953 uvádí přes 22 tisíc Rusů. Opětovný pokles populace přinesl čínsko-sovětský konflikt v 60. letech, kdy se většina z čínských Rusů vrátila do zemí Sovětského svazu.

Rusové v komunikaci mezi sebou používají ruský jazyk (s texty zapisovanými azbukou), který náleží do slovanské skupiny indoevropských jazyků. V komunikaci s úřady pak používají čínštinu. Vzhledem k etnické rozmanitosti regionů, ve kterých žijí, mluví mnoho z nich také kazašsky, mongolsky nebo ujugsky.

Valná část populace je pravoslavného vyznání. Zbytek je buď bez

vyznání, nebo výjimečně i vyznání římskokatolického. Nejvýznamnější svátky roku jsou tedy pro Rusy Velikonoce a Vánoce. Vánoce připadají dle pravoslavného kalendáře na 6. leden. Den před Štědrým dnem se věřící postí a v den následující obchází kněz domácnosti a žehná lidem. Velikonoce připadají na duben, kterému předchází čtyřicetidenní půst (věřící by měl sníst pouze jedno celé jídlo denně a ostatní půlit). Lidé se o Velikonocích zdraví typickým pravoslavným pozdravem „Kristos Voskres“ (= Kristus vstal z mrtvých) a líbají se vzájemně na tvář.

Rusové vystupují otevřeněji a kontaktněji než běžní Číňané, na rozdíl od nich se také zdraví polibky a potřesením rukou. Hosty vítají tradičně chlebem se solí. Za neslušné je považováno, aby si ženy odkrývaly hlavu před staršími nebo před hosty. Pověstná je prudká náklonnost k hudbě, tanci a alkoholu. Tradičními hudebními nástroji jsou balalajka trojúhelníkového tvaru, kytara, akordeon a mandolína.

Tradiční odívání dodržuje dnes ponejvíce starší generace žijící na vsi. Muži nosí komplet skládající se z osmihranné čepice, kožených vysokých bot a jezdeckých kalhot, někteří také dlouhý háv, který má vzadu dlouhý rozparek, a dlouhé kalhoty s volným rozkrokem. Staré ženy nosí krátké vyšíváné kabáty s límcem, bavlněnou sukni, pásek a čtvercový šátek na hlavě. V dnešní době tradiční oděvy ustupují do pozadí a Rusové dávají přednost modernímu globálně uniformnímu stylu oblékání.

Jídlo čínských Rusů je jednou z nejdůležitějších složek původní etnické identity, která ani s postupem času neztrácí na své tradiční podobě, i když v poslední době i Rusové přebírají mnohé z většinové čínské kuchyně. Stále se jí třikrát denně, přičemž hlavním jídlem dne je oběd. Snídaně a večeře mají jednoduchou podobu – mléko, čaj, koláče a chléb. Oblíbenou zeleninou jsou rajčata, okurky a brambory. Tradičním pokrmem je také uzené vepřové a šunka, které si sami vyrábí a ke kterým patří i domácí pivo a víno. Zapovězené je (na rozdíl od kuchyně čínské) maso koňské, oslí a psí, někteří Rusové pod vlivem muslimských sousedů, zejména Kazachů a Ujgurů, nejedí ani vepřové. K jídlu se používá stejně jako u nás vidlička, nůž a lžice.

Před založením ČLR žili Rusové v malých vesnicích čítajících dohromady kolem deseti rodin. Živili se především zemědělstvím, chovem dobytka a včelařstvím. Dnes žijí Rusové spíše ve městech a pracují zejména ve finančnictví, průmyslu, dopravě, obchodu a lékařství. Tento fakt je dán tím, že více než 13 % ruské populace v ČLR má vyšší

než základní vzdělání a více než 3 % populace má vysokoškolské. Patří tak procentuálně mezi nejvzdělanější etnické skupiny.

Kromě všeobecně známé a proslulé meziválečné ruské komunity v Harbinu existovalo ještě další čínské město, do jehož tváře vtisknul ruský element v tomto období nesmazatelný otisk. Byla jím Šanghaj, do japonské okupace svobodný přístav, překotně se rozvíjející obchodní a společenská metropole Dálného východu přezdívaná často „Paříží Východu“. I když to byli spíše Angličané, Francouzi nebo Japonci, o nichž se v souvislosti s kosmopolitní Šanghají, její architekturou, kulturou a avantgardním životním stylem nejčastěji hovoří, právě Rusové zde tvořili největší evropskou přistěhovaleckou populaci. V roce 1937 jich zde žilo 25 tisíc. Podstatnou část z nich tvořili, tak jako v případě Harbinu, ruští Židé. Šlo většinou o uprchlíky z občanskou válkou zmítaného Ruska, bělogvardějce i odpůrce nového režimu ustaveného v Rusku po roce 1917. Často je doplňovali i ruští imigranti z Harbinu, Mandžuska či východní Sibíře, kteří v rozkvétající metropoli hledali další obchodní příležitosti, zisk nebo jen místo s životním stylem a luxusem evropského stříhu existující v asijských podmínkách. Přesto nebyla situace většiny Rusů v podmínkách tehdejší šanghajské kapitalistické společnosti jednoduchá. Většina z nich nedisponovala státním občanstvím (Bolševici ho plošně zabavili všem ruským politickým exulantům v roce 1912) ani neměli podporu spřízněné koncesní samosprávy, tak jako například občané britského dominia, Američané, Němci, Japonci nebo Francouzi. Velká část ruských žen si na život vydělávala jako profesionální tanečnice, společnice či přímo prostitutky. Ruští muži často sloužili v silách místního mezinárodního bezpečnostního sboru *Shanghai Volunteer Corps*. Mnoho z nich našlo obživu díky dovednostem typickým pro střední a vyšší vrstvy carského Ruska, tedy znalostí francouzštiny (učitelé) a nejrůznějších forem evropského umění (účinkování v orchestru, výuka zpěvu, baletu či tance). Většina Rusů z Šanghaje (podobně jako z Harbinu) odešla před příchodem Maových komunistů. Jejich cesta směřovala nejčastěji přes Hongkong a uprchlický tábor na Filipínách do Austrálie a Severní Ameriky.

Literatura:

- Bakich, O. M. (2002). *Harbin Russian imprints: Bibliography as history, 1898–1961: materials for a definitive bibliography*. New York: Norman Ross.
- Baker, K. (2006). *A history of the Orthodox Church in China, Korea, and Japan*. Lewiston: Edwin Mellen Press.
- Benson, Linda – Svanberg, Ingvar (1989). „The Russians in Xinjiang: From immigrants to national minority“, *Central Asian Survey* 8/2: 97–129.
- Carter, J. H. (2002). *Creating a Chinese Harbin: Nationalism in an international city, 1916–1932*. Ithaca: Cornell University Press.
- Paine, S. C. M. (1996). *Imperial rivals: China, Russia, and their disputed frontier*. Armonk: M.E. Sharpe.
- Willens, L. (2010). *Stateless in Shanghai*. Hong Kong: China Economic Review Pub. Hongkong: Earnshaw Books.

Mongolové a příbuzná etnika

Mongolové (蒙古族 *Měnggǔ zú*)

alternativní označení: Khatso (Yunnan)

populace: 5 981 840 obyvatel

výskyt v ČLR: AO Vnitřní Mongolsko, Liaoning, Jilin, Heilongjiang,
Xinjiang, Qinghai, Hebei, Henan

výskyt mimo ČLR: Mongolsko

jazyk: mongolština

- R altajské
- V mongolská

OBR. 14

OBR. 15

Mongolové patří vedle Tibeťanů, Ujgurů, Mandžů a Huiů mezi pět klíčových národnostních skupin novodobé Číny. Disponují vlastní autonomní oblastí Vnitřní Mongolsko (内蒙古自治区 *Nèiménggu zìzhìqū*) s hlavním městem Hohhot (呼和浩特 *Hūhéhàotè*), která byla ustanovena jako úplně první AO 1. května 1947 ještě před založením samotné ČLR (1949). Celkový počet obyvatel ve Vnitřním Mongolsku je 24 700 000, ovšem mongolské etnikum zde tvoří pouze 17 % populace celého regionu (Hanové 79 %). Při celkovém počtu necelých 6 miliónů na území ČLR tvoří 9. nejpočetnější etnickou menšinu v zemi. Překvapivým se může zdát fakt, že v Mongolsku samotném žije jen poloviční množství etnických Mongolů (necelé 3 miliony) než v čínském Vnitřním Mongolsku.

Mongolština, kterou v porovnání například s mandžuštinou hovoří stále poměrně velká část čínských Mongolů (cca 2,7 miliónu), je jazyk altajské jazykové rodiny a mongolské skupiny. Mongolský jazyk se dělí do mnoha dialektů, přičemž jejich klasifikace se různě liší. V ČLR je pro místní mongolské obyvatelstvo oficiálně přijímáno dělení na 3 hlavní dialektové skupiny: jihomongolské (chakhar, ordos, baarin, khorchin, kharchin, alasha), ojratské (kalmyčtina) a barag-burjatské dialekty. Ty ještě doplňuje hlavní dialekt chalcha, kterým hovoří většina obyvatel státu Mongolsko. I v etnicky mongolských oblastech ČLR je základním kamenem jazykového vzdělávání výuka standardní čínštiny a povinnost ji používat existuje nejen ve školách, ale i v úředním styku. Mongolština je v Číně zapisována vlastním písmem, odvozeným od staroujgurského písma (podobně jako písmo mandžuské). Písmo je hláskové a zapisuje se směrem dolů, zprava doleva. V Mongolsku se pod vlivem Sovětského svazu zavedla pro přepis mongolštiny azbuka, která přetrvala dodnes.

Dějiny mongolské etnické a politické přítomnosti na území čínské říše jsou dlouhé a komplexní. Číňané a Mongolové i všichni jejich kočovní předchůdci a příbuzní spolu po dlouhá staletí sdíleli společný prostor u severních hranic říše, v němž probíhal vzájemný obchod, boj, spolupráce, politická vyjednávání i vzájemné míšení a asimilace. Nejslavnější kapitolou mongolských dějin se stala éra Mongolské říše 13. a 14. století. Ta vládla v okamžiku svého vrcholu 22 % světové souše se 100 milióny obyvatel. Mongolská říše vznikla roku 1206, kdy Temüďzin sjednotil rozdrobené mongolské kmeny a prohlásil se „nejvyšším vládcem“ – Čingischánem. Právě on započal epochální expanzi, při které byla dobytá Čína, Střední Asie, Persie, Kavkaz i východní Evropa. V letech 1260 až 1264, v době Chubilajchánova nástupu na trůn, proběhla válka o dědictví, jejímž následkem se říše rozdělila na čtyři nezávislé celky. Jedním z nich byla dynastií Yuan (元朝) ovládaná říše (1271–1368), rozkládající se na území Číny, Mongolska a jižní Sibíře. Yuanští císařové drželi rovněž titul velikých chánů, který je nadřazoval vládcům ostatních částí mongolské říše. Dynastii založil vládce východní části mongolské říše, veliký chán Chubilaj, který postupně do roku 1279 dobyl jihočínskou říši jižních Songů a přisvojil si titul čínského císaře. Jeho následovníci byli v roce 1368 poraženi a vypuzeni etnicky čínskou nástupnickou dynastií Ming do oblasti dnešního samostatného Mongolska.

Mongolové jsou jako stepní národ tradičně pastevcí a prosluli coby vynikající jezdci na koních. Mongolští pastevcí dříve žili v typických mobilních kočovnických obydlích – plstěných jurtech. Vršek jurty deštníkového tvaru lze kvůli ventilaci otvírat, celý stan lze snadno rozebrat a transportovat. Po první polovině 20. století spousta pastevců ukončila svůj kočovný způsob života a usadila se v domech jurtovitého tvaru z hlíny a dřeva se dvěma nebo třemi místnostmi, jako v ostatních částech země.

Podobně jako v jiných pasteveckých oblastech jsou základem mongolské stravy hovězí a skopové maso a také mléčné výrobky. Neodmyslitelnou součástí stolování je slaná čaj s mlékem (*suutei tsai*) nebo *kumis* (kvašený nápoj z kobyliho mléka). Sušený dobytčí trus používají Mongolové v bezlesých stepích jako důležitý zdroj paliva. V pasteveckých oblastech v zimě Mongolové nosí kožichy lemované hedvábím nebo jinou látkou, v létě pak volný bavlněný šat s dlouhými rukávy. Mongolský oděv je většinou rudý, žlutý nebo tmavě modrý. Přepásává se červenou nebo zelenou šerpou a muži i ženy nosí na opasku křesadlo, tabatěrku a nůž na krájení masa ve zdobené pochvě. Běžnou obuví jsou vysoké plstěné boty. Muži i ženy nosí v zimě kuželovité pokrývky hlavy nebo hedvábné či látkové turbany. Dívky nosí vlasy rozdělené a ozdobené dvěma velkými korálky, akátem, korálem a nefritem.

O povaze Mongolů se dovídáme, že jsou srdeční a upřímní. Jsou pohostinní k cestovatelům a nabízí jim přespání na noc a čaj s mlékem, skopové a mléčné víno. Hosté bývají vyprovázeni velmi přátelsky.

Mongolové jsou dnes monogamní, dříve byly dva nejčastější způsoby, jak získat ženu – práce pro její rodiče (v případě, že ženich nebyl schopen nabídnout majetkovou kompenzaci rodině budoucí ženy naráz) nebo únos. Svatby byly dříve domlouvány rodiči a důležitou otázkou byl majetek a postavení obou rodin.

Hlavním náboženstvím je buddhismus tibetského typu, původní náboženské představy byly šamanistické a některé z těchto původních prvků byly převzaty do nově příchozího buddhismu. Nalezneme zde v malé míře i islám a křesťanství. Mongolové věřili ve šťastná a nešťastná znamení a podle tradice byly nejohroženější skupinou děti, proto někdy dostávaly jména jako „Bezejmenný“ nebo „Ne tento“ nebo byli chlapci oblékáni jako dívky, aby tímto zmátli zlé síly. Umění mělo u Mongolů dříve většinou religiózní funkci a několik významných děl je přičteno

Zanabazarovi, prvnímu Džebcundampa Chutuchtu. Zajímavou částí muzikální tradice je takzvaný alikvotní hrdelní zpěv. Mezi nejslavnější literární díla mongolského národa patří *Tajná historie Mongolů*, za zmínku také stojí neobyčejně populární *Epos o chánu Geserovi*. Verše a písně byly, jak se dá v nomádské kultuře očekávat, předávány převážně ústně.

Nádam je mezi Mongoly neobyčejně populární svátek pořádaný zpravidla uprostřed krátkého a horkého mongolského léta. Slaví se napříč všemi mongolskými komunitami v regionu a jeho nejdůležitější částí jsou tradiční sportovní zápolení ve třech disciplínách souvisejících s mongolskou válečnickou historií. Tzv. „tři mužské hry“ (*erijn gurban nádam*) se skládají ze závodu v jízdě na koni ve volné stepi, lukostřelby a tradičního zápasu. Každoročně se na ně sjíždějí nejrychlejší jezdci se svými koňmi, nejlepší střelci z tradičního luku a nejsilnější zápasníci ze všech *ajmagů*, aby poměřili své síly v mužném zápolení. V mongolském zápase se utkává velký počet zápasníků ve vyřazovacím turnaji o devíti nebo deseti kolech. Zápas je bez časového omezení a prohrává ten, kdo je donucen protivníkem dotknout se země. Zápasníci nosí dvoudílný oděv sestávající z těsné vesty (*zodog*) a krátkých kalhot (*šúdag*). Každý má osobního trenéra-povzbuzovače (*zasúl*), který po třetím, pátém a sedmém kole zpívá vítěznému zápasníkovi oslavnou píseň. Vítězové jednotlivých kol jsou titulováni čestnými tituly odvozenými z mongolské a buddhistické mytologie: sokol (*načín*), jestřáb (*charcaga*), slon (*zán*), garuda (*garid*), lev (*arслан*). Dostihy jsou krátké sprinty na 2 kilometry, nebo delší jízda napříč stepí (15–30 km). Jezdci jsou velmi mladí chlapci ve věku od 5 do 12 let. Lukostřelby se mohou, na rozdíl od předchozích disciplín, účastnit muži i ženy. Muži střílí 40 šípů na vzdálenost 75 metrů, ženy jen 20 šípů na vzdálenost 60 metrů. Největší nádam se koná v Ulánbátaru během národního svátku 11.–13. července, ale na mnohé další, různě veliké i docela malé, lze narazit také leckde ve Vnitřním Mongolsku (Hohhot, Baotou, Odos, Ulánhot), ale i v Gansu, Qinghai nebo v Xinjiangu.

Literatura:

- Atwood, C. P. (2004). *Encyclopedia of Mongolia and the Mongol empire*. New York: Facts On File.
- Bulag, U. E. (1998). *Nationalism and hybridity in Mongolia*. Oxford: Clarendon Press.
- Bulag, U. E. (2002). *The Mongols at China's edge: History and the politics of national unity*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Crossley, P. K. – Siu, H. F. – Sutton, D. S. (2006). *Empire at the margins: Culture, ethnicity, and frontier in early modern China*. Berkeley: University of California Press.
- Sneath, D. (2000). *Changing Inner Mongolia: Pastoral Mongolian society and the Chinese state*. Oxford: Oxford University Press.
- Williams, D. M. (2002). *Beyond great walls: Environment, identity, and development on the Chinese grasslands of Inner Mongolia*. Stanford: Stanford University Press.

Daurové (达斡尔族 *Dáwòěr zú*)

alternativní označení: Dahur, Daghor, Dahhuer, Takanerh

populace: 131 992 obyvatel

výskyt v ČLR: Vnitřní Mongolsko, Heilongjiang, Xinjiang

výskyt mimo ČLR: Mongolsko, Ruská federace, Kazachstán

jazyk: daurština

- R altajská
- V mongolská

Daurové jsou jednou z nejmenších etnických skupin v ČLR. Velká část této národnostní menšiny žije v autonomní daurské korouhvi (tradiční administrativní označení prefektur obývaných Mongoly) Morin Dawa (莫力达瓦达斡尔族自治旗 *Mòlì Dáwǎ Dáwòěr zú zìzhìqí*) v Čínské autonomní oblasti Vnitřní Mongolsko. Jejich jazyk patří do skupiny mongolských jazyků a zahrnuje tři dialekty dělené dle regionů, v nichž jsou používány – Buteha, Qiqihar (Vnitřní Mongolsko) a Xinjiang. Své vlastní písmo nemají, až do 19. století používali pro záznam vlastního jazyka mandžuskou abecedu.

Teorie o původu Daurů pracují s předpokladem příbuzenství s Mongoly, případně s odkazem na historické kmenové svazy Kitánů. Až do 17. století obývali zejména údolí řeky Amur/Heilongjiang, kde podléhali politickým i kulturním vlivům Mandžůů. Ti již jako reprezentanti qingské dynastie porazili v roce 1640 evenckého náčelníka Bombogora, vůdce Evencko-daurského politického svazu. Pod náporem ruské migrace, silícího politického vlivu ruského carství i aktivity ortodoxních misionářů byli z oblasti qingskou správou přesídleni dále na jih a východ (až do dnešního Xinjangu a Kazachstánu). Daurové během 17. až 19. století sloužili jako důležitý komunikační a kulturní prostředník mezi Čínou a obrovským územím ležícím na sever od Dlouhé čínské zdi. Obchod se zlatem, kožešinami, kovy a léčivými bylinami probíhal skrze jejich území a zprostředkováván byl často právě daurskými obchodníky.

Kromě obchodu se Daurové živí především zemědělstvím, pěstováním kukuřice, čiroku, pšenice a sóji, chovem dobytka, lovem a rybolovem. Daurové budují často svá obydlí v blízkosti řek. Vesnice jsou systematicky uspořádané a jednotlivá obydlí jsou orientována k jihu, kolem domů jsou pole a zahrady ohraničené plotem z vrbových

nebo břízových větví. Typické jsou střechy domů ve tvaru „sledové kosti“. Obývacímu pokoji, respektive ložnici tradičního obydlí Daurů, dominuje pro celou oblast severovýchodní Číny typická vytápěná „postel“ *kang*. Příkladá se do ní většinou ze sousední kuchyně a je dějištěm většiny rodinných aktivit. Nápadným prvkem bývají i zvířecími a florálními rytinami zdobené závěsné kolébky. Na jejich spodní část větší Daurové rybí nebo zvířecí kosti, které při pohybu vyluzují rytmické zvuky, které dítě uspávají.

Základními pokrmy Daurů jsou ovesná kaše, pohankové nudle v polévce nebo pohanková kaše se srnčím masem. Čaj s mlékem je tradiční každodenní nápoj. Oblíbeným jarním pokrmem jsou dušené výhonky s vepřovým střívkem.

Ačkoliv část Daurů v průběhu dějin konvertovala k mongolské (tedy tibetské) formě buddhismu, většina nadále praktikuje původní náboženský systém, stavějící především na šamanistických postupech. Jde o náboženský model široce rozšířený v etnických skupinách severní altajské jazykové rodiny. Klíčový je prostředník mezi propojeným světem duchů a lidí – šaman, který je schopen provázet duše na cestě do zsvětí, pomáhá nemocným lidem zotavit se a zařikává zlé duchy. Daurský šaman bývá při výkonu obřadu oblečen do velmi okázalého šatu a používá rituální objekty, které ho ochrání před zlými duchy a jeho vlastní silou. Při rituálu tancuje za doprovodu bubnu a uvádí se do stavu transu, ve kterém vykonává zsvětňící cestu. Daurové věří, že přirozená rovnováha světa závisí na zodpovědném vztahu k životnímu prostředí. Nerespektování přirozeného stavu přírody a jejích pravidel může vést ke katastrofě. Pečlivé pozorování chování rostlin, zvířat a přírodních elementů může naopak Daurům pomoci předpovídat budoucnost a potencionálnímu nebezpečí a tragédiím zabránit. Nejvelkolepější slavností Daurů je rituální vítání lunárního roku „Anie“. Rituál je spojen s očištnou silou ohně: odpalují petardy, před vraty se pálí koňský či kraví trus, dým z ohňů zahálí celou vesnici do kouřové clony. Daurové do ohně hází vařené maso, pečivo a těstoviny a modlí se za zdraví celé rodiny i jejího dobytka a také za dobrou úrodu v nadcházejícím kalendářním roce. Na konci několikadenních oslav rodiče popelem potírají svým dětem čela, aby je udrželi pryč od zlých duchů a nemocí. Nepostradatelnou součástí oslav je i tanec zvaný *hanbo*.

Daurové jsou známí výrobou dřevěných vozů s velkými koly, o

kterých se tvrdí, že dokážou „létat po trávě“. Vůz váží 100 kg a kola mají průměr okolo 130 cm, což je velmi výhodné pro jízdu bažinami a pastvinami. Jiným tradičním řemeslem je vyšívání a výroba nádob z březové kůry. Daurští muži nosí v létě dlouhá roucha vyrobená z tkaniny, v zimě pak oblékají kožešinou lemované roucho, kožešinové kalhoty a kožené čepice. Ženy nosí šaty vyrobené z bavlněného plátna, nejčastěji dlouhé šaty zúžené nahoře a široké dole a na nich kabát bez rukávů, který je zdobený krajkami. Typickým doplňkem tradičního oděvu je klobouk, vyrobený z kůže srnce, lišky nebo vlka.

Daurové pěstují podobné tradiční sporty jako Mongolové, tedy jízdu na koni, lukostřelbu, zápas. Nejtypičtější lidovou zábavou je však daurský pozemní hokej *beikou* (či *boikoo*). Původně se zřejmě místo holí používaly větve a místo puků koňský hnůj. Tento sport je daurskou národní pýchou, jeho původ je spojován s obdobnou zábavou starodávných Kitanů, od nichž se údajně rozšířil do mnoha dalších zemí. Daurové se angažují i v zavádění západního pozemního hokeje do prostředí ČLR, jeden z týmů reprezentujících Čínu v tomto sportu na Olympijských hrách v Pekingu v roce 2008 byl tvořen družstvem z města Morin Dawa.

Literatura:

- Bender, M. – Su, H. (1984). *Daur folktales: Selected myths of the Daur nationality*. Beijing, China: New World Press.
- Humphrey, C. (1996). *Shamans and Elders: Experience, Knowledge, and Power among the Daur Mongols*. Oxford: Oxford University Press.
- Wu, C. (1996). *Daur*. München: Lincom Europa.

Dongxiangové (东乡族 *Dōngxiāng zú*)

alternativní označení: Santa, Sarta, Dongxiangští Huiové, Mongolští Huihuiové

populace: 621 500 obyvatel

výskyt v ČLR: Gansu (Linxia huiská AP), Xinjiang, Qinghai, Ningxia

jazyk: dongxiangština (též jazyk santa)

- R altajská
- V mongolská (jihovýchodní)

OBR. 16

Dongxiangové jsou blízcí etniční příbuzní s Mongoly. Téměř polovina slovní zásoby jejich altajského jazyka je totožná s mongolštinou. To, co je od nich zásadně odlišuje, je jejich náboženství, tedy islám s poměrně silnými súfijskými vlivy a prvky. Díky nim však pro okolní pozorovatele pro změnu splývají s Hui. Název Dongxiang znamená „[ti z] východní vesnice“ a kromě označení tohoto etnika se výraz v oblasti používá jako označení pravověrných muslimů, což svědčí o jejich dobré pověsti

v regionu.

Původ této menšiny, žijící v převážné většině na území dnešní huiské autonomní prefektury Linxia (Gansu), není zcela objasněný. Obligátně se spekuluje o tom, že jde o potomky Čingischánových bojovníků, usazených na dobytém území střední Číny, kde se postupně promísili s původním obyvatelstvem. Jiná teorie chápe tuto menšinu jako směs více etnických skupin, zejména Huiů, Mongolů a Tibeťanů. Nejpravděpodobnější se zdá teorie o vzniku vlastní identity skrze kontakt se středoasijskými etniky a kulturami, kterým vděčí i za konverzi k sunnitskému islámu v průběhu 13. století.

V minulosti se živilo převážně obchodem a zemědělstvím a to pro Dongxiangy platí dodnes. Nejdůležitějšími pěstovanými plodinami jsou brambory, kukuřice, pšenice, melouny a ovoce jako hrušky či meruňky. Jelikož většina území v provincii Linxia je tvořena spíše suchou půdou a mnohá údolí nemají téměř žádnou řeku, soustředí se většina jejich zemědělské produkce do úrodných údolí podél největších řek v regionu Tao a Daxia. Jsou známí také jako schopní řemeslníci, především tkaním tradičních koberců.

Dongxiangové si staví domy ze dřeva a cihel, které mají uzavřený dvůr. Vybavení domů je poměrně skrovné – zahrnuje většinou skříň na oblečení a jídlo, koberce s tradičními vzory na stěnách a čajový servis. Ten nesmí chybět v žádné domácnosti, protože pití čaje je nejdůležitějším každodenním rodinným rituálem a zároveň výrazem pohostinství dongxiangské kultury.

Tradiční oděv mužů se skládal z dlouhé róby a opasku, na němž byla zavěšena dýka a pytlík na tabák. Ženy nosily kabáty s širokými rukávy, které měly vyšívání límce a rukávce. Při slavnostech oblékaly vyšívání šaty a boty s vysokým podpatkem. Vlasy měly zdobené stříbrnými ozdobami. V dnešní době se však jejich oděv neliší od méně výrazného oblečení okolních Huiů, kterému dominuje u mužů malý bílý muslimský klobouček a u žen bílý šátek sahající až na ramena.

Vedle obvyklých muslimských svátků slaví Dongxiangové například svátek Ashoula, připomínající stvoření Evy a Adama. Slaví ho především ženy se svými dětmi a pojmají jej jako příležitost k setkání, ale také jako svátek jídla, jenž má zajistit hojnou úrodu. Typickým znakem Dongxiangů jsou také písně a příběhy předávané z generace na generaci.

Z etnické skupiny Dongxiangů pochází velmi důležitá osobnost, která měla zásadní vliv na podobu islámu a jeho historické role v Číně ve 20. století. Ma Wanfu (马万福, 1849–1934), známý též jako Hajji Guoyuan (果园哈只) byl imámem obce Guoyuan v dnešní provincii Gansu. Studoval v Mekce, kde roku 1888 založil obrodné hnutí Yihewani (伊赫瓦尼). To se poměrně rychle rozšířilo v čínských provinciích Gansu, Ningxia a Qinghai. Šlo o sunnitské, hanafiovské pojetí islámu kritické zejména k v té době populární súfijské praxi a jejím bratrstvům. Ma Wanfu chápal súfismus jako nepůvodní (perský) nános na ortodoxním Muhammadově učení a požadoval obnovu islámu v jeho čisté podobě. Inspirován wahhábovskou reformací vyhlásil proti-asimilační a proti-súfijskou obrodu a kladl velký důraz na četbu Koránu (古兰经 *gǔlánjīng* / 可兰经 *kělánjīng*). Během dunganského povstání (1895–1896; Dungani viz kapitola Huiové) podpořil Ma Wanfu muslimské obyvatelstvo rebelující proti qingské dynastii, následkem čehož byl zajat a jen těsně unikl popravě. Velké podpory se jemu a jeho následovníkům dostalo ze strany politické moci po pádu císařství, a to jak nejprve ze strany místních muslimských *warlordů*, tak později i Koumintangu a následně dokonce i Komunistické strany Číny. Díky její přízni ovládli Yihewani v roce 1953 založenou Čínskou islámskou asociaci (中国伊斯兰教协会 *Zhōngguó yīsilán jiào xiéhuì*). Skrze tuto jedinou povolenou celočínskou organizaci má Ma Wanfuovo pojetí islámu v Číně dodnes značný vliv i přes svoje jinak menšinové zastoupení mezi čínskými muslimy (údaj z roku 1988 hovoří o 21 %). Původní Ma Wanfuovo fundamentalistické pojetí islámu (fundamentalistické ve smyslu požadavku návratu ke kořenům) však získalo v první polovině 20. století více modernistický, nacionálně pro-čínský rozměr, který hnutí dovedl ke spolupráci s čínskými nacionalisty a později i komunisty.

Literatura:

- Chuluu, U. (1994). *Introduction, grammar and sample sentences for Dongxiang*. Philadelphia: University of Pennsylvania, Dept. of Asian and Middle Eastern Studies.
- Wang, W. – Wise, C. – Baric, T. – Black, M. L – Bittles, A. H. (2003). *The origins and genetic structure of three co-resident Chinese Muslim populations: the Salar, Bo'an and Dongxiang*. Springer Verlag.

Bao'anové (保安族 *Bǎoān zú*)

alternativní označení: Bonan, Bonan-Hui, Boan, Paongan

populace: 20 074 obyvatel

výskyt v ČLR: provincie Gansu (autonomní okres Jishishan) a Qinghai

jazyk: bonan

- R altajská
- V mongolská (jihovýchodní)

Bao'anové jsou jednou z nejmenších etnických skupin žijících na území ČLR. Obývají region kolem Žluté řeky na hranicích provincií Gansu a Qinghai. O autonomní okres Jishishan se dělí s dalšími dvěma menšinami – etnicky blízkými Dongxiangy a Salary.

Přes nedostatek historických materiálů se původ Bao'anů nejčastěji odvozuje od mongolských vojenských jednotek usazovaných v oblasti v průběhu dynastie Yuan a Ming. Tito bojovníci, vyznávající islám, měli být pověřeni ochranou čínské říše proti Tibeťanům. Jiná teorie umísťuje původní domovinu Bao'anů do oblasti Rebgong v tibetském Amda (okres Tongren v dnešní Qinghaji). Část zdejší populace konvertovala k islámu až v 18. století a po porážce Dunganského povstání přesídlili v souvislosti s celkovou migrací muslimského obyvatelstva směrem na severozápad do své dnešní domoviny. O této teorii by mohla svědčit i etnická a jazyková blízkost k Tuům, kteří zůstali v původní oblasti a praktikují dnes tibetský buddhismus.

Bao'anové disponují vlastním jazykem, který patří do mongolské jazykové větve altajské jazykové rodiny. Velmi blízký je mu jazyk, kterým se hovoří mezi Tui v oblasti Tongren, někdy bývají chápány jen jako dva dialekty téhož jazyka. Vzhledem k dlouhodobému soužití s Hany a Huiy čerpají dnešní Bao'anové slovní zásobu z čínštiny (až 40 %). Čínský jazyk i čínský způsob života a kultura hraje v jejich životě v dnešní ČLR, tak jako v případě mnoha jiných etnických menšin, stále významnější roli.

Bao'anové v úrodných oblastech kolem Žluté řeky kultivují především obiloviny – pšenici, ječmen, pohanku. Pěstují také fazole, kukuřici, brambory a jejich stravu doplňuje vzhledem k většinové příslušnosti k islámu hovězí, skopové, mléčné výrobky, drůbež a ryby. Ve svých pokrmech preferují kyselou a pálivou chuť, a proto jsou ocet a chilli

papričky nezbytnou ingrediencí téměř každého jídla. Pečou si chléb a různé druhy placek, například oblíbený smažený *youxiang*. Oblíbenou složkou stravy jsou (tak jako i jinde v tomto regionu) vydatné nudlové polévky s mletým masem a kyselou příchutí.

Tradičně se bao'anští muži odívají do bílých košil s černou vestou doplněných typickými muslimskými kloboučky bílé nebo černé barvy. Během slavností a svátků jsou oděni v dlouhých černých róbách s klopami, pestrobarevnými pásy, vysokými botami z hovězí kůže a s nožem upevněným za pás. V zimě pak většinou nosí hnědé kabáty z kožešin. Ženy tradičně oblékají fialové nebo zelené košile a tmavé látkové kalhoty, při slavnostních příležitostech doplněné o roucha zdobená krajkou. Populární jsou kulaté bílé klobouky se závojem, u vdaných žen barvy černé, u svobodných dívek se závojem zeleným. V současné době však Bao'anové nosí každodenní oděv podstatně civilnější, blízký běžnému oděvu Huiů.

Náboženství i kultura Bao'anů je velmi blízká Dongxiangům a Huiům, s nimiž sdílí životní prostor. Vyznávají sunnitský islám, který má zásadní vliv na způsob jejich života. Hlavními výročními svátky Bao'anů jsou tzv. větší a menší *bajrán*, kdy větší *bajrán* značí třicetidenní půst odpovídající muslimskému Ramadánu a menší *bajrán* slavený 70 dní po velkém koresponduje s oslavou Nového roku. Bao'anská slovesná kultura je poměrně bohatá, s množstvím dochovaných lidových příběhů, básní, písní, přísloví, vtipů, pohádek a legend, které se mezi lidmi šíří ústním podáním a obsahují především odkazy na etnika a také milostné motivy.

Bao'anové jsou po celé Číně proslavení především svou řemeslnou zručností při výrobě tradičních nožů. Na mnoha místech Číny je vlastnění bao'anského nože považováno za znak prestiže a bohatství. Bao'anové se kromě výroby a prodeje těchto nožů živí zejména zemědělskou produkcí, chovem skotu a dřevorubectvím.

Literatura:

- Ma, J., – Zhou, D. (2007). „A Cultural Interpretation of Interactive Relations Among Ethnic Groups in the Hehuang Region“, *Chinese Sociology & Anthropology* 40/1: 34–53.
- Chuluu, U. (1994). *Introduction, grammar and sample sentences for Baoan*. Philadelphia: University of Pennsylvania, Dept. of Asian and Middle Eastern Studies.

Tuové (土族 *Tǔ zú*)

alternativní označení: Monguři (蒙古尔), Monguoři, Tumin, Turen, Bílí Mongolové

populace: 289 565 obyvatel

výskyt v ČLR: Gansu, Qinghai

jazyk: monguorština

- R altajská
- V mongolská
- S mongurská

OBR. 17

Tuové jsou jedním z řady etnik obývajících region Amdo, historicky spojený především s tibetským etnickým živlem. Nejvíce jich v současnosti žije v autonomním okrese Huzhu v provincii Qinghai a v okresech Minhe a Datong v provincii Gansu. Jsou poměrně blízce spřízněni s dalšími dvěma mongolskými etniky obývajícími Amdo – Dongxiangy a Baoʼany.

Tuové mají vlastní jazyk, monguorštinu, jenž náleží do altajské jazykové rodiny a je příbuzná s mongolštinou. V rámci tohoto jazyka je možné rozlišit tři významné dialekty (mongghul, mongghuor a mangghuer). Monguorština nemá vlastní písmo, pro zápis Tuové běžně používají písmo čínské či tibetské. V roce 1979 navíc vzniklo speciální písmo pro zápis monguorštiny založené na čínské fonetické transkripci a využívající znaky latinky. Příliš se ale nevyužívá. Někteří příslušníci

tuského etnika hovoří také jazykem bonan (mongolská jazyková větev), wutun (viz box) či shaowa (gannanská tibetština).

Ohledně etnogeneze Tuů se stále vedou vzrušené polemiky. Amdo v dnešní Qinghaji je region, kde po staletí docházelo k míšení etnik a těžko dnešní Tuy jednoznačně zařadit jako potomky jednoho z nich. Existují teorie, podle nichž se dá jejich původ vysledovat až k Tuyuhunům, kteří se ve 3. století oddělili od kmenového svazu Xianbei a usadili se v blízkosti jezera Qinghai. Na základě výzkumu mezi samotnými Tuy se ale zdá být pravděpodobnější, že jejich prapředky byli mongolští vojáci, kteří do oblasti poprvé přišli ve třináctém století a začali si brát ženy z místních etnik (Ujguři, Tibeťané a Shatuové). Coby samostatná etnická skupina se Tuové začali profilovat v patnáctém století. Dnešním Tuům koluje v žilách krev mongolská, hanská, tibetská, turkická a qiangská – mix vniklý dlouhodobým potkáváním a míšením národů a kultur v etnicky tradičně velmi rozmanité a neklidné oblasti.

Tuské vesnice jsou těsně semknuté komunity tvořené širšími rodinami. Jeden dům obvykle obývá jedna rodina. Domy se tradičně stavěly z hlíny, kamene a dřeva, byť v současnosti přibývá domů cihlových. Každé stavení je obehnáno čtyřmi vysokými stěnami. Pokud se rodina musela rozdělit, dům, kde původně celá žila, připadal nejstaršímu synovi. Rodiče ve stáří většinou žili u syna nejmladšího.

Tuové jsou patriarchální a patrilineární společnost. Ke sňatkům tradičně docházelo různými způsoby, jež zahrnovaly vzájemnou dohodu budoucích manželů, dohodu mezi rodinami ženicha a nevěsty, únos či prodej nevěsty. Mladí hoši a děvčata ovšem společně vypomáhali, např. s pastvou dobytka, prací na poli či sbíráním dřeva na otop, a to až zhruba do dvaceti let. Bylo tedy běžné, že mladí lidé vytvářeli vztahy a sexuálně žili ještě před svatbou.

Nevěsty byly velmi často starší než ženichové, někdy až o deset let – neprovdané dívky byly v rodině nejceněnějšími pomocnicemi, takže ji opouštěly o něco později než chlapci. Ideálním věkem pro první sňatek bylo 15–25 let u chlapců a 14–19 let u dívek, nicméně první sňatek nebyval vždy posledním. Docházet mohlo k rozvodům a občas se praktikovalo i mnohoženství (zejména pokud první manželka nedokázala dát manželovi syna).

Velmi zajímavou institucí je *daitiantou* – „sňatek s nebesy“ či „sňatek s kamenem či skálou“ (praktikovaný v Minhe a Huzhu), kdy je dívka po dovršení osmnácti let v předvečer nového roku sezdána se

skálou či horou. Může posléze žít životem vdané ženy a mít milence, dokonce i mít nemanželské děti. Tato instituce přežívá mj. i proto, že řada mladých mužů vstupuje do buddhistických klášterů.

Náboženský život Tuů reflektuje jejich košatě rozvětvené kořeny a je poměrně jedinečnou směsí původních animistických a šamanských tradic, tibetského buddhismu i čínského taoismu. Patrně nejsilnějším náboženským proudem je právě tibetský buddhismus, nicméně ve většině vesnic vedle sebe existují buddhistické i taoistické svatyně a Tuové uctívali a uctívají i řadu taoistických božstev. Důležitá je instituce šamanů: tzv. „bílé šamani“ mívají na starosti léčení a ochranu jednotlivců a komunity, „černí šamani“ se zaměřují na odvetné zásahy proti lidským i nadpřirozeným nepřátelům.

Podobně synkretičtí jsou Tuové, i pokud jde o významné svátky. S Hany mají společnou např. oslavu Čínského nového roku, Svátku dračích člunů, Svátků středu podzimu aj., z nichž nejdůležitější je samozřejmě Lunární nový rok. Přejali také tibetské buddhistické svátky.

Řada tradičních oslav je spjata s koloběhem ročních období a zemědělskými aktivitami. Do šestého měsíce, kdy končí ty nejintenzivnější práce na poli a zároveň panuje přívětivé počasí, spadá řada svátků a aktivit, kdy se lidé shromažďují a vesměs především relaxují a baví se (花儿会 *Huā'ér huì* – Svátky květinových písní, závody na koních, soutěže v lukostřelbě, výlety do hor atp.). S ročními a přírodními cykly souvisí i jeden z nejvýznamnějších svátků vůbec – oslava sklizně Nadun. Tento svátek začíná zhruba v polovině července, pokračuje až do první poloviny září a bývá zmiňován jako nejdéle trvající svátek na světě.

Ač původně pastevci, už ve čtrnáctém století začali Tuové postupně přecházet na převážně usedlý, zemědělský způsob života, přičemž chov dobytka pro ně zůstal sekundárním zdrojem obživy. Mezi pěstovanými plodinami jsou především různé odolnější druhy obilí, brambory, případně ředkve, lilky, papriky, česnek aj., v závislosti na konkrétním regionu (např. v Minhe panují pro zemědělství příznivější podmínky než v Huzhu). Tuové nepatří mezi nejvyhlášenější řemeslníky, ovšem jsou tradičně zruční ve zpracování vlny. Nejsou ani příliš zdatnými obchodníky, většinu obchodu v oblasti obstarávali Hanové a Huiové. V současnosti mezi Tuy přibývá migrujících a námezdních dělníků.

Základem jejich kuchyně jsou moučné výrobky (chléb, placky, koláče, nudle), brambory a maso. V oblíbě mají i mléčný čaj a jedním

z jejich typických produktů je obilná pálenka *mingzhan*. Tuové jsou proslulí svou pohostinností, své hosty tradičně zvou na jídlo o pěti chodech a samozřejmě je ochotně nalévají výše zmiňovanou pálenkou.

Tradiční tuský oděv je obvykle bavlněný či vlněný a zejména u žen velmi zdobný (obohacený výšivkami s květinovými motivy, korálky, váčky, rolničkami, šerpami atp.). Typické jsou pro ženy tzv. duhové rukávy (Tuové duhu vnímají jako spojnicí mezi nebem a zemí a jsou někdy nazýváni „lidem duhy“). Ženy také na hlavě nosí tradiční pokrývky nazývané *niudar*. *Niudarů* je řada typů, jež se liší zejména v závislosti na regionu. Ženy i muži často nosí klobouky s širokou, bohatě vyšívánou krempou.

Ačkoli Tuové jsou do značné míry svébytnou skupinou, badatelé v posledních letech čím dál častěji upozorňují na to, že jde zároveň o etnikum velmi heterogenní. Zdaleka ne všichni Tuové hovoří monguorsky, nehledě na problematické vymezení samotné monguorštiny, mezi jejímiž jednotlivými dialekty jsou natolik významné rozdíly, že by se nejspíš hodilo mluvit spíše o různých blízce příbuzných jazycích. Jak upozorňuje Janhunen, národnost Tu byla vymezena v podstatě negativně – tedy jako místní obyvatelstvo v oblasti Amdo Qinghai, které je *nehanské*, zároveň se *nepočítá* mezi Tibeťany a *nevyznává* islám. Dá se tedy očekávat, že v rámci kategorie Tu existuje řada výrazných regionálních rozdílů a specifik. Ha Mingzong poukazuje na fakt, že efektivnější a rozumnější je zkoumat historii konkrétních klanů, neboť Tu coby jedolité, homogenní etnikum je v podstatě umělý, realitě neodpovídající konstrukt.

Jazyk wutun (čínsky 五屯话), je smíšeným jazykem vzniklým pravděpodobně splýváním čínštiny, tibetštiny, bao'anštiny a mongolštiny. Má asi 2 000 rodilých mluvčích, které oficiální čínská etnická klasifikace zahrnuje pod kategorii Tu. Žijí ve dvou vesnicích (horní a dolní Wutun) v prefektuře Tongren provincie Qinghai. Obě vesnice byly jako v případě mnoha jiných v tomto regionu dlouhá staletí pod kontrolou mongolských vojenských posádek a čínskou státní správou byli proto jejich obyvatelé považováni za etnické Mongoly. Oni sami se však spíše identifikovali s tibetskou kulturou a tibetským etnikem. Řada teorií se snaží vznik zvláštního dialektu vesnic Wutun vysvětlit: například příbuzností se starým dialektem východočínského města Nanjing (bez vysvětlení možné migrace), nebo konverzí sichuanských Huiů k tibetskému buddhismu a jejich přesídlení do Qinghaie (opět bez vysvětlení okolností a motivací). Dochovaly se historické dokumenty, které existenci wutunské komunity dosvědčují nejspíše od roku 1585.

Literatura:

- Janhunen, Juha (2008). *Wutun*. München: Lincom Europa.
- Janhunen, Juha – Lionel Ha Mingzong – Joseph Tshe dPag rNam rGyal. (2007). „On the language of the Shaowa Tuzu in the context of the ethnic taxonomy of Amdo Qinghai“. *Central Asiatic Journal*, 51/2: 177–195.
- Limusishiden – Stuart, K. (1998). *Huzhu Mongghul folklore: Text & translations*. München: Lincom Europa.
- Schram, L. (1970). *The Monguors of the Kansu-Tibetan frontier: Their origin, history, and social organization*. Philadelphia: American Philosophical Society.
- Slater, K. W. (2003). *A grammar of Mangghuer: A Mongolic language of China's Qinghai-Gansu Sprachbund*. London: RoutledgeCurzon.

Turkická etnika

Ujguři (维吾尔族 *Wéiwúěr zú*)

alternativní označení: Sart, Huihe, Huihu, Gaoche, Tiele

populace: 10 069 346 obyvatel

výskyt v ČLR: Ujgurská autonomní oblast Xinjiang, Hunan

výskyt mimo ČLR: Kazachstán, Uzbekistán, Kyrgyzstán, Turecko, Rusko

jazyk: ujgurština

- R altajská
- V turkická
- S čagatajská

OBR. 19

OBR. 20

Ujguři či Ujgurové jsou národnostní menšinou, obývající rozsáhlé území severozápadní části dnešní Čínské lidové republiky vymezené geograficky zejména Tarimskou pánví. Donedávna tvořili majoritní složku území tradičně označovaného za Východní Turkestán. Čínská vláda tento termín ostře odmítá, neboť jeho používání předpokládá existenci širšího, na čínské nadvládě nezávislého regionu definovaného etnicky a kulturně pan-turkicky. Důsledně proto užívá označení Ujgurská autonomní oblast Xinjiang (新疆维吾尔自治区 *Xīnjiāng Wéiwú'ěr zìzhìqū*), jehož správním sídlem je město Urumči, ale podřízeno je centrální vládě v Pekingu. V současné době se absolutní počet čínských Ujgurů uvádí v číslech lehce přes 10 miliónů, z toho 9,4 milionu žije právě v Xinnjiangu. To je však pouhých 43 % obyvatel této oblasti, 41 % již dnes tvoří Hanové, jejichž počet stále roste. O zbývajících 16 % se dělí další, většinou stejně jako Ujguři muslimská etnika (Kazaši, Huiové, Kyrgyzové a Mongolové). Menší izolovaná komunita Ujgurů (asi 5 tisíc osob) žije v Hunanu v okrese Taoyuan, kam se dostali ve 14. století za vlády dynastie Ming. Byla sem totiž vyslána vojenská jednotka Ujgurů za účelem potlačení rebelie zdejšího etnika Miao. Další ujgurské diaspory nalezneme především v okolních státech, zejména v Kazachstánu, Kyrgyzstánu a Uzbekistánu. Ujguři jsou turkický národ, vyznávající sunnitský islám. Ten přitom přijali až v průběhu 16. století, do té doby vystřídali buddhismus, nestoriánství, manicheismus i lokální animistické kulty. Islám je dnes jen jedním z mnoha etnických znaků, který určuje jejich identitu. Přitom je však ujgurská identita v současnosti podle některých pozorovatelů podstatně více muslimská než čínská. Jejich rodným jazykem je ujgurština, která patří do skupiny turkických jazyků.

Etnogeneze Ujgurů a původ jejich etnonyma je poměrně komplikovanou a ne zcela vyjasněnou záležitostí. Původní označení malé koalice kmenů žijících po rozpadu aliance Xiongnu (匈奴; 209 př. n. l. – 155 n. l.) v severní Číně, Mongolsku a Altajském pohoří se později rozšířilo ve smyslu příslušnosti k politickému celku Ujgurského chanátu (744–848). Po jeho rozpadu odešla část kmenů z centrálního Mongolska do Tarimské pánve a v průběhu následujících století zde splynula s místním obyvatelstvem indoevropského a íránského původu. Vznikl tak specifický mix východoasijských a euroasijských vlivů, který formoval specifickou turkickou kulturu a etnický element, který se rozšířil po celé střední Asii i za její hranice. Čínský vliv a

vojenská tažení do této oblasti probíhala po celá následující staletí, ale až v průběhu 18. století se podařilo tuto oblast formou uzavírání spojenectví a vojenských tažení postupně začlenit do qingské říše pod označením Xiyi (西域 = západní oblasti). Úspěšné Jakub Bekovo povstání v druhé polovině 19. století si vynutilo rozhodnou reakci ze strany qingských vojsk a roku 1877 byl definitivně dobyt Kašgar a celá rozsáhlá oblast byla reorganizována a přejmenována na Xinjiang (新疆) – Novou hranici. Přestože Xinjiang byl chápán za integrální součást Číny nejspíše od této doby, pevněji byl do čínského státu začleněn až po roce 1949.

Za znovuzavedení termínu Ujgur a konstrukci novodobé ujugurské identity vděčí současní obyvatelé provincie Xinjiang ruským a sovětským badatelům z přelomu 19. a 20. století. Ti tento historický etnonym vztáhli na všechny nekočující usazené turkické muslimy žijící v oázách dnešního Xinjangu. Většina západních cestovatelů a badatelů té doby užívala označení „turkické obyvatelstvo“, zatímco čínskou správou byli zahrnováni do jediné muslimské kategorie čínských občanů Hui. Do každodenní praxe toto etnické označení uvedl až čínský *warlord* Sheng Shicai (盛世才), který ovládal Xinjiang v letech 1933–44 a byl pod přímým politickým vlivem Sovětského svazu a Kominterny. Na tuto etnickou klasifikaci navázal pod vlivem sovětské etnografie později i Mao Zedong a čínští komunisté, kteří se v Xinjangu od roku 1949 snaží skloubit marxisticko-leninistickou politiku národnostního sebeurčení s tradiční představou o čínské civilizační misi.

Politika ČLR vůči národnostním menšinám si v prostředí ujugurské společnosti snaží udržet svůj vlídně paternalistický charakter. Pokouší se o pozvolné začleňování ujugurské menšiny do čínského národního státu: šíří čínskou národní kulturu ve školách a sdělovacích prostředcích, nařizuje užívání spisovné čínštiny v administrativě, zastává politiku pozitivní diskriminace pro menšiny ve vyšším školství, nabízí jim určité ekonomické výhody a uděluje výjimky z přísné kontroly porodnosti. Zároveň podporuje migraci Hanů do Xinjangu, jeho postupnou sinizaci, ovládnutí zdejší ekonomiky, politiky a veřejného života hanským živlem. Tvrdě vystupuje proti jakémukoliv náznaku emancipačních nebo kulturně či nábožensky obrozeneckých tendencí, které by neprobíhaly v rámci struktur přísně kontrolovaných státem a centrální vládou. Tento přístup vytváří napětí a nedůvěru mezi xinjiangskou hanskou populací, která na ekonomické a společenské

transformaci ČLR po roce 1978 jednoznačně profituje, a ujgurskou společností, která se stává jen pozorovatelem a pasivním příjemcem statků a možností, které reformy a otevření se světu Číně přinášejí.

Konec 20. a počátek 21. století se v Xinjiangu nesl v duchu protestů a přiosťrování napětí mezi Ujgury a Hany. V roce 1989 došlo například k davovému útoku na stranické sídlo v hlavním městě Urumči, v roce 1993 se v Xinjiangu uskutečnila série bombových útoků. Tyto a podobné snahy Ujgurů o osamostatnění však po 11. září narážejí na nového nepřítele a zbraň v ruce čínské vlády. Tím je koncept islámského terorismu. Paranoia západního světa po útocích z 11. září vedla k tichému souhlasu s čínskou politikou tvrdé ruky v boji s terorismem. Ten je nasměrován proti emancipačnímu hnutí a náboženské obnově mezi Ujgury, procesům nijak výrazně odlišným od etnické, kulturní i společenské emancipace jiných v Číně dlouhodobě potlačovaných skupinových identit.

Jiné problémy v hranicích výbušné oblasti Xinjiangu představují exploatace jeho nerostného bohatství, využívání strategického geopolitického významu oblasti pro posilování vojenské přítomnosti, ekologické problémy vznikající ukládáním radioaktivního odpadu a devastace půdy nevhodnými zemědělskými metodami nebo kontaminací vod, za kterými stojí příslušníci většinového etnika Han a jejichž následky nesou primárně příslušníci etnických skupin v oblasti původních. Mezi nejvýznamnější reprezentanty opozice Ujgurů vůči čínské asimilaci a drastickým politikám omezujícím jejich autonomii patří Rebija Kadírová. Její vůdčí role bývá srovnávána s významem 14. dalajlámy pro tibetskou komunitu, nicméně její institucionální role i masová podpora není rozhodně taková jako v případě tibetského vůdce. Rebija Kadírová strávila šest let v čínském vězení. Před rokem 1999, kdy byla zatčena, byla významnou a úspěšnou obchodnicí, jednou z nejbohatších žen v Číně a zástupkyní Ujgurů ve Všečínském lidovém shromáždění. Nyní žije v exilu, je ředitelkou Světového ujgurského kongresu a hájí lidská práva a právo na sebeurčení čínských Ujgurů.

Vrátíme-li se od politiky a emancipačního boje ujgurských aktivistů zpět k běžnému životu a ke specifikám ujgurské lidové kultury, musíme zmínit alespoň bohatou hudební a taneční uměleckou tradici, osobité formy lidového oděvu (jeho součástí je pokrývka hlavy – *ťubetějka*; muži obvykle nosí tradiční národní kroj, skládající se z širokých kalhot a vyšíváných košil bez rukávů; ženy nosí sukně, tuniky bez rukávů,

náušnice, náramky, prstýnky a na krku řetízky; mladé dívky si vlasy zaplétají do více copů) a řemeslné dovednosti (výroba koberců, nožů, lidových hudebních nástrojů, vyšívání, tkaní hedvábných látek), věhlasnou středoasijskou kuchyni (chléb *nán*, grilované či vařené skopové a jehněčí maso, zelenina, široké nudle atp.), výraznou a hlubokou religiozitu, tradiční medicínu či dlouhou literární tradici atd.

Ujgurský *muqam* je název pro celý soubor lidových uměleckých forem rozšířených a populárních mezi komunitami Ujgurů napříč regionem. V roce 2005 byl zařazen do seznamu ústního a nehmotného kulturního dědictví UNESCO. *Muqam* se skládá z písňového repertoáru, tanců, lidové i klasické hudby a vyznačuje se rozmanitostí obsahu, tanečních stylů, hudební morfologie a užívaných hudebních nástrojů. Texty obsahují nejen motivy z lidových balad a mytologie, ale i básně klasických ujgurských básníků. To znamená, že písně odrážejí širokou škálu témat od rozjímání o lásce až po politická témata ze současného života. *Muqam* bývá prováděn sólově nebo malým pěveckým souborem v čele s vedoucím zpěvákem (*muqamchi*), doprovázených na drnkací či strunné loutny (*dutar*, *satar*), rámový buben (*dap*) a další nástroje. *Muqam* není vyhrazen jen profesionálním hudebníkům, ale v lidovém kontextu jej provozují běžní lidé, žebráci, králové i respektované náboženské osoby. *Muqam* byl v rámci ujgurské komunity vnímán jako zdroj k uspokojování nejen duchovní, ale dokonce i fyzické potřeby. Vyvinul se do čtyř hlavních regionálních stylů a to tzv. „dvanáct *muqamů*“, „dolanský *muqam*“, „turpanský *muqam*“ a „kumulský (hamiský) *muqam*“.

Literatura:

- Bellér-Hann, I. (2008). *Community matters in Xinjiang, 1880-1949: Towards a historical anthropology of the Uyghur*. Leiden: Brill.
- Ben-Adam, J. (1997). *Oasis identities: Uyghur nationalism along China's Silk Road*. New York: Columbia University Press.
- Chen, Y. (2008). *Muslim Uyghur students in a Chinese boarding school: Social recapitalization as a response to ethnic integration*. Laham: Lexington Books.
- Kaltman, B. (2007). *Under the heel of the dragon: Islam, racism, crime, and the Uighur in China*. Athens: Ohio University Press.

- Light, N. (2008). *Intimate heritage: Creating Uyghur muqam song in Xinjiang*. Berlin: LIT.
- Rahman, A. (2005). *Sinicization beyond the Great Wall: China's Xinjiang Uighur Autonomous Region*. Leicester: Matador.
- Uyghur culture: Uyghur cuisine, la mian, cuisine of Xinjiang, dapanji, meshrep, pamirdin, xurpa, youtazi, tohax*. (2010). Memphis: Books LLC.
- Zang, X. (2012). *Islam, family life, and gender inequality in urban China*. Abingdon, Oxon: Routledge.

Uzbekové (乌孜别克族 *Wūzībīkè zú*)

alternativní označení: Ozbek

populace: 10 569 obyvatel

výskyt v ČLR: Xinjiang

výskyt mimo ČLR: Uzbekistán, Afghánistán, Tádžikistán,
Kyrgyzstán, Rusko, Kazachstán

jazyk: uzbečtina

- R altajská
- V turkická
- S čagatajská

Uzbeci tvoří jednu z menších národnostních skupin multietnické společnosti ČLR. Jejich absolutní počty se dle posledních sčítání lidu dokonce vytrvale snižují. Jejich výskyt v hranicích Číny je způsoben přirozeným demografickým přesahem tradičního obyvatelstva, jehož centrum leží v nedalekém Uzbekistánu, v němž tvoří jasnou etnickou většinu, a navíc se svými téměř 30 milióny v regionu jsou nejpočetnější turkickou etnickou skupinu celé Střední Asie. Dále výrazně populačně zasahují i sever dnešního Afghánistánu a západní Tádžikistán. V Číně obývají téměř výhradně ujugurskou autonomní oblast Xinjiang, kompaktní komunity se udržují i ve městech jako Yining, Tacheng, Kashgar, Urumqi, Shache nebo Yecheng. Do Číny se dostali většinou jako obchodníci putující z oblastí svého původního domova směrem do severozápadní Číny a zpět. Jejich etnogeneze je poměrně nejistá, název Uzbekové se poprvé pravděpodobně objevuje až v souvislosti se slavným chánem Uzbekem (Sultán Mohamed Öz Beg, 1282–1341), vládcem Zlaté hordy, nástupnického politického celku vzniklého rozpadem velké Mongolské říše.

Uzbekové, potomci mongolsko-tatarských nájezdníků, kteří postupně vytlačili a nahradili původní, etnicky především íránské obyvatelstvo, jsou sunnitští muslimové a jejich životní styl i kultura jsou silně ovlivněny okolním prostředím, ve kterém velká část Uzbeků v Číně žije – především Ujgury a Kazachy. Uzbecký jazyk používá ke svému zápisu arabské písmo. Protože spadají pod stejnou turkickou skupinu jazyků, většina Uzbeků se domluví i ujugursky nebo kazašsky. Uzbekové sdílejí se svými nejbližšími sousedy a etnickými příbuznými řadu kulturních, náboženských i společenských znaků – vyznačují se

velmi podobnou kuchyní, oděvem a lidovou kulturou jako Tataři nebo Ujguři.

Základní strava Uzbeků se skládá z chlebových placek *non* (čínsky 饊 *náng*) pečených v pecích *tandir*, silného černého nebo zeleného čaje s mlékem a různých úprav koňského, jehněčího nebo hovězího masa. Jedna z nejoblíbenějších uzbeckých specialit je verze tradičního *pilafu*, který je připravována ze skopového masa, mrkve, rozinek, rýže a mnoha dalších ingrediencí a pojídá se, jak je u mnoha středoasijských etnik zvykem, holými prsty pravé ruky. Odtud pochází i čínský název pro toto jídlo – *shōuzhuāfàn* (手抓饭, doslova tedy „rukou ulovená rýže“).

Uzbeci jsou velmi zdvořilý národ, disponující navíc přísným systémem společenské etikety, která se projevuje například zasedacím pořádkem u rodinného stolu, zákazem odkládání tradičních klobouků u stolu nebo zákazem hlasitého kašlání ve společnosti. Uzbečtí muži, ženy i děti velmi rádi nosí zmíněné tradiční zdobené kloboučky zakrývající jen vršek hlavy, nazývané uzbecky *tubeteika*. Ženy nosí hedvábné šaty, tvořené nejčastěji z jednoho kusu látky. Rády se zdobí šperky, prsteny, náušnicemi a jinými doplňky. Muži nosí talárům podobný oděv bez knoflíků, který si přepásávají pestrými šátky.

Mezi nejvýznamnější svátky uzbeckého etnika patří podobně jako u ostatních muslimů v ČLR Kaizhai (开斋节, oslavy konce Ramadánu) a také Kurban Hait (牺牲节 *Xīshēng jié*, vzpomínka na starozákonní Abrahámovu oběť). Prakticky všechny společenské oslavy jsou spojené s hudební produkcí. Uzbekové jsou velmi muzikální, zpěv a tanec milující lidé. Hrají na celou řadu v regionu populárních hudebních nástrojů (viz box). Ženy kromě tance a zpěvu vynikají zejména ve vyšívání. Celkově se Uzbekové (muži i ženy) věnují převážně ručním pracím a řemeslům, případně obchodu. Jen malá část z nich se živí zemědělstvím.

Uzbecká lidová hudba je provozována na řadu specifických hudebních nástrojů. Jsou to například *dutor*, *rubob*, *tanbur*, *tor* či *ud* (dlouhokrké loutny), dále *g'ijjak* (housesle), *chang* (citera), *karnay* (trumpeta), *nay* (příčná flétna), *surnay* (hoboj), *doira*, *dovul*, *nog'ora*, *qoshiq* nebo *zang* (bicí a perkusové nástroje). Z nich velmi populární je například právě ruční bubínek-tamburína *doira*, na níž se hraje prsty obou rukou. Poznáte ji zejména podle zvuku 60 kovových prstenců upevněných po jejím obvodě, vydávajících typický chrastivý zvuk. Hráč ji běžně doprovází i vlastním tancem a zpěvem. Jiným oblíbeným uzbeckým či přesněji opět středoasijským hudebním klenotem je *dutor*, dvoustrunná loutna, jejíž délka někdy dosahuje až 2 metrů. Vyrábí se z morušového dřeva a často lze nalézt vzácné kousky s kostěnou inkrustací. Pro její zvuk jsou charakteristické jemné a teplé tóny. Nesmí chybět na žádné tradiční uzbecké svatbě.

Literatura:

- Finke, P. (2014). *Variations on Uzbek identity: Strategic choices, cognitive schemas and political constraints in identification processes*. New York: Berghahn Books.
- Shozimov, P. (2006). „Rethinking the Symbolic Scope of Uzbek Identity“. *Anthropology & Archeology of Eurasia*. 44/4: 47–51.
- Starr, S. F. (2004). *Xinjiang: China's Muslim borderland*. Armonk: M.E. Sharpe Inc.

Kazaši (哈萨克族 *Hāsàkè zú*)

alternativní označení: Kazak, Kajsak, Kirgiz-Kazach

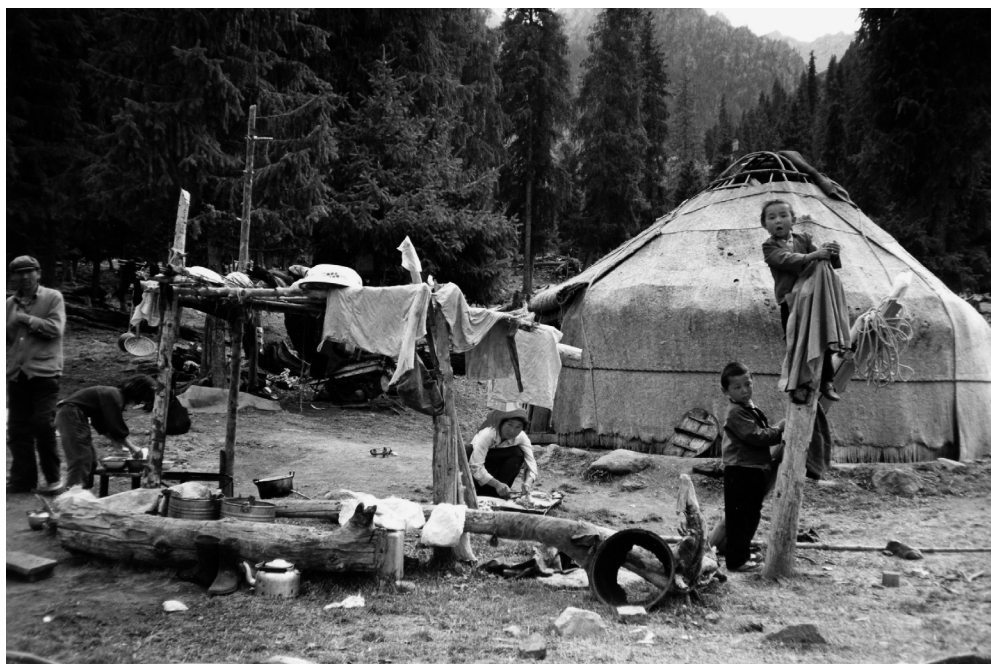
populace: 1 462 588 obyvatel

výskyt v ČLR: Xinjiang (Ili kazašská autonomní prefektura), Gansu, Qinghai

výskyt mimo ČLR: Kazachstán, Uzbekistán, Rusko

jazyk: kazaština

- R altajská
- V turkická
- S kypčacká

Kazachy dnes v Číně nalezneme především v Xinjiangu, v kazašské autonomní prefektuře Illi, a ve třech kazašských autonomních okresech (Akesai, Balikun a Mulei). Další obývají přilehlé provincie Gansu a Qinghai. Většina etnických Kazachů (10 milionů) žije v dnešním Kazachstánu, zejména v oblastech kolem jeho jihovýchodní a severní hranice. Populace čínských Kazachů čítá téměř jeden a půl milionu obyvatel, ale pouze 40 tisíc z nich žije dodnes tradičním způsobem. Tradičním způsobem života je míněno pastevecké kočování v závislosti na ročních obdobích, s vlastními stády ovcí, koz, koní a velbloudů. Tito kočovníci žijí v jurtách (kazašsky *küz üy* neboli „plstěný dům“), které si vyrábějí z vlněné plsti a které lze snadno složit a převážet na koňských nebo velbloudích hřbetech. V jurtách pobývají většinu roku, jen v zimě se stěhují do domků ve svých vesnických usedlostech.

V kazašských komunitách panují jasná pravidla, jejichž klíčovým prvkem je respekt ke starším – starší jedí jako první, pijí jako první a také dostávají na talíř nejlepší maso. Kazachy tradiční podání vykresluje jako dobrosrdečný a upřímný lid, milující (podobně jako ostatní turkická etnika v Číně) hudbu a tanec, jízdu na koni, zápasení, chytání ovcí a krásných mladých dívek. Jde do jisté míry o klasické stereotypní představy usedlých agrárních Číňanů (či Rusů) o nespoutaných, divokých kočovnicích, založené na kombinaci strachu, obdivu a osobních zkušenostech. Nepochybným faktem zůstává, že Kazaši jsou velice zruční řemeslníci, sami si vyrábí nejrůznější součásti oděvu z plsti a vlny i různé ozdoby ze dřeva, kovu i nefritu. V zimě se oblékají do oděvů z kožešiny získané z chovaných hospodářských zvířat. Ženy nosí barevné jednodílné šaty a vesty. Mezi běžné materiály jejich lidového kroje patří kůže, hedvábí, satén, samet, bavlna a peří. Jejich čepice s květovaným vzorem bývají zdobeny sovím peřím. Kalhoty a rukávy jsou vyšívané, oděv je zdoben stříbrnými mincemi a barevnými korálky. Typickou stravou kazašských pastevců je koňské maso a *kumys* (alkoholický nápoj z kvašeného kobyliho mléka). Konzumují ale také maso a mléko svých ostatních hospodářských zvířat – ovcí, koz i velbloudů.

Kazaši konvertovali k islámu postupně, v průběhu dlouhého období od 11. do 14. století. Dnes většinově vyznávají sunnitský islám, ale stále živé jsou i prvky šamanismu a předchozích náboženských tradic (tengrismus, zoroastrianismus, buddhismus). Vzhledem k jejich víře je u chlapců naprostou samozřejmostí obřízka, doprovázená

slavnostním ceremoniálem. Kazašské svátky jsou také pochopitelně spjaty s náboženstvím, tedy islámem. Mezi největší z nich patří opět Korban (Svátek oběti), Ramazan (Ramadán) a Nozor (oslava Nového roku).

Kazaši mluví vlastním jazykem a velká část z nich se ani dnes nedorozumí čínštinou. K zápisu kazaštiny se v Číně používá z arabštiny odvozené písmo, podobné ujugurskému písemnému zápisu (v Kazachstánu je užívána azbuka). Díky komplikované historii se v jazyku nachází i mnoho cizích slov a výpůjček, např. z ruštiny, mongolštiny, perštiny, arabštiny a čínštiny. Kazaštinu můžeme rozdělit na jihozápadní a severovýchodní. Rozdíly mezi těmito skupinami nejsou příliš velké, a proto si snadno mezi sebou rozumí.

První zmínky o Kazaších údajně pochází již od kmene Wusunů (乌孙) obývajících region kolem řeky Ili a jezera Issyk-kul již v období dynastie Han (2. st. př. n. l.). Obecně přijímaným faktem však zůstává, že pod tímto jménem se začali v oblasti vyskytovat až v polovině 15. století jako nomádi mluvící turkickým jazykem. Jejich předkové byli nejspíše Chazaři, Kypčakové či Kumánci. Dle mýtu slovo *kazak* znamená „válečník“ nebo „bílá labuť“.

Buzkaši (z afghánského *buz* = „koza“ a *kašidant* = „tahat“, „sebrat“; kazašsky *kokpar*, čínsky 叼羊赛 *diāoyáng sài*) je národní afghánská hra a ve světě ji proslavila zejména série o americkém veteránovi z vietnamské války Johnu Rambovi. Je však neobyčejně populární v celém regionu Střední Asie, kde vznikla, a v Číně pak zejména mezi etnickými Kazachy. Nemá v podstatě skoro žádná pravidla kromě toho, že ten, kdo chce zvítězit, musí přenést specifický předmět z jednoho místa na druhé. Tím předmětem je mrtvé tělo kozla nebo telete, které na začátku hry leží uprostřed hracího pole. Soutěží mezi sebou dvě mužstva a soupeřící jezdci na koních se snaží ukořistit mrtvolu zvířete, objet s ní předepsaný praporek a položit ji do určeného prostoru na straně protivníka.

Literatura:

- Hali, A. – Li, T. – Luckert, K. W. (1998). *Kazakh traditions of China*. Lanham: University Press of America.
- Benson, L. – Svanberg, I. (1998). *China's last Nomads: The history and culture of China's Kazaks*. Armonk: M. E. Sharpe.

Kyrgyzové (柯尔克孜族 *Kēěrkèzī zú*)

alternativní označení: Kirgiz

populace: 186 708 obyvatel

výskyt v ČLR: Xinjiang (Kizilsu kyrgyzská AP), Heilongjiang (Fuyu)

výskyt mimo ČLR: Kyrgyzstán, Uzbekistán, Rusko, Tádžikistán, Kazachstán

jazyk: kyrgyzština

- R altajská
- V turkická
- S kypčacká

Kyrgyzové s příbuznými turkickými Ujgury, Uzbeky a Kazachy obývají společně oblast tzv. Východního Turkestánu, čínskou provincii Xinjiang. Jako národnostní menšina s právem na sebeurčení a autonomii v rámci ČLR byli uznáni již v roce 1950. Disponují tedy vlastní autonomní prefekturou Kizilsu, která se nachází v západní části provincie Xinjiang. Kyrgyzové jako širší národnostní skupina žijí ve vlastním státě Kyrgyzstánu – nástupnické republice vzniklé po rozpadu Sovětského svazu. Kyrgyzstán s necelými 4 miliony obyvatel sdílí svou východní hranici právě s čínskou provincií Xinjiang. Na území dnešní ČLR se Kyrgyzové dostali ve větším počtu až v roce 1758 po obsazení Východního Turkestánu čínskými vojsky. V té době mezi kmeny obývajícími toto území pochopitelně neexistovalo silné povědomí o národní nebo etnické identitě v dnešním slova smyslu. Ta byla zkonstruována až ve dvacátém století, dodnes se však dochovalo mnoho legend vyprávějících o udatném odporu kyrgyzských kmenů proti čínské nadvládě. Pravdou však zůstává, že právě pod čínskou nadvládou hledala řada Kyrgyzů útočiště před rozpínavostí jiného souseda. Řada z nich odešla z oblasti dnešního Kyrgyzstánu po jeho ovládnutí carským Ruskem v roce 1876. K další vlně migrace došlo ve druhém desetiletí 20. století následkem neúspěšných protisovětských povstání v již sovětském Kyrgyzstánu a znovu kolem roku 1930 v důsledku represí spojených s kolektivizací.

Kyrgyzština patřící do altajské jazykové rodiny je (podobně jako další turkické jazyky v oblasti) vzdáleně příbuzná s turečtinou. V kyrgyzštině probíhá výuka na základních školách v prefektuře Kizilsu a je rozšířena napříč všemi věkovými a sociálními skupinami tohoto

etnika (na rozdíl od čínštiny, kterou mluví Kyrgyzové podobně málo a špatně jako Kazaši). Pro její zápis se opět používá arabské písmo, oproti cyrilici používajícím obyvatelům Kyrgyzstánu.

I Kyrgyzové jsou tradičně kočovným národem, pasoucím ve volné krajině stáda ovcí a koz. V důsledku společenských změn dvacátého století však byli nuceni svůj tradiční způsob života většinou opustit a trvale se usadit. Některé zvyky však stále přetrvávají – velmi rozšířené je jezdecktví, lze nalézt lidi ovládající tradiční způsob lovu s pomocí dravců a můžeme se dokonce setkat i s Kyrgyzy žijícími dodnes v tradičních „šedých domech“ – *boz üy*, což je kyrgyzské označení pro jurtu.

Kyrgyzové vyznávají většinově sunnitskou verzi islámu. Na čínsko-kazašské hranici však existuje zajímavá nepočtená komunita, tarbagatajští Kyrgyzové, kteří dodnes praktikují buddhismus, tedy původní předislámskou většinovou náboženskou tradici této oblasti. Celkově jsou jich pouze necelé dva tisíce, ale dle vlastní orální tradice do těchto míst jejich předkové dorazili před třemi sty lety z oblasti zailijského Alatau (pohoří na hranici Kyrgyzstánu a Kazachstánu).

Světově významným příspěvkem čínských Kyrgyzů v oblasti lidové kultury je jejich hrdinský epos *Manas* (od roku 2009 je uveden na seznamu UNESCO nemateriálního kulturního dědictví lidstva), vyprávějící o činech sjednotitele kyrgyzských kmenů, hrdiny Manase, a jeho potomků. Dílo nám poskytuje nejen vhled do každodenního života starých Kyrgyzů, ale také přibližuje jejich náboženské a filosofické představy. Dílo je rozděleno do tří částí – první, nazývaná se „Manas“, popisuje skutky samotného hrdiny; druhá s titulem „Semetei“ se věnuje činům jeho syna a poslední „Seitek“ vypráví o životě Manasova vnuka. Příběhy byly dlouhou dobu předávány ústně, teprve v osmnáctém století byly sepsány do knižní podoby. Tradiční formou orálního podání eposu je zpěv bez doprovodu hudebních nástrojů, který se provozuje při všech důležitých společenských událostech a shromážděních (svatby, pohřby, lokální slavnosti). Po hlavním hrdinovi eposu je pojmenována řada míst, například řeka Manas nebo jezero Manas.

Literatura:

- Howard, K. – Kasmambetov, S. – Sultanova, R. – Kasmambetova, G. – Arslan, G. (2011). *Singing the Kyrgyz Manas: Saparbek Kasmambetov's recitations of epic poetry*. Folkestone: Global Oriental.
- Kokaisl, P. – Pargač, J. (2006). *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. Praha: Univerzita Karlova.
- Wong, H. M. – Dajani, A. A. (2011). *Islamic frontiers of China: Peoples of the Silk Road*. New York: I. B. Tauris.

Tataři (塔塔尔族 *Tǎtǎěr zú*)

populace: 3 556 obyvatel

výskyt v ČLR: Xinjiang

výskyt mimo ČLR: Rusko, Uzbekistán, Kazachstán, Ukrajina, Turkmenistán

jazyk: tatarština

- R altajská
- V turkická
- S kypčacká

Tataři jsou turkický národ žijící dnes v různých oblastech celé Eurasie. Pocházejí původně z oblasti kolem povodí řeky Volhy. Název etnika Tatar je odvozeno od jména mongolského kmene Ta-ta, který pod vedením Čingischánova vnuka Bátua pomáhal vytvořit mocnou mongolskou říši. Jeho vojska si při svém postupu podmanila mnohá turkická etnika, která později vytvořila jádro obrovských mongolských vojenských sil. Ta byla později při invazi do Evropy podle etnického původu jejich velení nazývána Tatary. Ztotožňovat Mongoly s Tatary by však bylo chybou, jde o dvě odlišná etnika, která byla chybně Evropany souhrnně označena za Tatary. Dnes žije většina Tatarů (přibližně 2 miliony) v Tatarstánu, který se rozkládá na soutoku Volhy a Kamy a je jednou z republik Ruské federace. Jeho hlavním městem je Kazaň a úředním jazykem kromě ruštiny i tatarština.

Etnonym Tatar (塔 *tǎ*) se sice v Číně objevuje již v průběhu dynastie Tang (618–907), nicméně v této době bylo pod toto označení nesystematicky zahrnováno vícero kmenů žijících na severní hranici tehdejší čínské říše. Původ dnešních čínských Tatarů lze vystopovat teprve ke konci 19. století. V té době se rozmáhal obchod mezi Ruskem a severozápadní Čínou a mnoho ruských obchodníků odcházelo dočasně nebo natrvalo do Xinjiangu za obchodem (mezi nimi i určité množství Tatarů z různých oblastí tehdejšího carského Ruska). Příliv Tatarů pokračoval i ve 20. století, kdy do Číny emigrovala během občanské války (1917–1922) další část dnešní tatarské populace. Většina jich v současnosti žije ve městech Yining, Tacheng and Urumqi. Vzhledem k popsáným migračním procesům není překvapivé, že v systému 56 etnických skupin ČLR tvoří dnes se 3 500 lidmi nejméně početnou skupinu ze všech – spolu s o něco málo větší populací etnika Lhoba,

kteře vřak na rozdíl od Tatarů dle posledních sčítání lidu pomalu roste.

Jazykem Tatarů je tatarřtina (*tatarça*), patřící do kypčacké skupiny turkických jazyků, stejně jako například uzbečtina nebo kazařtina. Do roku 1928 byla obecně zapisována arabským písmem, v Tatarstánu se vřak vlivem ruského politického i kulturního vlivu dnes zapisuje azbukou. Tataři v Číně svůj jazyk dodnes zapisují pomocí arabského písma, nicméně v 50. letech byli Tataři čínskou vládou vyřazeni ze skupiny etnik s vlastním oficiálně uznaným systémem zápisu svého jazyka, což znamená minimální podporu ve výuce tatarského písma a v udržování etnického písemného odkazu. Vzhledem k tomu, že Tataři v Číně v provincii Xinjiang žijí v těsné blízkosti s etniky Kazachů a Ujgurů, se kterými často obchodují, ovládá větřina čínských Tatarů i jazyky obou těchto etnik, větřinou také i čínřtinu.

Tataři vyznávají sunnitský islám, který zasahuje značnou část jejich osobního i komunitního života. V rámci svého náboženství oslavují pochopitelně i významné muslimské svátky. Jedním z nich je například svátek Korban. Ten muslimové slaví desátý den dvanáctého měsíce muslimského roku. V tento den se vypraví do meřit na bohoslužby, jsou poražena vybraná zvířata (nejčastěji ovce či velbloudi) a rodiny se schází k velkým hostinám, na nichž se baví zpěvem, tancem a různými soutěžemi ve fyzické zdatnosti a šikovnosti. Jiný svátek, spjatý spíše s předislámskými tradicemi, je Saban, což v tatarřtině znamená „pluh“. Slaví se v období po jarní sadbě, ale ještě před letní sklizní. Tataři se při něm modlí za bohatou sklizeň a budoucí rodinné štěstí.

Typickým obydlím Tatarů jsou domy s rovnými střechami a tlustými zdmi. Každý dům má větřinou krb, kterým se v zimě udržuje ve stavení teplo. Uvnitř bloku nebo za domem bývá často čtvercový dvůr, kde Tataři pěstují květiny a ovocné stromy. Domy mají často dvoukřídle, krásně zdobené dveře, tak jako mnoho jiných muslimských budov. Tataři využívají specifického způsobu uchovávání potravin, který se tradičně nazývá *pazi*. Jde o příkop vyhloubený do země, do kterého v zimě ukládají led a sníh a který zakřývají dřevěným poklopem. V létě do něj pak dávají rychle se kazící potraviny. Tatarské ženy jsou velmi zručné ve vyšívání, a tak i jejich domy často zdobí krásné vyšívané ubrusy a závěsy. Tatarřtí muži nosí na hlavě dle muslimské tradice vyšívané čepce, bílé kořile a na nich černé vestičky, oboje bohatě zdobené vyšívanými vzory. Čepce žen jsou také vyšívané a navíc i zdobené perličkami. Starří ženy a mladé dívky vřak místo čepce často nosí jako pokrývku hlavy různé

barevné šátky. Tatarské ženy se (podobně jako ženy ujgurské, uzbecké nebo kazašské) rády zdobí šperky. Nejen oděvy, ale i polštáře, závěsy, či ubrusy zdobí krásné výšivky, na které se tatarské ženy specializují, nejčastěji s květinovými motivy.

Základem tatarské kuchyně je kombinace masa, těstových jídel a zeleniny. Tradičními tatarskými pokrmy jsou různé plněné pirohy, buď s masovou či zeleninovou náplní, nebo slané i sladké koláče a koblihy. Tradičním pokrmem je například *yitebailixi*, pečivo plněné rýží, dýní a masem, nebo podobná *gubaidia* plněná rýží, meruňkami a sýrem. Tataři totiž (na rozdíl od většinových Hanů) ve své kuchyni často a rádi používají mléko a mléčné výrobky. Ač muslimové, mají též tradiční alkoholické nápoje, jako je například *keerxima* – pivo podobný nápoj s fermentovaným medem.

Tataři, muži i ženy, žijí většinou v monogamních svazcích, odděleně od svých rodičů, které ale až do jejich smrti finančně podporují, pečují o ně a prokazují jim velikou úctu. Sňatky s partnery z jiných muslimských etnik bývají mezi Tatary poměrně běžným zvykem. Co však běžné není a je považováno za formu incestu, je mezi Hany celkem obvyklé uzavírání manželství mezi bratřenci a sestřenicemi. Tradiční tatarské svatby se odehrávají v domě ženichových rodičů a dodržují se při nich přísně nejrůznější náboženská pravidla a rituály. Novomanželé musí vypít z jediného šálku společně oslazenou vodu symbolizující sladký život v nadcházejícím svazku manželském. Běžný bývá také zvyk, že manželé zůstávají nějakou dobu po svatbě v rodině nevěsty a do vlastního domu se mohou nastěhovat až v okamžiku, kdy se jim narodí jejich první potomek.

Literatura:

- Faller, H. M. (2011). *Nation, language, Islam: Tatarstan's sovereignty movement*. Budapest: Central European University Press.
- Lazzerini, E. J. (1993). *The Volga Tatars in Central Asia, 18th-20th centuries: From diaspora to hegemony?*. Washington: National Council for Soviet and East European Research.
- Fähretdinov, R. (2004). *History of the tatars*. Kazan: Magarif Publ. House.

Salarové (撒拉族 *Sǎlá zú*)

alternativní označení: Salarůi, Salar Hui, Sala, Sara, Sali

populace: 130 607 obyvatel

výskyt v ČLR: Qinghai, Gansu

jazyk: salarština

- R altajská
- V turkická
- S oguzská

OBR. 22

Salary dnes v Číně nalezneme usazené kolem břehů Žluté řeky v provinciích Qinghai a Gansu s nejvyšší koncentrací ve vlastním autonomním okrese Xunhua (Qinghai). Při sčítání lidu v roce 2010 bylo napočítáno přes 145 000 členů této národnostní skupiny. Zajímavé je, že od roku 1953 se jejich počet zvýšil téměř pětkrát. Důvodů může být celá řada, pravděpodobně nejen demografických, ale spíše strategických a sociálních (výhody plynoucí jedincům z přihlášení se k menšinové etnicitě). Turkické slovo *salur*, ze kterého je název této minoritní skupiny odvozen, bývá překládáno zvláštním termínem – „ti, kteří mají meče, dýky a kladiva všude“. Přestože Salarové disponují vlastním jazykem blízkým turkmenštině či chorasánské turkičtině

(sever Íránu), nepoužívají pro něj v Číně vlastní písemný záznam, ale zapisují svůj jazyk čínskými znaky. Salarové jsou muslimským etnikem, a tak se můžeme v historii i dnes u nich setkat i se znalostí arabštiny, která je využívána zejména při náboženských rituálech a praxi. Kvůli svému náboženství jsou Salarové často označováni jako Salar Hui, případně Turki Huihui.

Na území současné Číny se podle legend tato menšina dostala ve 13. století za vlády dynastie Yuan (1271–1368), když se dva bratři z dnešního Uzbekistánu vydali na cestu na východ společně s dalšími členy svého kmene. Cestovali na bílých velbloudech a s sebou měli jen vodu, půdu své země a Korán. Přešli přes pohoří Tianshan pokračující až do dnešní provincie Gansu. Později se k nim přidali další soukmenovci z jejich rodného města Samarkand (dnešní Uzbekistán). Dorazili až do oblasti Xunhua, kde usoudili, že půda je zde dostatečně úrodná. Usadili se zde a postupným míšením se zde již žijícími a později dále přicházejícími etniky vytvořili společnost a kulturu vnímanou čínskými úřady i etnografy jako samostatnou národnostní skupinu.

V minulosti byl pro Salary nejtypičtějším způsobem obživy lov spolu s obděláváním zemědělské půdy. Dnes se u nich můžeme nejčastěji setkat s pěstováním obilí, pohanky a brambor, dále se věnují v zalesněných oblastech i dřevorubectví nebo produkci soli. Obydlí bývají stavěna z jílu a dřeva a mívají ploché střechy. V poslední době začínají být stále více v módě dvoupatrové budovy, které bývají (stejně jako původní typy salarských domů) obklopeny květinovými záhony a sady ovocných stromů.

Salarové dodržují exogamii, což podporuje etnickou rozmanitost, ale i splývání s okolními etnickými skupinami. I kvůli tomuto procesu postupné asimilace se svým okolím nemají vlastní etnické výlučné tradice a zvyky a dodržují tradice značně podobné těm, které jsou typické pro oblast, ve které žijí. Například jejich lidové tance a zpěvy jsou výrazně ovlivněné kulturou tibetskou. Tradiční hudební nástroj, na který se i dnes učí hrát povětšinou salarské dívky, se čínsky nazývá *kǒuxián* (口弦), což je malý drnkací kovový nástroj, u nás známý jako *brumle*. Mezi Salary (ale i dalšími etniky žijícími na území provincie Qinghai) jsou populární písně typu *huā'ér* (花儿), zpívané nejčastěji v čínštině. Slova jsou vytvářena během zpěvu improvizovaně, avšak dle pevně daných improvizčních pravidel. Jejich nejčastějším námětem je každodenní život, jeho strasti a láska. Příkladem oblíbeného tance

spojeného se salarskou lidovou kulturou je *döye oyna* neboli „velbloudí tanec“, který se tančí zejména u příležitosti svateb. Skupina čtyř tanečníků v něm znázorňuje příchod Salarů do jejich dnešní domoviny, kdy jeden z nich představuje původního Mongola, druhý nově příchozího Salara a další dva hrají roli velblouda. Během kulturní revoluce v 60. a 70. letech 20. století byl tento tanec oficiálně zakázán a od té doby jeho význam a provedení postupně upadá.

Tradiční salarský oděv je také velice podobný stylu oblékání okolních etnik, zejména muslimských Huiů. Mužský kroj zahrnuje vlněnou kulatou čapku lemovanou výšivkami, kabát, dlouhou košili a dlouhé kalhoty. Stejně jako pro jiné muslimky, i v případě Salarek platí povinné zakrytí hlavy (盖头 *gàitou*), které se rozlišuje na tři základní typy: zelené pro mladé dívky, černé pro ženy středního věku a bílé pro staré ženy. V oblibě je u žen barevné oblečení, doplněné mnoha šperky (náušnice, prsteny, náramky...).

Salarská strava je bohatá a pestrá. Obsahuje zeleninu, ovoce, maso i obiloviny. V kuchyni se využívá mnoho způsobů úpravy od dušení po smažení. Z náboženských důvodů se i u Salarů dodržují hlavní zásady *halal* stravování (清真 *qīngzhēn*) – drůbež a další domácí zvěř je zabíjena rituálními specialisty a smí se použít až po úplném vykrvácení, zapovězeno je vepřové maso, omezována je konzumace alkoholu, pečivo se musí při jídle porcovat ručně, nesmí být trháno zuby atp. Tradičním nápojem je obilný čaj *youji*, který se připravuje z pečeného a posléze vařeného obilí.

V druhé polovině 18. století se mezi Salary začal silně šířit původem perský súfismus, označovaný zde termínem *Jahriija* nebo též „Nové učení“. Jedním ze súfijských mistrů aktivních svou misijní činností po celé provincii Gansu (ta za Qingů zahrnovala i dnešní Qinghai) byl čínský muslim Ma Mingxin. Pro vnějšího pozorovatele byly rozdíly mezi starým a novým učením minimální, ústřední spor se například vedl kolem rozdílného názoru na hlasitost pronášení *dhikru* – vzývání jména Alláhova. V roce 1781 místní vláda usoudila, že „Nové učení“ je nebezpečným společenským fenoménem, a uvěznila Ma Mingxina v Lanzhou. Proti protestujícím salarským súfistům vedeným imámem Su Sishisanem (苏四十三 „Su Čtyřicet tři“), vypravila do Xunhua trestnou výpravu. Císařské vojsko bylo však v bitvě u Baizhuangzi rozprášeno a Salarů naopak sami vytáhli na Lanzhou osvobodit svého duchovního vůdce. Ten byl hned po jejich příchodu a obklíčení města před zraky svých „osvoboditelů“ stát zoufalými obránci obleženého Lanzhou. Povstání bylo poraženo teprve až s pomocí povolanych mongolských a tibetských vojenských posil. V následných bojích zemřel Su i většina jeho rebelů. Celkově podle dobových záznamů přišlo o život 40 % tehdejší salarské populace. Paměť této události je zachována v lidových písních a baladách, v nichž Salarů opěvují své odvážné rebely a jejich sebevražednou misi proti císařským silám na podporu své vlastní pevné víry.

Literatura:

- Allatson, P., – McCormack, J. (2008). *Exile cultures, misplaced identities*. Amsterdam: Rodopi.
- Goodman, D. S. G. (2005). „Exiled by definition: The Salar and economic activism in Northwest China“. *Asian Studies Review*, 29/4: 325–343.
- Ma, W. – Ma, J., – Stuart, K. (2001). *The folklore of China's Islamic Salar nationality*. Lewiston, N.Y.: E. Mellen Press.

Yugurové (裕固族 *Yùgù zú*)

alternativní označení: Yuguři, Žlutí Ujgurové

populace: 14 378 obyvatel

výskyt v ČLR: Gansu

jazyk: západní yugurština (východní yugurština)

- R altajská
- V turkická (mongolská)
- S západní (jihovýchodní)

OBR. 23

Větší část příslušníků etnika Yugurů obývá západní část yugurského autonomního okresu Sunan, ležícího ve slavném koridoru Hexi v provincii Gansu. Menší komunity Yugurů nalezneme ve stejné provincii i v oblastech Dahe, Minghui a Huangnibao či v blízkosti města Jiuquan.

Kořeny yugurské etnické skupiny bývají často lokalizovány v údolí řeky Orhon v dnešním Mongolsku. Zde žily v průběhu čínské dynastie Tang (618–907) kočovné kmeny, které založily politický kmenový svaz nazývaný Ujgurský chanát (bez přímého vztahu k dnešním etnickým Ujgurům žijícím v ČLR) a které měly doputovat až do oblasti dnešního

yugurského osídlení. Sabir Stahlberg, autor rozsáhlého terénního výzkumu mezi Yugury v provincii Gansu, uvádí, že Yuguři spíše vznikli smíšením mongolských kmenů z oblasti pozdějšího hlavního města Karakorum a tibetských, turkických a čínských etnik po pádu Tangutské říše na začátku 13. století v „etnickém tavicím kotli“ koridoru Hexi. Tomu by napovídal i jazyk, jímž se Yuguři dorozumívají. Ten je totiž dělen do dvou dialektů, přičemž první z nich má mongolské kořeny (východní yugurština) a druhý kořeny turkické (západní yugurština). Západní yugurština je blízká jazyku etnika Äynu, žijícího na hranicích pouště Taklamakan v Xinjiangu. Jde ve srovnání s Yugury o relativně početné muslimské etnikum s turkickým jazykem ovlivněným íránskými vlivy, které však není čínskou administrativou rozeznáno jako samostatná národnostní skupina. Nejčastěji bývají (podobně jako Yuguři) vnímáni jako blízcí příbuzní Ujgurů. Malá část Yugurů hovoří tibetsky a naopak velká část přešla k čínštině, přesněji k jejím severozápadním dialektům. Yuguři mají sice vlastní jazyk(y), ale žádný systém jejich psaní, což znesnadňuje zachování vlastních kulturních tradic. Pro psaní používají čínské znaky a v historii byly činěny pokusy adaptovat písmo ujgurské. Yugurská etnická kultura a identita postupně krystalizovala od 14. století a v průběhu dynastie Qing (1644–1911) byli již Yugurové využíváni k místní inter-etnické politice císařského státu. Ve snaze posílit moc qingského státu byli Yugurové administrativně rozděleni do sedmi klanů a v duchu tradičního tributárního systému byl vydán zákon určující každoroční výměnný obchod mezi nimi a centrální vládou (čínský čaj výměnou za 113 yugurských koní ročně).

Yugurská kultura je dodnes bohatá na ústně předávanou lidovou slovesnost: legendy, lidové rozpravy, pohádky, přísloví a balady. Lidové písně jsou obvykle jednoduché, ladné melodie se svěžím obsahem. Tak jako v jiných kulturách i v případě dnešních Yugurů se mladí lidé příliš o tradice nezajímají, raději se otevírají vlivu současné čínské kultury, a proto hrozí řadě tradičních forem umění a slovesnosti zánik. Jsou to většinou starší lidé, kteří dodržují staré zvyky a přenášejí původní kulturu na další generace, ale přes jejich úsilí přinášejí čínská média v posledních desetiletích zprávy o zániku některých jejich forem, naposledy například tradičního yugurského tance.

Stejně jako ostatní kočovné národy bydleli Yuguři tradičně ve snadno transportovatelných stanech. Ještě před rokem 1985 šlo o specifický yugurský typ jurty, postavené ze čtyř, šesti či devíti podpěrných svazků.

Od 80. let však přejali stany tibetského typu s čtvercovým tvarem a sukнем vyrobeným z ovčí vlny. Některé stany jsou vyrobené z bílého plátna zdobeného tradičními motivy a obrazci, častěji však jde o běžné tmavé sukno bez dalších ornamentů. Toto obydlí se v závislosti na ročním období a potřebách chovaných stád stěhuje z místa na místo, vždy však musí jít o slunné místo chráněné ideálně proti větru a dalším rozmarům drsného počasí severozápadní Číny.

Yugurské ženy jsou velmi obratné ve tkaní látek a jejich vyšívání. Vytvářejí krásné vzory na svých kobercích, oděvech či koňských postrojích. Jsou schopné na rukávy a kapsy svých krojů vyšívát neobyčejně krásné i poměrně komplikovaně navržené vzory s motivy květin, hmyzu, trávy a jiných objektů jejich každodenního kočovného života. Yuguři mají celkem zachovalý tradiční кроj, který se liší od oděvu etnik žijících v jejich okolí. Muži obvykle nosí dlouhé šaty s vysokým límcem a zapínáním na levé straně, přepásané červenými nebo modrými pásy. Ženy obvykle nosí šaty taktéž s vysokým límcem, na které oblékají krátkou těsnou vestu. Pas obepínají červenými, fialovými nebo zelenými bederními pásy, na které zavěšují po levé straně barevné kapesníky. Nejvýraznějším doplňkem ženského kroje bývá atypický yugurský plstěný klobouk ve tvaru obrácené trubky s červenými třásněmi. Jinak se ženy pochopitelně krásí i okázalými masivními šperky, zejména náušnicemi, náramky a prsteny. Dívky, které jsou na vdávání, své vlasy nosí v malých copáncích spojených do tří velkých copů, z nichž dva mají přehozené přes prsa.

Během dne se jí jen jedno velké jídlo, a to v čase oběda. Skládá se nejčastěji z rýže a pokrmů z pšenice a různých dalších druhů obilovin. Vzhledem k pasteveckému způsobu života na stole pochopitelně nemůže chybět maso, hlavně skopové a hovězí, ale i vepřové, kuřecí nebo velbloudí. Čerstvá zelenina nebo ovoce je vzhledem k místnímu klimatu vzácností, častější doplněk stravy tvoří houby, hlavně na podzim. Typickým pokrmem je tibetské *campě* podobný nápoj, tvořený z mléka, čaje a pražené pšeničné mouky. Mnozí kočovní Yuguři jsou vyhlášení konzumenti tvrdého alkoholu, který je pravidelnou součástí večerního stolování. Bouřlivé oslavy často trvají až do časných ranních hodin a Yugur není považován za dobrého hostitele, pokud své hosty důkladně neopije.

Ve svém náboženském a rituálním životě mísí yugurové vlivy tibetského buddhismu s původními předbuddhistickými tradicemi,

zejména s praxí šamanismu. Každý rodinný klan měl původně svého šamana, s nímž řešil každodenní problémy své komunity a jejich přesah do zásvětních oblastí.

Zajímavá legenda popisující vznik zemědělství se nám v yugurské pastevecké tradici zachovala díky jejímu vyprávění 57letým pastevcem Khorlem z vesnice Shenjingzi v okresu Minghua, které v roce 1997 zaznamenal čínský etnograf Zhong Jenwen: „Říká se, že když stvořil člověka, začala z nebes padat mouka. Říká se, že sníh byl původně mouka. Říká se, že déšť byl máslem. Tehdy byly ženy dost líné. Když se jim dítě pokadilo, utíraly mu zadek mastnými pšeničnými plackami. Nebesa tedy svůj dar odvolala a mouka z nebe padat přestala. V tu dobu jeden pes vykadil lejno. Jistá žena, která to viděla, když poblíž kvílela hladem, zasadila do toho psího lejna několik semen. A tak jídlo, které dnes lidé jedí, tak to je vzešlé z tohoto psího semene...“. „Psí ocas“ je yugurský výraz pro proso, Číňané stejným termínem (*gǒuwěicǎo* 狗尾草) označují bér, kterému se kvůli jeho vzhledu říká i u nás „liščí ocas“.

Literatura:

- Mailisha (2004). „Ethnic Minority Immigrants Under the Western Region Development: A Report from the Sunan Yugur Autonomous County“. *Inner Asia*. 6 (1): 111–117.
- Rudelson, Justin Ben-Adam – Rudelson, Justin Jon (1997). *Oasis identities: Uyghur nationalism along China's Silk Road*. New York: Columbia University Press.
- Zhang, Juan – Stuart, Kevin C. (1996). *Blue cloth and pearl deer: Yogur folklore*. Philadelphia: Dept. of Asian and Middle Eastern Studies, University of Pennsylvania.
- Zhong Jenwen (2009). *Xibu Yuguyu Miaoxie Yanjiu*. Peking. 278–279, no. 7.

Tádžikové (indoevropané)

Tádžikové (塔吉克族 *Tājíkè zú*)

alternativní označení: Sarikoli, Ghalcha, Horští Tádžikové

populace: 51 069 obyvatel

výskyt v ČLR: Xinjiang

výskyt mimo ČLR: Afghánistán, Tádžikistán, Uzbekistán, Írán a další země

jazyk: sarikoli, wakhi

- R indoevropská
- V indoíránská
- S jihovýchodní (pamírská)

Ačkoli žijí čínští Tádžikové obklopeni národy převážně turkického původu, oni sami náleží mezi etnika, jejichž historie a kulturní tradice je pevně spojena s perským (iránským) civilizačním okruhem. V rámci 55 v ČLR uznaných etnických menšin se s 50 tisíci příslušníky řadí spíše k těm menším. Tádžikové žijí převážně v Taškurganském tádžickém autonomním okrese, jenž se nachází v jihozápadním Xinjiangu, v regionu hraničícím se sousedním Tádžikistánem. S jeho obyvateli sdílejí mnoho společných rysů, ale v mnohém se od nich také liší (jazyk, náboženství). Geograficky je můžeme zařadit do oblasti jižního Pamíru, kde vzhledem k panujícím klimatickým podmínkám provozují v omezené míře zemědělství i tradiční pastevectví, přestože kočovný způsob života v současnosti postupně opouštějí. Taškurgan patří k nejdlehlším regionům Číny a rozkládá se na území o rozloze 25 000 km². Specifická geografická poloha nepředurčila pouze způsob obživy místních obyvatel, ale rovněž jejich kulturu. Nachází se totiž v místech, jimiž kdysi vedla Hedvábná stezka. Ta sloužila nejen jako obchodní spojnice mezi východní Asií, Předním východem a následně Evropou, ale rovněž s její pomocí probíhala kulturní výměna, která zanechala místní tradice obohacené o řadu netypických prvků. Před příchodem muslimských dobyvatel a obchodníků vyznávali čínští Tádžikové buddhismus, který dorazil podobnou cestou z Indie, a ještě před ním byli vyznavači zoroastriánství, dorazivšího stejnou trasou z Persie. V současnosti se místní lidé hlásí k islámu, konkrétně k ismáílitské odnoži šiitské tradice. Z náboženství vychází spousta zvyků, ať už se

jedná o stravovací návyky či hierarchizaci společnosti, v níž se ženy učí poslušnosti vůči svým manželům a jiným mužským příslušníkům rodiny. Z perských tradic pro změnu vychází zvyk objímat se a dávat polibky na tvář u příležitosti pozdravu či přivítání.

Tádžikové v Číně nehovoří, tak jako jejich soukmenovci v Tádžikistánu, tádžičtinou. Ta patří do jihozápadní skupiny indoíránských jazyků a má velmi blízko k původní perštině. Čínští Tádžikové místo toho používají ke komunikaci uvnitř své komunity dva jazyky, které se oba řadí do pamírské (východní) skupiny indoíránské větve. Jde o přibližně 35 000 mluvčích jazyka sarikoli a mnohem menší komunitu mluvící jazykem wakhi, kterým se více hovoří ve Wakhanském koridoru v severovýchodním Afghánistánu. Vedle toho se často domluví i ujugursky, přičemž v ujugurštině se mnohdy vyjadřují písemně, protože jejich vlastní jazyky psanou formu nemají.

Obydlí čínských Tádžiků je čtvercové konstrukce ze dřeva a kamene s plochou střechou se stěnami z hlíny smíchané se slámou a na bílo omítnutými. Vzhledem ke specifikům života na náhorní plošině, kde jsou časté silné sněhové bouře, staví domy prostorné, ale na naše poměry nezvykle nízké. Vyhřívání zajišťují postele typu *kang*, které se budují podél stěn a pokrývají se plstí. Postavení v rodině (genderové i generační) určuje, na které straně pokoje může kdo spát. Když pastevci pasou svá stáda v horách, žijí obvykle v plstěných stanech nebo provizorních hliněných chatrčích. Živobytí a zajištění obživy je v prostředí pohoří Pamír velmi obtížné. Tádžikové se zde zabývají chovem dobytka a jednoduchým zemědělstvím. Chovají ovce, kozy, jaky, koně i velbloudy a na svých horských políčkách pěstují horské varianty ječmene, pšenice a kukuřice.

Přesvědčení o zachování své etnické identity a kulturní tradice projevují Tádžikové mimo jiné v písních. Kromě běžných motivů týkajících se každodenního života a jeho útrap obsahují i sociálně a ekonomicky kritická témata a polemiku, někdy dokonce i otázky po vlastní identitě, či politickou deklaraci úsilí o zachování tádžické kultury. Místní státní administrativa není schopná vypořádat se s potížemi, které sociální, ale i přírodní podmínky v oblastech, kde čínští Tádžikové žijí, přináší. Nemá tím pádem ani příliš velkou podporu mezi obyvateli, podle kterých je schopnost efektivně využívat okolní prostředí základním předpokladem pro rozvoj místní ekonomiky.

Čínští Tádžikové se, na rozdíl od obyvatel Tádžikistánu, kteří jsou většinovými sunnity, hlásí k tradici ismáílitské. Ismáílité jsou velkou šiitskou sektou, jejíž vyznavači obývají mnohá údolí podél Karakoramské dálnice směřující z Pákistánu na sever do Číny. Vnitřně se ještě dále různě dělí, ale většina z nich uznává současného Karima Agu Khana IV. za svého 49. imáma a přímého následníka a potomka Muhammada. Nazývají ho Hazar Imam (současný imám). Ismáílité z celého světa mu odvádějí část svých příjmů a na oplátku Nadace Agy Khana staví celou řadu škol, nemocnic a dalších staveb. Ismáílité jsou obvykle méně konzervativní muslimové, nežli jejich šiitští nebo sunnitští souvěrci.

Literatura:

- During, Jean. (2005). „Power, Authority and Music in the Cultures of Inner Asia“. *Ethnomusicology Forum*, 14/2: 143–164.
- Yang, Shengmin. (2003). „The Environment, the Family and Government: Local Society and Local Government among the Tajik People of China“. *China Report* 39: 499.
- Sahadeo, J., – Zanca, R. G. (2007). *Everyday life in Central Asia: Past and present*. Bloomington: Indiana University Press.
- Schoeberlein-Engel, J. S. (1994). *Identity in Central Asia: Construction and contention in the conceptions of „Ozbek“, „Tajik“, „Muslim“, „Samarqandi“ and other groups*. Harvard University (disertační práce).

Tibeto-barmská etnika

Tibeťané (藏族 *Zàng zú*)

populace: 6 282 187 obyvatel

výskyt v ČLR: Tibetská autonomní oblast, Sichuan, Qinghai, Gansu, Yunnan

výskyt mimo ČLR: Indie, Nepál, Bhútán, USA, Kanada, Švýcarsko, Taiwan

jazyk: tibetština s velkým množstvím dalších dialektů

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S himalájská

OBR. 25

OBR. 26

OBR. 27

Tibeťané žijící v hranicích současné Čínské lidové republiky jsou natolik komplexní, historicky, jazykově, kulturně, etnicky, politicky i jinak komplikovanou entitou, že podat o nich stručnou informaci v několika málo odstavcích je nereálný úkol. Podobně jako v případě jiných kapitol této učebnice je nutné i v případě hledání uspokojivého množství informací o tomto etniku sáhnout do bohaté zásoby dalších zdrojů, pramenů a odborné literatury. K následujícímu textu je tedy nutné přistupovat jako k velmi zjednodušujícímu souhrnu základních etnografických údajů.

Počet příslušníků tibetské národnostní menšiny žijících v ČLR se odhaduje na něco přes 6 milionů jedinců. Různé zdroje se ovšem celkem výrazně liší – také proto, že jistá část Tibeťanů je stále v pohybu, případně nemají z politických důvodů zcela jednoznačně definovanou státní příslušnost. Hranice mezi Čínou, Nepálem, Indií a Pákistánem je navíc přes geografické podmínky a přísnost čínského režimu poměrně prostupnou linií.

Historický Tibet nebo přesněji řečeno region, který etnicky a kulturně definuje právě tibetský element, se neomezuje jen na administrativně

narýsovaný celek Tibetské autonomní oblasti. Ta zahrnuje více méně jen region centrálního Tibetu označovaný tradičním termínem Ů-Cang. Historický Tibet do sebe pojímá i většinu provincie Qinghai a část provincie Gansu, které tvoří historický tibetský region Amdo; stejně tak celý východní Sichuan, který spolu se severním výběžkem dnešního Yunnanu tvoří tradiční region Kham. Přibližně 3 miliony Tibeťanů žijí v Tibetské AO, 1 milion v provincii Qinghai, stejný počet v Sichuanu, půl milionu v Gansu a zbytek v Yunnanu a ostatních regionech ČLR. Na území Tibetské autonomní oblasti tvoří obyvatelé tibetského původu více než 90 % tamní populace, ale tento údaj se rychle mění vlivem imigrantů z východu, primárně Hanů.

Podle přírodních a klimatických podmínek lze Tibet rozdělit na tři hlavní regiony: Severní planinu, Jižní Tibet a Východní Tibet. Severní Tibet – „země sněhu“ či „střecha světa“, jak bývá často přezdíván – leží v průměrné nadmořské výšce 4 000 metrů. Jeho severní polovinu tvoří prakticky neobydlená poušť, která zabírá větší část celé Tibetské náhorní plošiny a nenachází se zde ani žádný stromový porost. Jih je známý rozlehlými pastvinami. Jsou obydleny rozptýlenou populací kočujících pastevců ovcí, koz a jaků, žijících nomádkým způsobem života ve stanech a živících se primárně masem a mléčnými produkty vlastních stád. Přicházejí pravidelně do tibetských měst a zásobují je sušeným masem, vlnou, máslem a sýry, pro sebe nakupují *campu* (mouku z praženého ječmene), oblečení a ostatní základní potřeby. Tato oblast, historické Amdo, zahrnuje asi 45 % celkové rozlohy, a je tudíž největší z tibetského regionu.

Jižní Tibet vyplňuje kromě vysokohorského a neobydleného transhimalájského regionu také relativně úrodné údolí řeky Cangpo (Jarlung) a její nespočetné přítoky. Nadmořská výška se různí od 6 000 metrů v západní části a podél Himalájského pásma až k pouhým 1 000 metrů na východě, kde Cangpo vtéká již jako Brahmaputra do Indie. Většina Tibeťanů žije v této řekami zavlažované oblasti, kde chráněná údolí produkují plodiny, na kterých jsou Tibeťané existenčně závislí: ječmen, pšenici a několik málo druhů zeleniny. Obyvatelé zde žijí v roztroušených vesnicích, chovají hospodářská zvířata jako krávy, kozy, prasata a koně. Nachází se zde některá velká tibetská města a kláštery jako Žigace, Gjance i hlavní město Lhasa. Dvě nejdůležitější provincie Tibetu, Ů a Cang, leží právě v tomto regionu, který bývá označován za kolébku tibetské kultury a civilizace.

Východní Tibet je oblastí stepních údolí a hor. Jihovýchodním Tibetem protékají ve třech hlubokých paralelních soutěskách blízko sebe tři z největších řek Asie – tibetsky Dříčhu (Dlouhá řeka), Dzaču (Mekong) a Gjalmo-ngulču (Salwin). Výjimečným rysem tohoto regionu jsou husté, vždy zelené lesy, pokrývající 18 % oblasti, dalších 42 % tvoří pastviny. Přírodní faktory východního regionu napomáhají intenzivnímu zemědělství. Jako celek zahrnuje tato oblast kolem 30 % celé Tibetské oblasti a tvoří etno-historický region Kham.

Historický Tibet složený z regionů Ü-Cang, Kham a Amdo stále nereflektuje podstatně širší rozsah vlivu, kterého tibetská kultura a zejména náboženství v průběhu historie dosáhly, a všechny regiony a etnika, které výrazně ovlivnily. Tato širší oblast tibetského vlivu zahrnuje země na jižní straně himálajského předělu jako Nepál, Ladakh, Bhútán či Sikkim, dále Mongolsko, část čínského Turkestánu (Xinjiang/Gansu), středoasijské republiky i různé oblasti dnešní Ruské federace (Tuva, Burjatsko).

Kvůli geografické pestrosti se Tibeťané žijící v různých oblastech svými fyzickými rysy celkem značně odlišují. Většina lidí pocházejících z regionu Ü-Cang je malé postavy, s kulatou hlavou, s vysokými lícními kostmi. Ti z Khamu a Amda jsou podstatně vyšší, mají protáhlou hlavu a dlouhé končetiny. Tato etnická odlišnost je neutralizována jistou kulturní a náboženskou jednotou, charakteristickým způsobem života, uspořádáním společnosti i povědomím o společné historii a společně sdílené etnické identitě.

Původ Tibeťanů je nejistý. Sami Tibeťané věří klasické legendě, podle které jsou potomky opičáka, jenž byl převtělením Avalokitéšvary, a horské démonky. Ti dva spolu dohromady zplodili 6 dětí, které vypadaly jako opice, chyběl jim jen ocas a postupně začaly ztrácet i své ostatní opičí rysy. Zdá se, jakoby staří Tibeťané četli Darwina. Podle tradice se legenda odehrála blízko centra regionu Ü-Cang. Moderní antropologové se přiklání k tvrzení, že Tibeťané pochází z mongoloidních předků, jejichž kolébkou je oblast daleko na severovýchod od dnešního Tibetu. Takováto klasifikace se jeví jako pravděpodobná a přijatelná, protože vztah Tibeťanů a Mongolů byl blízký po staletí. Pravděpodobně přišli do oblasti Tibetské náhorní plošiny z východu či severovýchodu kolem začátku křesťanského letopočtu.

Tibetština je jazykem s velkým množstvím dialektů. V současnosti je za standardní formu považován tzv. lhaský dialekt (centrální Tibet),

který je oficiálním jazykem Tibetské AO a je vyučován na tibetských školách v ČLR. Písemný zápis standardní tibetštiny vychází z klasické tibetštiny a jde o velmi konzervativní, silně stylizovanou formu jazyka. Tibetštinou hovoří kolem 6 milionů mluvčích v Tibetu a dalších několik desítek tisíc lidí v zahraničí.

Tibeťané vyznávají tibetskou formu buddhismu, která v sobě spojuje buddhistické učení a vlivy před-buddhistického náboženství *bön*. Tibetský buddhismus, také nesprávně nazývaný termínem *lámaismus*, se vyvinul v Tibetu v sedmém století. Jedná se o větev vadžrajány – tantrické či esoterické odnože indického mahájánového buddhismu. Je založen hlavně na přísných intelektuálních disciplínách a využívá tantrické rituální praktiky, které se vyvinuly v centrální Asii a zejména v samotném Tibetu. Charakteristikou tibetského buddhismu je jeho monastická forma organizace náboženského života s neobvykle vysokým počtem domácí populace, jež se náboženství aktivně věnuje. Dalším typickým rysem je systém převtělců (*tulku*), kteří jako představení jednotlivých klášterů, škol a sekt hrají pro tibetskou společnost nejen klíčovou duchovní, ale i politickou roli. Tibetský buddhistický pantheon charakterizuje obrovské množství božských bytostí, každá s vlastní rodinou, družkou a oběma aspekty – pokojným i děsivým. Náboženství a náboženská praxe byly a stále zůstávají jedním z klíčových vyjádření tibetské etnické a kulturní identity. I proto tibetskou krajinu (i přes její relativní vyliďnění) vyplňuje nesčetné množství chrámů, klášterů, posvátných objektů, poutních míst a okruhů (*kora*).

Způsob obživy Tibeťanů se odvíjí od dvou faktorů – geografické polohy a tradičních ekonomických aktivit. Těmi byly chov zvířat a zemědělství. Základním pokrmem je *campa*, denní pokrm těstovitého charakteru z pražené ječmenné mouky, kterou si Tibeťané míchají se silným slaným čajem, jež popíjí i bez mouky dochucený jačím máslem. Oblíbené je i jačí a skopové maso či alkoholický nápoj z ječmene – tibetské pivo *čang*.

Tibeťané obyčejně budují jedno- nebo dvoupatrové budovy se stěnami z kamene, cihel a speciálních otepí. Domy mají ploché hliněné střechy a bývají omítnuty několikabarevnou omítkou s jasně danou symbolikou. Na stěnách domů se v některých oblastech suší jačí trus, známý jako *čiwa*, který se při nedostatku lesů a otopového dříví používá jako ideální topivo. Nomádští pastevcí žijí ve stanech z jačí kůže obdélníkového tvaru. Většina šlechtických rodin tradičně vlastnila

měšťanské domy a paláce v hlavní město Lhasa. Ty byly postaveny z kamene kolem obdélníkového nádvoří. Po třech stranách se nacházely stáje a sklady. Samotné sídlo, většinou třípatrové, se nacházelo na čtvrté straně naproti bráně. Před čínskou anexí Tibetu v roce 1959 bylo možné uvnitř tibetské společnosti určit různé společenské třídy, které se způsobem života od sebe značně lišily: buddhistický klérus, šlechta, obchodníci, řemeslníci, měšťané, venkovani, zemědělci, nomádi. Dnes farmáři a pastevci tvoří 61,7 % populace v regionu a zbytek Tibeťanů žije běžným městským životem podobným způsobu života jinde v ČLR. Velkou část mladých mužů i dívek stále láká odchod do kláštera a duchovní životní dráha, nicméně důvěryhodné údaje o jejich procentuálním zastoupení v současné tibetské společnosti nejsou k dispozici.

Většina tibetských manželství je monogamní, ačkoli i polygamie byla v historii za určitých okolností praktikována, obvykle s cílem udržet přímou a neporušenou otcovskou linii. V některých částech Tibetu dodnes praktikují tzv. bratrskou polyandrii, kdy si jedna žena bere za muže zároveň několik bratrů, aby nedocházelo k dělení majetku.

Jižní hranici Tibetu (ČLR) s Búthánem, Nepálem, kašmírským Ladakhem i Pákistánem obývá množství Tibeťanům příbuzných etnik. S výjimkou etnika Menbao však čínské orgány neuznávají tyto skupiny v rámci systému 55 oficiálních čínských národnostních menšin, i když někteří z nich žijí i na čínské straně hranice. Jsou to například nepálské Šerповé, kteří se ve světě proslavili jako průvodci horolezců v Himalájích a jejichž etnonym je často mylně chápán jako označení pro jejich profesi. Dále zde žijí k islámu konvertovaní Baltiové, usazení na pomezí indického Ladakhu a pákistánských hraničních regionů. Muslimové jsou i Buriogové, kteří obývají oblasti na jih od Baltiů, a Bhotiové žijící na pomezí Nepálu a Tibetu, vyznávající tibetský buddhismus společně s hinduismem. Etnickou skupinu vyznávající původní bönistické náboženské tradice, lid Limbu, nalezneme v rozsáhlém regionu zasahujícím od Nepálu přes Bhútán, Sikkim až do jižního Tibetu.

Literatura:

- Fila, V. – Slobodník, M., – Filová, D. (1996). *Tibet: Krajina dejiny ľudia kultúra*. Bratislava: Fidat.
- Goldstein, M. C. – Kapstein, M. (1998). *Buddhism in contemporary Tibet: Religious revival and cultural identity*. Berkeley: University of California Press.
- Kolas, A. – Thowsen, M. P. (2005). *On the margins of Tibet: Cultural survival on the Sino-Tibetan frontier*. Seattle: University of Washington Press.
- Kolas, A. (2008). *Tourism and Tibetan culture in transition: A place called Shangrila*. New York, NY: Routledge.
- Kolmaš, J. (2002). *Tibet z antropologické perspektivy*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana.
- Kolmaš, J. (2004). *Tibet: Dějiny a duchovní kultura*. Praha: Argo.
- Kolmaš, J. (2009). *Malá encyklopedie tibetského náboženství a mytologie*. Praha: Libri.
- Slobodník, M. (2002). „Konštitutívne prvky identity Tibeťanov v okrajových oblastiach – na príklade regiónu Amdo“, *Český lid – Etnologický časopis* 89/4: 351–361.
- Žagabpa, C. W. D. – Neuman, A. – Kolmaš, J. (2000). *Dějiny Tibetu*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny.

Luobaové (珞巴族 *Luòbā zú*)

alternativní označení: Bokaer, Bengni, Bengru, Luoba, Lhopa, Loba, Yidu, Idu

populace: 3 682 obyvatel

výskyt v ČLR: Tibetská AO

výskyt mimo ČLR: Indie (Arunáčalpraděš)

jazyk:

idu mishmi, bokar, na

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S himalájská

Přestože se jedná o nejméně početnou oficiální etnickou skupinu Čínské lidové republiky (necelé 4 tisíce příslušníků), jde o kategorii umělou, zahrnující pod sebe několik tibeto-barmských etnik žijících na poměrně velkém prostoru Tibetské AO a Arunáčalpraděše, sporného území nárokovaného zároveň Indií i ČLR. Luobaové hovoří nejméně třemi různými vzájemně nesrozumitelnými jazyky a většinou sami sebe nechápou jako zvláštní etnické entity. Dva hlavní kmeny, které byly do této kategorie zahrnuty, jsou Yiduové (Idu Mishmi) a Bo'gaeři (Bokar Adi), kteří se ve větším počtu nacházejí právě v Arunáčalpraděši; třetí tvoří skupina Na (Bangni).

Vzhledem k rozmanitosti této uměle zkonstruované etnické skupiny se mnohé zvyky, obyčeje nebo i oděv členů různých klanů napříč etnikem Luoba mohou výrazně lišit. Muži v oblasti Luoyu nosí dlouhé černé kabáty bez rukávů sahající až ke kolenům, s knoflíky vyrobenými z ovčí vlny. Místo klobouků nosí pevné helmy vyrobené z bambusových prutů a ratanu protkané medvědí kůží. Nosí také ozdoby, náušnice a náhrdelníky z korálek. Luobské ženy nosí blůzy s úzkými rukávy a sukně z ovčí vlny. Velká hmotnost jejich ozdob a šperků je důkazem jejich bohatství. Obsahují granáty, stříbrné mince, kovové řetězy a zvonky, stříbrné a mosazné náušnice. Muži i ženy chodí velmi často na boso. V Idu nosí muži archaické zbraně (meč, dýku, luk s jedovatými šípy a štít z buvolí kůže) a ve vlasech si splétají drdol. Rodiny zde bývají polygammí, každá žena má v domě vyhrazeno pro sebe a své potomky jednu místnost.

I luobská kuchyně se liší v závislosti na regionu. V místech blízko tibetských komunit jedí campu, brambory s máslem, kořeněná jídla a popíjejí slaný čaj s jačím máslem. Základní potravou jim jsou plněné knedlíky *momo* vyráběné z kukuřičné nebo prosné mouky, z rýže či z pohanky. Podle některých čínských zdrojů jsou Luobaové silní pijáci i kuřáci, rádi oslavují a připíjejí si s hosty na štěstí a blahobyt. Podle stejných zdrojů je vzhledem k nedostatku jódu v přirozené stravě ničí choroba zvaná endemická struma. Mnozí z nich se kvůli ní údajně rodí němí nebo hlouší.

Literatura:

- Goswami, S. N. – Rekhung, W. (1995). *Nishing (Bangni) language guide*. Itanagar: Directorate of Research, Govt. of Arunachal Pradesh.
- Mene, T. – Chaudhuri, S. K. (2010). „Festival and emerging social reality: Perspectives on the Idu Mishimis of Arunachal Pradesh“. *Oriental Anthropologist* 10/1: 33–51.
- Megu, Arak (1990). *Bokar Language Guide*. Directorate of Research, Government of Arunachal Pradesh.

Menbaové (门巴族 *Ménbā zú*)

alternativní označení: Mönповé, Moinba, Menpa, Monpa, Mongba

populace: 10 561 obyvatel

výskyt v ČLR: Tibetská AO

výskyt mimo ČLR: Indie, Bhútán

jazyk: menba

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S himalájská

Etnikum Menba obývá převážně okres Cona (错那县, Cuònà xiàn) prefektury Shannan v jihovýchodní části Tibetské autonomní oblasti. Lid Menba ovšem nenajdeme jen v Číně, převážná většina žije v nejuvýchodnějším státě Indie Arunáčalpradéš, jehož část si nárokuje i ČLR. Několik tisíc Menbaů navíc žije i v sousedním Bhútánu. Jméno lidu Menba, tibetsky nazývaného Moinba, se odvozuje od jejich údajného místa původu, které se nachází v jihovýchodní oblasti Himaláje na jihu dnešního okresu Cona, kde řeka Jarlung formuje hluboká údolí v oblasti Moinyu. Moinba tedy znamená „lidé žijící v Moinyu“.

První záznamy o oblasti Moinyu se zmiňují o království Monyul nebo Lhomon, které mělo existovat od 6. století př. n. l. až do 7. století. Postupně však navazuje bližší a bližší styky s Tibetem, pod jehož správu se dostává za sjednocení Tibetu Songcänem Gampou v 7. století. Pod vliv čínské vlády se tato oblast poprvé dostává ve 13. století během expanze do Tibetu za dynastie Yuan. Za úpadku čínského císařství v 19. a 20. století ztrácí Čína nad Tibetem svůj vliv a začínají se o něj zajímat koloniální mocnosti, a to především Velká Británie, která v rámci Simelské dohody zavádí McMahanovu linii určující hranici mezi Čínou a Indií. Linie však rozdělila území obývané lidem Menba a dodnes mezi zmíněnými státy panují o tuto část hranice spory.

Menbaové mluví vlastním jazykem patřícím do himalájské skupiny tibeto-barmské jazykové větve. V rámci jazyka menba však existují dva dialekty, které jsou vzájemně téměř nesrozumitelné a rozdělují etnickou menšinu Menba do dvou odlišných skupin. Majoritní skupina mluví jazykem cuona a obývá oblasti okresů Cuona a Linzhi. Druhým jazykem známým jako motuo, hovoří asi 5 000 Menbaů žijících v okresech Motuo a Linzhi v Tibetské autonomní oblasti. Jiné, podrobnější dělení

rozlišuje dokonce šest rozdílných menbských dialektů: tawang, dirang, lish, bhut, kalaktang a panchen. Na rozdíl od jazyka nedisponují vlastním písmem a používají tedy písmo tibetské.

Úzké styky s Tibetem měly a mají vliv i na náboženství Menbaů, kteří převážně vyznávají tibetský buddhismus a většinou jsou přívrženci školy tibetského buddhismu Gelugpa. Nejvýznamnější buddhistický klášter se nachází v městě Tawang. Z etnika Menba také pocházel šestý dalajláma tibetského buddhismu Cchangjang Gjamccho (1683–1706). Je mezi nimi však nadále populární i původní náboženská tradice *bön*, která v Tibetu dominovala až do nástupu buddhismu v 8. století.

Nejvýznamnějším svátkem pro etnikum Menba jsou oslavy Nového roku, které trvají od prvního do patnáctého dne prvního měsíce tibetského lunárního kalendáře, který Menbaové od Tibeťanů převzali. V předvečer Nového roku pomocí pšeničné nebo ječmenné pasty pokrývají stěny domů různými nápisy, které mají přinést bohatství a štěstí do nastávajícího roku. První den nového roku ženy vstávají časné zrána, aby vyběhly pro vodu, protože ta, která přinese vodu jako první, bude v právě započatém roce tou nejšťastnější.

Od okolních Tibeťanů můžeme etnikum Menba odlišit podle stylu oblékání. Odívají se do jasně červených tvídových šatů, přes které ženy nosí nejčastěji bílé zástěry, ale v oblasti Motuo oblékají raději zástěry barevně pruhované. Jako pokrývku hlavy si zvolily rovněž červené, kuželovité čepce se žlutým lemováním, které nazývají *ba'erxia*. Další ozdoby se příliš nenosí, ale při slavnostních příležitostech ženy nasazují náramky a náhrdelníky a na krk si věší kovovou krabičku s buddhistickými posvátnými obrázky nebo sútrami. Na odehnání zlých duchů a také zimy nosí na zádech plášť z telecí kůže. Menbaové jsou známí jako zruční řezbáři, malíři buddhistických látkových obrazů zvaných *thangky* i vyhlášení tkalci koberců.

Významnou událostí rodinného životního cyklu je u Menbaů, tak jako prakticky u všech etnik světa, svatba. Ta menbská je navíc doprovázena zajímavými lidovými zvyky a tradicemi. Nevěstin strýc z matčiny strany je například pověřen dělat co nejvíce obtíží a upozorňovat svatebčany na nepodstatné problémy, jako je například nevyhovující teplota nápojů nebo problematická chuť vybraných jídel. Ženich nemůže svého budoucího příbuzného odbýt, ale naopak všechny jeho malicherné stížnosti musí poctivě vyřešit. Účelem této tradice je dle populárního výkladu vyzkoušet ženichovu upřímnost a odhodlání v budoucím manželském svazku. Další svatební tradicí je závod v pití alkoholických nápojů mezi novomanžely, který ukáže, kdo se vlastně stane hlavou rodiny.

Literatura:

- Ma Yin. (1989). *Chinas Minority Nationalities*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Nathalang, S. (2009). „Khamti Shan Buddhism And Culture In Arunachal Pradesh“. *Contemporary Buddhism*, 10/1, 111–123.
- Xing, L. (2003). *China's ethnic minorities*. Beijing: Foreign Languages Press.

Qiangové (羌族 *Qiāng zú*)

alternativní označení: Er'ma, R'ma

populace: 309 576 obyvatel

výskyt v ČLR: Sichuan, Yunnan, Gansu, Guizhou

jazyk: qiangština

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S qiangská

OBR. 28

Počty příslušníků této etnické skupiny se liší v závislostech na zdroji, mnoho z nich je navíc kulturně asimilováno Tibeťany, ještě větší část pro změnu většinovými Hany. Nicméně oficiální statistiky uvádějí 300 tisíc jedinců, což dělá z Qiangů poměrně početnou menšinu, významnou minimálně na lokální úrovni. Qiangové obývají převážně provincii Sichuan, a to hlavně tibetsko-qiangskou autonomní prefekturu Ngawa (čínsky Ābà 阿坝), zejména okresy Maoxian, Wenchuan, Lixian, Beichuan, Heishui, and Songpan, které kromě nich obývají i Tibeťané, Huiové a Hanové. V menším počtu se Qiangové

vyskytují i v provinciích Yunnan, Gansu či Guizhou. Žijí ve vesnicích v hornatých oblastech obklopených hustými lesy a divokými řekami, což vždy značně omezovalo udržování kontaktů napříč celou etnickou komunitou a tím nabourávalo jejich etnickou homogenitu. Rozličenosti lze vidět nejen v jazyce, ale i v kultuře (tanec, písně, lidový oděv). Díky nadmořské výšce, ve které žijí, se jim také někdy přezdívá „lid žijící v mracích“. Qiangové se v horách živí zemědělstvím, lovem a sběrem hub a nejrůznějších bylin.

Jejich obydlí jsou převážně dvou- až třípatrové domy s patry pospojovanými žebříky, vybudované z kamene a dřeva a zasazené v horských skalách. Domy jsou často postaveny těsně vedle sebe a v dřívějších dobách byly propojeny tunely, což v době válek poskytovalo obranný charakter. V dnešní době byly tunely přebudovány na sítě struh celoročně zásobujících obydlí čistou tekoucí vodou. Jednu vesnici tvoří obvykle 30 až 100 rodin a 2 až 5 takovýchto vesnic společně tvoří obec. V každé vesnici obvykle stojí archaické, někdy až 800 let staré obranné kamenné věže (vysoké až 30 metrů). Jsou důkazem stále živých vzpomínek na krvavé boje mezi jednotlivými vesnicemi a obcemi. 12. května roku 2008 byli Qiangové i jejich kamenné vesnice s unikátními věžemi těžce postiženi silným zemětřesením, jehož epicentrum se nacházelo v jimi obývaném okrese Wenchuan.

Většinu oblečení, které Qiangové nosí, si vyrábí z bavlny, ovčích kožešin, býčí kůže či lnu. Jak pro muže, tak i pro ženy jsou typickým oděvem vlněné vesty. Mužský oděv je jednoduchý a praktický, zatímco tradiční ženský кроj se proměnil z dřívějších nevýrazných a prostých pracovních oděvů v dnešní slavnostní oděv s pečlivými a pestrými výšivkami. Ženy je často doplňují vyšíványými zašpičatělými botami a nejrůznějšími ručně vyrobenými šperky.

Qiangský jazyk je součástí tibetsko-barmské větve sino-tibetské jazykové rodiny a rozděluje se na severní a jižní dialekty. Stále více Qiangů však hovoří i čínštinou nebo tibetštinou a vlastní jazyk proto postupně mizí. Nemá navíc kodifikovanou psanou formu, používá se čínské písmo. V 80. letech odstartovali Qiangové na základě státního souhlasu experiment, který jim měl na základě latinky vytvořit vlastní systém zápisu svého jazyka. Do vesnic byli vysláni učitelé, kteří měli toto písmo spolu se standardizovaným jazykem, vycházejícím z jednoho ze severních dialektů, šířit mezi Qiangy. Tento experiment však ztroskotal a standardizovaný jazyk ani písmo se neujaly.

V čínské historii zanechali Qiangové zřetelnou stopu, první zmínky o nich byly nalezeny na tzv. *jiaguwenech*, věštebných želvích krunýřích a lopatkách hovězího dobytka z doby vlády dynastie Shang (1600–1046 př. n. l.). Od té doby vytrvale zasahovali do čínských dějin především jako bojovní obyvatelé severozápadu, zdatní a úspěšní válečníci. Ve 4. a 5. stol. spolu s dalšími nomádkými kmeny obsadili severní část čínské říše a vytvořili několik krátce trvajících království, v čínské historii známých pod označením Šestnáct království (304–439). Důležitou informací však je, že v případě historických Qiangů nejde o přímé předky současných Qiangů – etnické menšiny v rámci ČLR. Šlo sice o tibeto-barmská kočovná etnika zahrnovaná starověkými kronikáři mezi lid Xirong (西戎), z nějž snad povstala i samotná čínská zakladatelská dynastie Zhou, většina historických Qiangů však byla v průběhu následujících století sinizována anebo se ztratila v propadlišti dějin. Dnešní Qiangové obývají sice oblast dříve osídlenou historickými Qiangy, nicméně mezi nimi nelze vysledovat přímou kulturní, etnickou ani jazykovou návaznost. Etnonym Qiang je vnějším hanským termínem, sami Qiangové sebe dodnes nazývají Er'ma či R'ma (尔玛), což v překladu znamená běžné „my“.

Vlastní náboženské tradice sice ovlivňují každodenní životní rytmus Qiangů, ale stejně jako ostatní jejich kulturní a etnické prvky se často liší od vesnice k vesnici. Spojujícím prvkem je polyteistický pantheon s výraznými rysy animismu, uctívání přírodních božstev a zemřelých předků. Každá vesnice má svých pět hlavních a dvanáct vedlejších božstev. Taktéž se po celé vesnici a okolní přírodě nachází posvátné bílé kameny (křemeny), které jsou oblíbeným předmětem lidového kultu. I v náboženském životě Qiangů lze sledovat vliv okolních etnik, kdy ti žijící poblíž tibetských nebo hanských etnických hranic přejímají tibetský buddhismus, respektive čínskou náboženskou praxi. Jedna z populárních qiangských legend uvádí, že první svatý muž v historii kmene Qiang sestoupil z nebe a odpočíval na zasněžené hoře. Během spánku mu ovce spásla část jeho svaté knihy a on sám zapomněl všechny důležité sútry v knize obsažené. Objevila se však opice a poradila mu ovci zabít a z její kůže vyrobit buben. Svatý muž tak učinil, a když na buben zahrál, rozpomněl se na všechny zapomenuté sútry. Tato legenda pravděpodobně podává vysvětlení vlastní šamanistické rituální praxe v sousedství propracovanějších náboženských tradic s vlastními textovými kánony. V qiangské kultuře také existuje celá

řada zajímavých tabu, která je nutné dodržovat. Pokud je například v domácnosti nemocný člověk, je na dveře vyvěšena červená stužka na znamení, že hosté v tuto dobu nejsou v domě vítáni. Je také zakázáno sedět na prahu a na schodech nebo pokládat jídelní hůlky přes misku s jídlem, jak je to běžně zvykem u Hanů.

Mezi Qiangy lze často narazit na uctívání zvláštních bílých kamenů, případně jejich umísťování na důležitá místa klíčového rituálního či komunitního významu. Jedna z legend se snaží tuto praxi vysvětlit následujícím vyprávěním, které má odkazovat ke konkrétní historické události: V dávných dobách, když Qiangové dorazili do Sichuanu ze svého původního domova na tibetské náhorní plošinu, umísťovali na vrcholky hor a křižovatky tyto bílé kameny, aby nezapomněli na cestu zpět do své domoviny a na své příbuzné, které tam zanechali. Brzy po svém příjezdu však narazili na odpor místních kmenů a v jedné z bitev, která se již zdála prohraná, navrhnul náčelník Qiangů, aby si z těchto kamenů vyrobili připevněním na dlouhé tyče zbraně, se kterými by pokračovali v již téměř prohraném boji. Jen co Qiangové rozkaz svého velitele splnili, brzy nad vojskem protivníka zázračně zvítězili. Od té doby začali z vděčnosti uctívat bílé kameny jako svá božstva.

Literatura:

- Zevik, Emma. (2002). „First Look: The Qiang People of Sichuan“, *Asian Anthropology* 1/1: 195–206.
- Wang Mingge. (1999). „From the Qiang Barbarians to the Qiang Nationality: The Making of a New Chinese Boundary“, *Imaging China: Regional Division and National Unity*. Taipei: The Institute of Ethnology, Academia Sinica: 43–80.
- Yu Xiaoling. (2004). „Sacrifice to the Mountain: A Ritual Performance of the Qiang Minority People in China, *TDR* 48/4: 155–166.

Pumiové (普米族 *Pǔmǐ zú*)

alternativní označení: Primi, Pimi, Prummi

populace: 42 861 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan, Tibetská AO, Sichuan

jazyk: pumi

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S himalájská

Pumiové jsou etnikum příbuzné Tibeťanům s jazykem blízkým sichuanským Qiangům. Zástupce této etnické skupiny nalezneme usazené v Pumi-baiském autonomním okrese Lanping, v Yiském autonomním okrese Ninglang, ve staré městě v Lijiangu, v Naxi autonomním okrese Yulong a v Lisu autonomním okrese Weixi a Yongsheng.

Pumi původně žili jako nomádi na tibetské náhorní plošině v dnešní provincii Qinghai. Kolem 4. století se přestěhovali podél pohoří Hengduan do teplejších oblastí směrem do severního Sichuanu, kam dorazili v průběhu 7. století. Ve století 14. už máme doklady o jejich přítomnosti v severozápadním Yunnanu. Původně kočující pastevci se na mnoha místech usadili a začali hospodařit (Lanping, Lijiang).

Náboženský život Pumiů určuje především susedství s tibetským elementem, jsou silně ovlivněni jak tibetským buddhismem (zejména školami Gelugpa a Kagjupa), tak i předbuddhistickým *bönem*. Skoro každá vesnice Pumi má vlastní horské ochranné božstvo, které je pravidelně uctíváno, zejména pak v období svého vlastního svátku. V ten čas se celé rodiny vydávají uctít své božstvo obětinami a modlí se k němu za dobré zdraví a prosperitu svého rodu. Každý 15. den v měsíci jsou uctívána menší božstva a největší ceremoniál se odehrává 15. den 7. lunárního měsíce, kdy je oslavován nejvyšší bůh hor. Předmětem kultu je i domácí krb či oheň. Hostům je zapovězeno se ohniště dotýkat a při každé rodinné hostině se část pokrmu musí obětovat ohni. Tímto způsobem se neuctívá oheň samotný, ale je to postup, jak zaopatřit své zemřelé předky a rodinná božstva.

Životním stylem se Pumiové přizpůsobili svému okolí. V chladných horách tibetských oblastí se jejich život podobá tibetskému, v mírnějších oblastech Sichuanu kopírují životní styl Hanů. Tím je například obliba

rýže a takových druhů zeleniny, které nejsou pro Pumiův a jejich prostředí typické (např. čínské zelí, fazolové lusky, lilek, melouny atp.). Tam, kde žijí v blízkosti etnické skupiny Mosuo (Na), dokonce adoptují často i jejich netradiční formu matriarchální organizace rodového života. V něm je manželství nahrazeno volnějším svazkem založeným na principech *azhu* (partnerství, přátelství). Kontrolu nad rodinnými statky i rozhodovací pravomoci v tomto systému patří do rukou ženské linie rodu.

Zajímavý postup mají Pumiové pro konzervování vepřového masa. Celé prase se zabije, zbaví se vnitřností a končetin. Libové maso se spotřebuje na klobásy a jiné masné výrobky a zbytek těla s kůží se dobře nasolí a prázdné se zašije do původního stavu. Takto ošetřené se nechá vysušit a v tom stavu pak vydrží kvalitní a požitelné i několik let. Kvůli jeho tvaru připomínajícímu čínskou loutnu *pipa* (dole široké a u hlavy úzké) mu Číňané přezdívají „prase *pipa*“ (琵琶猪 *pípá zhū*).

V každé domácnosti pumiské vesnice si nechávají kvasit speciální nápoj podobný pivu. Nazývají ho *pri*. Tento tradiční alkoholický nápoj hraje důležitou roli při svatebním obřadu, kde se nejen ve velkém konzumuje, ale také si s ním připíjejí novomanželé. Dokonce natolik důležitou, že výraz „oženit se/vdát se“ se v jazyce Pumi častěji vyjadřuje obratem „vypít si *pri*“.

Literatura:

- Ding, Picus S. (2003). „Prinmi: a sketch of Niuwozi“. In Thurgood, Graham – Randy LaPolla (eds.), *The Sino-Tibetan Languages*. London: Routledge Press, 588–601.
- Lu, S. (2001). *Dialectal Studies of the Pumi Language*. Beijing: Nationalities Press.
- Wellens, K. (2010). *Religious revival in the Tibetan borderlands: The Premi of southwest China*. Seattle: University of Washington Press.
- Zheng, H. – Yin, H. (1995). *The backbone of a nationality: The Pumis*. Kunming: Yunnan Education Pub. House.

Tujiaové (土家族 *Tǔjiā zú*)

alternativní označení: Bizika, Tuding, Tumin

populace: 8 353 912 obyvatel

výskyt v ČLR: Hunan, Hubei, Sichuan a Guizhou, Chongqing

jazyk: tujia

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S (qiangská?)

OBR. 29

Počet příslušníků etnika Tujia se odhaduje na 8 milionů a vyskytují se zejména v oblasti pohoří Wulingshan na pomezí provincií Hunan, Hubei, Sichuan a Guizhou. Jejich původní jazyk patří do tibeto-barmské jazykové skupiny a podle některých badatelů je úzce spjat s jazykem etnika Yi. Smutnou zprávou je, že dnes jde již prakticky o mrtvý jazyk, kterým mluví jen několik posledních jedinců. Zároveň lze sledovat pokusy některých nadšenců o jeho záchranu a obnovu, které

však zatím nemají velký veřejný ohlas ani mezi samotnými příslušníky etnika Tujia. Ti dnes za svůj mateřský jazyk považují většinou lokální dialekty čínštiny, případně jazyk etnika Miao. Přes zmíněnou jazykovou asimilaci se k národnostní menšině Tujia hlásí stabilně zmíněných 8 miliónů obyvatel. Vlastním označením Tujiaů je etnonym *Bizika* tedy „místní obyvatelé“. Stejný význam má i čínský termín *tǔjiā* (土家) značící „lokální“ příslušnost a vzniklý v opozici k označení sousedního etnika Hakka (客家, Kèjiā) které, jak i naznačuje jeho etnonym, do oblasti přišlo odjinud (*ke* = „host, cizinec“). Tujiaové svůj původ odvozují od starověkého lidu království Ba (巴), které se mezi 6. a 4. stoletím př.n.l. nacházelo přibližně v oblasti dnešního Chongqingu. Jak tomu bývá téměř vždy v případě aspirace na takto starý etnický původ, pro tento vztah neexistují žádné historické ani jiné doklady.

Tujiaové jsou početný a zároveň silně sinizovaný etnický celek, a tak lze jen těžko jmenovat nějaký obecně sdílený a zároveň etnický specifický rys. Původní lidová kultura se nejvíce uchovala v odlehlých oblastech, kde však získala specifický lokální charakter. Některé zdroje zmiňují uctívání bílých tygrů, jiné zase uvádějí uctívání želvy jako ochranného přírodního božstva. Dalším, častěji zmiňovaným zvykem, který se uchoval jako živý projev lidové kultury Tujiaů, je kolektivní tanec a zpěv nazývaný *bǎishǒu* (摆手舞). Jde o 500 let starý rituální tanec, používající na 70 gest a figur odkazujících k válce, farmaření, lovu, soudu a jiným aspektům sociálního života tradiční společnosti. Známá je taktéž výroba tradičních brokátů s bohatými vzory nazývaných *xilankapu*, které byly předmětem tributární výměny s Hany a dalšími etniky.

Tujiaové byli součástí systému lokálních vládců *tǔsī* (土司制), kterým čínské císařské dvory propůjčovaly výměnou a zapojením do tributárního systému a formálního vazalství lokální politickou, vojenskou a ekonomickou moc. Tento systém v případě Tujiaů vyvrcholil v průběhu dynastie Ming, kdy se stali důležitými a loajálními spojenci při potlačování vnitřních i vnějších nepřátel čínské říše (například tzv. japonských pirátů *wōkòu* – 倭寇).

Co se týče zvyklostí ve stravování, kuchyně etnické skupiny Tujia je založena na rýži, kukuřici či sladkých bramborách a upřednostňuje kyselou a pikantní chuť, což se ani v jednom případě nevymyká zvyklostem většinové společnosti. Za typické pokrmy lze považovat *tāngyuán* (汤圆), lepkavé sladké knedlíčky, nebo *cíbā* (糍粑), lepkavý

rýžový koláč máčený v pastě nebo směsi z ořechů, které se u Tujiaů servírují v průběhu většiny kalendářních svátků. Oba pokrmy jsou ale známé i v mnohem širším kulturním okruhu střední a jihovýchodní Číny.

Tujiaové mají i svůj tradiční styl oblékání, který lze v některých odlehlých oblastech dodnes pozorovat: muži nosí dvouřadý krátký kabát, který je omotaný dlouhým pásem, a kalhoty, obvykle zelené nebo modré barvy. Většina mužů má ovinovačky kolem nohou a jejich hlavy jsou pokryty zeleným hedvábným šátkem nebo bílým hadříkem. Tradiční jsou i pracovní sandály ze slámy s bočním otvorem či zcela otevřené. Ženy obvykle nosí halenku s rozepínáním na pravé straně. Límec bývá vyšívaný a jsou na něm umístěny manžety a na dolním okraji límce mají tři malé květy. Místo sukni s volánky, které byly kdysi preferovány, nosí nyní velké, široké kalhoty, jež jsou na konci nohavic barevné. Mladé ženy se často oblékají do černých krátkých šatů, přes které si berou bílé pláště. Jako pokrývka hlavy jim slouží 3 metry dlouhý zelený hedvábný šátek, který je doplněn stříbrnými doplňky, jako jsou například hřebínky či vlásenky. Nosí také další šperky jako náušnice a náramky ze zlata, stříbra nebo nefritu.

Tujiaové v některých oblastech bydlí ve speciálních dvoupatrových domech nazývaných *diàojiǎolóu* (吊脚楼). Tento typ obydlí si ovšem ve stejných regionech staví například i Miaové nebo Dongové. Jedná se o dům zhotovený ze dřeva, „zavěšený“ na dřevěných kůlech ve svahu, nejčastěji nad říčním břehem. Mívá kachlovou nebo břidlicovou střechu a balkon se zdobně vyřezávaným dřevěným zábradlím. Tento typ domu je dobře větraný a zároveň hydroizolační. První patro je zpravidla obýváno rodinou, zatímco patro druhé slouží k rodinným setkáním a rituálním účelům (kult předků). Typickou lokalitou, kde lze tento typ domů obdivovat, je výstavní starobylé městečko Fenghuang (provincie Hunan), obývané vedle Tujiaů i etnikem Dong a Han.

Literatura:

- Brassett, P. – Brassett, C. (2005). *Imperial tiger hunters: An introduction to the Tujia people of China*. Eastbourne: Antony Rowe.
- Brassett, C. – Brassett, P. – Lu, M. (2006). *The Tujia language*. Munchen: Lincom Europa.
- Brown, Melissa J. (2002). „Local Government Agency: Manipulating Tujia Identity“, *Modern China* 28/3: 362–395.
- Zhang, Lianggao. (1994). *Overhanging houses of the Tujia nationality, past, future and present of stilt houses*. Jiangsu Fine Arts Publishing House.

Baiové (白族 *Bái zú*)

alternativní označení: Baizi, Baihuo, Baina, Dali, Minchia, Miep jiax

populace: 2 796 003 obyvatel

výskyt v ČLR: provincie Yunnan (Baiská autonomní prefektura Dali), Guizhou (Bijie) a Hunan (Shangzhi)

jazyk: bai

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská (případně sinitická)

OBR. 31

Centrum osídlení Baiů se po mnoho staletí rozprostírá v oblasti Dali s centrem kolem jezera Ěrhǎi (洱海). Dodnes zde žije 80 % populace Baiů a v této oblasti bohaté na vodstvo (řeky Lancang, Nujiang a Jinsha) s úrodnou půdou a mírným klimatem je možné sledovat i nejstarší zmínky o existenci této etnické skupiny.

Ve 3. století př. n. l. dobyla qinská vojska království Bo a jeho obyvatele, přímé předky dnešních Baiů, proměnila v otroky. Přestože od dynastie Han do této oblasti proudili ve velkých počtech čínští osadníci ze severu, podařilo se zde ve století 8. a 9. ustanovit nezávislou říši Nanzhao s většinovým baiským obyvatelstvem, která po určité

dobu vzdorovala vojskům čínské dynastie Tang a rozšířila své území do oblastí dnešní Barmy, Laosu, Thajska i Sichuanu. V 10. století tuto říši vystřídal další etnický baiský politický útvar – království Dali. Až dobytí a zahrnutí provincie Yunnan do Mongoly vytvořené říše dynastie Yuan ve 13. století ukončilo dlouhé období nezávislosti této oblasti na čínských dynastiích. Relativní izolaci Baiů ukončilo až vybudování tzv. Barmské cesty (1938) Brity, která celou oblast napojila na barmské a indické trhy a přivedla do oblasti například i první křesťanské misionáře.

Drtivou většinu Baiů tvořili po většinu historie farmáři a pastevci, žijící z toho, co sami vypěstují. Kultivují hlavně rýži, ale také pšenici, cukrovou třtinu, fazole, bavlnu, proso nebo tabák. Baiové ve svém jídelníčku preferují sladkovodní ryby ze zdejších řek a jezer, které konzumují hlavně sušené a silně kořeněné, podávané s rýží. Baiové žijící v horách jedí hlavně kukuřici.

Základní sociální jednotku u Baiů tvoří široké monogamní rodiny, v bohatších statkářských rodinách žily často společně i čtyři generace. Do roku 1949, tedy do založení Čínské lidové republiky, byly sňatky mezi muži a ženami se stejným příjmením, anebo pocházejících ze stejných klanů, zakázané.

Baiové preferují bílé oblečení s různými ozdobami. Je možné, že díky nošení převážně bílého oděvu také vznikl název Bai, znamenající v čínštině „bílý“. Baiské ženy nosí bílé šaty s kabátkem bez rukávů v černé, modré nebo červené barvě, dále volné kalhoty a vyšíváné boty z bílé látky, jako šperky používají stříbrné a zlaté náramky a náušnice. V případě, že je žena svobodná, nosí jeden cop na vrcholku hlavy, zatímco vdané ženy si tento cop srolují a připevňují k hlavě. Muži nosí nejčastěji bílé krátké kabátky, černé pláště, volné tmavé kalhoty a také oni mívají na nohách vyšíváné boty.

Baiové jsou umělecky velmi kreativní a vynikají v mnoha odvětvích, jako je architektura, malířství, sochařství, hudba. Znamé jsou také baiské práce s tradičním lakem. Asi nejznámější *baiskou* architektonickou památkou jsou tři pagody buddhistického chrámu Chongsheng v Dali. Byly postaveny za dynastie Tang (618–907). Hlavní věž, která má 16 podlaží, se tyčí do výšky 60 metrů již více než 1000 let.

Většina Baiů praktikuje čínský mahájánový buddhismus a další běžné čínské rituální postupy, vedle nich však uctívají i vlastní lokální božstva, zejména Benzhu (本主), folklórního hrdinu a mytického vládce říše Nanzhao, který je považován za strážce vesnic. Baiové jsou

v Číně známí svým tradičním tancem a zpěvem. V průběhu roku se koná několik slavností a rituálů spojených s tancem a zpěvem, z nichž nejznámější se koná na jaře v Dali a jmenuje se Ràosānlíng (绕三灵 „pouť kolem tří chrámů“). Proslulá je také tradiční baiská opera nazývající se *chuichui*, druh umění kombinující tanec a lidovou hudbu a zpěv. Další významnou slavností Baiů jsou tzv. čajové obřady, nazývající se *sāndàochá* (三道茶 „tři cesty čaje“) a nejčastěji se s nimi člověk setká zejména v oblasti Dali. Jsou vyjádřeny heslem „První doušek je hořký, druhý sladký a teprve třetí přináší dochuť na jazyk“ (一苦二甜三回味, *Yī kǔ èr tián sān huíwèi*).

V Yunnanu se vyskytují komunity, jejichž obyvatelé jsou jazykově a kulturně považováni za Baie, ale vyznávají islám. Tito lidé jsou oficiálně státem klasifikováni jako Huiové, ale sami sebe označují za Bai Hui (白回, „bílí muslimové“ nebo „baiští huiové“). Obvykle se předpokládá, že jejich předci byli muslimové, kteří do baiských oblastí prchli po porážce tzv. Panthayského povstání v roce 1860 a zde se kulturně a jazykově asimilovali.

Literatura:

- Bai, Z. (2010). *Making a difference: Bai identity construction in Dali*. Beijing: Social Science Academic Press.
- Liang, Yongjia. (2010). „The ‚Ethnic Error‘ in Under the Ancestors’ Shadow and Dali Society in the Period of the Nationalist Government“, *Chinese Sociology & Anthropology* 42/4: 78–94.
- Liang, Yongjia. (2006). *Fertility, kingship and ethnicity: The Gwer Sa La festival of the Bai in southwest China*. Singapore: Department of Sociology, National University of Singapore.

Achangové (阿昌族 *Āchāng zú*)

alternativní pojmenování: Ngac'ang (vlastní označení), Maingtha (v Barmě)

populace: 39 555 obyvatel

výskyt v ČLR: provincie Yunnan (Dai – Jingpo autonomní prefektura Dehong)

výskyt mimo ČLR: severovýchodní Myanmar/Barma (cca 2 000)

jazyk: achang

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmsko-naxská
- J barmské

Achangové tvoří jednu z méně početných oficiálních národnostních skupin ČLR. Kulturně a jazykově mají nejbliže k Jingpoům a obývají svůj životní prostor nejčastěji společně s Daiy, Hany či Huii. Předchůdci Achangů byli jedněmi z prvních obyvatel provincie Yunnan. Jejich předkové žili v blízkosti řeky Lancang (horní tok Mekongu) a během 12. století začali migrovat směrem na západ k dnešní barmsko-čínské hranici. Během 13. století se usazovali v oblasti Longchuanu a kolem řeky Lianghe. Rodiny Achangů fungovaly dříve pravděpodobně na matriarchálním principu, ale v současnosti se jejich klany organizují dle patriarchálních pravidel.

Jde o horské zemědělce, jejichž hlavní složkou potravy je rýže, kukuřice a luštěniny doplněné často o sladkovodní ryby. Jejich kuchyně vyniká kyselou chutí pokrmů. Kromě závlahové kultivace rýže jsou tradičním zdrojem jejich obživy pěstování tabáku, cukrové třtiny a olejnatých plodin. Achangové vynikají v kovářství a v souvislosti s tímto řemeslem jsou zmiňováni již v průběhu dynastie Ming.

Obydlí Achangů tvoří patrové domy ze dřeva nebo z cihel. Vrchní patra domu jsou obytná, spodní slouží pro ustájení dobytka či uskladnění náradí. Domy v achangských vesnicích mají pravidelné uspořádání a vesnice jsou navzájem propojeny šterkovými nebo kamennými cestami.

Tradiční oděv žen tvoří působivé pokrývky hlav s květinovými vzory, při slavnostních příležitostech nosí na hlavách veliké turbany často zdobené stříbrnými ozdobami. Svobodné ženy nosí kalhoty,

vázanku a účes upravený do copů, zatímco vdané ženy nosí sukně a kabátky s úzkými rukávy a vlasy spletené do drdolu. Muži nosí bílé, modré nebo černé kabáty, u svobodných mladíků doplněné černým čepcem, ženatí muži nosí čepce tmavě modrý.

Náboženský život Achangů funguje na půdorysu tradičních duchovních představ a rituálů (zejména v oblastech Lianhe a Luxi). Od sousedních Daiů pak částečně převzali náboženskou praxi vycházející z théravádového buddhismu (zejména v oblastech Fusa a Lasa). Významný je kult předků. Achangská duše má tři složky, po smrti jedna z nich zůstává v hrobě, druhá se přesouvá do oltáře umístěného v domácnosti a třetí putuje za vládcem nebes. V každé vesnici působil dříve šaman, který pomáhal pacifikovat zlé či bloudící duchy a ochraňoval tak jednotlivé domácnosti. Achangové slaví několikrát do roka důležité kalendářní svátky, během nichž se provádějí rituály spojené se zpěvem, hudbou a tancem. Jedním z nejvýznamnějších svátků je oslava Nového roku (窝罗节 *wōluō jié*) velebující mytické předky Achangů Zhepamu a Zhemimu, nebo tzv. svátek pochodní (火把节 *huǒbǎ jié*).

Etnická skupina Husa (户撒, Hùsā) žijící v okrese Longchuan je zahrnuta do etnika Achangů, i když při klasifikaci v 50. letech 20. století žádala o uznání jako samostatná národnostní skupina. Jsou proslaveni řemeslnou zdatností v souvislosti s výrobou tradičních nožů.

Literatura:

- Anonym. (2011). „Achang Zhe Pama and Zhe Mima Myth“. In Schipper, M. – Ye, S. – Yin, H., eds., *China's creation and origin myths: Cross-cultural explorations in oral and written traditions*. Leiden: Brill.
- Dai, Qingxia – Cui, Zhichao. (1985). *Achang yu jian zhi (Basic introduction to the Achang language)*. Beijing: Nationalities Press.
- Liu, Jiang. (2011). *History of the culture of the Achang*. Kunming: Yunnan Nationalities Press.
- Wang, Sidai – Cao, Mingkun. (1995). *The Achangs, ancient balladeers*. Kunming: Yunnan jiaoyu chubanse (Yunnan Education Press).

Yiové (彝族 *Yí zú*)

alternativní označení: Lolo, Luoluo, Nuosu, Nasu, Sani, Axi, Acheh
populace: 8 714 393 obyvatel

výskyt v ČLR: Sichuan, Yunnan, Guizhou, AO Guangxi

výskyt mimo ČLR: Vietnam, Thajsko

jazyk: yi (též moso, lolo, noso a další)

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská

OBR. 32

Etnická skupina Yi, mimo Čínu prakticky neznámá, patří s více než 8 milióny příslušníky k jedné z největších čínských národnostních menšin. Oblastně se nazývá různými jmény a nalezneme ji v provinciích Yunnan, Sichuan, Guizhou a v autonomní oblasti Guanxi. Yiové mají svůj vlastní jazyk i původní historickou formu jeho zápisu (původem ze 13. století, přezdívanou „pulčí písmo“). Oblasti jimi obývané oplývají přírodním bohatstvím, například nerostnými surovinami jako jsou zlato a stříbro. Navíc místní krajina je bohatá i na výskyt mnoha živočišných a rostlinných druhů.

OBR. 33

Charakterizovat etnikum Yi jako jednotnou skupinu není tak jednoduché, jak by se zprvu mohlo zdát. Při pohledu zblízka zjistíme, že stojíme před klasickým umělým etno-konstruktem, kterých bude s tím, jak postupujeme v národnostní exkurzi dále na komplikovaný multietnický jih, stále přibývat. Sami se většinou necítí být jedinou skupinou a svou etnogenezi chápou (víceméně správně) jako administrativní opatření čínských úředníků a etnografů z 50. let 20. století. Národnostní skupinu Yi lze pro lepší přehlednost rozdělit do 5 podskupin: Nisu, Nasu, Sani a jižní Yi a severní Yi (též Nuosu), což stále nepostihuje rozmanitost těchto podskupin a vnímání vlastní etnické identity jednotlivých komunit.

Pro názornost uvedeme dělení Yiů, založené na lingvistické analýze jejich jazykové příbuznosti, které celkem výstižně ilustruje jejich vnitřní diferenciaci:

1. Jižní dialekty – Nisu, jižní Nasu, Muji, A Che, jižní Gaisu, Pula, Boka, Lesu, Chesu, Laowu, Alu, Azong, Xiuba;
2. Jihovýchodní dialekty – Poluo, Sani, Axi, Azhe, jihovýchodní Lolo, Jiasou, Puwa, Aluo, Awu, Digao, Meng, Xiqi, Ati, Daizhan, Asahei,

- Laba, Zuoke, Ani, Minglang, Long;
3. Centrální dialekty – Lolopo, Dayao Lipo, Central Niesu, Enipu, Lopi, Popei;
  4. Východní dialekty – Nasu, Panxian Nasu, Wusa Nasu, Shuixi Nosu, Wuding Lipo, Mangbu Nosu, východní Gepo, Naisu, Wumeng, Naluo, Samei, Sanie, Luowu, Guopu, Gese, Xiaohei Neisu, Dahei Neisu, Depo, Laka, Lagou, Aling, Tushu, Gouzou, Wopu, východní Samadu;
  5. Západní dialekty – Mishaba Lalu, Western Lolo, Xiangtang, Xiping Lalu, Yangliu Lalu, Tusu, Gaiji, Jiantou Lalu, Xijima, Limi, Mili, Lawu, Qiangyi, západní Samadu, západní Gepo, Xuzhang Lalu, Eka, západní Gaisu, Suan, Pengzi;
  6. Severní dialekty – Shengba Nosu, Yinuo Nosu, Xiaoliangshan Nosu, Butuo Nosu, Suodi, Tianba Nosu, Bai Yi, Naruo, Naru, Talu, Mixisu, Liwu, severní Awu, Tagu, Liude, Naza, Ta'er;
  7. Další dialekty – Michi (Miqie), Jinghong Nasu, Apu, Muzi, Tanglang, Micha, Ayizi a Guaigun.

Vzhledem k demonstrované rozmanitosti je skutečně těžké tvrdit něco o jejich homogenní kultuře, nicméně i takové pokusy se objevují. Například s tvrzením, že jejich oblíbenou barvou je černá, nebo že si zvláště váží čísla 8, které hraje významnou roli v jejich rituálech. Yiové jsou označováni za velice zručné řemeslníky, zejména „výšivkáře“, čehož si lze všimnout při pohledu na jejich tradiční oděv. Vzhledem k pestrosti jednotlivých podskupin lze jen těžko popsat, jakým oblečením se vyznačují Yiové. Ženy však obvykle nosí různé černé čepce či klobouky, jež si na zimu vycpávají plstí. V některých oblastech provincie Yunnan prosluli Yiové pěstováním čaje (zejména typu Pu'er) a svými čajovými obřady o osmi krocích (opět populární číslo 8), jež zahrnovaly mimo jiné i zpěv a tanec a dochovaly se dodnes.

Jich náboženství je mix původních animisticko-polyteistických představ s rituální praxí šamanismu, obohacených o řadu hanských prvků (taoistický kult, kult předků, *fengshui*, tradiční čínská medicína). Důležitou postavou zůstává šaman, kterému říkají *bimo*, a yiský systém náboženských představ, šamanských postupů a rituálů bývá někdy dokonce označován souhrnným označením *bimoismus*. Kromě náboženských rituálů do jeho pole působnosti spadá léčení obyvatel vesnické komunity a odvracení zlých duchů, kteří podle tradičních představ zapříčiňují nemoci, neštěstí či chudobu. Yiové v Yunnanu

praktikují pod vlivem Hanů čínský buddhismus a někteří po příchodu evropských misionářů z misijní společnosti China Inland Mission na začátku 20. století dokonce konvertovali ke křesťanství.

Pojmenování Yiů vzešlo z vnějšku a má prozaický význam: barbaři. Vládoucí vrstva čínské říše vždy vnímala národy obývající jižní oblasti dnešní Číny jako nekulturní (rozuměj nečínské) barbary a úctou k nim zrovna neoplývala. Během vlády mongolské dynastie Yuan získali Yiové jméno „Luoluo“ a toto pojmenování jim vydrželo až do poloviny 20. století, kdy byli osvobozeni čínskými komunisty od tyranské nadvlády lokálních elit (i zde existoval systém *tusi* 土司制, podobně jako u dalších yunnanských menšin). V padesátých letech někteří podporovali Lidově osvobozenou armádu, jejíž Dlouhý pochod vedl mimo jiné i jejich územím. Pomáhali pronásledovaným komunistům a jejich vojsku přežít, zásobovali je potravinami a mnozí mladí Yiové se dokonce k procházející Lidově osvobozené armádě také připojili.

Jedním z nově konstruovaných znaků národnostní menšiny Yi jsou například velkolepé oslavy Svátku pochodní (火把节, Huǒbǎ jié). Od roku 1993 sponzoruje místní vláda Yiské autonomní prefektury Liangshan v Sichuanu modernizovanou verzi těchto lidových oslav, které obsahují vystoupení profesionálních folklórních souborů, zápasnická klání, koňské dostihy, taneční show i soutěž krásy. Oslavy odkazují na slavnou událost, o níž vyprávějí yiské legendy. Podle nich před dávnými časy potrestala Nebesa lidské pokolení za nesplacený dluh – nebeský výběrčí, který měl dluh srovnat, byl totiž na své misi zabit yiským lidovým hrdinou, zápasníkem Atilabou. Za trest seslala Nebesa na Zemi bájného škůdce, který lidem ničil dozrávající obilí. Moudrý Atilaba zmobilizoval svůj lid a společně pochodněmi z borovic po několikadenním těžkém boji nebeského škůdce přemohli a své obilí zachránili. A na památku oné události začal zdejší lid slavit Svátek pochodní. Před komercializací a turistifikací celého svátku šlo o klasický agrární rituál, který měl ochránit komunitu v době sklizně před nepřízní osudu i přírody a zajistit očistu uvnitř vesnické společnosti. Slaví ho nejen Yiové, ale i další etnika obývající jihozápad Číny (např. Baiové).

Literatura:

- Dessaint, A. Y. (1980). *Minorities of Southwest China: An introduction to the Yi (Lolo) and related peoples and an annotated bibliography*. New Haven: HRAF Press.
- Harrell, S. (2001). *Perspectives on the Yi of Southwest China*. Berkeley: University of California Press.
- Harrell, S. – Qubumo, B. – Erzi, M. (2000). *Mountain patterns: The survival of Nuosu culture in China*. Seattle: University of Washington Press.
- Herman, J. E. (2007). *Amid the clouds and mist: China's colonization of Guizhou, 1200–1700*. Cambridge, Mass: Harvard University Asia Center.
- Liu, S. (2011). *Passage to manhood: Youth migration, heroin, and AIDS in Southwest China*. Stanford: Stanford University Press.

Lisuové (傈僳族 *Lìsù zú*)

alternativní označení: Yobin (Indie)

populace: 702 839 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan, Sichuan

výskyt mimo ČLR: Barma, Thajsko, Indie (Arunáčalpraděš)

jazyk: lisu

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská

OBR. 34

Etnikum Lisu žije převážně v autonomní prefektuře Nujiang v severozápadním Yunnanu, což je oblast v okolí řek Salwin (Nu jiang) a Mekong (Lancang jiang), ve výrazném počtu se vyskytují také na

severu Thajska, Barmy a Indie. Vzhledem k hornatosti terénu, a tedy i obtížnosti komunikace mezi jednotlivými oblastmi, se Lisuové dělí na mnoho skupin se značnými odlišnostmi v jazyku, materiální kultuře i zvycích, není tedy velmi přesné mluvit o Lisuech jako o homogenním celku, i když dnes značná část přiznává vzájemnou blízkost kultury a společnou historii. Čínští etnologové je dělí podle stylu oblékání na bílé, černé a pestré.

Velká část Lisuů dnes stále žije v tradičních vesničkách, které jsou situovány pod vrcholky kopců v 1–3tisícové nadmořské výšce, což bylo tradiční umístění kvůli snazší obraně. Domy jsou z bambusu či ze dřeva, často bez oken, buď přízemní, nebo na dřevěných podstavcích. Lisuové jsou zemědělci, používají techniku žďáření, pěstují převážně kukuřici, rýži, ječmen a proso. Z důvodu snadné dostupnosti levných látek přestali v současné době pěstovat dříve tradiční bavlnu a konopí. Chovají prasata a slepice. Jsou popisováni jako silní individualisté až separatisté, jako údajně většina kmenů žijících v tvrdém horském prostředí, zvyklá na soběstačnost a nezasahování ze strany úřadů a vyšší světské moci.

Sociální struktura Lisuů se vyznačuje existencí patrilineárních klanů, které přesahují regionální a jazykové odlišnosti. Netrvá se v nich na exogamii a nemají ani rozvrstvenou hierarchickou strukturu. Jejich názvy kopírují typické činnosti jednotlivých rodů v minulosti a jsou převážně monogamní. Rodiny jsou velké a mnohogenerační a své „politické síly“ formují v závislosti na příbuzenských vztazích. Náboženství je převážně animistické, spojené s uctíváním předků. Lisuové byli také úspěšným cílem křesťanských misionářů – křesťanství je zde celkem značně rozšířeno.

Jazyk lisu patří do tibetsko-barmské rodiny a je blízký např. jazyku etnika Yi. Křesťanští misionáři a čínští vzdělanci pro něj vytvořili písemný systém. Je však využíván pouze pro účely výzkumu a samotní Lisuové jej výrazně neužívají – jazyk zůstává především mluveným. Několik let po tom, co misionáři vytvořili písemný systém založený na latině, si Lisuové vytvořili svůj systém vlastní. Autorem byl Wang Zepo, většina z 243 znaků je originální, někdy podobná znakům čínským. Jelikož Lisuové ryli tento písemný zápis převážně do bambusu, knihy psané tímto písmem jsou známé jako „Bambusové knihy Lisuů“ a sloužily především k náboženským účelům.

Podle vlastní orální historiografie pochází Lisuové z Tibetské

náhorní plošiny. Čínské prameny se o nich poprvé zmiňují v 7. století, kdy byli označováni jako „jižní barbaři“. Vztahy mezi Hany a Lisuy byly různé, v některých obdobích byl obchod, vzájemné sňatky a kulturní výměna běžné, jindy spolu válčili a vzájemně se zotročovali. Díky schopnosti využít hornatý terén byli ale Lisuové většinou schopni si své území udržet. Ve 13. století bylo ovšem toto území Mongoly přece jen ovládnuto a o století později opět dobytoby Mingy. Ti na něm usazovali větší množství svých poddaných, kteří oblast dále kolonizovali.

Situace se ovšem změnila po pádu Qingů, kdy tradiční klany získaly zpět svou moc a značně posílily svůj politický i vojenský vliv. Typickým zdrojem obživy bylo pěstování a prodej opia. To se změnilo po vzniku ČLR, kdy byla pozice Hanů opět posílena a byly započaty další kroky vedoucí k asimilaci – vznikla autonomní prefektura Nujiang, proběhl pokus o pozemkovou reformu, modernizaci zemědělství, obchod s opiem byl potlačen, byly odpuštěny dřívější dluhy a vynucován zákaz otroctví. Kulturní tlak vyvrcholil za Kulturní revoluce, kdy migrace Lisuů do okolních zemí, která započala ve 20. letech 20. století, dosáhla vrcholu.

Údajně stále dodržovaný je zvyk, odehrávající se čtvrtý či pátý den po Novém roce. Mladé ženy a muži se shromáždí u řeky a za vzájemné pomoci do písku „pohřbí“ svého milého či milou. Chvilí předstírají truchlení, načež oběť vyhrabou a společně o celé události zertují. Účelem má být vyjádření hluboké lásky a „pohřbení“ smrti v těle jejich milovaného tak, aby bylo nadále zdravé. V březnu pro změnu slaví nebezpečně působící svátek A-tang-de, jehož hlavní náplní je zdolávání ostrého „šavlového žebříku“ a skoky do „ohnivého moře“. Oslavy jsou údajně památkou na vítězství nad vojsky hanské dynastie Ming, i když čínské zdroje se o této skutečnosti při popisu svátku většinou nezmiňují.

Literatura:

- McKinnon, J. – Vienne, Bernard – Chaipigusit, P. (eds.), (1989). *Anarchists of the Highlands? A critical review of a stereotype applied to the Lisu*. White lotus.
- Durrenberger, E. Paul. (1989). „Lisu Religion“, *Southeast Asia Publications Occasional Papers No. 13*. DeKalb: Northern Illinois University.
- Durrenberger, E. Paul. (1976). „The economy of a Lisu village“, *American Ethnologist* 32: 633–644.
- Enriquez, Major C. M. (1921). „The Yawyins or Lisu“, *Journal of the Burma Research Society* 11/2.: 70–74.

Lahuové (拉祜族 *Lāhù zú*)

alternativní označení: Ladhulsi, Kawzhawd

populace: 485 966 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan (Lahuský autonomní okres Lancang)

výskyt mimo ČLR: Barma, Laos, Thajsko, Vietnam (provincie Lai Châu), USA

jazyk: lahu

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská

OBR. 35

Přes 450 tisíc příslušníků menšiny Lahu žije na jihu Číny v provincii Yunnan. Překlad slova Lahu znamená „pečené tygří maso“ (拉 *lā* = „tygr“, 祜 *hù* = „péci“). Název vychází z dlouhé historie lovu tygrů. V subtropickém horském prostředí provincie Yunnan pěstují Lahuové tradičně rýži, čaj, tabák, sisal (typ agáve), kukuřici a opium. V lese je hojnost vzácných bylin, ze zvířat se zde nacházejí medvědi, tygři, papoušci a jiné zajímavé druhy. Léta bývají horká a zimy velmi chladné. Oblast Lanchang je bohatá na nerostné zdroje, zejména železo, bauxit a stříbro. Asi 150 tisíc příslušníků tohoto etnika žije v Barmě, dalších 100 tisíc pak v Thajsku. Lahu je vnitřně diferencovaná kategorie, dělicí se do několika podskupin: Lahu Na (Černí Lahu), Lahu Nyi (Červení

Lahu), Lahu Hpu (Bílí Lahu), Lahu Shi (Žlutí lahu) a Lahu Shehleh. V případě, že název podskupiny odkazuje na barvu, vyznačuje se etnické dělení barvou i na tradičním oděvu dané skupiny. Toto třídění však nefunguje na principu kmenů či klanů – nejde o příbuzenské skupiny.

Dle legendy přivedl lid Lahu do Yunnanu jelen, kterého stopoval při lovu. Mělo se tak stát zhruba před dvěma tisíci lety. Oproti současnému stavu se však jednalo o severnější oblasti. Lidé se stále živili lovem a vedli kočovný život. Zhruba v 8. století se byli v důsledku vzniku království Nánzhào (南诏, kolem jezera Erhai v dnešní Yunnan) nuceni přesunout dále na jih. Zde díky vlivu okolních národností (především Daiů a později Hanů) postupně upouštějí od loveckého způsobu obživy a začínají se věnovat zemědělství. Na svém nynějším území žijí přibližně od 18. století.

Jeich tradiční náboženství je polyteistické. Důležitým božstvem je například Exia, který prý stvořil vesmír i lidi a rozhoduje o štěstí a neštěstí celé komunity. Od 17. století se do Lahuy obývaných oblastí začal prostřednictvím tzv. lesních mnichů z jihu šířit i théravádový buddhismus. Křesťanští misionáři do oblasti pro změnu ve 20. století přinesli Bibli a pro ni vytvořili latinkou psanou formu zápisu jazyka lahu. Většina Lahuů ovládá i čínštinu a jazyk dai. Jazyk lahu se používá jako *lingua franca* v některých etnicky smíšených oblastech severního Thajska (tzv. Horské kmeny), kde žijí právě i Lahuové.

Charakteristickým oblečením lahuských mužů jsou černé (černou považují za symbol krásy) nebo červené kabáty s knoflíky na pravé straně, dále pytlovitě dlouhé kalhoty a černé turbany. Ženy nosí dlouhé sukně nebo šaty s rozparky po obou stranách, výrazné jsou také čelenky či turbany. Čím dál častěji je však vidět vliv okolních národností. Není proto výjimkou, že uvidíme příslušníka menšiny Lahu v oděvu typickém pro Daie nebo Hany.

Domy jsou postaveny z bambusu a dřeva, střechy jsou ze slámy. Domy stojí na kůlech a jsou členěny na dvě úrovně, kdy v přízemí žijí hospodářská zvířata a v prvním patře rodina. Velikost domu se liší v závislosti na velikosti rodiny. V některých oblastech se dodržoval princip matrilocality, kdy muži po svatbě zůstávali v rodinách své manželky (na rozdíl od patrilineárně založených Hanů).

Lahuové mají velmi rádi pálivá jídla. Říkají: „Vařit bez chilli je jako vařit bez oleje“. Rýže a kukuřice tvoří hlavní část jídelníčku,

v menší míře brambory. Jídla jsou také doplňována místním ovocem a zeleninou. Maso je připravováno na otevřeném ohni mezi dvěma bambusovými tyčemi a je typické nažloutlou barvou a výraznou chutí. Jinou specialitou jsou solené, konzervované potraviny, které mohou obsahovat maso, sóju, fazole či různou nakládanou zeleninu. Zvláště zajímavý je pokrm z nadrobno drcených zvířecích kostí s pepřem, solí, kardamonem a anýzem. Ten se nechává odležet několik měsíců v hliněné nádobě a poté se konzumuje. K pití si Lahuové nejraději dopřávají pražený čaj (čajové lístky se vloží do konvičky a praží se, dokud nezhnědnou). První nálev je hořký, proto případní hosté vždy dostanou až druhý nálev jako symbol pohostinnosti a respektu. Vyrábí také vlastní vína a likéry, které často sdílejí se svými sousedy z jiných etnických skupin.

Součástí každodenního života Lahuů je hudba i tanec. Existuje mnoho melodií a tanců, doprovázených tradičními hudebními nástroji jako je *lusheng*, dechový nástroj z bambusu spojovaný s etnikem Miao, nebo třístrunná kytara. Jejich tance jsou typické poklepáváním nohou a kolébavým pohybem v kruhu směrem doleva. Lahuové slaví hned několik svátků, ale nejvýznamnější z nich je pravděpodobně Lahukuo, oslava Nového roku. Slaví se na dvě etapy. Od prvního do čtvrtého dne lunárního nového roku se slaví tzv. ženský svátek, mužský svátek je pouze 3 dny, a to od 9. dne lunárního nového roku. Tomuto svátku předcházejí velké přípravy jako je porážení prasat, pálení rýžového vína a pečení speciálních novoročních koláčů.

V oblastech blízko hranic a daleko od centra státní moci existovala vždy tradice pěstování opia, jeho konzumace a obchod s ním. Lahuvé se na tom od nepaměti podíleli. Závislost na opiu způsobuje nejrůznější společenské problémy od apatie a ožebračování konzumentů a jejich rodin až po kriminalitu a zločinnost. Na počátku 20. století bylo misionáři z Barmy importováno mezi Lahuy křesťanství, které se zde poměrně dobře prosadilo. V roce 1936 byla hlášena existence 34 tisíc místních křesťanů shromážděných do 100 místních farností s vlastním kostelem. K jistému úpadku došlo během japonské okupace a pak i s příchodem komunistů, ale od 80. let dochází k novému nárůstu. Ten má od 90. let dokonce jistou podporu centrální vlády. Státní úředníci si totiž všimli, že mezi lahuskými křesťany je podstatně menší procento uživatelů opia. Důležitou roli hraje i klasické marxistické přesvědčení, že k socialismu nevede z předfeudálního polyteistického systému jiná cesta, nežli již osvědčená evoluční linie polyteismus–monoteismus–ateismus (stejně jako její ekonomická varianta feudalismus–kapitalismus–socialismus). V roce 1993 bylo z oblasti hlášeno na 50 000 křesťanů ve 24 lokálních církvích.

Literatura:

- Du, S. (2002). „*Chopsticks only works in pairs*“: *Gender unity and gender equality among the Lahu of southwest China*. New York: Columbia University Press.
- Ma, J. (2013). *The Lahu minority in Southwest China: A response to ethnic marginalization on the frontier*. New York: Routledge.
- Walker, A. R – Liu, H. (1995). *Mvuh hpa mi hpa: Creating heaven, creating Earth: an epic of the Lahu people in Yunnan*. Jiang Mai: Silkworm Books.
- Pun, A. – Lewis, P. W. (2002). *49 Lahu stories*. Bangkok: White Lotus Press.

Haniové (哈尼族 *Hāní zú*)

alternativní označení: Ho

populace: 1 660 932 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan

výskyt mimo ČLR: Vietnam, Laos

jazyk: hani

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská

OBR. 36

Přes 90 % populace tohoto etnika žije v čínské provincii Yunnan, v horách Ailao (哀牢山) mezi Mekongem a Rudou řekou. S Haniy se lze setkat i v provinciích Lai Châu a Lào Cai v severním Vietnamu. Pod názvem Ho znají stejné etnikum i v severním Laosu, kde v horské provincii Phongsaly žije také menší komunita Haniů.

Původ lidu Hani není zcela uspokojivě vysvětlen, ale zdá se být pravděpodobné, že jejich předky byly archaické kočovné kmeny Qiang, které musely před 3. stoletím n. l. přejít přes qinghaisko-tibetskou náhorní plošinu, až se dostaly do oblasti dnešního výskytu Haniů v západní části provincie Yunnan. Ústní tradice Haniů samotných považuje za své předky lid Yi, od něž se měli oddělit před 50 generacemi.

Jedna ústně předávaná legenda dokonce podává výčet jmen těchto 50 generací, jdouce až k prvnímu Hanimu. Příbuzenství s Yii by napovídala i podobnost jejich jazyků, které jsou oba tibeto-barmského původu a v případě Haniů jím aktivně hovoří většina populace. Existují dokonce i legendy o existenci vlastního písemného systému, který se ale údajně ztratil cestou ze Sichuanu. Dnes využívá jazyk Hani k zápisu romanizaci vzešlou z lüchunského dialektu.

Haniové jsou polyteisté uctívající své předky, božstva a duchy. Mají poměrně jasně danou rituální hierarchii rozeznávající tři klíčové sociálně-náboženské role: *zuima* je hlavní obřadník řídící důležité oslavy a rituály; *beima* má na starosti magické rituály a exorcismus; a *nima* je odpovědný za věštby a za léčitelství a bylinkářství. Poslední funkce může být jako jediná zastávána i ženami. Někteří Haniové se hlásí k théravadovému buddhismu, jehož vliv proniká na čínské území z jižních regionů.

Obydlí si budují Haniové dvou- až třípodlažní z bambusu, hlíny, kamene a dřeva. Tradiční oděv má tmavě modrou barvu. Muži nosí krátké vesty, dlouhé široké kalhoty a bílé nebo černé turbany. Ženský oděv se podstatně liší v závislosti na příslušnosti ke konkrétnímu klanu. Haniové jsou známí unikátním polyfonickým zpěvem, který doprovází hrou na flétnu *labi* nebo třístrunnou loutnu *lahe*. Unikátním kulturním dědictvím tohoto etnika je i jeho zemědělská zručnost a technická dokonalost v obdělávání tisíce let starých terasovitých polí. Ty v okrese Yuanyang jsou například situovány do dech beroucí přírodní scenérie, kde se lidské dílo a dílo přírody setkávají v jediném neopakovatelném souzvuku (<http://goo.gl/D8wBwY>).

Literatura:

- Lewis, P. W. – Bai, B. (2002). *Hani cultural themes*. Bangkok: White Lotus Press.
- Michaud, J. – Forsyth, T. (2011). *Moving mountains: Ethnicity and livelihoods in highland China, Vietnam, and Laos*. Vancouver: UBC Press.
- Stewart, C. B. (1984). „We are Aini but now we are called Hani“: *The restructuring of an ethnic minority in China*. Human Sciences Honour School.
- Wang, C. – Shih, C. (1995). *Females with strange marital customs: The Hanis*. Kunming, China: Yunnan Education Pub. House.

Jinuové (基诺族 *Jīnuò zú*)

alternativní označení: Jino

populace: 23 143 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan (Daiská autonomní prefektura Xinshuangbanna)

jazyk: jinuo

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská

Získat status oficiálně uznaného etnika se Jinuoům podařilo až v roce 1979, mezi lety 1949 až 1979 byli vedeni jako podskupina menšiny Dai. Jinuové žijí převážně v oblasti jižního Yunnanu v autonomní prefektuře Xinshuangbanna (Daiská autonomní prefektura) v okolí města Jinghong. Jde o poměrně malou oblast se subtropickým klimatem s průměrnými ročními teplotami kolem 20 °C a obdobím dešťů od května do září. V oblasti se nachází velké množství řek. Tyto přírodní podmínky značně determinují tradiční způsob života lidu Jinuo. Ten se obvykle živil sběrem, zemědělstvím a lovem, který zůstal dodnes jednou z významných ekonomických aktivit. K lovu používali kuše s otrávenými šípy, později brokovnice. Jsou také vynikajícími odborníky na kladení pastí a loveckých ok. Jižní Yunnan je proslulý pěstováním čaje Pu'er, který pěstují a zpracovávají vedle zdejších etnických skupin Hani, Bulang a Dai také Jinuové. Oblast je vhodná k pěstování rýže a řady dalších plodin jako kukuřice, bavlna, banány, papája a další.

Původ etnika Jinuo je nejasný. Předpokládá se, že do oblasti jižního Yunnanu přišli ze severních oblastí, pravděpodobně z oblastí Pu'er a Mojiang. Existuje však také teorie, že dorazili z podstatně vzdálenějších míst. K jejich původu se však váže legenda, která hovoří o vdově jménem Jiezhuo. Ta porodila sedm dívek a sedm chlapců, kteří se vzájemně sezdali, a když se rodina rozrostla, rozdělila se na dva klany – Citong, patriarchálně organizovanou vesnici, a Manfeng, vesnici matriarchální.

Jinuo mají i vlastní jazyk, který patří do tibeto-barmské jazykové větve sino-tibetských jazyků. Je velmi blízký barmštině a příbuzný s jazykem etnika Yi, ale nemá vlastní písemný systém. Dnes (podobně jako u mnoha menších neizolovaných etnik) stále častěji příslušníci této menšiny používají v běžném styku se svým okolím čínštinu.

V jazyce jinuo existuje výraz *youl*, který odkazuje na tradici matrilineární společnosti. Znamená doslova „následovat strýčka z mamčininy strany“. Děti se rodily do rodiny matky, ale tu zároveň řídil nejstarší mužský příslušník rodu – tedy poněkud jiný systém, než si pod termínem matriarchát lidé často představují. Jinuo žijí v monogamní společnosti. Sexuální život mladých lidí není přísně vázán na manželský svazek, avšak po svatbě by již měla být dle místních tradic žena svému muži věrná.

Jinuo jsou animisté věřící, že všechny věci na tomto světě mají svou „duši“. Důležitou roli hraje uctívání předků, šamanistická praxe (včetně krvavé zvířecí oběti) a používání léčivých bylin v medicíně i rituálech. Mrtví příslušníci komunity bývají tradičně pohřbíváni na společných hřbitovech v rakvích vytesaných z jediného kusu dřeva a spolu s nimi jsou uloženy i obětní předměty, které patřily k jejich majetku – oblečení a nástroje, které používali, případně zlato a jiné drahé předměty, pokud byla osoba majetná. Nad hrobem je obvykle zhotoven přístřešek, jenž slouží na oběti v podobě jídla, které příbuzní zesnulého přinášejí po dobu jednoho až tří let k jeho hrobu.

Mezi ženami etnika Jinuo se zachoval zajímavý kulturní fenomén – barvení zubů na černo. O této praxi nás informují již čínské historické prameny, jako například *Shanghaijing* (山海经, 4. století př. n. l.), který hovoří o existenci celé „Země černých zubů“ (黑齒国). Příklady této praxe známe i z jiných než čínských kultur, v Asii například z Japonska nebo Vietnamu. Černá barva nanášená na zuby je vnímána jako okrasa. Dnes tento zvyk můžeme pozorovat spíše na starých ženách etnika Jinuo, ale v historii si zuby běžně začernovaly i ženy mladé. Někdy se používá i umělých tmavých zubů, jindy stejný estetický efekt zajistí zuby zlaté. Barvení zubů má svou analogii v pro nás již běžně přijímané praxi tetování kůže, zejména tetování na tváři.

Literatura:

- Kui, Cai (1997). „Relationship changes between lowlander and hill tribes in Xishuangbanna, P. R. China“, *Asia Pacific Viewpoint* 38/2: 161–167.
- Long, C.-L. – Zhou, Y. (2001). „Indigenous community forest management of Jinuo people swidden agroecosystems in southwest China“. *Biodiversity and Conservation* 10/15: 753–767.
- McCarthy, S. K. (2009). *Communist multiculturalism: Ethnic revival in southwest China*. Seattle: University of Washington Press.
- Mullaney, Thomas. (2010). *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern China*. Berkley: University of California Press.

Naxiové (纳西族 *Nàxī zú*)

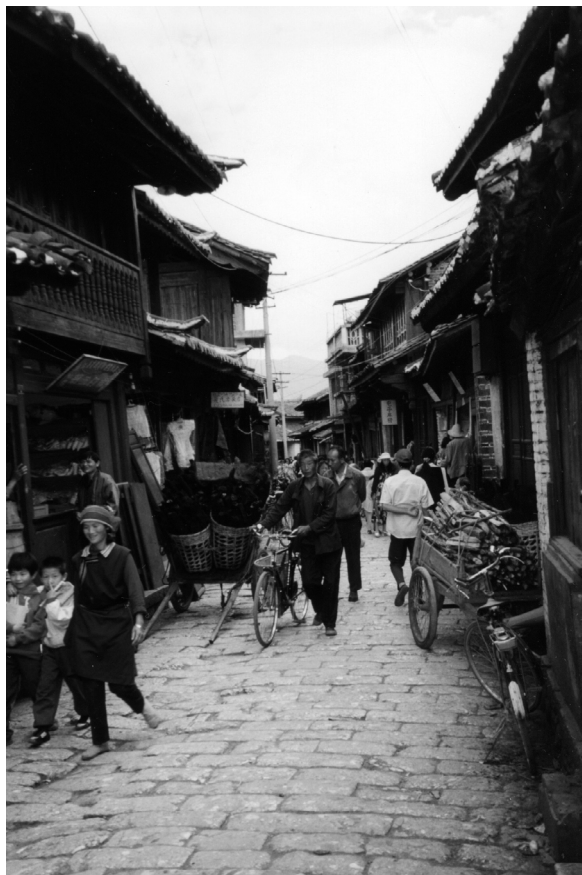
alternativní označení: Nakhi, Luxi, Moso, Nachri, Nari, Nasi, Nazo, Hli-khin, Wuman

populace: 326 295 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan (Lijiang), Tibetská AO

jazyk: naxi

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S lolo-barmská

OBR. 38

S etnikem Naxi se lze v ČLR setkat v severozápadní části provincie Yunnan, zejména v oblasti kolem Lijiangu, kde žijí dvě třetiny celé této populace. Dále je nalezneme na úpatí Himaláje při hranicích s Barmou a v autonomních okresech Weixi (Lisu), Ninglang (Yi) i v tibetské autonomní prefektuře Zhongdian, malé enklávy existují také u jižních hranic provincie Sichuan. Nicméně za hlavní město své kultury a etnické komunity považují Naxiové právě Lijiang.

Dnešní antropologové umísťují původní domovinu menšiny Naxi do oblasti severní části východního Tibetu, mezi západní regiony Sichuanu a provincie Qinghai. Existuje také předpoklad, že dnešní Naxiové jsou etnicky spojeni s Qiangy, etnikem žijícím v severozápadním Sichuanu. Naxiové byli nuceni se často politicky a kulturně vymezovat proti početnějším Hanům a Tibeťanům. Od šestého do dvanáctého století tvořili součásti království Nanzhao a Dali (viz Baiové), jejichž centra se nacházela kolem nedalekého jezera Erhai (Yunnan). Změna nastala

v polovině 13. století, kdy oblast dobyla mongolská vojska dynastie Yuan. V oblasti byl nastaven systém místní správy a tributární závislosti na centru v Pekingu. Dědičnou roli místních náčelníků a zástupců centrální moci získala rodina Mu. S Mongoly však do oblasti naplno dorazil i vliv Hanů a postupná sinizace regionu.

Jazyk Naxiů patří do tibeto-barmské větve sino-tibetské jazykové rodiny. Velkou raritou je specifický systém písemného zápisu naxiského jazyka nazývaný *dongba*, dle označení pro náboženské experty Naxiů, kteří jsou jeho nositeli. Je velmi archaický, doklady o jeho existenci máme nejpozději ze 7. století n. l. a jde pravděpodobně o jediný téměř kompletně piktografický písemný systém. Obsahuje zhruba dva tisíce obrázkových znaků a nelze ho systematicky převádět do jazyka naxi. Jde spíše o jakési rébusy a hádanky, vycházející z praxe konkrétního autora textu. Písmo *dongba* je pevně spojeno s náboženským systémem etnika Naxi, který je blízký původnímu tibetskému *bönu*. Většina dochovaných textů v písmu *dongba* má rituální charakter. Písemné památky jsou většinou dochovány na velmi primitivních médiích, vyryté do dřeva nebo do kamene. Jazyk samotný se dělí na dva hlavní dialekty – východní a západní. Pracuje stejně jako čínština se čtyřmi tóny. Protože je Yunnan etnicky velmi pestrý, platí pro příslušníky etnika Naxi to, co pro řadu jiných menšin v oblasti: vedle svého vlastního jazyka ovládají často i místní dialekty čínštiny, jazyk etnika Yi, Lisu, Pumi i různé tibetské dialekty. Údaje z roku 2000 uvádí, že z celkového počtu 300 000 ovládají více než dvě třetiny Naxiů více než 2 jazyky.

Náboženský systém etnické skupiny Naxi je poměrně propracovaný a nese stejný název jako písemný systém, s nímž je pevně provázán. *Dongba* znamená v doslovném překladu „moudrý muž“ a zdůrazňuje klíčovou roli kněží/šamanů, kteří stojí v centru duchovního života své komunity a pečují o její rituální provoz a celkový blahobyt. Systému *dongba* byla věnována velká pozornost badatelů v oblasti náboženství, zejména těch, kteří se zajímají o předbuddhistické tradice Tibetu. *Dongba* vykazuje značný vliv tibetského *bönu* a uvažuje se o tom, že není v prostředí Naxiů původní. Mezi důležité kalendářní svátky s náboženským rozměrem patří Jitian (nabízení obětí Nebesům), Jisanduo (nabízení obětí Sanduovi, ochránci lidí) nebo slavnost pochodní, blízká podobnému svátku u Yiů a dalších etnik v regionu. Část Naxiů následuje různé verze tibetského buddhismu, zejména

školu Kagjüpa.

Naxiové se vyznačují specifickým lidovým krojem. Muži Naxi se sice dnes oblékají spíše jako Hanové, ale jejich ženy dosud nosí tradiční oděv, skládající se z roucha s dlouhým rukávem a volným pasem, sakem s černými rukávy a sukní se záhyby. Na nohou mají obuté zdobně vyšíváné trepky. Kapuce z ovčí kůže má na sobě sedm látkových kruhů ozdobených měsícem a hvězdami a sedm párů střapců. Architektura Naxi je ovlivněna etniky Han a Bai. Domy v Lijiangu, vycházející z hanské architektury, jsou postavené ze dřeva s mnoha řezbářskými detaily, střechy mají vyrobené z hlíny a dřeva nebo hlíny a kamene. Město Lijiang se v minulosti, podobně jako nedaleké Dali, stalo centrem cestovatelské komunity mladých dobrodruhů ze Západu. Brzy se přidal i domácí hanský cestovní průmysl a dnes je tak centrum etnického osídlení etnika Naxi jakýmsi turistickým etno-skanzenem. Staré město v Lijiangu je od roku 1997 na Seznamu světového dědictví UNESCO.

Vítězství Mao Zedonga a komunistů dramaticky transformovalo každodenní život nejen etnika Naxi. Centrální vláda podporovala vedle proklamované politiky národnostního sebeurčení zejména hanské dosídlování etnicky pestrých, ale relativně řídké osídlených oblastí Yunnanu a Sichuanu. Systém držby půdy se radikálně proměnil, když na počátku padesátých let vláda transformovala veškerou soukromě drženou půdu na kolektivně vlastněnou a Naxiové byli (podobně jako ostatní zemědělci v ČLR) zorganizováni do rolnických družstev a později lidových komun. Experiment byl odvolán až v osmdesátých letech, neboť kolektivní zemědělství vedlo ke snížení produktivity a farmáři zjistili, že neexistuje korelace mezi individuální snahou a odměnou. Během kulturní revoluce zakusily komunity Naxiů revoluční řádění hanské mládeže organizované v rudých gardách. Cílem jejích kampaní a násilí byli zejména místní šamani, náboženské objekty a veškeré další symboly feudálních a pověrečných institucí minulosti. Strach dle dochovaných svědectví donutil obyvatele etnika Naxi pohřbívat pod zem dokonce i tradiční hudební nástroje.

Literatura:

- Chao, E. (2012). *Lijiang stories: Shamans, taxi drivers, and runaway brides in reform-era China*. Seattle: University of Washington Press.
- Mathieu, C. – Ho, C. – Brauen, M. (2011). *Quentin Roosevelt's China: Ancestral realms of the Naxi*. New York: Rubin Museum of Art.
- McKhann, Charles F. (2000). „The Naxi and The Nationalities Question“, In Harrel, S. (ed.), *Cultural Encounters on China's Ethnic Frontiers*, Seattle: University of Washington Press: 39–62.
- Mueggler, Erik. (1991). „Money, The Mountain, and State Power in a Naxi Village“, *Modern China* 17/2: 188–226.
- Rees, H. (2000). *Echoes of history: Naxi music in modern China*. New York: Oxford University Press.
- Yu, Haibo. (2010). *Identity and Schooling Among the Naxi: Becoming Chinese With Naxi Identit*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Jingpoové (景颇族 *Jǐngpō zú*)

alternativní označení: Kachin, Zaiwa, Lechi, Chingpaw

populace: 147 828 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan

výskyt mimo ČLR: Indie, Thajsko, Barma

jazyk: jingpo, zaiwa

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S nungská

Populace etnika Jingpo činila v roce 1990 přibližně 120 000 lidí. Tento počet od počátku 90. let vytrvale narůstá. V roce 2005 jich bylo již 130 tisíc a v roce 2010 147 tisíc. Do etnika Jingpo jsou řazeny další etnické podskupiny nazývané Zaiwa, Maru, Lash a Bela. Jingpoové žijí v hornatých oblastech jihozápadní části provincie Yunnan v nadmořské výšce kolem 2000 metrů. Přesídlili sem v průběhu historie z Tibetské náhorní plošiny, z oblasti dnešní provincie Qinghai, což je činí blízkými příbuznými etnika Qiang. Největší část populace žije v prefektuře Dehong. Většinou vytváří komunity o velikosti nepřevyšující 20 domácností, obývající vyvýšené domy ze dřeva či bambusu. Oblast, kde žijí, byla v roce 1953 prohlášena za „Daiský a Jingposký autonomní okrsek Dehong“ a následně bylo v roce 1956 toto území povýšeno na autonomní prefekturu těchto etnických skupin. Vzhledem k osídlení hraničního pásma se lze s tímto etnikem setkat i v sousední Barmě, kde vystupují pod etnonymem Kachin, ale i v Thajsku nebo v Indii.

Jazyk skupiny Jingpo je blízký jazyku etnik Derung a Nu z širší tibeto-barmské jazykové větve. Písemný systém je založen na latince, ale od vzniku Čínské lidové republiky je pod značným vlivem čínského jazyka i jeho zápisu.

Jingpoové jsou převážně zemědělci. Pěstují hlavně rýži, ale také čaj, kávovníky a kaučukovníky. Kromě běžné konzumace používají vypěstovanou rýži na výrobu vlastní rýžové pálenky a rýžového piva. Zároveň se věnují sběru bylin, které používají a prodávají jako léčiva. V některých komunitách představuje důležitý zdroj obživy chov dobytka. Do konce 50. let fungoval na území osídleném tímto etnikem systém komunálního vlastnictví. O nakládání s půdou, majetkem a dalších záležitostech, jako například přistěhování „cizince“ do komunity, rozhodoval vůdce, nazývaný *shanguan*.

Jingpoové bývají označováni za animisty, obzvláště důležité je pro ně uctívání stromů a lesů, kterými jsou jejich obydlí obklopena. Několikrát do roka je třeba přinášet lesu oběti, které, jak Jingpoové věří, přinesou komunitě ochranu. Podobně jsou oběti přinášeny v případě smrti člena rodiny a mají zajistit návrat duše zemřelého domů. Jingpoové od 20. století konvertují ve velké míře ke křesťanství, ale s ním si ponechávají i řadu původních náboženských představ. Všechny veřejné náboženské rituály a praktiky značně utrpěly v důsledku neblahých událostí v průběhu Kulturní revoluce (1966–76).

Mužská část populace se vyznačuje nošením tradičního dlouhého

meče. Pro jejich oděv je navíc charakteristická pokrývka hlavy podobná turbanu. Mladí muži většinou nosí bílý, starší muži černý turban. Ženy nosí červenou sukni a černý kabát s našívanými stříbrnými knoflíky, které během tanců charakteristicky chřestí. Jsou proslulé svými propracovanými výšivkami. Kultura etnika Jingpo se částečně uchovala v jejich tradičních příbězích, písních a tancích. V duchu těchto dovedností probíhá i největší jingposký svátek Tongken Munaozhongge, který etnikum slaví 15. den čínského lunárního kalendáře. Během svátku se tančí za doprovodu zpěvu a hry na tradiční bubny. Součástí svátku je skládání pocty mečům, které byly používány na vysekávání území za účelem jejich využití pro zemědělské účely. Tento akt je zároveň často zobrazován jako součást prezentace etnika během nejrůznějších kulturních slavností a folklórních představení.

V tradiční rodinné hierarchii hraje neobvyklou roli nejmladší syn, o kterého se rodiče obzvláště starají, protože se stává dědicem rodinného majetku. Jinpoové navíc uzavírají sňatky převážně v rámci své komunity (endogamie). Předpokládá se, že si muž vezme svou sestřenicí z matčiny strany (tedy dceru matčina bratra) a tím spojí jednotlivé příbuzné rodinné linie. V opačném případě má rodina právo požadovat zaplacení odškodného. Polygamie není zakázána, i když se vyskytuje vzácně. Poměrně běžná je ale existence veřejných domů a nevěstinců, které mužští příslušníci etnika Jingpo zcela běžně navštěvují.

Literatura:

- Lintner, B. (1997). *The Kachin: Lords of Burma's northern frontier*. Chiang Mai: Asia Film House.
- Lustig, A. (2010). *A grammar and dictionary of Zaiwa*. Leiden: Brill.
- Smith, M. F. – Human Rights Watch (Organization). (2012). *Isolated in Yunnan: Kachin refugees from Burma in China's Yunnan Province*. New York, N. Y.: Human Rights Watch.
- Wang, Z. (1997). *The Jingpo: Kachin of the Yunnan Plateau*. Tempe: Program for Southeast Asian Studies.
- Zhuge, R. – Tisdell, C. A. (1999). „Sustainability issues and socio-economic change in the Jingpo communities of China“, *International Journal of Social Economics* 26.

Derungové (独龙族 *Dúlóng zú*)

alternativní označení: Drung, Trung, Tulung, Dulong, Khanung, Ch'utzu

populace: 6 930 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan, Tibetská AO

výskyt mimo ČLR: Barma

jazyk: derungština/dulongština

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S nungská

Derungové patří do pětice nejmenších etnických skupin klasifikovaných v ČLR. Náleží do tibeto-barmské jazykové rodiny, přičemž používají různé dialekty, rozlišované dle lokalit výskytu (dialekt údolí řeky Dulong, dialekt údolí řeky Nu atp.). Žijí na severozápadě provincie Yunnan, v Tibetské autonomní oblasti, za hranicemi ČLR se pak vyskytují i v Barmě. Jsou etnicky velmi blízcí etniku Nu, s nímž obývají společný autonomní okres Gongshan (贡山独龙族怒族自治县 *Gòngshān Dúlóngzú Nùzú zìzhìxiàn*), kterým protékají řeky Nu/Salween a Dulong/Derung (odtud dnešní názvy). Za dynastie Yuan byli nazýváni Hao, za dynastie Ming a Qing byli označováni termínem Qiu nebo Qiuzi.

V hornatém údolí řeky Derung žili rozděleni do 15 patriarchálních kmenů (*nile*) dělících se dále na 54 rodinných klanů (*ke'eng*) obývajících jednotlivá sídelní střediska. Ta od sebe byla oddělena většinou přírodními hranicemi (řeky, hory, údolí). Existoval zákaz meziklanových sňatků, tedy praxe tzv. endogamie. Termínem *sororát* se označuje jiný zvyk praktikovaný v derungské kultuře, kdy si muž po smrti své manželky bere za ženu její mladší sestru.

Derungové se tradičně živili obděláváním společné půdy svého klanu (*ke'eng*). Dalším způsobem obživy bylo také sběračství, lov a rybolov opět vykonávané ve společných klanových revírech. Tento způsob byl v moderní době opuštěn a Derungové již hospodaří v rámci užších rodinných skupin. Tradiční obydlí si budovali většinou ve svahu otočená čelem k řece. V severních oblastech jsou nejčastěji budována z dřevěných prken, na jihu pak spíše z bambusu. Jsou tvořena jednou větší podlouhlou místností, sloužící ke společnému životu celého

rodu, a menšími komorami určenými pro jednotlivé rodiny, každá s vlastním ohništěm. Provdané děti si většinou přistavily další místnost k rodinnému domu a žily tak nadále pod jednou střechou.

Muži i ženy nosili tradičně podobný účes – delší vlasy sestřižené po obočí – i velmi podobný tradiční oděv s typickým svrchním oděvem tvořeným pestrobarevnou pruhovanou dekou obtočenou kolem těla a upevněnou slaměným provazem nebo bambusovou jehlou. Nejchudší Derungové nosili ještě poměrně nedávno pouze bederní roušku vyrobenou z přírodního materiálu, nejčastěji listí.

Rodinní stařešinové hráli ve svých komunitách klíčovou roli v rituální a šamanistické praxi fungující v rámci vlastního náboženského systému zaměřeného na animismus a uctívání přírody. Šaman (*namša*) vykonává běžné uzdravovací rituály, vyhání nepříznivé duchy a přivádí zpět bloudící duše. Hory, skály, řeky a vůbec celý životní prostor je dle Derungů obydlen duchy (*pulang*), kteří nejsou ani dobří ani špatní, ale nevhodným zásahem ze strany člověka se mohou stát zdrojem neštěstí. Vhodné oběti a dary mohou zajistit prosperitu a plodnost komunity. Společné komunitní rituály jsou často spojeny s hromadnou rituální konzumací většího množství kvašeného alkoholu. V současnosti se začíná znovu objevovat dříve zakázaný rituál velké oběti býka, spojený se svátkem Kaquewa – oslavou derungského Nového roku.

Velmi známý je derugský obyčej tetování ženských tváří. V minulosti byla tetována všechna děvčata mezi 12. a 13. rokem (s příchodem menstruace) na znamení dosažení dospělosti. Tetování mělo stylizovanou podobu motýla tvořenou kombinací bodů a linek. Motýl byl považován za průvodce zemřelých či přímo za transformované duše zemřelých. K tetování se používala bambusová jehla a různobarevné tuše, vyrobené z rostlinných extraktů, které zaručily celoživotní trvanlivost. Tradice se udržela jen do poloviny 20. století a dnes tak lze spatřit jen několik málo posledních starých žen se stále výrazným „dívčím“ tetováním na vrásčité tváři.

Literatura:

- LaPolla, Randy J. (1987). „Dulong and Proto-Tibeto-Burman“, *Linguistics of the Tibeto-Burman Area* 10/1:1–42.
- Gros, Stéphane (2001). *Ritual and Politics: Missionary Encounters with Local Culture in Northwest Yunnan*. Paper presented at the AAS Annual Meeting, Chicago.
- Gros, Stéphane (2011). „Economic marginalization and social identity among the Drung people of Northwest Yunnan“, in Michaud, J. – Forsyth, T. *Moving mountains: Ethnicity and livelihoods in highland China, Vietnam, and Laos*. Vancouver: UBC Press.

Nuové (怒族 *Nù zú*)

alternativní označení: Nusu, Anung, Zauzou, Along

populace: 37 523 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan, Tibetská AO

výskyt mimo ČLR: Barma (Kachin)

jazyk: nusu, rouruo, dulong, nung

- R sino-tibetská
- V tibeto-barmská
- S nungská

Populace 37 tisíc Nuů žijících v ČLR téměř výhradně ve třech yunnanských okresech (Gongshan, Fugong a Lanping) se dělí do tří větví: severní, centrální a jižní. Obývají společný prostor s Tiběťany, Derungy, etniky Naxi, Bai, Lisu a pochopitelně i se všudypřítomnými Hany. Etnonym Nu se odvíjí od názvu řeky Nu (Nujiang alias Salwin), jejíž povodí obývají. Hovoří několika tibeto-barmskými jazyky, pro které se nepoužívá žádný písemný zápis, přestože jim byl centrální vládou za pomoci latinské abecedy v minulosti vyvinut.

Náboženská praxe je poměrně jednoduchá, postavená na animistickém základě s úctou k všudypřítomným duchům, předkům, přírodním silám a božstvům. Někteří Nuové praktikují tibetský buddhismus, jiní pod vlivem misionářů konvertovali ke křesťanství.

Nuové nosí prosté lněné oblečení. Muži si za pas věší nože a na zádech nosí toulec s šípy. Ženy nosí sukně z krásného šifonu a ozdoby z korálů, mušlí, achátu a perel. Ženy se od dětství učí plést vlněné ponožky, a když dospějí, obdarovávají jimi své milence. Pokud mladík ponožky od své ctitelky přijme, musí s nimi přijmout i dívku samotnou. Nuové jedí dvě jídla denně, přičemž základ jejich jídelníčku tvoří kukuřice, kterou doplňují masem divoké lovené zvěře, především jelenů, kanců, říčních ryb a sobů. Nuové (stejně jako ostatní etnika v divokých horách) milují alkohol a jeho společenské popíjení. Vedle kukuřice pěstují i pohanku, ječmen, brambory, sladké brambory (*yam*) a fazole.

Vedle lovu a zemědělství jsou i vynikající odborníci ve hře na *dabian*, strunný nástroj podobný čínské loutně *pipa*; dalším populárním strunným nástrojem je *nili*. Mezi mladými příslušníky etnika Nu se láska nevyjadřuje slovy ani činy, ale hraním na jeden z těchto nástrojů. Prý se může stát, že spolu dva mladí milenci tráví spoustu času, aniž by

si měli vůbec čas něco povědět. Své city totiž po celou dobu vyjadřují pouze hudbou.

Literatura:

Ho, S. (1995). *A myth kept alive: The Nus*. Kunming: Yunnan Education Pub. House.

Shen, C., Lu, X., – Liao, P. (1989). *Life among the minority nationalities of northwest Yunnan*. Beijing: Foreign Languages Press.

Mon-khmérská (austroasiatská) etnika

Bulangové (布朗族 *Bùlǎng zú*)

alternativní označení: Blang, Bulong, Palaung, Punam

populace: 119 639 obyvatel

výskyt v ČLR: provincie Yunnan (Xinshuangbanna Daiská
autonomní prefektura, prefektura Licang)

výskyt mimo ČLR: Thajsko, Barma

jazyk: blang

- R austroasijská (též mon-khmer)
- V palaungická (též palaung-wa)

OBR. 40

Bulangové patří do austroasiatské etno-jazykové rodiny a žijí v jihozápadní Číně v provincii Yunnan (zejména v daiské autonomní prefektuře Xinshuangbanna a v prefektuře Lingcang, kde sdílí s Lahuy, Wai a Daii vlastní autonomní okres Shuangjiang). Sami sebe chápou jako skupinu vnitřně diferenciovanou a nazývají se různými jmény v závislosti na lokalitě, kterou obývají: za „Bulangy“ se označují v Xinshuangbanna, „Wu“ si říkají v Zhengkaii a Jingdongu, „Weng

hong“ ve Wendong a ostatní z Shuangjiang, Yunxian a Mojiang se označují za „Awa“. Před rokem 1949 byli svému okolí známí pod označím „Punam“. Dorozumívají se rozdílnými dialekty, někdy až do té míry, že si mezi sebou vzájemně nerozumí. Čínští etnografové považují Bulangy za potomky kmene Pú (濮, známé též jako Bǎipú 百濮, tedy „Sto kmenů Pu“), který dle tradiční čínské historiografie obýval v minulosti údolí řeky Lancang (Mekong).

Většina dnešních Bulangů žije v yunnanských horách, v subtropickém pásmu ve výškách okolo 1 500–2 300 m. n. m., pro které je charakteristická úrodná půda a dostatek dešťových srážek. Tradičním způsobem jejich obživy je obdělávání této půdy, na které pěstují především proslulý čaj Pu'er, dále také rýži či bavlnu. Typickou úpravou pokrmů je vaření a pečení v banánových listech, rádi si potravu nakládají do kyselých nálevů. Kuře s nakládanými bambusovými výhonky nebo čerstvě upečené ryby patří mezi jejich nejtypičtější slavnostní pokrmy.

Své tradiční dvoupatrové obydlí budují Bulangové na bambusových pilířích, kde spodní patro slouží k hospodářskému využití (jako sklad na náradí, spíž na uskladnění zemědělské produkce i jako chlév pro dobytek, slepice atp.), horní pak slouží jako patro obytné s ohništěm, společnou síní a ložnicemi. Celobambusové stavby vydrží zhruba 20 let, každý druhý rok je však potřeba vyměnit bambusovou pokrývku střechy. Na stavbách nových domů se podílí celá vesnická komunita. Pro Bulangy je vůbec bambus hlavním materiálem pro výrobu předmětů každodenní potřeby od oděvu, přes nádobí až po nábytek.

Tradiční oděv Bulangů se vyznačuje převahou tmavých barev (černé nebo modré), ale jeho konkrétní vzhled velmi záleží na regionu, v němž se nosí. Například ženy z Xinshuangbanna nosí na hlavě černé turbany, úzké suknice, velké náušnice a košile bez límce. Mladé dívky volí pestřejší barvy, vlasy si běžně zdobí pestrobarevnými květinami a na ruku nosí velké množství stříbrných náramků. Muži nosí svršky s límcem, volné kalhoty a turbany z černé nebo bílé látky. Ruce, hruď a záda si často zdobí tetováním.

Většina Bulangů zejména v oblasti Xinshuangbanna praktikuje – podobně jako v sousedství žijící Daiové – théravadový buddhismus, který zde tvoří severní hranici jihovýchodně-asijské formy buddhistické tradice zasahující do jinak mahájánové Číny. Silná je i původní víra a rituální praxe zaměřená na uctívání přírody, předků a místních

božstev. Z mnoha výročních, lokálních a buddhistických svátků a rituálů jmenujme například v oblasti populární Svátek polévání se vodou (čínsky Pōshuǐjié 泼水节, v Thajsku známý jako Songkran), který se pravidelně odehrává v polovině dubna v celém regionu hlásícímu se k théravádové tradici.

Bulangské ženy jsou vášnivými uživatelkami betelu, rostlinné drogy, populární v celé jihovýchodní Asii. Tzv. „betelové sousto“ obsahuje několik složek: nedozrálé plody palmy arekové a listy pepřovníku betelového potřené vápnem. Někdy se přidávají i listy tabáku, hřebíček nebo kardamon. Při žvýkání betelu se uvolňují různé látky usměrňující sekreci potních a slinných žláz, likvidují střevní parazity a působí celkové osvěžení organismu. Pravidelní žvýkači se poznají podle černě zbarvených zubů a dásní. Pro Bulangy jsou tyto typické černé zuby znamením krásy. Dověří-li dívka či chlapec 15 let, začerní se dotyčným zuby barvou na znamení jeho dospělosti.

Literatura:

- Howard, Michael – Wattana Wattanapun. (2002). *The Palaung in Northern Thailand*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Milne, Mary L. (1924). *Home of an Eastern Clan: A Study of the Palaungs of the Shan States*. Oxford: The Clarendon Press.
- Wang Guoxiang. (1995). *The Bulangs, flowers, love songs and girls*. Kunming: Yunnan Educational Press.

De'angové (德昂族 *Dé'áng zú*)

alternativní označení: Paluang, Benglong, Palong, Shan

populace: 20 556 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan

výskyt mimo ČLR: Barma

jazyk: de'anština

- R austroasijská (též mon-khmer)
- V palaungická (též palaung-wa)

OBR. 41

Jedno z méně početných oficiálně uznaných čínských etnik tvoří severozápadní výběžek jinak podstatně početnější mon-khmerské etnické skupiny. Ta obývá zejména severovýchodní Barmu (Palaungská samosprávná zóna) a etnicky pestrou oblast severního Thajska. Jde o vnitřně značně diferencované skupiny, kde nejdůležitější etnika tvoří historicky, kulturně a dialektově odlišené komunity Palé, Rumai a Shwe. Sloučením těchto a několika menších (Danau, Riang) mon-khmerských etnických skupin vznikla v ČLR zastřešující identita De'ang, chápaná dnes jako autonomní národnostní menšina. V největší koncentraci obývají yunnanské oblasti Santai Dehongu (Dai-Jingpo AP) a Junnong v prefektuře Lincang.

Jejich život se v mnohém podobá a inspiruje ostatními etniky, s nimiž sdílí životní prostor, jmenovitě s pohoří obývajícími etniky Jingpo, Lisu

nebo Wa, ale i s v údolí žijícími Daii a pochopitelně se všudypřítomnými Hany. Řada z nich dnes již nehovoří vlastním jazykem a jeho dialekty, většinou přechází k většinovým jazykům svého okolí – jingpoštině, daištině a nejčastěji čínštině.

I způsob života a obživy se v mnohém shoduje s životem okolních etnik. De'angové pěstují zejména rýži (jak závlahovou, tak suchou metodou), dále kukuřici, pohanku, tropické hlíznaté plodiny (taro, sladké brambory), ale také vlašské ořechy nebo jutu. De'angové jsou odpradáвна věhlasní pijáci i pěstitele čaje, téměř každá rodina pěstuje své vlastní čajové keře na svých zahradách okolo domů mezi zeleninou, banány, mangem, papájou či granátovými jablky. V oblastech, kde žijí, se také velmi daří bambusu. Takzvaný „dračí bambus“ při šířce 10–13 cm dorůstá veliké délky a vyrábí se z něj vše od tradičních obydlí přes hospodářské nástroje až po domácí potřeby. Bambusové výhonky jsou populární delikatesou.

Většina De'angů praktikuje théravadový buddhismus a buddhistické chrámy lze nalézt ve většině jejich větších sídel. Přibližně od 10. roku života jsou chlapi posíláni na vzdělání do buddhistických klášterů, kde jen menší část zůstává a většina po dokončení studia odchází zpět do světského života. Etnická skupina Riang zahrnutá do kategorie De'ang je jedinou, která nikdy k buddhismu nekonvertovala, a dodnes fungují v rámci vlastního animistického nábožensko-rituálního systému.

Zatímco dnes De'angové běžně chovají drůbež a prasata, v dřívějších dobách údajně žádná domácí zvířata určená k produkci masa v jejich hospodářstvích nežila (jediným zvířetem byl kohout vydržovaný v každé vesnici za účelem signalizace rozbřesku). To bylo způsobeno vegetariánstvím vycházejícím z buddhistické náboženské tradice. Stejně tak byl zapovězen lov a vůbec zabíjení zvířat, což vedlo ke značným ztrátám na úrodě, kterou pravidelně plundrovala nikým neohrožovaná divoká prasata.

Literatura:

Du, Shanshan. (2011). „Divine compromises: the mother of grain and Gautama Buddha in De'ang religion“. In Du, S., – Chen, Y., eds., *Women and gender in contemporary Chinese societies: Beyond Han patriarchy*. Lanham: MD.

Waové (佤族 *Wǎ zú*)

alternativní označení: Va

populace: 429 709 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan

výskyt mimo ČLR: Barma

jazyk: wa

- R austroasijská (též mon-khmer)
- V palaungická (též palaung-wa)

Název etnické skupiny Wa znamená „osoby žijící v horách“. Není tedy divu, že na jejich komunity narazíme povětšinou v hornatých oblastech provincie Yunnan při hranicích s Barmou. Poměrně dlouho byly chápány jako několik oddělených etnických skupin (Le Va, Va Beng, Va Gude atd.) a až v roce 1962 byly tyto skupiny oficiálně sjednoceny čínskými úřady pod jedinou kategorií Wǎzú. Dnes většina z nich žije v oblastech v autonomních okresech Ximeng, Gengma, Cangyuan a na jižním úpatí pohoří Nushan. V roce 2010 se k etnické skupině Wa hlásilo v Číně téměř 430 tisíc osob. Po celém světě jich ovšem žije až kolem jednoho milionu, přibližně polovina z nich v Barmě a druhá polovina v Číně.

Waové si stavěli svá obydlí na kopcích a svazích hor, tedy relativně izolovaná od jiných etnických skupin. Klima těchto oblastí je převážně subtropické s velkým množstvím srážek vhodných zejména pro pěstování rýže, kukuřice, prosa, brambor, bavlny, konopí, tabáku a cukrové třtiny, stejně tak i subtropického ovoce jako jsou banány, ananas, mango, papája či pomeranče. Základem stravy Waů je rýže, kterou doplňují nakládané bambusové výhonky, kuřecí maso, kukuřice a další zmíněné plodiny. Nejoblíbenějším kořením jsou pálivé chilli papričky a Waové jsou velkými milovníky vlastního domácího vína. Jeho popíjení je důležitou součástí všech oslav a svátků. Pohostit někoho bez podání vína je u Waů považováno za velmi urážlivé.

Základem společnosti je u kmenů Wa monogamní rodina, i když dříve nebylo vyloučeno, aby měl muž více manželek. Před uzavřením sňatku mívají mladí lidé ve svém sexuálním životě naprostou svobodu. Po dohodnutí manželství musí ženich jako zásnubní dar přinést několik kusů dobytka. Po svatbě se většinou celá vesnice podílela na výstavbě domu pro novomanžele. Podle tradice by měly být domy postaveny

během jediného dne, a právě proto se stavby zúčastňuje zpravidla celá rodina, někdy i vesnice. Dříve zdobily dřevěné domy Waů zvířecí lebky. Pro dnešní stavby je základem dobrá bambusová střecha a troje kamna – pro vytápění, přípravu pokrmů a pro oběti. Tradiční obydlí se staví na dřevěných kůlech, kde v horním patře bydlí rodina a pod nimi jejich dobytek. Můžeme se ale setkat i s klasickými domy na zemi, kterým ale Waové přezdírají „kuřecí klece“. Počet obyvatel v jednotlivých vesnicích je velice odlišný – od 20 až po 300 rodin. Nejstarší vesnice Waů, často s několikasetletou historií, nacházející se v oblasti Ximeng, pojmu až 400 domácností. Po smrti rodičů majetek zpravidla zdědil (podobně jako u Jingpoů) nejmladší syn.

Před založením ČLR v roce 1949 neměli Waové psanou formu jazyka. Abecední skripta pro ně byla vytvořena až v roce 1957 na základě dialektů burao a yanshuai, ale uvádí se, že jen pouhé 1 % z nich ovládá toto čtení a psaní. Jazyk wa patří k austroasijské jazykové rodině označované též termínem mon-khmer. Postupem času aktivních mluvčích schopných hovořit jazykem wa a jeho dialekty ubývá, a proto je již dnes zařazen na seznam světových ohrožených jazyků.

Oděv lidí Wa se liší podle jednotlivých oblastí, ale vyznačuje se především svojí barvou. Všichni upřednostňují hlavně černou a červenou. Pánské oděvy nejsou příliš výrazné. Skládají se z velmi širokých a krátkých kalhot, kabátu s límcem a černého turbanu. Můžete mezi nimi potkat i muže se střapci v uších. Oproti nim ženy se oblékají mnohem výrazněji. Můžeme je většinou spatřit s dlouhými, rozpuštěnými vlasy, se stříbrnými a bambusovými náhrdelníky, v krátké halence odhalující břicho a se skládanou sukni obvykle vyšivanou květy v různých barvách. Ženy lidu Wa velmi rády nosí prsteny z mušlí a ptačích kostí, korálky a bambusové náramky, které dříve dostávaly jeden za každý rok svého života.

Při kalendářních svátcích nebo významných událostech Waové obětují svým předkům vola, jehož maso rozdělí mezi rodinami. Býk je pro ně symbolem bohatství a jeho obětování má rodině zajistit bohatou úrodu a mír. Podle tradice lidí kmenů Wa obývají duchové celý náš svět a všechny jeho předměty. Dříve proto uctívali okolní přírodu a věřili, že všechny řeky a hory kolem nich mají své božské obyvatele. Důležitým bohem byl Mujij, jehož pět synů stvořilo nebe, zemi, světlo, zemětřesení a život rodu Wa, dalším důležitým božstvem by Agu – bůh vody, Dawa – bůh stromů a Dawu – bůh větru.

Výroba rituálních dřevěných bubnů je jedním z nejposvátnějších obřadů, protože Waové věří, že bubny v sobě ukrývají duchy života. Samotný obřad začíná již výběrem správného stromu, poté následuje přenesení dřeva do vesnice a zpracování. Celý proces trvá více než deset dnů a je při něm obětováno mnoho kuřat. Dříve byli Waové známí ve svém okolí jako lovci lebek, dokonce ještě v šedesátých letech v Barmě bylo řešeno několik takových případů s lidskými oběťmi, které Waové tradičně nazývali *latou*. Dnes jsou však předmětem obětí už jen kuřata, krávy a prasata. V posledních letech někteří Waové upustili od tradiční víry ve prospěch buddhismu či křesťanství.

Čínští Waové dříve hojně obchodovali s opiem, ale v současnosti byli nuceni od tohoto tradičního odvětví zajišťujícího obživu celých rodin pod nátlakem čínských úřadů a čínských policejních složek upustit. Nadále pěstují mák, oficiálně již jen kvůli jeho léčivým účinkům. Velký vliv na udržení produkce drog a obchodu s nimi v regionu má zejména komunita Waů, žijící na barmské straně společné hranice. Zde totiž Waové vykazují značné autonomistické tendence a pro boj proti vládním jednotkám založili vlastní „Armádu spojených států Wa“ o síle až 10 000 mužů. Ta se kromě boje s barmským státem věnuje právě organizaci a ochraně místního narko-průmyslu a narko-obchodu. V 90. letech šlo o největší drogovou armádu světa, větší než proslulé jednotky v Latinské Americe. Aktivně se podílela na produkci místního heroinu a od roku 2000 se začala přeorientovávat na výrobu amfetaminů. Jejich laboratoře, které údajně zásobují z poloviny všechny asijské trhy, se nacházejí v divokých horách, obývaných kmeny Wa (především tedy na barmské straně hranice, kde je kontrola státu podstatně slabší než na straně čínské).

Literatura:

- Blum, S. D. (2001). *Portraits of „primitives“: Ordering human kinds in the Chinese nation*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Jiang, H. (1992). *The Va: Traditional culture and modernization of a minority nationality in China*. (disertační práce).
- Kramer, T., – East-West Center Washington. (2007). *The United Wa State Party: Narco-army or ethnic nationalist party?*. Washington: East-West Center Washington.
- Legerton, C. – Rawson, J. (2009). *Invisible China: A journey through ethnic borderlands*. Chicago: Chicago Review Press.

Jingové (京族 *Jīng zú*)

alternativní označení: Kinh tộc, Gin, Vietnamci

populace: 28 199 obyvatel

výskyt v ČLR: Guangxi

výskyt mimo ČLR: Vietnam

jazyk: vietnamština

- R austroasijská (těž mon-khmer)
- V vietnamská

Jingové jsou vietnamskou etnickou menšinou žijící v jihozápadní Číně, kam se přistěhovali z Vietnamu před stovkami let. Dodnes mluví vietnamsky s příměsí kantonského dialektu čínštiny. Žijí hlavně na ostrovech Wutou, Wanwei a Shanxin poblíž města Dongxing v okrese Fangchenggang v Zhuangské autonomní oblasti Guangxi. Jingů jen něco málo přes 28 tisíc, ale toto číslo nezahrnuje dalších přibližně 40 tisíc vietnamských státních příslušníků, kteří v Číně studují nebo pracují.

Ostrovky obývané čínskými Vietnamci jsou pokryté subtropickou faunou a flórou, jsou bohaté na srážky i na minerální zdroje (železo, monazit, titan, magnetit, křemen). Záliv Beibu, otevírající se na jih, je ideální lokalitou pro rybolov s více než 700 druhy zde žijících mořských ryb. Kromě ryb se tu loví i perly, mořští koníci a další dary moře – vše využívané v tradiční čínské medicíně. Místní mořská voda je navíc velice vhodná pro těžbu soli.

Nejdůležitějšími plodinami, které rodí ostrovní půda, jsou vedle rýže také sladké brambory, arašídý, taro, proso a různé druhy subtropického ovoce jako papája, banány či longan (druh liči nazývaný též „dračí oko“). Na velkých plochách rostou v pobřežních bažinách mangrovky, které jsou bohatým zdrojem taninu, základní suroviny pro kožedělný průmysl.

Kromě čínského písma využívají Jingové k zápisu svého jazyka také vlastní jedinečný zápis nazývaný zinan (vietnamsky chu nom), jehož vznik se datuje do 13. století. Pro většinu Jingů je ale jednodušší používat písmo čínské. Vzhledem k dlouhodobému soužití a kulturní asimilaci dnes většina Jingů vedle vietnamštiny hovoří kantonským dialektem.

Čínští Vietnamci jsou proslavení svým antifonálním zpěvem

melodických a lyrických písní. Jejich tradiční nástroje zahrnují dvoustrunné housle, flétnu, buben, gongi i unikátní housle jednostrunné. Mezi oblíbené tance patří tanec s lucernami, tanec s vonnými tyčkami nebo novoroční dračí a lví tanec. Jingové jsou stoupenci buddhismu, taoismu nebo katolictví a slaví identické kalendářní svátky jako Hanové. Základním dochucovadlem jejich kuchyně je rybí omáčka a rádi vaří pokrmy z lepkavé rýže. Jingský lidový oděv je jednoduchý a praktický. Tradičně nosí ženy těsně přiléhající krátké haleny bez límce se zapínáním vpředu, se zástěrou ve tvaru kosočtverce a tmavými širokými kalhotami. Muži nosí dlouhé kabáty sahající až po kolena převázané opaskem.

Velké množství Vietnamců přišlo v průběhu vietnamské války a po jejím konci do Honkongu. Jde o migrační proud, který v tuto dobu zasáhl celou jihovýchodní Asii. Říká se jim „lidé z lodí“, protože emigrovali z násilím zmítané vlasti přes moře na velmi jednoduchých lodích. Dlouhá léta byli nuceni žít v Hongkongu v uprchlických táborech, aby byli nakonec většinou repatriováni zpět do Vietnamu nebo přesídleni do třetích zemí (USA, Austrálie, západní Evropy). Mezi lety 1975 a 1999 jich Hongkongem prošlo neuvěřitelných 143 000. Jen asi 1 400 z nich bylo nakonec umožněno natrvalo se usadit v Hongkongu.

Literatura:

Chan, Y. W. (2011). *The Chinese/Vietnamese diaspora: Revisiting the boat people*. Milton Park, Abingdon, Oxon ; New York: Routledge.

Tajská etnika

Zhuangové (壮族 *Zhuàng zú*)

alternativní označení: Rau, Rao, Liao

populace: 16 926 381 obyvatel

výskyt v ČLR: Zhuangská Guangxi AO, Yunnan, Guangdong, Guizhou a Hunan

výskyt mimo ČLR: Vietnam (ne jako Zhuangové)

jazyk: zhuangština

- R tajsko-kadajská
- V tajská

OBR. 43

Zhuangové jsou druhým nejpočetnějším etnikem po Hanech a tím zároveň i největší národnostní menšinou Čínské lidové republiky. 88 % zhuangské populace žije v autonomní oblasti Guangxi, oficiálně nazývané Zhuangská autonomní oblast Guangxi. Kromě této provincie žijí i ve východním Yunnanu a v menších komunitách i ve východním Guangxi a západním Guangdongu, dále také v malých počtech v Hunanu, Guizhou a Sichuanu.

Přestože má termín Zhuang v čínském jazyce dlouhou (a poměrně hanlivou) historii, nebyl před 50. lety 20. století pro označení těchto etnik vůbec používán. Hanové je označovali jako Turen (土人, „místní lidé“), případně je ztotožňovali s potomky obyvatel historických států Bǎiyuè (百越 / 百粵 „Sto států Yue“). Oni sami se pro změnu označují termínem *Rau* či *Rauz*, který vychází ze zhuangského výrazu *Boux raeuz* s významem „my“ nebo „naši lidé“. Toto vlastní etnické vymezení však tvoří podstatně širší etnický blok, protože kromě Zhuangů zahrnuje i v ČLR zvláště klasifikované skupiny Buyei, Gelao, Dong, Maonan, Mulao a Li. Až v roce 1953 byli Zhuangové v rámci projektu etnické klasifikace rozeznáni jako samostatný etnický celek a zároveň jako největší etnická menšina Číny. V roce 1958 jim byla v rámci programu národnostního sebeurčení vymezena Autonomní oblast Guangxi. Ta leží na jihu Číny při hranici s Vietnamem a jejím hlavním městem je

Nanning, ve kterém dnes žije většina zhuangské populace. Ta tvoří 32 % celkové populace provincie Guangxi (většinu 62 % tvoří Hanové a zbývajících 6 % zástupci etnik Yao, Miao, Dong, Jing a Gelao).

Zhuangové patří do taj-kadajské jazykové skupiny a v předrevolučních časech hovořili mnohými rozdílnými jazyky a dialekty včetně dialektů čínštiny. Pokud byli gramotní, používali buď čínštinu, nebo systém odvozený od čínštiny sloužící k zápisu jejich vlastního jazyka. Zhuangové si zachovali řadu dialektů svého vlastního jazyka dodnes, přičemž hlavní dělení je na severní a jižní dialekty, které jsou vzájemně nesrozumitelné a mají i dva odlišné systémy zápisu.

Kromě rozšířeného kultu předků inklinují k původním animistickým představám a tradicím. Uctívají velké kameny, staré stromy, draky, ptáky atp. Neustále se snaží usmiřovat si duchy žijící v jejich okolí v nejrůznějších předmětech, objektech krajinných prvcích apod. Jejich náboženský systém se někdy označuje termíny *Mo* nebo *Shigong* a proslavila jej zejména praxe věštby z kuřecích kostí, která pracuje s vlastní věštebnou knihou zvanou *Swqduzgaeq* („Knihkuřecích věšeb“). Zhuangové věří, že po smrti jejich duch vstoupí do podsvětí. Jeho pozemské tělo se pohřbí po třech dnech od smrti za doprovodu smutečních písní a rituálů. Po třech letech se tělesné pozůstatky vykopou a kosti umístí do urny, která se uloží do jeskyně. Oběti násilné smrti Zhuangové tradičně spalují, aby z nich nevyšli zlí duchové, kteří by ohrožovali komunitu živých. Za manžele si Zhuangové berou partnery s jiným příjmením a chlapcům je doporučeno ženit se se sestřenicemi z matčiny strany. Sňatky se často domlouvají již v útlém věku a samotný obřad probíhá již brzy v postpubertálním věku. Nevěsta obvykle zůstává u svých rodičů až do té doby, dokud se jí nenarodí první dítě, se kterým teprve odchází žít do rodiny manžela.

Zhuangové jsou zemědělci, pěstují v jejich případě obdělávají jak muži, tak i ženy. Muži dělají většinou namáhavější práci a zároveň se věnují i řemeslné výrobě. Ženy dělají běžnou práci na polích, starají se o děti, o domácnost i o domácí zvířata. Zhuangská kuchyně je založena na rýži, k níž se jí převážně sezónní zelenina. Co se týče masitých pokrmů, jsou Zhuangové známí svou oblibou psího masa, všelijaké zvěřiny i různých druhů hmyzu, které používají nejen jako potravu, ale i k léčení rozličných nemocí a neduhů.

Zhuangové bydlí v typických dřevěných dvoupatrových domech postavených na pilířích. Je to efektivní způsob pro zvětšení obytného

prostoru, který navíc zamezuje vlhkosti přicházející do obydlí od země. Oblečení současných Zhuangů není příliš odlišné od oděvu Hanů. Typickou etnickou odlišností je modrá „námořnická“ barva látek, z nichž své oblečení šijí. Muži nosí typickou bundu s knoflíky na přední straně, vyrobenou z ručně tkané látky, dále krátké kalhoty po kolena a na hlavě čepici nebo čelenku. V létě často chodí bosí. Typické slavnostní boty mají tvar kachního zobáku. Ženské oblečení je jednoduché a vkusné. Nosí široké kalhoty a bundu s krátkým límcem s bočním nebo předním rozepínáním. Kolem hlavy nosí obtočený pruh látky a v pase uvázanou zástěru. Svůj oděv ženy rády doplňují různými ozdobami, jako jsou náušnice, náramky a čelenky, které se liší vždy v závislosti na regionu. Často nosívají i poměrně komplikované a okázalé klobouky.

Z tradiční kultury jsou Zhuangové asi nejvíce proslulí svou hudbou a zpěvem. Největším svátkem, kdy mohou toto své umění demonstrovat, je Sam nyied sam („Slavnost dvojité trojky“), který se koná vždy třetí den třetího měsíce čínského lunárního kalendáře. V tento den vycházejí muži i ženy ven a zpívají společně sborové písně (tzv. antifonální zpěv). Muži obdarovávají ženy, po kterých touží, a ženy jim na oplátku dávají speciální vyšívané míčky (绣球 *xiùqiú*). Známí jsou i výrobou speciálních bronzových bubnů, které používají při rituálním tanci. Ten má odehnat zlé duchy a přinést vesnické společnosti klid a mír. Tančí se v kruhu proti směru hodinových ručiček do rytmu bubnů a jeho poměrně komplikovaná choreografie zahrnuje minimálně 12 sad odlišných tanečních pohybů.

Pro většinovou čínskou populaci je ztělesněním zhuangské identity legendární hrdinka zvaná Třetí sestra Liou (刘三姐 *Liú sānjiě*). Její příběhy jsou extrémně populární i mezi samotnými Zhuangy. Podle pověsti se narodila v malé obci na řece Liu v období dynastie Tang (618–907). Byla nejen velmi pohledná, ale také vyhlášená svým překrásným zpěvem. Ve věku 17 let se zamilovala do pohledného mladého muže, potulného zpěváka, se kterým si odprísáhli věčnou lásku. O její srdce ale usiloval i jeden vesnický padouch. Když se situace vyvinula tak, že by se měla třetí sestra padouchovi poddat, raději volí se svým milencem společnou smrt ve vlnách řeky Liu. Každý rok se 3. března kolem této řeky na její památku pořádají oslavy spojené se zpěvem tradičních písní. Na motivy této legendy vzniklo mnoho populárních knih, oper, muzikálů i písňových filmů.

Literatura:

- Kaup, K. P. (2000). *Creating the Zhuang: Ethnic politics in China*. Boulder: L. Rienner.
- Huang, T. A. (1995). *From baiyue to Zhuang: A case study of the minority policies of the Chinese Communist Party towards the Zhuang in the Guangxi Zhuang Autonomous Region*. (disertační práce).
- Holm, D. (2013). *Mapping the old Zhuang character script: A vernacular writing system from southern China*. Leiden: Brill.
- Barlow, J. (2005). *The Zhuang: A Longitudinal Study of Their History and Their Culture*.
- Wang Mingfu – Eric Johnson. (2008). *Zhuang Cultural and Linguistic Heritage*. The Nationalities Publishing House of Yunnan.
- Obuchová, Lúbia (1996). „Čuangové: Rodinné tradice a pekingská demografická politika.“ *Nový Orient* 51/7: 260-263.

Buyiové (布依族 *Bùyì zú*)

alternativní označení: Bouyei, Puyi, vlastní označení Buxqyaix, Puzhong, Burao, Puman, Zhuang, Tai

populace: 2 870 034 obyvatel

výskyt v ČLR: provincie Guizhou, Yunnan a Sichuan

výskyt mimo ČLR: Vietnam

jazyk: bouyei

- R tajsko-kadajská
- V tajská

OBR. 44

Nejstarší zmínky o etniku Buyi můžeme zaznamenat v historických pramenech z období dynastie Tang, kdy byli uznáni za autonomní národ a bylo jim přiděleno dědičné území – tento systém existoval až do období dynastie Qing. Až státní politika v průběhu poslední čínské dynastie zrušila systém místních vládců a nahradila je představiteli císařské armády. Místní půda se dostala do rukou několika málo velkostatkářů, což vedlo k nelibosti místních obyvatel a ke vzpourám. Během povstání z roku 1797 došlo k silným represím proti příslušníkům etnika Buyi, takže řada z nich byla nucena emigrovat až do vzdáleného

Vietnamu.

Buyiové jsou tajské etnikum po staletí usazené v oblasti dnešní provincie Guizhou, které se však dodnes samo identifikuje s podstatně širší etnickou identitou. Sami Buyiové se dodnes považují za Zhuangy, případně svou identitu chápou jako součást širší etnické identity Rau(z)/Liao. V průběhu projektu etnické klasifikace realizované ČLR v 50. letech však byli vymezeni jako samostatná skupina a tak jsou dnes státní administrativou, oficiální čínskou vědou i běžnými občany ČLR chápáni.

Buyiové, kteří tvoří jednu z nejpočetnějších oficiálně uznaných čínských menšin, obývají zejména náhorní plošinu na pomezí provincií Guizhou a Yunnan, napříč kterou se táhne pohoří Miaoling. Klima této subtropické, vysoko položené, lesnaté oblasti je mírné a její půda relativně úrodná. Pěstují na ní obiloviny (rýži, pšenici, kukuřici, proso, čirok, pohanku), brambory, fazole, ale i bavlnu, tabák, cukrovou třtinu nebo čaj. Základem jídelníčku je rýže, která může být pro slavnostní příležitosti i různě obarvována. Tradiční pokrm, skládající se z lepkavé rýže, uzeného masa, sezamových semínek a ořechů zabalených v bambusovém listě, se používá jako vhodný dar pro přátele i rodinné příslušníky. Hosté jsou vítáni alkoholem a masem s přesně danou symbolikou: vepřové maso přináší dobrou úrodu, kuřecí pro změnu životní úspěch.

Obydlí si Buyiové budují často z kamene, přičemž kamenné bývají dokonce i střechy. Běžné jsou ale vzhledem k lesnaté krajině, v níž žijí, i dřevěné dvoupatrové domy s hospodářským zázemím v přízemí a obytnou částí v prvním patře.

Tradiční oděv tvoří v případě mužů dlouhé kalhoty, košile s dlouhými rukávy a šátky na hlavách. Ženy také nosí kalhoty, ale některé preferují krajkové nebo plisované sukně. Nejpopulárnější barvou ženského oděvu je zelená, modrá a bílá, ale vždy záleží na zvyklostech daného regionu. Jako doplňky slouží různé šátky, zástěry a stříbrné šperky.

Buyiové jsou od pradávna uznáváni za specialisty v „modrotisku“, tedy druhu batikování, kdy se nejprve na bílou látku rozpuštěným voskem nanese vzor, poté se látka obarví (nejčastěji indigem) a nakonec se vosk z látky odstraní. Proslulá je buyiská ruční vyšívka, jejímž krásným vzorům se říká například „rybí brokát“ nebo „jehněčí brokát“.

Buyiové jsou také vyhlášenými hudebníky a zpěváky. Ovládají hru na tradiční nástroje, jako jsou *atabal* (měděný buben) nebo *suona*

(dechový nástroj). Čínští folkloristé sesbírali obrovské množství jejich tradiční slovesnosti nejrůznějších žánrů, například pohádky, bajky, lidové písně, přísloví a básně. Mnohé z nich mají i rituální charakter a zpívají se třeba na svatbách či při jiných komunitních oslavách. Například na začátku měsíce dubna je k uctění předků slaven „Svátek býčího krále“. Oslavy probíhají tak, že jsou předkům nabízeny speciálně vyrobené pokrmy a rýže obarvená v pěti barvách. Na závěr obřadu je jídlo předloženo domácímu skotu, který má v tento den výjimečně nárok odpočívat, což je chápáno jako odměna za celoroční tvrdou práci. Náboženský život Buyiů je tak jako u mnoha sousedních etnik založen na uctívání předků a lokálních či přírodních božstev. Někteří pod vlivem zahraničních misionářů v 1. polovině 20. století konvertovali ke křesťanství. V té době také vznikl zápis jejich jazyka do latinky určený právě pro misionářské účely.

Jedním z produktů, kterým se Buyiové proslavili v širokém okolí, je speciální druh čaje označovaný jako Gūniang chá (姑娘茶, „Dívčí čaj“). Je zvláštní tím, že je sklizený a zpracováván výhradně svobodnými buyiskými dívkami, a proto se věří, že má obzvláště jemnou chuť a omlazující efekt.

Literatura:

- Shi, Z. (2007). *Autonomy, ethnicity, and poverty in Southwestern China: The state turned upside down*. New York: Palgrave Macmillan.
- Tong, Z. (1985). *The snail and his house: A fairy tale of the Zhuang nationality; The stuck-up golden fish: a fairy tale of the Bouyei nationality*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Yuan, J. – Liu, J. – Traditional forest-related knowledge in Asia. (2009). „Fengshui forest management by the Buyi ethnic minority in China“, *Forest Ecology and Management* 257/10: 2002–2009.

Daiové (傣族 *Dǎi zú*)

alternativní označení: Tai, Thai, Tai Lue, Shan, Tai Dam, Tai Khao, Lao

populace: 1 261 311 obyvatel

výskyt v ČLR: Yunnan (Xishuangbanna daiská a Dehong daiská a jingposká autonomní prefektura)

výskyt mimo ČLR: Laos, Vietnam, Thajsko, Barma a Indie

jazyk: daiské (tajské) jazyky, které se dělí na několik dalších samostatných jazyků (tai lü, tai nüa, tai dam, tai ya, tai hongjin)

- R tajsko-kadajská
- V tajská

Existence jediné oficiální etnické menšiny Dai je ilustrativní ukázkou etnografického inženýrství při tvorbě čínského etno-klasifikačního systému v polovině 20. století. Kategorie Dai přibližně odpovídá tomu, co je v západních jazycích označováno termínem Tai (Tajci). Jde o velmi komplexní etnický celek se složitým historickým vývojem, který překračuje geopolitické hranice a zasahuje kromě Číny i do Laosu, Thajska, Barmy a Vietnamu. Čínská kategorie Dai však nezahrnuje tajsky hovořící etnika Zhuang nebo Buyi, která tvoří v ČLR samostatné etnické kategorie. Nejblíže je tak čínské kategorii Dai vlastní tajský termín Tai Lue (傣泐 Dǎilè) s původním významem „severní Tajci“. Ten však pro změnu nezahrnuje některé menší tajské skupiny do kategorie Dai čínskými úřady zahrnované, zejména skupiny Tai Dam (傣擔, Dǎidān), Tay Pong (傣繡, Dǎibēng), Tay Don/Tai Khao (傣端, Dǎiduān) nebo Tai Ya (傣雅, Dǎiyǎ).

Centrum původního tajského osídlení se nejčastěji klade do oblastí ležících na jih od Dlouhé řeky, přibližně v oblasti dnešního Hunanu, kde jsou odkrývány doklady o jejich tři tisíce let starém osídlení. Pod vytrvalým kolonizačním tlakem Hanů ze severu museli během tisíciletí ustupovat postupně na jih, až se dostali do rozmanitých oblastí, které obývají dodnes. V Číně to je zejména jižní Yunnan, zvláště prefektury Xishuangbanna (daiská AP) a Dehong (daiská a jingposká AP).

I když jsou Daiové čínským státem oficiálně uznáni jako jediná homogenní etnická skupina, tvoří několik odlišných kulturních a jazykových skupin. V rámci těchto kategorií také většina Daiů chápe

svoji vlastní etnickou identitu. Dva hlavní jazyky, které definují dva základní etnické bloky, jsou dai lü (též dle regionu Sibsongbannští Daiové) a dai nüa (či Daihongští Daiové); skupiny hovořící jazykem tai dam (Černí Tajové) a tà y dón (Bílí Tajové) obývají etnicky pestrý okres Jinping (金平) spolu s etniky Maio a Yao. Jazykem tay pong hovoří Daiové v okresech Ruili (瑞丽) a Gengma (耿马) a termínem tai yase se označují Daiové v Xinpingu (新平), Yuanjiangu (元江). Všechny tyto jazyky patří do širší skupiny jazyků taj-kadajských, které zahrnují nejen řadu etnik v Číně, ale i podstatnou část Thajska, Laos, Barmu, indický Ásám, Taiwan nebo Indonésii. Jednotlivé daiské jazyky disponují i vlastním písemným alfabetským systémem, který je podobou blízký thajskému nebo laoskému písmu.

Hlavní zemědělskou plodinou, na které je postaveno z velké části hospodářství a obživa Daiů, je rýže. Vodní rýžová pole tvoří kolem 70 % celkové zemědělské půdy ve všech regionech obývaných etnikem Dai. Částečné tropické klima a úrodné aluviální údolí velkých řek tvoří ideální prostředí pro závlahovou metodu pěstování rýže. Mezi další důležité produkty daiských oblastí patří čaj, cukrová třtina, tabák, káva, kafr a tropické ovoce jako jsou banány, ananasy nebo manga. Rýže je jejich základní potravinou. Zatímco v Dehongu dávají přednost suché rýži, v oblasti Xishuangbanna převládá lepkavá úprava. Oblíbené jsou zejména kyselé a pálivé pokrmy, kromě hovězího a kuřecího masa také kachní, ryby a krevety. Zelí, mrkev, bambusové výhonky a fazole patří mezi nejoblíbenější druhy zeleniny. Daiové velmi rádi popíjí pálenky či jiné alkoholické nápoje a žvýkají betelové ořechy (viz Bulangové).

Husté lesy poskytují Daiům i velké množství týkového dřeva a léčivých rostlin. V posledních letech se stává důležitým obchodním artiklem i kaučuk. Velké množství kaučukovníku bylo vysázeno v regionu Xishuangbanna, který se stal největším producentem gumy v ČLR. V oblastech obývaných Daiy jsou navíc naleziště některých vysoce ceněných nerostných surovin, zejména zlata, stříbra, cínu, ale i uhlí, takže existuje vysoký potenciál rozvoje regionu, který může místním obyvatelům přinést v budoucnu blahobyť, nebo také o něco pravděpodobněji likvidaci jejich přirozeného životního prostředí a vytěžení jejich přírodních zdrojů velkými firmami v hanských nebo zahraničních rukou.

Vesnice Daiů v Dehongu a Xishuangbanna se rozkládají na pláních v blízkosti řek nebo potoků často uprostřed bambusových hájů. Bambus

je nejčastějším stavebním materiálem a vůbec důležitou součástí daiské materiální kultury. Domy jsou stavěné na kůlech, nejčastěji čtvercového půdorysu se dvěma patry, kde horní slouží k životu lidem a spodní bez stěn jako obydlí domestikovaných zvířat a skladiště.

Tradiční oděv daiských mužů tvoří kabáty s těsnými rukávy bez límce, s rozepínáním na přední nebo pravé straně, a dlouhé volné kalhoty. V zimním období si zahalují ramena do teplých kusů volné látky. Na hlavách nosí bílé nebo černé turbany. Běžné bylo tetování na těle a končetinách, spojené s rituálem přechodu kolem 11. roku života daiských chlapců. Nejčastější motivy tetování tvořily zvířecí, květinové nebo geometrické vzory doplněné daiským písmem. Tradiční ženský oděv tvoří poměrně jednoduché halenky s krátkými těsnými rukávy, krátké šaty nebo sarong. Běžnou pracovní pokrývkou hlavy je typický bambusový klobouk kónického tvaru, běžný v jihovýchodní Asii, zejména ve Vietnamu, Laosu nebo Kambodži.

Daiové praktikují théravadovou formu buddhismu, blízkou svou naukou, praxí i vizuálním vyjádřením (architektura, sochy, malby, oděv mnichů...) théravadovému buddhismu, tak jak ho známe z Thajska, Laosu či Barmy. Buddhismus je kombinován s řadou původních náboženských představ a praktik, zejména s uctíváním duchů a předků, i s prvky šamanismu. Centrem buddhistického kultu jsou chrámy budované nejen ve vesnicích, ale i hluboko v přírodě. Běžnou praxí, zejména v regionu Xishuangbanna, bylo umísťování mladých chlapců do chrámů, kde se učili číst, psát a recitovat buddhistické sůtry. Šlo o formu vzdělávání a velká část z nich se po jeho absolvování vracela k laickému způsobu života a jen někteří nastoupili celoživotní cestu buddhistického mnicha. Tento dříve velmi tradiční a obvyklý způsob předávání vzdělanosti a kultury v rámci daiských komunit je ohrožen centralizací, modernizací a zároveň sinizací základního vzdělávání. Přesto se dnes spolu s celkovou renesancí tradiční daiské kultury stává postupně znovu populárním a podporovaným zejména kulturní a náboženskou výměnou zpoza jižních hranic ČLR.

Daiové oslavují velké množství náboženských a lokálních svátků, z nichž pravděpodobně nejpopulárnější jsou oslavy Nového roku – Songkran. Svátek, při němž se lidé vzájemně polévají vodou, má své místo v širší jihovýchodně-asijské komunitě a symbolizuje očišťování se a nový začátek souvisejícím s předělem v cyklickém kalendářním systému. Komunity Tai Lüe uctívají pravidelně duše zemřelých a

významných předků zajímavým rituálem, při němž se celá vesnice uzavře okolnímu světu. Zablokují se všechny cesty a stezky vedoucí do vesnice, místo se obkrouží provazy ze slámy a bílými bavlněnými stuhami, které reprezentují symbolickou ochranu a bezpečí dané komunity. Nikomu cizímu, dokonce ani mnichům či zástupcům vrchnosti, není povolena účast na rituálu a vstup do zabarikádované vsi.

Tradiční daiská společnost byla rozdělena do dvou společenských tříd na základě původu – na aristokracii a prostý lid. Každá z těchto tříd se dělila do několika dalších vrstev. V případě aristokracie v oblasti Xishuangbanna to byli: *mong* nebo *sadu* (tzv. *chaopianling* – „pán země“ – a jeho přímí příbuzní), *wung* (vedlejší příbuzenské vztahy k *chaopianlingovi*) a *lulangdaopa* respektive *chaochuang* (vzdálení příbuzní *mongů* a *wungů*). Prostí občané tvořili také tři kasty: *daimong* (usazené zemědělské obyvatelstvo), *gunghengchao* (lidé narození v rodinách sloužících aristokracii) a *kachao* (nesvobodní otroci). Pouze aristokraté byli oprávněni držet léno či úřední postavení, zatímco prostí občané byli nevolníci, nucení do výkonu povolání v souladu s jejich postavením. Toto dělení se spojilo s tradičním politickým systémem zvaným *tūsī* (土司), který byl kombinací kmenového náčelnického systému a guvernérské správy zastupující čínskou císařskou vládu v regionu a byl stavebním kamenem daiského společenského systému až do 20. století. Základy systému *tusi* byly položeny po dobytí království Dali mongolskými vojsky v roce 1253 a stal se převládajícím systémem správy v daiských regionech během Yuanů, Mingů, Qingů i Čínské republiky. Definitivně zrušen byl až v roce 1956. Tusi, tedy místní náčelník (*chaopianling*) a císařský guvernér v jedné osobě, měl plnou moc nad místními právními předpisy, administrativou, armádou, daněmi i soudnictvím. Byl povinen přijímat příkazy z císařského dvora, prokazovat mu pocty a odvádět část daní. V kombinaci s původní feudální strukturou Daiů se Tusi stal nejen oficiálním vládním správcem v daiském regionu, ale také pánem nad ostatními zde žijícími etnickými menšinami. Regiony pod správou *tusi* se lišily ve velikosti a politické síle. Zatímco v regionu Xishuangbanna vládl jeden velký Tusi, oblast Dehongu byla rozdělena do sedmi vzájemně nezávislých oblastí s vlastním Tusim.

Literatura:

- Borchert, Thomas (2008). „Worry for the Dai Nation: Sipsongpannā, Chinese Modernity, and the Problems of Buddhist Modernism“, *The Journal of Asian Studies*, 67/1: 107–142.
- Hsieh, Shih-chung. (1995). „On the Dynamics of Tai/Dai-lue Ethnicity: An Ethnohistorical Analysis“. In Stevan Harrell (ed.), *Cultural Encounters on China's Ethnic Frontier*, Seattle: University of Washington Press, 301–28.
- Komlosy, Anouska. (2004). „Procession and Water Splashing: Expressions of Locality and Nationality during Dai New Year in Xishuangbanna“, *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 10/2: 351–373.

Liové (黎族 *Lí zú*)

alternativní označení: Hlaik, Sai

populace: 1 463 064 obyvatel

výskyt v ČLR: Hainan

jazyk: hlai

- R tajsko-kadajská
- V hlajská

Název etnika Li je pravděpodobně odvozen z jejich výslovnosti pro slovo „hory“ a jde o původní obyvatele ostrova Hainan. Obývají převážně autonomní prefekturu Li, hornaté území pokryté lesy s tropickým klimatem. Spadá sem zejména devět měst a krajů ve střední a jižní části ostrova (města Sanya, Tongza, Dongfang, kraje Baisha, Lingshui, Ledong, Changjiang, Li a Miaoské autonomní okresy Qiongzhong a Baoting). Někteří žijí spolu s dalšími menšinovými etniky v oblastech Danzhou, Wanning, Qionghai a Tunchang.

Podle historických záznamů obývalo toto etnikum území ostrova Hainan už před 3 000 lety, poté co emigrovalo z provincií Guangdong a Guangxi. Jsou považováni za jeho první osadníky. Jejich předkové patřili pravděpodobně k lidu Luoyue (雒越), což byla větev starověkého kmene Baiyue (百越), který sídlil na jihu Číny. Po emigraci obývali nejdříve okolí řek a zálivů, později se postupně začali přesouvat do všech částí ostrova. Tato na první pohled jednodušská etnická skupina sestává z 5 větví: etnik Qi, Ha, Run, Sai a Meifu. Mluví odlišnými dialekty, často vzájemně nesrozumitelnými, a také se oblékají rozdílným stylem. Na ostrově Hainan žije i etnikum hovořící stále přesně neidentifikovaným dialektem *dānzhōu* (儋州话), které vzniklo pravděpodobně pomalou interakcí mezi původními obyvateli Hainanu a čínskými imigranty.

Většina příslušníků etnika praktikuje uctívání předků, přírodních těles a úkazů (měsíce, vody...), bohů země a duchů hory, kuchyně atp. Věří, že duchové jejich předků je dokážou ochránit a že všechny věci mají duši. V minulosti komunikovali s duchy a předky prostřednictvím šamanů, kteří si mohli nadpřirozené „bytosti“ obětmi naklonit na svou stranu a tím zajistit vítězství ve válce, dobrý úlovek či vyléčení nemocných. Věřili, že nemoc na člověka nepříjde kvůli narušenému zdraví, ale proto, že bohové na něj tímto způsobem seslali trest za neplnění svých povinností. I když byli šamani vysoce respektováni,

nebyli natolik nadřazení, aby nemuseli pracovat na rýžových polích spolu s ostatními. Ženy během této práce zpívaly písně, vzpomínající jména duchů hor a stromů, čímž se jim omlouvaly za narušení jejich půdy. Hudba byla pro ně jedním ze způsobů komunikace s posvátnou sférou.

Příslušníci etnika Li se věnují hlavně zemědělství, řemeslům a chovu zvířat. Obchodují s rýží, rybami a solí, sladkými bramborami či kukuřicí. Na jejich území je také dostatečná úroda tropických plodin (kokos, sisal, konopí, citrónová tráva, kakao, káva, palmový olej, mango, kaučuk, kešu ořišky apod.). Základem jejich jídelníčku je rýže a kukuřice. Zeleninu požívají jen ojedinele. Specialitou jejich kuchyně je bambusová rýže, která se vaří v bambusových stvolech. Rádi jedí pečené maso a nakládané syrové maso s rýží a divokými rostlinami. Většinová část etnika ráda pije domácí víno, které sami vyrábí. Obecně oblíbené je žvýkání semen palmy areca s listy betelové palmy, protože má prý léčivé účinky a člověk po nich podle Liů zkrásní. Vedle toho však způsobuje krvácení z dásní a vypadávání zubů, které většinou uživatele tzv. betelových ořechů prozrazuje.

Žijí v chatrčích čtvercového půdorysu postavených z bambusu a slámy. Střecha je podepřena kmeny stromů, stěny jsou ze svázaných bambusových proužků potažených bahnem. Domky mají troje dveře – na každé straně jedny a jedny vepředu. Dům má tři místnosti – boční pokoje slouží jako ložnice nebo kuchyň a místnost ve středu jako prostor, kde rodina žije a pracuje. V současnosti si stále více Liů staví prostorné a prosvětlené domy s kachlovým obkladem a střechou, často i dvoupodlažní.

Protože jsou Liové věhlasní ve spřádání, tkání a šití, tak si oblečení často vyrábějí sami. Muži nosí kabáty bez límce se zapínáním na knoflíky vpředu, ženy halenky bez knoflíků a úzké sukně po kolena. Mnohé si stáčejí vlasy dozadu a připínají je kostěnými vlásenkami nebo nosí na hlavě vyšívané šátky. Oděvy jsou vyráběny ze lnu či bavlny. Nejoblíbenější barva šatstva je černá. V současnosti již tradiční oblečení nosí jen během svátků a ceremonií jako jsou svatby nebo pohřby.

Tradičním hudebním nástrojem je například jednoduchá bambusová flétna *kōuxiāo* (口簫). Populární (dnes zejména mezi turisty přijíždějícími ve velkém počtu na ostrov Hainan) je tradiční bambusový tanec – „bubeníci“ pohybují přes sebe zkříženými bambusovými holemi a udávají tak rytmus a tanečníci musí tančit mezi bambusovými

tyčemi, které se roztahují a srážejí k sobě. Lidové písně etnika Li byly v roce 2008 přidány na Seznam národních nehmotných kulturních památek UNESCO.

Donedávna patřilo k základním etnickým tradicím i tetování těla osob, častěji dívek, které dovršily 12 či 13 let. Nejdříve byly tetované na krku, pak na obličeji a krku. Během dalších let se tetování rozšířilo i na ramena a nohy, ale pokud někdo v rodině umřel, tak se proces tetování pozastavil. Motivy a formy tetování byly v každém kmeni odlišné, někdy se lišily dokonce i mezi rodinami. Prostřednictvím tetování se člověk mohl dozvědět o vesnici, sociálním postavení i o dané ženě. Stejný účel plnily i tkané textilie. Tetování však symbolizovala především fakt, že ženy již byly ve věku vhodném pro vdávání a po smrti je podle nich měli rozpoznat jejich zemřelí předkové. Muži byli tetováni třemi modrými kruhy kolem zápěstí. V současnosti nalezneme tetování už jen jako pozůstatky bývalé tradice u starších žen, protože mladé dívky už se tetovat nenechávají.

Když děti dorostou do puberty, odstěhují se od rodičů do *longgui*, což je malá chýše bez vlastní kuchyně. Chlapci si ji staví sami a za dívky to udělají rodiče. Pokoje jsou většinou menší s velmi nízkými dveřmi a bez oddělovacích stěn. Často žijí v *longgui* spolu s jejich kamarády stejného věku a pohlaví. Sem si pak vodí i své první lásky. Vesnická večerní idyla vypadá asi takto: chlapec večer přijde k *longgui* své vyvolené, venku hraje na *kouxiao* nebo tradiční nosní flétnu a zpívá milostné písně. Pokud má dívka o něj zájem, odpoví mu na píseň a pustí ho dovnitř. Pokud chlapec zazpívá tři písničky a nedostane odpověď, znamená to, že dívka nemá zájem a musí odejít. Po vstupu dovnitř musí chlapec zazpívat další píseň, aby se mohl posadit. Pokud je v chýši několik dívek, chlapec zpívá balady a čeká na odpověď té, která má o něj zájem. Po první společné noci chlapec dívce pošle dar (jehlu, stříbrný peníz, košík, bambusový klobouk) na znamení spokojenosti. Vztah by měl trvat několik měsíců až let, dokud se nezjistí, že se k sobě skutečně hodí, a pak uzavřou manželský svazek. Pokud zjistí, že jejich soužití není ideální, tak si zazpívají na rozloučenou a rozdělí se.

Literatura:

- Brødsgaard, K. E. (2009). *Hainan: State, society, and business in a Chinese province*. Abingdon: Routledge.
- Masahiro, U. – Hongwei, J. (2009). „Changing adaptive strategies of two li ethnic minority villages in a mountainous region of Hainan Island, China“. *Southeast Asian Studies* 47/3: 348–362.
- Netting, N. S. (1997). „The deer turned her head: Ethnic options for the Hainan Li“. *Bulletin of Concerned Asian Scholars* 29/2: 3–17.
- Wall, G. – Xie, P. (2005). „Authenticating ethnic tourism: Li dancers' perspectives“. *Asia Pacific Journal of Tourism Research* 10/1: 1–21.
- Xie, P. F. (2001). *Authenticating cultural tourism: Folk villages in Hainan, China*. Waterloo: University of Waterloo (disertační práce).

Dongové (侗族 *Dòng zú*)

alternativní označení: Kam, Gaem

populace: 2 879 974

výskyt v ČLR: Guizhou, Hunan, Guangxi, Tibetská AO

jazyk: dongština

- R taj-kadajská
- V kam-sujská

OBR. 45

Dongové, nazývaní také Kamové, obývají oblast na pomezí provincií Guizhou, Hunan a Guangxi. Nejvíce jich obývá jihovýchodní část provincie Guizhou, kde často sdílejí svůj životní prostor s etnikem Miao.

Dělí se na dvě poměrně odlišné skupiny – severní Dongy (cca 60 %) a jižní Dongy (40 %), se dvěma značně odlišnými dialekty zahrnujícími řadu dalších subdialektů. Jejich jazyk patří do taj-kadajské jazykové rodiny je z hlediska výslovnosti jedním z nejsložitějších na světě – rozeznává až patnáct různých tónů. Protože dongština nemá vlastní písmo, iniciovala čínská vláda v souladu se svou národnostní politikou projekt vzniku vlastního písemného systému. Čínští jazykovědci dokončili vývoj dongského písma používajícího latinku v roce 1958, to se však nikdy příliš neujalo, a tak Dongové dnes využívají častěji čínské znaky, které přizpůsobují svému vlastnímu jazyku.

První historické záznamy o etniku Dong máme z 10. století z období vlády dynastie Song. Ve 13. století začali Dongové kvůli mongolské expanzi migrovat na jih, což je postupně dovedlo až do oblastí, které obývají dodnes. Hunanští Dongové, žijící z celé populace nejseverněji, v posledních letech asimilují s Hany a nedaří se jim uchovat znalost svého jazyka a kulturních tradic. Dongové na jihu si však celkem úspěšně udržují svou etnickou identitu a s ní spojené kulturní a náboženské tradice. Existuje několik větších obcí, ve kterých žije i tři až čtyři tisíce Dongů, většina jich však stále dává přednost životu v malých vesnicích o velikosti dvacet až třicet domácností. Vesnice se zpravidla nacházejí poblíž vodních toků a jsou budovány výhradně ze dřeva. Když se narodí dítě, vysadí jeho rodiče několik malých jedlí, které budou po svatbě sloužit dítěti jako materiál na stavbu vlastního domu. Domy jsou většinou dvoupatrové, v přízemí domu je uloženo dříví a ustájena hospodářská zvířata (kachny, kuřata a prasata) a ve druhém podlaží žije rodina. Dřevěná architektura jižních Dongů je charakteristickým prvkem jejich etnické identity. Slavné jsou po celé Číně zejména tzv. bubnové věže (侗鼓楼 *Dòng gǔlóu*) nacházející se v centru vesnice a dosahující výšky až třinácti pater. Hrají důležitou náboženskou a sociální roli v životě vesničanů, na volném prostranství kolem nich se vesnická komunita schází při významných událostech, oslavách a rituálech. Jiným typickým architektonickým prvkem jižních Dongů jsou typické kryté mosty, nazývané mosty větru a deště (风雨桥 *fēngyǔqiáo*).

Dongové se živí převážně zpracováním a prodejem dřeva a zemědělstvím, protože v údolích horských řek, kde žijí, je dostatek úrodné půdy i srážek. Tabák, řepka, bavlna a sója se pěstují na prodej, zatímco rýži, pšenici, proso, kukuřici a sladké brambory Dongové

pěstují pro vlastní potřebu.

Většina Dongů se hlásí k vlastnímu náboženskému systému s animistickými prvky a uctívání životního prostředí (zvířat, rostlin, jezer, hor, řek, údolí, slunce atd.), v němž žijí. Čínská vláda se zejména v 50. až 70. letech pokoušela, tak jako u mnoha jiných etnik a náboženských komunit, potlačit dongskou tradiční náboženskou praxi. Vždy, jakmile tento politický tlak ustal, navrátily se dongské komunity zpět ke svým tradicím a obřadům. Jedná se například o dračí tance, jarní býčí tance nebo obřady na ochranu proti častým požárům, kdy je popel umístěn na loď a ta je odeslána po proudu pryč z vesnice. V rodinném kruhu se provádí různé magické úkony, které mají zahnat zlé duchy nebo uklidnit posedlou či duševně ohroženou osobu, vykonat pomstu na nepřátelích nebo zajistit lásku a plodné manželství. Řada těchto úkonů blízce souvisí s šamanistickou praxí, která je v dongském prostředí také velmi obvyklá, často kombinovaná s prvky jiných rituálních prací a specializací, jako je *fengshui* nebo tradiční čínská medicína. Nejdůležitější postavou dongského polyteistického pantheonu je postava Velké matky, bohyně Sama Qingsui (Sa Sui), ochánkyně půdy a země. Mnoho duchovních tradic sdílí Dongové – stejně jako svůj životní prostor – s etnikem Miao.

Dongové slaví velké množství svátků a pořádají společné obřady zahrnující vždy sborový zpěv a tanec. Ty jsou dnes, podobně jako řada jiných interních událostí lokálních menšinových komunit, předmětem obrovského zájmu čínských turistů a v mnoha případech se proměňují v komerční folklórní představení zbavená svého původního obsahu a rituálního významu. Specifický polyfonický sborový zpěv ve vlastním jazyce nazývaný *kgal laox* (čínsky *dòngzú dàgē* 侗族大歌), který je právě často součástí těchto vystoupení, i když tradičně měl rituální a sociální funkci, se dokonce dostal pod ochranu UNESCO. Proslulý je i dongský tradiční, zejména ženský oděv, který má však řadu místních i společenských variant. Ženy nosí sukně či kalhoty s nádherně vyšívanými lemy. Lýtka a hlavu si ovazují barevnými stuhami a hlavu, hrud i zástěry sahající pod kolena si zdobí proslulými stříbrnými šperky a ozdobami. Muži nosí krátké haleny a turbany nejčastěji černé nebo modré barvy, která převládá i v ženském oděvu.

Zajímavý dokument o životě dongských komunit podává článek, který pro *National Geographic* (2008) zaznamenala slavná americká spisovatelka čínského původu Amy Tan. Podává svědectví o událostech, které se odehrály ve dongské vesnici Dimen (地扞村) ležící v horách jihozápadní provincie Guizhou (贵州). Neblahé události započala ve vesnici Dimen banální nehoda v jedné z vesnických domácností, která přerostla v obrovský požár, jenž nakonec pohltil 60 domů a bubnovou věž. Celé neštěstí si vyžádalo jen jedinou oběť – staříka, který měděnou pánev určenou k vyhřívání lůžka celý požár způsobil, nicméně citelně zasáhla majetek a ekonomickou situaci většiny vesnické komunity. Vina byla kladena na rodinu zemřelého starce, která nejen že nebyla schopna na jeho chování dohlížet a zamezit nešťastné situaci, ale bylo o ní celkově známo, že mezi otcem a nejstarším synem často docházelo k hádkám, které obvykle končily bitím starce. Tímto neakceptovatelným chováním přivolala rodina dle názoru sousedů na celou vesnici neštěstí, a proto se z něj měla i zodpovídat. V souladu s místními zvyklostmi a kodexem chování měli být všichni tři v domácnosti žijící synové i se svými rodinami vyhoštěni na tři roky mimo vesnici (jen asi 1,5 km za řeku obtékající vesnici) a uhradit poměrně velký finanční obnos za obřad uspořádaný pro uklidnění místních božstev spojený s hostinou pro celou venkovskou komunitu. Mladší sourozenci i někteří starší vnuci uhořelého starce neunesli hanbu a hněv celé vesnice a uprchli do města. Veškerá tíha závazků zůstala na nejstarším synovi. Ten svůj neblahý osud přičítal svému otci, kterého začal až po jeho smrti skutečně nenávidět, a pomstil se mu tak, že namísto náležitého pohřbu jeho tělo odnesl v obyčejném pytli do hor, kde ho bez patřičných rituálů a tradiční synovské úcty pohodil.

Strom, který sám otec v mladém věku zasadil za účelem výroby své budoucí rakve, syn podřal a prodal na dříví, aby pokryl náklady na sankce za požár. Podle svědectví řady vesničanů od té doby bloudí po okolí vesnice hladový duch starce a škodí své rodině a celé vesnické komunitě. Ve vesnici se při požáru i v následující době objevovalo stále více nešťastných náhod a nehod, až místní mistr *fengshui* a další specialisté na základě věšebných a šamanských rituálů zjistili, že další z vesnických rodin pohřbívá své mrtvé na zakázané místo přímo uprostřed vesnických rýžových teras, tedy na místě, které mělo výborné *qi* s nejlepšími *fengshui* vlastnostmi v celé vsi. Tato rodina si tak pro své členy zajišťovala blahobyt a štěstí na úkor ostatních členů vesnice a jejich společného harmonického soužití. To se projevovalo zmíněnými živelnými i osobními pohromami a celkovým nesouladem ve vesnické pospolitosti. Rada starších proto v průběhu nadcházejících Svátků jara naplánovala velký očišťovací obřad *guòyīn* (过阴, doslova „přechod do *yinového* světa“). Šlo o jakýsi šamanský rituál, během něž podniklo jedenáct mužů divokou a nebezpečnou jízdou na imaginárních koních do říše duchů, aby zde objevili ono nezákonné pohřebiště a sjednali nápravu. Když na základě instrukcí získaných na spirituální cestě pohřebiště ve vsi na určeném místě skutečně našli, pozůstatky pohřbených předků chamtivé rodiny rituálně znesvětili a nasypali do vesnické latríny. Brzy po této události jedenáct členů provinilé rodiny nenadále z nejrůznějších příčin zemřelo. Tímto krutým způsobem, jenž je spravedlivý v rámci kosmických a společenských zákonů tradiční čínské společnosti, byla v Dimenu opět nastolena harmonie.

Literatura:

- Chonthira, S. (1998). *The Kam (Dong) of Hunan, Gweizhou, Kwangsi: An anthropological reconstruction*. Salaya: Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University.
- Long, Y. – Zheng, G. – Geary, D. N. (1998). *The Dong language in Guizhou Province, China*. Dallas: Summer Institute of Linguistics.
- Ou, C. – Geary, D. N. (2007). *Life in a Kam village in southwest China, 1930-1949*. Leiden: Brill.
- Zwenger, K. (2006). *Vanishing tradition: Architecture and carpentry of the Dong minority in China*. Bangkok, Thailand: Orchid Press.

Shuiové (水族 *Shuǐ zú*)

alternativní označení: Sui, Suijia, Ai Sui

populace: 411 847 obyvatel

výskyt v ČLR: Guizhou, Guangxi

jazyk: shui (sui)

- R taj-kadajská
- V kam-sujská

OBR. 46

Shuiům byl status státem uznané menšiny oficiálně přidělen v roce 1956. Podle sčítání lidu z roku 2010 jejich počet na území ČLR dosahuje 412 tisíc. Většina Shuiů obývá jih provincie Guizhou, konkrétně pak autonomní prefekturu Qiannan (Buyei a Miao). 60 % Shuiů obývá okres Sandu Shui, dále žijí v okresech Libo, Dushan a Duyun. Vyskytují se i v okresech Kaili, Liping, Rongjiang a Congjiang, které spadají pod autonomní prefekturu Qiandongnan (Miao a Dong). Obývají zejména

jih hor Miaoling, jihovýchod Yunnansko-guizhouské vysočiny a horní toky řek Duliu a Longjiang. Menší komunity Shuiů jsou rozptýleny i v Zhuangské autonomní oblasti Guangxi.

Etnikum Shui je někdy označováno také jako Sui, Suijia či sami sebe označují jako Ai Sui, což lze překládat jako „vodní lidé“, navzdory faktu, že toto etnikum žije ve vnitrozemí.

Pověst o původu etnika však hovoří o období záplav, kdy se starší bratr a jeho sestra schovali mezi tykvemi a vyvázli díky pomoci od ryby. Jejich potomci se poté pojmenovali Shuiové. Tradičním lidovým výjevem se stal obrázek dvou ryb odkazujících k jejich vlastním životům. Ryby nad sebou drží tykev, která symbolizuje reprodukci obyvatelstva.

Za předky Shuiů je označován opět jihočínský lid Baiyue. Během dynastie Tang a Song byli společně s Dongy a Zhuangy souhrnně označováni jako Liaové (僚人). Za dynastie Ming se poprvé v historických záznamech objevuje etnonym Shuiové, jímž se sami odlišili od okolních etnik.

Etnikum Shuiů hovoří svým vlastním jazykem, který se řadí do taj-kadajské jazykové rodiny, kam-sujské větve. Jazyk Shuiů se skládá ze tří dialektů, které se nazývají yang'an, pandong a sandong, který se dále dělí na centrální a jižní. Centrální sandong je nejpoužívanějším dialektem, avšak většina Shuiů dnes mluví, píše i čte v čínštině a jejich dialektech.

Etnikum Shui má vlastní tradiční písemný znakový systém, který se nazývá *shuishū* (水书). Znak se podobají těm, které se objevovaly na věštebných kostech a krunýřích (*jiǎgǔwén* 甲骨文) a bronzových nádobách čínského starověku. Objevují se zde dokonce i znakové výpůjčky. Je však možné, že písmo shuishu je stejně staré jako čínské znaky. Bylo užíváno zejména k náboženským rituálům a je k nim využíváno dodnes.

Shuiové se od pradávna zabývají zemědělstvím. Do dynastie Ming užívali techniku žďáření, avšak v té době se od sousedících Hanů přiučili obdělávání rýžových teras. V dnešní době Shuiové pěstují rýži, pšenici, řepku, ramii, citróny, limetky a další druhy ovoce.

Hlavními barvami tradičních oděvů jsou modrá a černá. Oděvy jsou podomácku utkány z nabarvené látky. Mužský oděv je typický svými bílými krátkými kabáty, dlouhými taláry bez límce a černými turbany. Ženy si vlasy často svazují do drdolů, oděny jsou většinou do modrých blůz bez límce, černých kalhot a vyšivaných zástěr. Během

svátků a slavností se zdobí stříbrnými doplňky.

Mezi nejoblíbenější shuiské pochoutky patří lepkavá rýže, která se v době svátků obětuje předkům. Shuiové jsou také známí přípravou pokrmu z čerstvé vařené ryby plněné pažitkou. Svě oblíbené rýžové víno nazývají *jiuqian*.

Náboženství Shuiů je směsicí buddhismu, taoismu a tradičního shuiského animismu s šamanistickými a polyteistickými rysy. Shuiové taktéž uctívají své předky a obětují bohům kamene a ohně. Tyto rituály, mající přesně stanovené postupy, řídí většinou vesnický šaman. Ačkoliv shuiský kalendář odpovídá lunárnímu, končí v osmém měsíci. Od této doby do 10. měsíce se udržují čtyři svátky. Nejdůležitějším svátkem je oslava Nového roku *Jieduan*. Během těchto oslav Shuiové hrají na flétny, bronzové bubny, zpívají, tancují nebo závodí v jízdě na koních.

Literatura:

- Edmondson, Jerold A. – David B. Solnit, eds., (1988). *Comparative Kadai: Linguistic Studies Beyond Tai*. Dallas: SIL.
- Chou, H. (1995). *Rainbow across rivers and lakes: The Shuis*. Kunming, China: Yunnan Education Pub. House.
- Stanford, James N. (2009). „Eating the food of our place: Sociolinguistic loyalties in multidialectal Sui villages“, *Language in Society* 38/3:287–309.

Maonanové (毛南族 *Màonán zú*)

alternativní označení: Anan, Angtan, Gyong Nan, Kungnungor Aik Nan

populace: 101 192 obyvatel

výskyt v ČLR: Guangxi, Guizhou

jazyk: maonan

- R taj-kadajská
- V kam-sujská

Podle staré legendy přišli předkové Maonanů z provincie Hunan a oženili se s místními ženami, které mluvily maonanským jazykem. Důkazem toho prý je fakt, že dodnes má asi 80 % rodin etnika Maonan stejné příjmení: Tan. Rodiny s dalšími častými příjmeními, jako jsou Lu, Meng, Wei a Yan, pochází pravděpodobně z provincií Shandong a Fujian. Vědci se v této otázce dosud neshodli, a tak jejich původ zůstává zahalen tajemstvím. Kusé zmínky naznačující existenci etnika s rozvinutou identitou se objevují v dokumentech různých historických období, koncem éry dynastie Han jsou identifikováni mezi dalšími etniky v oblasti dnešního Guangxi a Guiozhou jako „Ainan“. Zhruba od 14. století se výrazněji rozmohly sňatky mezi Maonany a ostatními etniky, a tak zesílil vliv kulturních zvyklostí Zhuangů a Hanů. Většina Maonanů je i dnes díky těsnému soužití s ostatními etniky multilingvní, kromě své mateřštiny hovoří i jazyky a dialekty svých sousedů – místních Hanů a Zhuangů.

Maonanové dnes obývají oblast Huanjiang v Guangxi. K příslušnosti k etniku Maonan se hlásí i méně početná skupina lidí z jižní části provincie Guizhou. Geograficky jde o východní úpatí Maonanských hor, sevřených mezi horskými oblastmi Jiuwan Dashan na severovýchodě, Fenghuang na severozápadě a Dashi na jihozápadě. Tyto oblasti se nachází v subtropickém pásmu s průměrnou roční teplotou 20 °C a vysokým ročním úhrnem srážek. Panují tu relativně suché zimy a vlhká léta. I přes vydatné srážky je zde ale častým problémem nedostatek vody.

Maonanové jsou především zemědělci a chovatelé dobytka, pro svou potřebu chová každá domácnost prasata a drůbež a svůj domácí rozpočet si vylepšuje exportem hovězího masa do měst. Kromě základní rýže a kukuřice se pěstují i arašídy, fazole, ředkvičky, rajčata,

okurky, řepka, sezam, cukrová třtina, čirok, juta, tabák, mandarinky, grapefruity nebo liči. Na pěstování rostlin si Maonanové vybudovali úzká terasovitá políčka zakousnutá do úbočí hor. Vzhledem k terénu jsou při jejich obdělávání víceméně odkázáni na tradiční zemědělské postupy a nástroje a na zvířecí pomocníky. Maonanská kuchyně stojí na základech z rýže, doplněné o kukuřici a sladké brambory; z masa je oblíbené hlavně hovězí a vepřové pocházející z domácích chovů, nicméně při některých svátcích, jako je Qīngmíng jié (清明节), se upřednostňuje drůbež. Hlavními lahůdkami maonanské kuchyně jsou nakládána jídla. Nejznámější jsou asi *sam serm da Maonan* – „tři kyselé pokrmy Maonanů“, připravované dlouhým, i 20denním odležením surovin v uzavřených nádobách, kde jídlo získává charakteristickou pikantní sladko-kyselou příchuť.

I když malá část Maonanů konvertovala ke křesťanství, většinou se Maonanové označují za polyteisty a při různých příležitostech vzdávají hold desítkám božstev nebo nesmrtelných – postavám z mýtů a legend, božstvům převzatým z taoismu či buddhismu nebo rodinným předkům. Všechny rodiny mají doma svou svatyni – tvoří ji dřevěná tabule na stěně, obrácená směrem ke vchodu do domu. Sem se při příležitosti slavností a významných dnů pokládají dary: potraviny, vonné tyčinky apod.

U vchodu do vesnice bývá často malý chrám, obvykle postavený pod velkou skálou nebo kamenem, zasvěcený generálu Li Guangovi, o kterém se věří, že je ochráncem obce. Zato generál Meng je postavou spíše obávanou a zlomyslnou, proto bylo třeba jej i další neklidné představitele neviditelného světa uklidnit příslušnými obřady a alespoň jednou za generaci vykonat velký obětní obřad. Mezi dalšími uctívanými bytostmi jsou například Bůh hromu, Vojáci bouře, Guanyin, Mungguen (zlá nesmrtelná bytost), Lokgiu (stavitel mostů, legendární postava), Biu (král z Yao, legendární postava), Nifansui (bohyně zrození) nebo legendární tesařský mistr Luban.

Úcta k předkům a dalším posvátným bytostem se u Maonanů snoubí s uměním a řemeslem. V kopcích za maonanskými vesnicemi pravděpodobně upoutá pozornost cestovatele pohřebiště. Vápenec, kterého je snad jako jediné věci všude kolem dostatek, a maonanské kamenosochařství jsou v regionu proslulé. Maonanové jsou známí i výrobou keramiky, košíkářstvím, zpracováním cínu a výrobou bambusových klobouků. Charakteristickým produktem je zejména

dimkava – klobouk tkaný z jemných bambusových pruhů a podšitý látkou s potiskem (často květinovým).

Kultura Maonanů nalézá své vyjádření také v obřadném tanci s typickými dřevěnými maskami. Tanec má rituální význam a vypráví dramatickou formou tradiční legendy a příběhy s taoistickými a buddhistickými prvky. Každá postava příběhu má svůj speciální kostým a na obličeji dřevěnou vyřezávanou masku. Tančit může najednou dvacet až třicet herců-tanečníků.

Jestli Maonanové rádi hrají, ještě raději zpívají. Existují tři druhy písní, zpívaných při různých příležitostech: dva druhy jsou antifonní – písně zpívané dvěma osobami nebo skupinami osob, a jeden sólový. Jedna z antifon se zpívá pro zábavu, druhá se používá při oslavách; sólovým zpěvem se vypráví legendy a historie předků. Maonanové používají širokou škálu perkusí od velkých bubnů až po chrastítka a tyto nástroje vyrábí z různých materiálů. Někdy se zapojují i jednoduché dechové nástroje. Strunné nástroje maonanská tradice nepoužívá.

Oblast obývaná Maonany pokrývá vápencové pohoří s charakteristickým panoramatem strmých hor propadajících se do úzkých údolíček a jako každé krasové území trpí rychlým vsakováním vody do rozlehlého systému podzemních prostor. Voda si tak hledá cestu ponornými řekami a na povrchu teče jen v několika málo potůčcích. Nedostatek volně přístupné vody se tak spolu s členitým terénem stává jednou z překážek rozvoje oblasti, a tak se podstatná část tradičního maonanského života točí kolem zajištění vody. Maonanové se uměli rytmu krajiny dokonale přizpůsobit. Většina vesnic je rozložena ve svazích hor v nadmořské výšce cca 500–1000 m. Je důležité neplýtvat vzácným místem, a tak se v oblasti ustálila architektura typu Ganlan – dvoupatrové domy, kde horní patro plní funkci obytné části a přízemí slouží jako příbytek domácích zvířat. Součástí domu dnes bývá i betonová nádrž na vodu – zásobárna pro suchou část roku. Stavba domu vyžaduje asistence zkušených mistrů „stavební energetiky“ *fengshui*. Říká se, že detaily stavby se řídí datem narození majitele. Významné etapy stavby – jako pokácení prvního kmene, vykopání první lopaty hlíny, položení základního kamene, vztyčení hlavního pilíře, instalace vstupních dveří, položení první střešní tašky, ustavení oltáře, nastěhování apod. – jsou pečlivě naplánovány na příznivá data. V den vztyčení hlavních pilířů jsou pozváni rituální odborníci, aby provedli příslušné obřady. Vystrojí se velká hostina a vesničané přicházejí přiložit ruku k dílu na stavbě a společně se bavit. Pro Maonany je nejdůležitějším svátkem Fenlongjie (Festival rozdělení draků), neboli v maonanštině Ormiu (doslova „festival chrámu“). Tento den připadá na první den draka po letním slunovratu. „Rozdělení draků“ má znamenat požádat místní božstvo Yu Huang Di Da, aby přidělilo maonanskému území správný počet draků. Věří se, že množství srážek bude záviset na počtu draků – příliš mnoho nebo příliš málo může způsobit povodeň nebo sucho.

Literatura:

Lu Tianqiao. (2008). *A Grammar of Maonan*. Boca Raton: Universal Publishers.

Mulaové (仫佬族 *Mùlǎo zú*)

alternativní označení: Mulamové

populace: 216 257 obyvatel

výskyt v ČLR: Guangxi

jazyk: mulam

- R tajsko-kadajská
- V kam-sujská

Většina etnika Mulam žije v autonomním kraji Luocheng (罗城) v Zuangské autonomní oblasti Guangxi. Oblast provincie Guangxi je známou a turisticky oblíbenou destinací, fascinující své návštěvníky zejména svými neobyčejnými přírodními scenériemi hor a řek. Mulamské etnikum obývá jižní úpatí pohoří Jiuwan, kde se mezi strmými vápencovými kužely kopců nacházejí rovné plochy úrodné zemědělské půdy. Podnebí je tropického monzunového charakteru a je bohaté na deště a teplé počasí. Všechny tyto aspekty (tj. krajina, vláha, podnebí a řeky) jsou výborným předpokladem pro zemědělské využití. Vytváří ideální podmínky pro pěstování rýže, kukuřice, cukrové třtiny, fazolí, brambor, bavlny a mnohých dalších plodin. Oblast vyniká též pěstováním léčivých bylin a čaje. Nalezneme zde i bohaté zdroje nerostných minerálů, jako například uhlí, síry, cínu nebo železa.

Mulamové jsou jedním z původních etnik obývajících provincii Guangxi. Před dynastií Song spadali Mulamové pod starověké kmeny Liao a Ling. Během dynastie Yuan byly tyto původní kmeny zařazeny pod přímou správu centrální čínské říše, čímž se stalo jejich povinností vzdávat hold císařskému dvoru dvakrát ročně formou tributárních darů. Koncem dynastie Ming a začátkem dynastie Qing (17. století) se Mulamové začali postupně oddělovat od starověkých kmenů Liao a Ling a zformovali se do samostatného etnika, obývajícího oblast Luocheng. Za dynastií Qing byly mulamské oblasti administrativně rozděleny do jednotek *dong* obsahujících vždy po deseti domácnostech. Jejich náčelník byl odpovědný za výběr daní a dbal na dodržování veřejného pořádku. Do *dongů* byly rodiny většinou řazeny na základě stejného příjmení. Mulamové nemají vlastní písmo, ale mají vlastní řeč, která spadá do stejné jazykové skupiny jako jazyk Dongů, Shuiů nebo Maoanů.

Již před rokem 1949 bylo zemědělství v mulamských oblastech na

poměrně vysoké technologické úrovni. Většina půdy (cca 60 %) byla využívána na vyvýšená zavlažovaná rýžová pole. Mulamové rozvinuli vlastní zavlažovací systém, díky kterému získali kontrolu nad vláhou a úrodou. Hlavní potravinou Mulamů je rýže. Maso jedí nejčastěji vepřové, hovězí, drůbeží (zvláště kachní). Maso z kočky a hada je, na rozdíl od zvyklostí jiných etnik jižní Číny, přísně zakázáno jíst. Jednou z nejoblíbenějších specialit je lepkavá rýže na různé způsoby, při svátcích a oslavách slouží za základní předmět k obdarování blízkých a příbuzných (viz box).

Mulamové stavějí své vesničky blízko hor a řek. Většinou jsou jejich domy jednopodlažní a mají tři místnosti. Bývají postavené z cihlových nebo blátem nabíjených zdí a taškových střech. Po stranách v dostatečné vzdálenosti od domu mívají umístěné chlévy nebo ohradu s dobyt看kem. Toaletu mají většinou situovanou stranou nebo v zadní části domu. V přední části centrální místnosti je podzemní sporák neboli „vařící jáma“. Mulamové jsou známí díky své řemeslné zdatnosti v tkaní, předení a barvení látek (milují temně modrou či černou barvu). Šaty si vyrábí sami z vlastních látek a bývají jednoduché, ale vkusné a kvalitní. Typickým mužským oděvem je bunda s knoflíky, resp. zapínáním na přední straně, široké kalhoty a sandály z bambusu nebo lněného vlákna. Mladé ženy nosí šaty zapínané na pravou stranu a kalhoty. Vlasy nosí v copu s výraznou ofinou. Starší ženy a vdané ženy nosí vždy na hlavě pokrývku, zpravidla černý šátek, k tomu černou zástěru a úzké boty člunkovitého tvaru. Vlasy si začesávají do drdolu. Součástí ženských oděvů jsou i doplňky – náušnice, náramky, náhrdelníky. Dnes jsou nicméně mulamské oděvy velmi podobné způsobu oblékání Hanů či Zhuangů.

Recept na mulamské taštičky *zongzi* z lepkavé rýže

Jde o pokrm podobný plněným knedlíkům či pirohům. Taštička z lepkavé rýže však může vážit až 3 kilogramy. Příprava: nejprve namočíme vhodnou „lepkavou rýži“ do vody a necháme ji tam po dobu 4 hodin, dokud nenabobtná. Rýži smícháme s na kostičky nakrájeným masem a ořechy. Rýži pak dáme do palmového listu a druhým palmovým listem zakryjeme. Vytvoříme kostku, kterou převážeme nití. Vložíme do horké vody a dlouhou dobu vaříme, dokud se celá *zongzi* nespojí.

Literatura:

- Shin, L. K. (2006). *The making of the Chinese state: Ethnicity and expansion on the Ming borderlands*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shi, Z. (2007). *Autonomy, ethnicity, and poverty in Southwestern China: The state turned upside down*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wang, C. – Cheng, K. (1993). *An outline grammar of Mulao*. Canberra: National Thai Studies Centre, The Australian National University.

Gelaové (仡佬族 *Gēlǎo zú*)

alternativní označení: Klaou, Liao, Yiren

populace: 550 746 obyvatel

výskyt v ČLR: Guizhou, Guangxi, Yunnan, Sichuan

výskyt mimo ČLR: Vietnam

jazyk: gelao

- R taj-kadajská
- V kadajská

Někteří příslušníci tohoto etnika jsou čínskou administrativou klasifikováni jako Yiové, Miaové či Zhuangové. Žijí na západě provincie Guizhou (Liupanshui, Anshun, Bijie) a také v západním Guangxi, v Yunnanu a v Sichuanu. Mají vlastní jazyk z taj-kadajské jazykové rodiny, kterým ovšem dnes hovoří už pouze menšina příslušníků tohoto etnika. Protože užívali v minulosti odlišné dialekty, stala se nakonec čínština jejich hlavním dorozumívacím jazykem.

Tradiční mužské oblečení se skládá z delšího pláště a dlouhých kalhot. Ženy nosí krátké kabátky s úzkou sukní, rozdělenou do tří částí: první je z červené vlny, zatímco další dvě jsou z tkaniny ohraničené černou a bílou barvou. Muži a ženy nosí dlouhé barevné šály typu *krama*. Ve své tradiční hudbě Gelaové používají dvoustrunné housle s tělem vyrobeným z kravského rohu, které se nazývají *jiaohu* (角胡).

Literatura:

McMahon, D. (2002). „Identity And Conflict On A Chinese Borderland: Yan Ruyi And The Recruitment Of The Gelao During The 1795–97 Miao Revolt“. *Late Imperial China* 23/2: 53–86.

Hmong-miinská skupina

Miaové (苗族 *Miáo zú*)

alternativní označení: Hmongové

populace: 9 426 007 obyvatel

výskyt v ČLR: Guanxi, Guizhou, Yunnan, Sichuan, Guangdong,
Hainan, Hubei, Hunan

výskyt mimo ČLR: Vietnam, Laos, Thajsko

jazyk: miao/hmongština

- R hmong-mien (miao-yaoská)

OBR. 48

Etnická skupina Miao je pátou nejpočetnější národnostní menšinou žijící v ČLR. Miaové obývají roztroušeně rozsáhlou oblast v provinciích od Yunnanu na jihozápadě po Hainan na jihovýchodě a Hubei na severu. Etnogeze národnosti Miao je značně problematická. První zmínky o lidu „Miao“ se objevují již v období před qinskou dynastií (3. st. př. n. l.) a popisují tímto termínem obyvatele jižní Číny nečínského původu. O kmenu Miao se zmiňuje i kronika *Manshu* z doby dynastie Tang, věnovaná barbarům z jižních oblastí. Oficiální dokumenty z dynastie Yuan obsahují několik zmínek o „Miaoman“ (= „barbarech“) – souhrnné označení pro nečínské obyvatelstvo této oblasti zahrnující dnešní etnika Dong, Buyi, Yao a Yi. Za dynastie Qing a Ming byl pojem Miao nezřídka používán pejorativně. V dnešní době znamená Miao souhrnné označení čtyř skupin obyvatel žijících na jihu ČLR. Tyto skupiny hovoří odlišnými jazyky a obývají různá území. Největší skupinu představují Hmongové

(Bílí Miaové, 青苗, 白苗), kteří obývají jih provincie Sichuan, západ Guizhou, jih Yunnanu a příhraniční území ČLR s Vietnamem, Laosem

a Thajskem. Druhou tvoří etnikum Qho Xiong (Červení Miaové, 红苗) obývající západní Hunan, třetí jsou A Hmao (Květinoví Miaové, 花苗) v severozápadním Guizhou a severovýchodním Yunnanu a čtvrtou skupinu tvoří Hmub – někdy také Gha Ne či Hmu – (Černí Miaové, 黑苗) v jihovýchodním Guizhou. Pojmenování dle barev a vzorů je pro rozeznávání užitečné, protože se odráží v barevnosti a vzorech ženských oděvů těchto etnik.

Miao žijí ve společenstvích založených na klanové příslušnosti. Miaoská manželství jsou monogamní. Ačkoliv se majetek dědí po mužské linii, rodině dominuje žena. Po svatbě žije manželka ještě tři další roky se svou rodinou, manžela vídá pouze o svátcích. Architektura obydlí závisí na terénu, který dané etnikum obývá. Zatímco v nížinách se staví jednopatrová obydlí o třech pokojích, v horských oblastech jsou obydlí postavená na sloupech a mají většinou tři patra, přičemž každé patro představuje jeden pokoj.

Způsob obživy a pěstování konkrétních zemědělských plodin se u jednotlivých skupin Miaoů také liší v závislosti na geografických podmínkách, ve kterých žijí. Hua Miaové, kteří byli vytlačeni Hany do vyšších poloh, pěstovali od 19. století konopí, kukuřici, brambory, pohanku a chovali ovce. Živili se prodejem vlny, kožešin a dobytka hanským obchodníkům. Miaové žijící v údolích blízko Guiyangu pěstovali hlavně rýži, dále pak tabák, fazole, kukuřici, jáhly a zeleninu. Chovali prasata a drůbež. Živili se nejen prodejem vypěstovaných surovin, ale i jako vyhledávaní lidoví umělci. Ve 3. století platili Miaové v provincii Hunan poplatky hanským úředníkům v konopných látkách, ve 4. století v obilí a v 7. století v rýži. Od dynastie Song ve skořici, vosku, látkách a koních. Hmongové v Guizhou hojně pěstovali opium, které v 17. století směňovali za sůl, jež pro ně měla větší hodnotu než čínské mince.

Miaové praktikují kult předků a šamanismus. A Hmaové byli prostřednictvím misionáře Pollarda na začátku 20. století seznámeni s křesťanstvím, ke kterému většina konvertovala. Hmub naopak přijmout křesťanskou víru odmítli. Dodnes je praktikován pohřební rituál *ghuab ke*, který spočívá v ukazování cesty mrtvému. Na tradičních oděvech Miaů se často objevuje výšivka motýla, symbolizující předka Miaů – Motýlí matku.

Rozdělení Miaů vychází z barev tradičních ženských oděvů, které se skládají z krátkého kabátu a sukně. Délka sukně se opět odvíjí

od prostředí, ve kterém daná skupina žije. Miaové obývající území jihozápadní Číny jako materiál k tvorbě oděvů používají konopí, které vymývají v dřevném popelu, aby získalo bílou barvu. Ve vyšších nadmořských výškách se k výrobě oděvů pěstuje méně tradiční rostlina – ramie přepevná (*Boehmeria tenacissima*). Miaové byli významnými výrobci indiga, kterým také barvili své oděvy. Tradiční technikou zdobené oděvů je batikování. Součástí ženského oděvu jsou stříbrné šperky a pokrývky hlavy, které mívají velmi složitou a rafinovanou podobu a kterými jsou dnes Miaové proslaveni po celé Číně.

Tradiční lidový hudební nástroj je *lúshēng* (芦笙), v hmongštině nazývaný *qeej*. Jedná se o bambusový dechový nástroj, který má šest píšťal. Každoroční oslavy svátku *lushengů* se konají ve městě Kaili v provincii Guizhou. Hrou na *qeej* se vyjadřují slova. Každý hráč si musí zapamatovat prstoklad pro určité slovo. Hra na *qeej* je spojována s hmongskými obřady jako pohřeb, svatba nebo oslava Nového roku.

Tradiční obraz Miaů jako usmívajících se lidí se zálibou v tanci a zpěvu, šířený čínskými médii, je velmi vzdálen realitě. Ještě v 80. letech byla pro Miao typická značná chudoba a nízká míra vzdělání. V dnešní době stále patří určité oblasti obývané etnikem Miao k nejchudším v ČLR.

Miaové mluví hmongštinou, která patří do miao-yaoské (hmongmien) jazykové rodiny. Hmongština, která se dále dělí do několika dialektů, rozlišuje pět až osm tónů, které jsou znázorněny posledním písmenem slova: *m*, *s*, *d* označují nízký tón; *g* nezněle nasazený tón; *j* vysoký dlouhý tón; *v* vysoký středně dlouhý tón; *b* vysoký krátký tón; pokud na konci slova není samohláska, slovo nemá žádný tón. Dialektem xiangxi mluví Hong Miao, dialektem giandong Hei Miao. Hua Miao mluví dialektem chuanqiandian. Pro zápis jazyka a hmao se používal tzv. Pollardův skript, který byl vynalezen Samuelem Pollardem na začátku 20. století. Hmongové používají od druhé poloviny 20. století k zápisu jazyka latinku. Předtím neexistoval žádný způsob zápisu jejich jazyka.

Literatura:

- Deal, D. M. – Hostetler, L. (2006). *The art of ethnography: A Chinese „Miao album“*. Seattle: University of Washington Press.
- Diamond, Norma. (2009) „Defining the Miao: Ming, Qing, and Contemporary Views“, *Ethnicity and the State: Political and Legal Anthropology Series*: 92–116.
- Dorais, Louis-Jacques – Lewis, R. Allison. (2003) „Two related indigenous writing systems: Canada’s syllabic and China’s A-Hmao scripts“, *The Canadian Journal of Native Studies* 22/2: 277–304.
- Jin, D. – Ma, X. – Bender, M. (2006). *Butterfly mother: Miao (Hmong) creation epics from Guizhou, China*. Indianapolis: Hackett Pub. Co.
- Lee, Gary Yia. (2007). „Diaspora and the Predicament of Origins: Interrogating Hmong Postcolonial History and Identity“, *Hmong Studies Journal* 8: 1–25.
- Lee, Gary Yia. (2005). „The Shaping of Traditions: Agriculture and Hmong Society“, *Hmong Studies Journal* 6: 1–33.
- Quincy, K. (1995). *Hmong, history of a people*. Cheney: Eastern Washington University.
- Schein, L. (2000). *Minority rules: The Miao and the feminine in China’s cultural politics*. Durham: Duke University Press.
- Tapp, N. (2004). *Hmong/Miao in Asia*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Tapp, Nicholas. (2002). „Cultural Accommodations in Southwest China, The ‚Han Miao‘ and Problems in the Ethnography of the Hmong“, *Asian Folklore Studies*, 61: 77–104.
- Tapp, N. (2001). *The Hmong of China: Context, agency, and the imaginary*. Leiden: Brill.

Yaové (瑶族 *Yáo zú*)

alternativní označení: Mien, Mao, Dao

populace: 2 796 003 obyvatel

výskyt v ČLR: Hunan, Guangdong, Guangxi, Yunnan

výskyt mimo ČLR: Vietnam, Laos, Thajsko

jazyk:

lu mien, kim mun a další

- R hmong-mien (miao-yaoská)

OBR. 49

Yaové žijí v provinciích Guangdong, Guangxi, Yunnan, Hunan, Guizhou a Jiangxi. Obývají zejména horské oblasti Zhuangské autonomní oblasti Guangxi, kde jich žije více než polovina. Dodnes někteří z nich žijí velmi primitivním způsobem života. Živí se převážně zemědělstvím a lovem, ale v určitých oblastech je hlavním zdrojem jejich příjmů turismus. Například na slavných rýžových terasách v Longji si kromě poskytování ubytování a prodeje upomínkových předmětů vydělávají také jako nosiči zavazadel či osob.

OBR. 50

Jazyk etnika Yao patří do skupiny miao-yao, kterou někteří badatelé stále považují za součást sino-tibetské jazykové rodiny, i když většinou je chápána jako primární jazyková rodina. Jazyk nemá psanou formu a dělí se dále na tři jazyky (myen, punu a lakkya), deset dialektů a dalších deset lokálních jazyků. Díky několikasetletým stykům s etnikem Han, Zhuang a Miao jsou dnes Yaové ve své většině schopni domluvit se i některým z těchto jazyků. Existuje asi půl milionu zástupců etnika Yao, kteří vzhledem k dlouhotrvající sinizaci čínského jihu mluví již pouze čínsky.

Yaové odedávna věří v přírodní síly a moc svých předků a duchů, jak hodných, tak i zlých. Nejrozšířenější je náboženský systém *panhu*, obdoba totemového kultu (viz kapitola Sheové). Některé kmeny jsou rovněž ovlivněny taoismem a buddhismem, v některých vesnicích se již od konce dynastie Qing úspěšně usadilo křesťanství.

Yaové mají dva hlavní svátky. Panking, který se koná 15. nebo 16. října lunárního kalendáře, byl ustanoven národním svátkem Yaů. Druhý je Danu, 29. května lunárního kalendáře, což byl původně náboženský svátek, kdy se obětuje předkům a modlí se za velkou úrodu.

Literatura:

- Crossley, P. K. – Siu, H. F. – Sutton, D. S. (2006). *Empire at the margins: Culture, ethnicity, and frontier in early modern China*. Berkeley: University of California Press.
- Pourret, J. G. (2002). *The Yao: The Mien and Mun Yao in China, Vietnam, Laos and Thailand*. Chicago: Art Media Resources.

Sheové (畲族 *Shē zú*)

alternativní označení: Ho Ne, Shanha, Shanda

populace: 708 651 obyvatel

výskyt v ČLR: Fujian, Zhejiang, Jiangxi, Guangdong, Guizhou a Anhui

výskyt mimo ČLR: Taiwan

jazyk: she (hakka)

- R hmong-mien (miao-yaoská)

Príslušníci národa She, jednoho z nejsinizovanějších etnik v Čínské lidové republice, žijí v jihovýchodní Číně v hornatých oblastech provincií Fujian a Zhejiang, v menším početním zastoupení taktéž v Jiangxi, Guizhou, Anhui a Guangdongu. Podle údajů z roku 2010 se k národnosti She hlásí přes 700 tisíc obyvatel. Prozatím bylo schváleno zřízení pouze jediného autonomního národnostního okresu, a to v roce 1984, kdy byl založen Sheský autonomní okres Jingning v provincii Zhejiang. Etnogeneze národa She je dosud předmětem sporů, diskutuje se především o příbuzenství s etnikem Yao, respektive jihohanskou dialektovou skupinou Yue. Za jejich domovinu jsou považovány Fénixové hory (凤凰山, *Fènghuáng shān*) v oblasti Chaozhou na severovýchodě provincie Guangdong, odkud se přesunuli do Fujianu a později do Zhejiangu a Jiangxi. Ačkoli bylo v průběhu historie etnikum nazýváno mnoha jmény, název She (畲) se objevil už na sklonku dynastie Jižní Song. Za dynastie Yuan potom toto jméno vešlo v obecnou platnost a používá se dodnes. Avšak Sheové nazývají sami sebe Shānhā (山哈) či Shāndá (山达), což v obou případech znamená „návštěvníci z hor“. Tento název pravděpodobně odkazuje na původní domovinu ve Fénixových horách.

Jazyk she (畲话 / 山哈话), taktéž nazývaný ho ne, patří do jazykové rodiny hmong-mien. Jeho bližší zařazení je stále zkoumáno, kupříkladu podle Gordona (2005) nepatří ani k hmongským, ani k mienským jazykům a vytváří tak samostatnou větev. Dále je možné jej dělit na lianhua, dialekt západních She, a luofu, dialekt východních She. Je nutné poznamenat, že tento jazyk se řadí k nejvíce ohroženým jazykům etnických menšin v Číně, neboť podle výzkumů z roku 2002 bylo jazykem she schopno dorozumět se pouhých 1 200 mluvčích ve vesnicích Boluo, Haifeng, Huidong a Zhengcheng v provincii

Guangdong. V současnosti používá velká většina Sheů jako jazyk běžné komunikace čínštinu, respektive její dialekt hakka. Jazyk she je tak s nejvyšší pravděpodobností odsouzen k zániku, neboť plošné používání čínštiny jako *lingua franca* a postoj vlády, která ve svých etnografických publikacích uvádí, že Sheové hovoří čínsky, nemotivuje mladé příslušníky etnika, aby svůj původní mateřský jazyk chránili a obnovovali. Jazyk she navíc nemá vyvinutý vlastní písemný systém, a proto musí využívat čínské znaky.

Tradiční společnost etnika She je postavena na patriarchálně vedené rodině s nejstarším mužem v čele a na kultu předků. Obydlí klanu je organizováno kolem ústředního oltáře předků. Klanový náčelník má na starost řešení vnitřních sporů, řízení vnějších záležitostí rodiny a starost o oltář předků. Každý klan je reprezentován dřevěným totemem zakončeným dračí hlavou. Sheové jsou monogamní a (podobně jako u Hanů) platí zásada neuzavřít sňatek s partnerem stejného příjmení. Na rozdíl od hanských zvyklostí však není striktně dáno, že nevěsta musí po svatbě odejít do domu manžela, muž se může přistěhovat do domu manželčiných rodičů. Co se týče náboženského života, Sheové se věnují udržování kultu předků a věří v sílu totemů. Kromě toho se každé tři roky pořádá slavnost na uctění mytických předků. Každý klan vlastní „obraz předků“ (畬族开基祖图 *Shēzú kāijī zǔtú*), na kterém jsou vyobrazeni Panhu, princezna a jejich čtyři děti (viz box). Tento obraz je během slavnosti vyvěšen v chrámu nebo na oltáři předků a jsou mu přinášeny obětiny černě obarvené rýže.

Sheové jsou usedlí zemědělci, kteří dnes sice upustili od původního žárového zemědělství, přesto se ale nadále věnují pěstování rýže, sladkých brambor, čaje a jiných plodin. V horských oblastech se sbírají houby a léčivé rostliny používané nejen v čínské medicíně, ale i v tradiční sheské medicíně, která byla nedávno přidána na seznam nehmotného kulturního dědictví Číny. Tradiční domy mají obvodové zdivo ze žluté hlíny udusané dobyt看em. Na tento základ jsou dále kladeny cihly vyrobené z hlíny s příměsí rýžové slámy. Střecha je složena z ručně vyráběných hliněných tašek, které jsou důmyslně zaklíněny jedna do druhé. Vzhledem k silnému větru v horách a přímořských oblastech se domy stavějí nižší, aby snadněji odolávaly jeho náporu.

Zatímco mužský tradiční oděv již zanikl, ženský oděv je zdoben pestrobarevnou výšivkou, která kontrastuje se základní černou látkou šatů. Geometrické vzory, rostlinné a ptáčí motivy jsou vyšity na opasky,

mašle, lemy sukní a tříčtvrtečních kalhot. Vlasy nosí ženy stočeny na vrcholku hlavy do spirálovitého účesu, který je ovinut červenou bavlnkou. V teplém podnebí Guangdongu a Fujianu se nosí slaměné sandály a kónický bambusový klobouk chránící před sluncem. Ve svatební den je zvykem nosit fénixovou korunu, kdy se jedná buď o červený stáčený klobouček, nebo o trojúhelníkovou čelenku; v obou případech jsou součástí korunky stříbrné a perlové řetízky rámuující obličej až k dolní čelisti. Závoj přes obličej je dekorován výšivkou dvou draků bojujících o perlu a dále běžnými svatebními motivy pivonek a granátových jablek, což je převzato z tradice hanského etnika.

Sheové se proslavili zpěvem a lidovými písněmi. Písně mají výpravný charakter a slouží mimo jiné k ústnímu předávání tradičních příběhů, pohádek a mýtů (jako příklad uveďme epos *Gāohuánggē* (高皇歌), vyprávějící o původu etnika; některé písně však přejímají hanské motivy, a tak se v repertoáru sheských písní objevuje kupříkladu legenda o Nebeské přadleně a pasáčkovi). Jiným typem jsou svatební písně, kdy ženich přichází do domu nevěstinyh rodičů k prázdnému stolu a zpěvem si musí vyžádat, aby byly přineseny jídelní hůlky, pálenka a pokrmy. Pozůstatky tradiční kultury jsou dnes často k vidění pouze v turistických zábavních parcích a svou křiklavostí působí kýčovitým dojmem. Přesto se v některých osadách udržuje několik jasných hranic oddělujících sheskou kulturu od většinové hanské. Mezi ně se řadí například zákaz jíst psí maso (s odkazem na mytického zakladatele Panhu), vyvěšování Obrazu předků a vědomí existence vlastního jazyka.

Podle legend jsou Sheové potomky císařské dcery a mytického hrdiny Panhua. Císař údajně slíbil ruku své dcery tomu, kdo mu pomůže porazit nepřátele na západě a kdo přinese useknutou hlavu jejich náčelníka. Tyto podmínky se podařilo splnit velkému psu jménem Panhu (盘瓠). Přestože císař stál před dilematem, nakonec se rozhodl neporušit své slovo a princezna se za Panhua provdala. Porodila mu tři syny (Pan, Lan, Lei) a jednu dceru (Zhong). Pan, Lan, Lei a Zhong jsou dnes mezi příslušníky národa She nejčastějšími příjmeními.

Literatura:

- Bruhn, Daniel. (2008). *Minority Language Policy in China, with Observations on the She Ethnic Group* (http://linguistics.berkeley.edu/~dwbruhn/dwbruhn_250E-paper.pdf).
- Lei Faquan. (2005). „The She Dialect Language, Widely-used in the She Nationality“, *Journal of Lishui University* 6/27.
- Segawa Masahisa. (1995). „The ethnic identity of the She and the cultural influence of the Hakka: a study based on a survey of She villages in Chaozhou, Guangdong“. In Suenari Michio – J. S. Eades – Christian Daniels, eds., *Perspectives on Chinese society: anthropological views from Japan*. Canterbury: University of Kent at Canterbury: 191–203.
- Shi, Zhongjian. (2011). „A Study of Zhaobing Festival of the She Ethnic Living in the East of Guangdong Province – On Culture Interactive Features of Nanling Corridor“, *Journal of Beifang University of Nationalities* 5/101.

Malajsko-indonéská (Austronéská) etnika

Gaoshanové (高山族 *Gāoshān zú*)

alternativní označení: původní obyvatelé Taiwanu

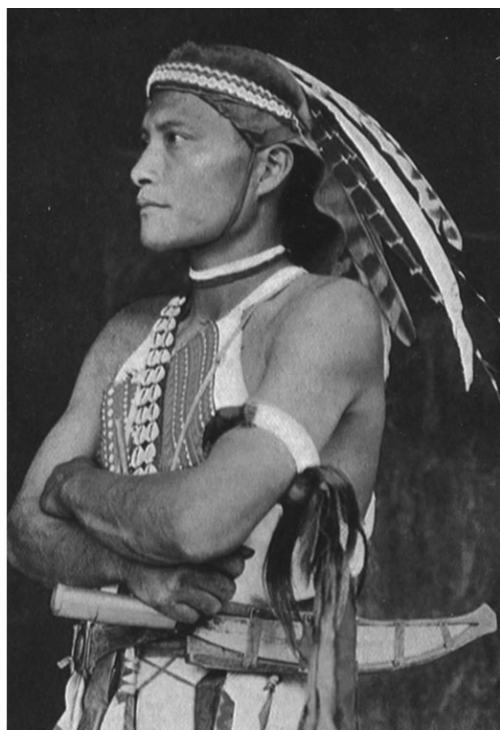
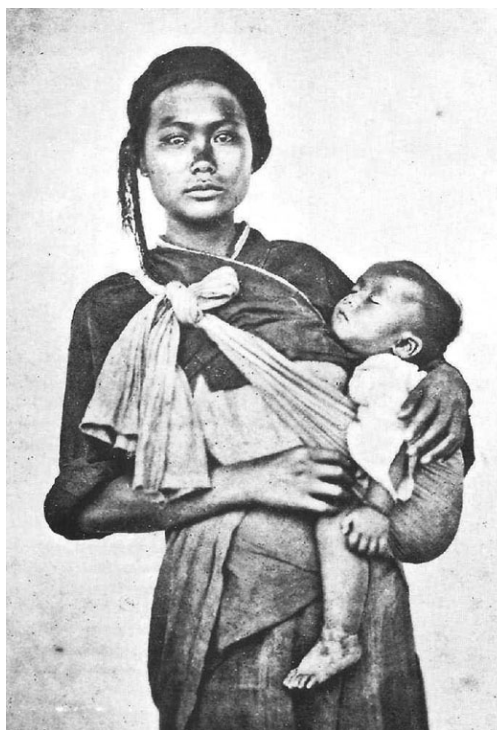
populace: 4 009 obyvatel v ČLR, 499 500 obyvatel na Taiwanu

výskyt v ČLR: Fujian, Zhejiang

výskyt mimo ČLR: Taiwan, ostrov Lanyu

jazyk: formosanské jazyky (mnoho jednotlivých jazyků a dialektů)

- R austronéská
- V malajsko-polynéská

OBR. 51. a, b

Gaoshan (v překladu něco jako „horalové“) je silně problematická kategorie, kterou oficiální pevninská etnická klasifikace označuje souhrnně všechna jednotlivá etnika původních obyvatel ostrova Taiwanu. Do této skupiny se však počítají jen taiwanští domorodci, žijící na území ČLR, tedy především v provinciích Fujian a Zhejiang.

Ostrov či provincii Taiwan považuje čínská vláda za vlastní, od pevniny neoddělitelné území a z toho také vychází zahrnutí Gaoshanů do skupiny 56 oficiálních pevninských národnostních skupin. Přestože se politická situace od roku 1949 vyvíjí poněkud jiným směrem, než si Komunistická strana Číny představuje, cítí potřebu včlenit původní ostrovní obyvatelstvo do svého národnostního systému, který do značné míry odráží spíše národnostní ideologii ČLR nežli etnickou realitu. Právě od této ideologie odvozuje režim vládnoucí multietnickému státnímu útvaru Čínské lidové republiky do značné míry svou legitimitu. Vedle toho ale politická reprezentace Čínské republiky na Taiwanu pracuje s vlastním etno-klasifikačním systémem, který v rámci původních obyvatel ostrova rozlišuje v současnosti 14 samostatných etnických skupin, kterým přiznává status národnostní menšiny. Jde o původní kmeny sdružené pod hlavičkou Rady domorodých/původních obyvatel (原住民族委員會 *Yuánzhù Mínzú Wěiyuánhui*), která v současnosti (2008) reprezentuje tyto skupiny: Ami, Atayal, Bunun, Kavalan, Paiwan, Puyuma, Rukai, Saisiyat, Tao, Thao, Tsou, Truku, Sakizaya a Sediq. Podobně jako v samotné ČLR přitom existuje jisté množství dalších etnických komunit, které svou identitu chápou také jako unikátní a jedinečnou, ale tento fakt není prozatím taiwanskou administrativou reflektován. Jde například o původní kmeny Babuza, Basay, Hoanya, Ketagalan, Luilang, Makatao, Pazeh/Kaxabu, Papora, Qauqaut, Siraya, Taokas nebo Trobiawan. Systém etnického sebeurčení ovšem funguje na Taiwanu na bázi podstatně demokratičtějšího principu nežli na pevnině. Jsou nastavená jistá pravidla, na jejichž základě může své oficiální uznání etnická komunita sama iniciovat. Musí shromáždit určité množství podpisů a důkazů o reálné existenci vlastní etnické identity a podat oficiální žádost Radě, která tuto žádost prověřuje a v případě úspěšného řízení uděluje novému etniku právní subjektivitu spojenou s jistými skupinovými výhodami a právy.

Existují různé teorie o původu domorodého obyvatelstva ostrova Taiwan, přičemž řada z nich je poznamenána politickou motivací, s níž její proponenti operují, ať už jako důkaz sepětí historie původního obyvatelstva s pevninou, nebo naopak na ní nezávislého vývoje. Vzhledem ke značným kulturním, jazykovým, fyziologickým i genetickým podobnostem s dalšími austronézijskými populacemi (obyvatelé Filipín, Malajsie, Indonésie, Madagaskaru a Oceánie) se zdá nejpravděpodobnější původ taiwanských původních obyvatel migrací

obyvatelstva právě z těchto regionů, tedy především z jihu. Jinou pravděpodobnou možností je to, že tyto migrační vlny překryly dřívější vrstvy osídlení, které mohly (i s ohledem na některé archeologické nálezy) pocházet z pevniny, která byla v minulosti s ostrovem spojená. Písemná historie ostrova je zaznamenávána od 17. století a nejpozději od té doby se původní obyvatelé začínají setkávat s nepřetržitým civilizačním tlakem ze strany místních pirátů, kolonizátorů z Číny, později i ze strany západních mocností a Japonska. Poměrně drastická kolonizační politika a etnická i kulturní asimilace tak dominuje celým zaznamenaným dějinám ostrova Taiwanu. Jejimi prvními adresáty bylo původní obyvatelstvo z východních nížin a o poznání déle tomuto tlaku vydrželo odolávat obyvatelstvo hornatého vnitrozemí a západního pobřeží. Právě zde se dodnes soustřeďuje největší počet přeživších domorodých populací. Číňané v historii rozlišovali mezi obyvateli východních planin a bojovnými vnitrozemskými horskými kmeny, jejichž odlišnost a vzdor daly vzniknout stereotypu, z nějž povstala pozdější umělá kategorie Gaoshan.

Vzhledem k etnické různorodosti taiwanské původní populace se jen obtížně hledají nějaké společné rysy a charakteristiky „gaoshanské“ kultury a způsobu života. Od 7. století lze doložit subtropické zemědělství a chov dobytka. Důležitým zdrojem obživy většiny ostrovních kmenů byl lov v na zvěř bohatých lesích a horách. Společnost fungovala na kmenovém principu s důležitou rolí náčelníka, zastávajícího spolu s radou starších hlavní politické, soudní i rituální funkce daného kmene.

Původní taiwanci jsou zejména ve srovnání s Hany (na ostrov ale z pevniny proudila pestrá etnická směs, zejména ze skupin Hakka a Hoklo) nižší postavy, kulatější tváře se znatelnou shodou s rysy jiných austronéských etnik. Charakteristický je výrazný porost na tváři i na těle a mírně vlnitá vlasová pokrývka hlavy.

Mezi nejběžnější pěstované plodiny patří proso a rýže. Vedle lovu a rybolovu obživu tradičně zajišťoval i sběr plodin, výroba a zpracování textilií, opracovávání dřeva, bambusu a rattanu, hrnčířství atp.

Tradiční oděv se opět velmi liší, ale často se vyznačuje svou barevností nebo dekoracemi z perel (v minulosti znak bohatství). Ženy se zdobily věnci z živých květů, náušnicemi, náramky, náhrdelníky a společně s muži i turbany, lišícími se právě na základě etnické příslušnosti k jednotlivým kmenům. Lidový oděv se různí zejména mezi jižními a

severnými etniky, kde důležitou roli hraje i rozdílné podnebí.

Náboženství původních Taiwanců bylo klasickou kombinací animismu, přírodních kultů a bohatého rituálního života a úcty k předkům. Dodnes mezi některými kmeny přetrvává uctívání kmenových totemových bytostí a zvířat, zejména populárním – a to i v lidovém umění – je had a jemu blízké bytosti. Z Číny se na Taiwan dostalo mnoho náboženských podnětů čínského lidového náboženství i komplexních systémů buddhismu či taoismu. V průběhu evropské přítomnosti na ostrově byli původní obyvatelé vystaveni také poměrně intenzivní a úspěšné křesťanské misii.

V roce 1895 po porážce Číny v první čínsko-japonské válce ovládlo japonské císařství do té doby qingskou císařskou dynastií ovládaný ostrov Taiwan a spravovalo ho až do kapitulace na konci 2. světové války. Ve 20. letech 20. století zde japonská správa čelila přibližně stovce ozbrojených povstání. Největším a nejslavnějším z nich bylo povstání ve Wushe z roku 1930. To začalo zabitím domorodého rolníka japonským vojákem, které vyvolalo velkou odezvu kmene Sadeeq, kdy domorodci ovládli správní centrum Wushe a drželi japonské vojáky jako zajatce. Povstání však bylo poměrně brzy krvavě potlačeno nesrovnatelně lépe vyzbrojenou japonskou armádou (snad byl i poprvé v Asii použit bojový plyn) a odbojní bojovníci kmene Sadeeq byli popraveni, část z nich zvolila raději na protest smrt z vlastních rukou. Tento incident měl za následek změnu a vyostření japonské okupační politiky vůči původnímu obyvatelstvu Taiwanu. O této rebélii byl v roce 2011 na Taiwanu natočen film *Warriors of the Rainbow: Seediq Bale* (賽德克·巴萊 *Sàidékè Balái*), výpravné historické drama, které se dočkalo nejen na ostrově, ale i v zahraničí velmi pozitivního diváckého přijetí.

Literatura:

- Blundell, D. (2001). *Austronesian Taiwan: Linguistics, history, ethnology, and prehistory*. Taipei, Taiwan: SMC Pub.
- Hsieh, Jolan. (2006). *Collective Rights of Indigenous Peoples: Identity Based Movement of Plains Indigenes in Taiwan*. New York: Routledge Press.
- Katz, Paul. (2005). *When the Valleys Turned Blood Red: The Ta-Pa-Ni Incident in Colonial Taiwan*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Rudolph, M. (2008). *Ritual performances as authenticating practices: Cultural representations of Taiwan's aborigines in times of political change*. Berlin: Lit.
- Stainton, M. (1999). "The Politics of Taiwan Aboriginal Origins", in Murray A. Rubinstein, ed., *Taiwan A New History*. New York: M.E. Sharpe, Inc.
- Teng, E. J. (2004), *Taiwan's Imagined Geography: Chinese Travel Writing and Pictures 1683-1895*. Harvard: The Harvard University Asia Center.

Číňané v zahraničí

Jako zahraniční Číňané jsou označováni Hanové i jiná etnika ČLR žijící mimo čínské území, tedy nejen mimo pevninskou Čínu, ale i mimo Hongkong, Macao a Taiwan. Jedná se přibližně o 50 milionů zahraničních Číňanů po celém světě. Na dvou místech dokonce tvoří většinu tamního obyvatelstva (Singapur 74 %, Vánoční ostrovy 70 %). Největší čínské zahraniční komunity nalezneme ve státech jihovýchodní Asie: v Thajsku (9,4 mil.), Indonésii (8,8 mil.), Malajsii (6,9 mil.), Barmě (1,6 mil.), na Filipínách (1,1 mil.), ve Vietnamu (1 mil.) nebo Kambodži (700 tisíc). Mimo Asii žijí především v USA (3,8 mil.), v Kanadě (1,5 mil.), v Peru (1,3 mil.), v Austrálii (866 tisíc), Francii (700 tisíc) nebo Rusku (200 tisíc). V Africe jich dle údajů z roku 2007 žije celkem 750 tisíc.

Potomci původních Číňanů v zahraničí často udržují čínskou kulturu, vnímají svou čínskou identitu a uznávají svůj čínský původ. Existují různé termíny, kterými se zahraniční Číňané označují. Termín *Huáqíáo* (华侨) popisuje čínské občany žijící mimo Čínu, termín *Huáyì* (华裔) etnické Číňany, kteří jsou občany jiných států. Termín *Hǎiwài huárén* (海外华人) je ekvivalentem výrazu „zámořští Číňané“, užívaným především v angličtině (Overseas Chinese) a zároveň oficiálním termínem administrativy ČLR. Termín *Nányáng huárén* (南洋华人) je používán pro označení zahraničních Číňanů v jihovýchodní Asii a označení *Tánggrén* (唐人) je jméno, které pro sebe (spíše než Hanren nebo Hanzu) používají samotní migranti většinou s vazbou na region jihovýchodní Číny. Nejednoznačné je ale i užívání obecné terminologie anglické: *overseas, migrants, diaspora, sojourners*.

Číňané putovali do zámoří nejpozději od období dynastie Qin; zakládali zahraniční vojenské kolonie už od dob Hanů; nejpozději za Tangů se dostali až do Mezopotámie; během dynastie Yuan již usedle prosperovali na Jávě, v království Čampa, v Siamu nebo v Kambodži. Za Mingů disponovali největším loďstvem na světě a admirál Zheng He podnikal smělé objevitelské cesty, o jakých si tehdejší Evropa mohla nechat jen zdát. Za vznikem masivní čínské diaspory však stojí až kolonialismus 19. století. V koloniích bylo potřeba množství levné pracovní síly a v Číně přitom vládla bída, chaos a relativní přelidnění. Mnoho fujianských Hoklo se rozhodlo pracovat v jihovýchodní Asii,

kde měli kontakty už z doby Mingů. Dalším cílem emigrantů byly Severní Amerika a Austrálie (zlaté doly a budování železnic). Po 2. světové válce vznikl emigrační proud z Hongkongu do Velké Británie. Mnoho Číňanů v USA, Kanadě, Austrálii, na Novém Zélandě, v Brazílii a Peru také pochází z Hongkongu (či Taiwanu). Nová vlna emigrantů z Hongkongu nastala po uzavření smlouvy o předání Hongkongu Číně v roce 1997. Mnoho emigrantů odešlo do zahraničí také po roce 1989 v souvislosti s událostmi na náměstí Tian'anmen. K největšímu pohybu Číňanů do zámoří však dochází pomalu, ale vytrvale od 1978 v souvislosti s otevíráním se Číny světu a vzrůstajícími možnostmi občanů ČLR relativně svobodně vycestovat za studiem, obchodem či turistikou do okolního světa.

V jihovýchodní Asii, kde je největší tradice čínské diaspory, není soužití čínské komunity s místními obyvateli vždy bez problémů. Číňané zde vytvářejí jakousi ekonomickou kastu zabývající se především obchodem a finančnictvím. To vede k tomu, že jsou bohatší než lokální obyvatelstvo a ve svém důsledku provokují svým úspěchem růst etnického napětí. Například v Barmě a v Thajsku dominují Číňané místní ekonomice a jsou příslušníky nejvzdělanějších vrstev. V Indonésii došlo k určité nucené asimilaci, která vedla k tomu, že mnoho tamních Číňanů už nemluví čínsky. V USA a Kanadě je dnes čínština třetím nejpoužívanějším jazykem. Historicky byla důležitá spíše kantonština (粤语 *yuèyǔ*), ale dnes se rozšiřuje užívání standardní čínštiny. Největší komunity Číňanů žijí na Západě ve městech New York, San Francisco, Toronto a Vancouver (v každém kolem půl milionu). Tradičně vytvářejí Číňané v zahraničí kompaktní osídlení, tzv. čínské čtvrti či *Chinatowns* (唐人街 *táng rén jiē* / 华埠 *huá bù*). Čínští migranti se ve své domovině rekrutují primárně z oblastí jihovýchodního pobřežní Číny. Nejdelsí a nejmasovější tradici má emigrace z Guangdongu (Kantonci, 广府 *Guǎng fǔ* / 本地人 *Běndì rén*), zejména z regionu Siyi (四邑, též Seeyup, který zahrnuje oblast Taishanu, Kaipingu, Xinhui, Enpingu) nebo z Chaoshanu (též Teochew), dále z Fujianu (福佬 *Fúlǎo*, Hoklo, Hokkien – Jingjian, Quanzhou, Fuzhou, Xiamen), z Zhejiangu (Wenzhou, Ningbo, Shanghai) nebo z ostrova Hainan. Mezi emigranty je silně zastoupená i etnická skupina Hakka (客家 *Kèjiā*) a formou tranzitní migrace pokračují dále do zahraničí i čínští obyvatelé z Hongkongu, z Taiwanu nebo samotní zahraniční Číňané z jihovýchodní Asie.

Mořské želvy (海龟, *hǎiguī*, ale též homofonický výraz „navrátillec ze zámoří“ – 海归, *hǎiguī*), tak se v ČLR titulují osoby vracející se po své zámořské zkušenosti zpět na pevninu, aby zde investovali své peníze, své know-how nebo jen nabídli své schopnosti a zápal při budování „Nové Číny“. Jde o vzrůstající fenomén, který přináší čínské společnosti mnoho pozitivního, ale na nějž se samotní Číňané, kteří svou zemi nikdy neopustili, dívají skrz prsty.

Literatura:

- Journal of Chinese overseas* (2005–2014). Singapore: Singapore University Press / Leiden: Brill for the Chinese Heritage Centre.
- Pan, Lynn (1999). *The encyclopedia of the Chinese overseas*. Cambridge: Harvard University Press.
- Barabantseva, Elena (2011). *Overseas Chinese, ethnic minorities, and nationalism: de-centering China*. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Benton, Gregor – Edmund Terence Gomez (2008). *The Chinese in Britain, 1800–present: economy, transnationalism, identity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Benton, Gregor (2007). *Chinese migrants and internationalism: forgotten histories, 1917–1945*. London: Routledge.
- Freedman, Amy L. (2000). *Political participation and ethnic minorities Chinese overseas in Malaysia, Indonesia, and the United States*. New York: Routledge.
- Guest, Kenneth J. (2003). *God in Chinatown: religion and survival in New York's evolving immigrant community*. New York: New York University Press.
- Charney, Michael W. – Brenda S. A. Yeoh – Chee Kiong Tong (2003). *Chinese migrants abroad cultural, educational, and social dimensions of the Chinese diaspora*. Singapore: Singapore University Press.
- Christiansen, Flemming. (2003). *Chinatown, Europe: an exploration of overseas Chinese identity in the 1990s*. London: RoutledgeCurzon.
- Lin, Jan. (1998). *Reconstructing Chinatown: ethnic enclave, global change*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Nyíri, Pál – Joana Breidenbach. (2005). *China inside out contemporary*

- Chinese nationalism and transnationalism*. Budapest: Central European University Press.
- Nyíri, Pál. (2007). *Chinese in Eastern Europe and Russia: a middleman minority in a transnational era*. London: Routledge.
- Ong, Aihwa – Donald Macon Nonini. (1997). *Ungrounded empires the cultural politics of modern Chinese transnationalism*. New York: Routledge.
- Rae, Ian – Morgen Witzel. (2008). *The overseas Chinese of South East Asia history, culture, business*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Roberts, J. A. G. (2002). *China to Chinatown: Chinese food in the West*. London: Reaktion
- Thunø, Mette. (2007). *Beyond Chinatown new Chinese migration and the global expansion of China*. Copenhagen: NIAS Press.
- Wang, Gungwu. (2000). *The Chinese overseas: from earthbound China to the quest for autonomy*. Cambridge: Harvard University Press.

Doporučená literatura

- Allatson, P., – McCormack, J. (2008). *Exile cultures, misplaced identities*. Amsterdam: Rodopi.
- Anonym. (2011). „Achang Zhe Pama and Zhe Mima Myth“. In Schipper, M. – Ye, S. – Yin, H., eds., *China's creation and origin myths: Cross-cultural explorations in oral and written traditions*. Leiden: Brill.
- Atwood, C. P. (2004). *Encyclopedia of Mongolia and the Mongol empire*. New York: Facts On File.
- Bai, Z. (2010). *Making a difference: Bai identity construction in Dali*. Beijing: Social Science Academic Press.
- Baker, Hugh D. R. – Feuchtwang, Stephan, eds. (1991). *Old State in New Settings: Studies in the Social Anthropology of China*. Oxford: JASO.
- Baker, K. (2006). *A history of the Orthodox Church in China, Korea, and Japan*. Lewiston: Edwin Mellen Press.
- Bakešová, Ivana. (1971). „Domorodé kmeny na Tchaj-wanu“, *Nový Orient*, 26/3: 78–81.
- Bakich, O. M. (2002). *Harbin Russian imprints: Bibliography as history, 1898–1961: Materials for a definitive bibliography*. New York: Norman Ross.
- Barabantseva, Elena. (2010). *Overseas Chinese, Ethnic Minorities and Nationalism: De-centering China*. London: Routledge.
- Baranovitch, N. (2003). *China's new voices: Popular music, ethnicity, gender, and politics, 1978–1997*. Berkeley: University of California Press.
- Barlow, J. (2005). *The Zhuang: A Longitudinal Study of Their History and Their Culture*.
- Bellér-Hann, I. (2008). *Community matters in Xinjiang, 1880-1949: Towards a historical anthropology of the Uyghur*. Leiden: Brill.
- Ben-Adam, J. (1997). *Oasis identities: Uyghur nationalism along China's Silk Road*. New York: Columbia University Press.
- Bender, M. – Su, H. (1984). *Daur folktales: Selected myths of the Daur nationality*. Beijing: New World Press.
- Benson, L. – Svanberg, I. (1998). *China's last Nomads: The history and culture of China's Kazaks*. Armonk: M. E. Sharpe.

- Benson, L. – Svanberg, I. (1989). „The Russians in Xinjiang: From immigrants to national minority“, *Central Asian Survey* 8/2: 97–129.
- Benton, Gregor – Gomez, Edmund Terence. (2008). *The Chinese in Britain, 1800–present: economy, transnationalism, identity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Benton, Gregor. (2007). *Chinese migrants and internationalism: forgotten histories, 1917–1945*. London: Routledge.
- Bergsten, C. F. – Ch'oe, I., eds. (2003), *Korean diaspora in the world economy*. Washington: Institute for International Economics.
- Bin, Yang. (2009). „Central State, Local Governments, Ethnic Groups and the Minzu Identification in Yunnan (1950's–1980's)“, *Modern Asian Studies*, 43/3: 741–775.
- Blum, S. D. (2001). *Portraits of „primitives“: Ordering human kinds in the Chinese nation*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Blundell, D. (2001). *Austronesian Taiwan: Linguistics, history, ethnology, and prehistory*. Taipei: SMC Pub.
- Borchert, Thomas. (2008). „Worry for the Dai Nation: Sipsongpannā, Chinese Modernity, and the Problems of Buddhist Modernism“, *The Journal of Asian Studies*, 67/1: 107–142.
- Brandtstädter, Susanne – Santos, Gonçalo, eds., (2011). *Chinese Kinship: Contemporary anthropological perspectives*. London: Routledge.
- Brassett, C. – Brassett, P. – Lu, M. (2006). *The Tujia language*. München: Lincom Europa.
- Brassett, P. – Brassett, C. (2005). *Imperial tiger hunters: An introduction to the Tujia people of China*. Eastbourne: Antony Rowe.
- Brødsgaard, K. E. (2009). *Hainan: State, society, and business in a Chinese province*. Abingdon: Routledge.
- Brown, Melissa J. (1996). *Negotiating ethnicities in China and Taiwan*. Berkeley: Institute of East Asian Studies, University of California, Berkeley, Center for Chinese Studies.
- Brown, Melissa J. (2002). „Local Government Agency: Manipulating Tujia Identity“, *Modern China* 28/3: 362–395.
- Brown, Melissa J. (2010). „Changing authentic identities: evidence from Taiwan and China“, *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 16/3: 459–479.
- Bruhn, Daniel. (2008). „Minority Language Policy in China, with Observations on the She Ethnic Group“. (online: http://linguistics.berkeley.edu/~dwbruhn/dwbruhn_250E-paper.pdf).

- Bulag, U. E. (1998). *Nationalism and hybridity in Mongolia*. Oxford: Clarendon Press.
- Bulag, U. E. (2002). *The Mongols at China's edge: History and the politics of national unity*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Can, Wang. (2000). *Ethnic groups in China*. Beijing: China Intercontinental Press.
- Cao, H. (2009). *Ethnic minorities and regional development in Asia: Reality and challenges*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Carter, J. H. (2002). *Creating a Chinese Harbin: Nationalism in an international city, 1916–1932*. Ithaca: Cornell University Press.
- Cauquelin, J. (2004). *The aborigines of Taiwan: The Puyuma : from headhunting to the modern world*. London: RoutledgeCurzon.
- Cohen, Myron L. (2005). *Kindship, Contract, Community and State: Anthropological Perspectives on China*. Stanford: Stanford University Press.
- Constable, N. (1996). *Guest people: Hakka identity in China and abroad*. Seattle: University of Washington Press.
- Crossley, P. K. – Siu, H. F. – Sutton, D. S. (2006). *Empire at the margins: Culture, ethnicity, and frontier in early modern China*. Berkeley: University of California Press.
- Crossley, P. K. (1990). *Orphan warriors: Three Manchu generations and the end of the Qing world*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- Crossley, P. K. (1997). *The Manchus*. Cambridge, Mass: Blackwell Publishers.
- Dai, Qingxia – Cui, Zhichao. (1985). *Achang yu jian zhi (Basic introduction to the Achang language)*. Beijing: Nationalities Press.
- Davis, Deborah – Stevan Harrell, eds., (1993). *Chinese Families in the Post-Mao Era*. Berkeley: University of California Press.
- Deal, D. (1985). „Minorities of Northern China“, *Pacific Affairs* 58/3: 511–512.
- Deal, D. M. – Hostetler, L. (2006). *The art of ethnography: A Chinese „Miao album“*. Seattle: University of Washington Press.
- Dessaint, A. Y. (1980). *Minorities of Southwest China: An introduction to the Yi (Lolo) and related peoples and an annotated bibliography*. New Haven: HRAF Press.
- Diamond, Norma. (2009). „Defining the Miao: Ming, Qing, and Contemporary Views“, *Ethnicity and the State: Political and Legal Anthropology Series*: 92–116.

- Ding, Picus S. (2003). „Prinmi: a sketch of Niuwozi“. In Thurgood, Graham – Randy LaPolla, eds., *The Sino-Tibetan Languages*. London: Routledge Press, 588–601.
- Dirlik, Arif – Li Guannan – Yen Hsiao-pei, eds., (2012). *Sociology and Anthropology in 20th Century China*. Hongkong: The Chinese University Press.
- Dittmer, Lowell – Kim, Samuel S., ed., (1993). *China's Quest for National Identity*. Ithaca: Cornell University Press.
- Doležal, Václav. (1976–1977). „Národnostní otázka v Číně, I–IV“, *Nový Orient*, 31/7: 210–213; 8: 236–239; 32/7: 193–197; 8: 237–240.
- Doležal, Václav. (1979). *Základní údaje o nechanských národech a národnostech a o národnostní politice Čínské lidové republiky. Dokumenty, č. 23*. Praha: Orientální ústav ČSAV, Oddělení asijského tisku a dokumentace.
- Dorais, Louis-Jacques – Lewis, R. Allison. (2003). „Two related indigenous writing systems: Canada's syllabic and China's A-Hmao scripts“, *The Canadian Journal of Native Studies* 22/2: 277–304.
- Dreyer, June Teufel. (1976a). *China's Forty Millions. Minority Nationalities and National Integration in the Peoples Republic of China*. Cambridge – London: Harvard University Press.
- Dreyer, June Teufel. (1976b). „Chinas Minority Nationalities in the Cultural Revolution“. *The China Quarterly*, 35: 96–109.
- Du, Shanshan. (2002). „Chopsticks only works in pairs“: *Gender unity and gender equality among the Lahu of southwest China*. New York: Columbia University Press.
- Du, Shanshan. (2011). „Divine compromises: the mother of grain and Gautama Buddha in De'ang religion“. In Du, S. – Chen, Y., eds., *Women and gender in contemporary Chinese societies: Beyond Han patriarchy*. Lanham: MD.
- Duara, Prasenjit. (2009). *The Global and Regional in China's Nation-Formation*. London – New York: Routledge.
- During, Jean. (2005). „Power, Authority and Music in the Cultures of Inner Asia“. *Ethnomusicology Forum*, 14/2: 143–164.
- Durrenberger, E. Paul. (1976). „The economy of a Lisu village“, *American Ethnologist* 32: 633–644.
- Durrenberger, E. Paul. (1989). „Lisu Religion“, *Southeast Asia Publications Occasional Papers No. 13*. DeKalb: Northern Illinois University.

- Edmondson, Jerold A. – David B. Solnit. eds., (1988). *Comparative Kadai: Linguistic Studies Beyond Tai*. Dallas: SIL.
- Elliott, M. C. (2001). *The Manchu way: The eight banners and ethnic identity in late imperial China*. Stanford, Calif: Stanford University Press.
- Enriquez, Major C. M. (1921). „The Yawyins or Lisu“, *Journal of the Burma Research Society* 11/2.: 70–74.
- Eriksen, Thomas Hylland. (2012). *Etnicita a nacionalismus*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Fähretdinov, R. (2004). *History of the tatars*. Kazan: Magarif Publ. House.
- Faller, H. M. (2011). *Nation, language, Islam: Tatarstan's sovereignty movement*. Budapest: Central European University Press.
- Feuchtwang, Stephan. (2010). *The anthropology of religion, charisma, and ghosts: Chinese lessons for adequate theory*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Fila, V. – Slobodník, M. – Filová, D. (1996). *Tibet: Krajina dejiny ľudia kultúra*. Bratislava: Fidat.
- Finke, P. (2014). *Variations on Uzbek identity: Strategic choices, cognitive schemas and political constraints in identification processes*. New York: Berghahn Books.
- Fitzgerald, John, ed., (2002). *Rethinking China's Provinces*. London and New York, Routledge.
- Fitzhugh, W. W. – Crowell, A. (1988). *Crossroads of continents: Cultures of Siberia and Alaska*. Washington: Smithsonian Institution Press.
- Fong, Vanessa. (2006). *Only Hope: Coming of Age under China's One-Child Policy*. Stanford: Stanford University Press.
- Freedman, Amy L. (2000). *Political participation and ethnic minorities Chinese overseas in Malaysia, Indonesia, and the United States*. New York: Routledge.
- Geary, Norman. (2003). *The Kam people of China*, Ney York: Roulledge Curzon.
- Giskin, Howard – Walsh, Bettye S., eds., (2001). *An Introduction to Chinese Culture through the Family*. New York: State University of New York Press.
- Gladney, Dru C. – Iredale, R. R. – Bilik, N. – Guo, F. (2003). *China's minorities on the move: Selected case studies*. Armonk: M. E. Sharpe.
- Gladney, Dru C. (1991). *Muslim Chinese: Ethnic nationalism in the*

- People's Republic*. Cambridge: Council on East Asian Studies, Harvard University.
- Gladney, Dru C. (1997). „Muslim Tombs and Ethnic Folklore: Characters for Hui Identity“, *The Journal of Asian Studies*, Association for Asian Studies.
- Gladney, Dru C. (1998a). *Ethnic identity in China: The making of a Muslim minority nationality*. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.
- Gladney, Dru C. (1998b). *Making majorities: Constituting the nation in Japan, Korea, China, Malaysia, Fiji, Turkey, and the United States*. Stanford: Stanford University Press.
- Gladney, Dru C. (2003). „Islam in China, Accommodation or Separatism?“, *The China Quarterly* 174/6: 451–467.
- Gladney, Dru C. (2003). *Lessons (un)learned: Ten reflections on twenty years of fieldwork in the Peoples Republic of China*. Halle/Saale: Max Planck Inst. for Social Anthropology.
- Gladney, Dru C. (2004). *Dislocating China. Muslims, Minorities, and Other Subaltern Subjects*. Chicago: University of Chicago Press.
- Goldstein, M. C. – Kapstein, M. (1998). *Buddhism in contemporary Tibet: Religious revival and cultural identity*. Berkeley: University of California Press.
- Goodman, D. S. G. (2005). „Exiled by definition: The Salar and economic activism in Northwest China“. *Asian Studies Review*, 29/4: 325–343. “
- Gorelova, L. M. (2002). *Manchu grammar*. Leiden: Brill.
- Gros, Stéphane. (2001). *Ritual and Politics: Missionary Encounters with Local Culture in Northwest Yunnan*. Paper presented at the AAS Annual Meeting, Chicago.
- Gros, Stéphane. (2011). „Economic marginalization and social identity among the Drung people of Northwest Yunnan“. In Michaud, J. – Forsyth, T. *Moving mountains: Ethnicity and livelihoods in highland China, Vietnam, and Laos*. Vancouver: UBC Press.
- Guest, Kenneth J. (2003). *God in Chinatown: religion and survival in New York's evolving immigrant community*. New York: New York University Press.
- Guldin, Gregory E., ed., (1994). *The Saga of Anthropology in China. From Malinowski to Moscow to Mao*. New York: J. E. Sharpe.
- Gunaratna, R. – Acharya, A. – Wang, P. (2010). *Ethnic identity and*

- national conflict in China*. New York: Palgrave Macmillan.
- Guo, X. (2008). *State and ethnicity in China's Southwest*. Leiden: Brill.
- Guo, Y. (2004). *Cultural nationalism in contemporary China: The search for national identity under reform*. London: Routledge.
- Hali, A. – Li, T. – Luckert, K. W. (1998). *Kazakh traditions of China*. Lanham: University Press of America.
- Han, E. (2013). *Contestation and adaptation: The politics of national identity in China*. Oxford: Oxford University Press.
- Hansen, Mette Halskov. (1999). *Lessons in Being Chinese: Minority Education and Ethnic Identity in Southwest China*. Seattle: University of Washington Press.
- Hao, Z., – In Chen, S. (2013). *Social issues in China: Gender, ethnicity, labor, and the environment*. New York – Berlin: Springer.
- Harrell, S. – Qubumo, B. – Erzi, M. (2000). *Mountain patterns: The survival of Nuosu culture in China*. Seattle: University of Washington Press.
- Harrell, S. (2001). *Perspectives on the Yi of Southwest China*. Berkeley: University of California Press.
- Harrell, S. (2001). *Ways of being ethnic in Southwest China*. Seattle: University of Washington Press.
- Harrell, S. (2005). *Studies on ethnic groups in China*. Seattle: University of Washington Press.
- Harrell, S., ed., (1995). *Cultural Encounters on China's Ethnic Frontiers*. Seattle: University of Washington Press.
- Harris, Rachel. (2004). *Singing the Village: Music, Memory and Ritual Among the Sibe of Xinjiang*. Oxford University Press.
- Hattaway, P. (2000). *Operation China: Introducing all the peoples of China*. Pasadena: William Carey Library.
- Heberer, T. (2007). *Doing business in rural China: Liangshan's new ethnic entrepreneurs*. Seattle: University of Washington Press.
- Heberer, T. (1989). *China and Its National Minorities: Autonomy or Assimilation?*. Armonk : M. E. Sharpe.
- Herman, J. E. (2007). *Amid the clouds and mist: China's colonization of Guizhou, 1200–1700*. Cambridge: Harvard University Asia Center.
- Heyne, F. G. (1999). „The Social Significance of the Shaman among the Chinese Reindeer-Evenki“, *Asian Folklore Studies* Volume 58: 377–395.
- Heyne, F. G. (2007). „Notes on blood revenge among the Reindeer

- Evenki of Manchuria (Northeast China)“, *Asian Folklore Studies* 66/1–2: 165–178.
- Hinton, Harold C. (1955). „The National Minorities in China“, *Far Eastern Economic Review*, 19/11: 321–325; 12: 367–372.
- Hirt, Tomáš – Jakoubek, Marek, eds., (2005). *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Ho, S. (1995). *A myth kept alive: The Nus*. Kunming: Yunnan Education Pub. House.
- Hoddie, Matthew. (2008). „Ethnic Difference and Survey Cooperation in the People’s Republic of China“, *Asian Survey* 48/2: 303–322.
- Holm, D. (2013). *Mapping the old Zhuang character script: A vernacular writing system from southern China*. Leiden: Brill.
- Hostetler, Laura. (2001). *Qing Colonial Enterprise: Ethnography and Cartography in Early Modern China*. Chicago: University of Chicago Press.
- Howard, K. – Kasmambetov, S. – Sultanova, R. – Kasmambetova, G. – Arslan, G. (2011). *Singing the Kyrgyz Manas: Saparbek Kasmambetov’s recitations of epic poetry*. Folkestone: Global Oriental.
- Howard, Michael – Wattanapun, Wattana. (2002). *The Palaung in Northern Thailand*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Hsieh, Jolan. (2006). *Collective Rights of Indigenous Peoples: Identity Based Movement of Plains Indigenious in Taiwan*. New York: Routledge Press.
- Hua, C. – Hustvedt, A. (2001). *A society without fathers or husbands: The Na of China*. New York: Zone Books.
- Huang, T. A. (1995). *From baiyue to Zhuang: A case study of the minority policies of the Chinese Communist Party towards the Zhuang in the Guangxi Zhuang Autonomous Region*. (disertační práce).
- Huang, Zhongcai. (2006). *Dong People in Xinhuang*. Beijing: Nationalities Press.
- Hudson, G. E. (1960). „The Nationalities of China“, *St. Antony s Papers (London)*, 7: 51–61.
- Human Rights in China (Organization) – Minority Rights Group International. (2007). *China: Minority exclusion, marginalization and rising tensions*. London: Minority Rights Group International.
- Humphrey, Caroline. (1996). *Shamans and Elders: Experience, Knowledge, and Power among the Daur Mongols*. Oxford: Oxford

University Press.

- Chan, Anita – Madsen, Richard – Unger, Johnatan. (1992). *Chen Village Under Mao and Deng*. Berkeley: California University Press.
- Chan, Kwon-bun. (2005). *Chinese Identities, Ethnicity and Cosmopolitanism*. London: Routledge.
- Chan, Y. W. (2011). *The Chinese/Vietnamese diaspora: Revisiting the boat people*. Oxon – New York: Routledge.
- Chang, E. T. – Koh, H. C. (2001). *Korean diaspora in China: Ethnicity, identity and change*. New Haven: East Rock Institute.
- Chang, Haji Yusuf. (1987). „The Hui (Muslim) Minority in China: An Historical Overview“, *Journal, Institute for Muslim Minority Affairs* 8/1: 62–78.
- Chao, E. (2012). *Lijiang stories: Shamans, taxi drivers, and runaway brides in reform-era China*. Seattle: University of Washington Press.
- Charney, Michael W. – Yeoh, Brenda S. A. – Tong, Chee Kiong. (2003). *Chinese migrants abroad cultural, educational, and social dimensions of the Chinese diaspora*. Singapore: Singapore University Press.
- Chen, Nancy N. – Clark, Constance D. – Gottschang, Suzanne Z. – Jeffery, Lyn, eds., (2001). *China Urban: Ethnographies of Contemporary Culture*. Durham: Duke University Press Books.
- Chen, Y. (2008). *Muslim Uyghur students in a Chinese boarding school: Social recapitalization as a response to ethnic integration*. Laham: Lexington Books.
- Chiao, C. – Tapp, N. – Ho, K. – Symposium on Ethnicity and Ethnic Groups in China. (1989). *Special issue on ethnicity & ethnic groups in China*. Hong Kong: New Asia College, the Chinese University of Hong Kong.
- Chin, Ung Ho. (2000). *The Chinese of South East Asia*. London: Minority Rights Group.
- Chonthira, S. (1998). *The Kam (Dong) of Hunan, Gweizhou, Kwangsi: An anthropological reconstruction*. Salaya: Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University.
- Chou, H. (1995). *Rainbow across rivers and lakes: The Shuis*. Kunming: Yunnan Education Pub. House.
- Christiansen, Flemming, ed., (2003). *Chinatown, Europe. An exploration of overseas Chinese identity in the 1990's*. London: RoutledgeCurzon.
- Chuluu, U. (1994). *Introduction, grammar and sample sentences for Baoan*. Philadelphia: University of Pennsylvania, Dept. of Asian and

Middle Eastern Studies.

Chuluu, U. (1994). *Introduction, grammar and sample sentences for Dongxiang*. Philadelphia: University of Pennsylvania, Dept. of Asian and Middle Eastern Studies.

Chunsheng, L. – Yong, Ch., ed., (1995). *China's Minority Peoples*. Beijing: China Pictorial Publishing house.

Information Office of the State Council of the People's Republic of China. (2005). *Regional autonomy for ethnic minorities in China*. (online: http://www.gov.cn/english/official/2005-07/28/content_18127.htm).

Iredale, R. R. – Bilik, N. – Su, W. – Guo, F. – Hoy, C. (2001). *Contemporary minority migration, education, and ethnicity in China*. Cheltenham: Edward Elgar.

Jang, Taeho. (2008). *Sibe grammar*. Kunming: Nationalities Publishing House of Yunnan.

Janhunen, Juha – Lionel Ha Mingzong – Joseph Tshe dPag rNam rGyal. (2007). „On the language of the Shaowa Tuzu in the context of the ethnic taxonomy of Amdo Qinghai“. *Central Asiatic Journal*, 51/2: 177–195.

Janhunen, Juha. (1996). *Manchuria: An ethnic history*. Helsinki: Finno-Ugrian Society.

Janhunen, Juha. (2005) „**Tungusic: an endangered language family in Northeast Asia**“. *International Journal of the Sociology of Language*, 173: 37–54.

Janhunen, Juha (2008). *Wutun*. München: Lincom Europa.

Jia, Z. (2006). *The marriage customs among China's ethnic minority groups*. Beijing: China Intercontinental Press.

Jiang, H. (1992). *The Va: Traditional culture and modernization of a minority nationality in China*. (disertační práce).

Jin, D. – Ma, X. – Bender, M. (2006). *Butterfly mother: Miao (Hmong) creation epics from Guizhou, China*. Indianapolis: Hackett Pub. Co.

Journal of Chinese overseas (2005-2014). Singapore: Singapore University Press / Leiden: Brill for the Chinese Heritage Centre.

Kaltman, B. (2007). *Under the heel of the dragon: Islam, racism, crime, and the Uighur in China*. Athens: Ohio University Press.

Karl, Rebecca E. (2002). *Staging the world: Chinese nationalism at the turn of the twentieth century*. Durham: Duke University Press.

Karlach, Jan (2012). *Čína: Stríčky z jižního Podnebesí*. Praha: Gasset.

- Katz, Paul. (2005). *When the Valleys Turned Blood Red: The Ta-Pa-Ni Incident in Colonial Taiwan*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Kaup, Katherine Palmer. (2000). *Creating the Zhuang: Ethnic Politics in China*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Kim, H. (2010). *International ethnic networks and intra-ethnic conflict: Koreans in China*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kim, Si Joong. (2003). „The Economic Status and Role of Ethnic Koreans in China“, *The Korean Diaspora in the World Economy*, Institute for International Economics, 101–131.
- Kipnis, Andrew. (1997). *Producing Guanxi: Sentiment, Self, and Subculture in a North China Village*. Durham: Duke University Press.
- Kokaisl, P. – Pargač, J. (2006). *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. Praha: Univerzita Karlova.
- Kolas, Ashild. (2008). *Tourism and Tibetan culture in transition: A place called Shangrila*. New York: Routledge.
- Kolas, Ashild – Thowsen, Monika P. (2006). *On the Margins of Tibet Cultural Survival on the Sino-Tibetan Frontier*. Seattle: Univeristy of Washington Press.
- Kolmaš, Josef. (2002). *Tibet z antropologické perspektivy*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana.
- Kolmaš, Josef. (2004). *Tibet: Dějiny a duchovní kultura*. Praha: Argo.
- Kolmaš, Josef. (2009). *Malá encyklopedie tibetského náboženství a mytologie*. Praha: Libri.
- Kolmaš, Josef. (1980). „Nehanské národy v ČLR“, *Nový Orient*. Orientální ústav AV ČR.
- Kolmaš, Josef (1966a): „China – the Land of Many Nationalities (Facts and Open Questions)“, *The Journal of the Oriental Society of Australia (Sydney)*, 4/2: 12–19.
- Kolmaš, Josef (1966b): „The Minority Nationalities“, in Adams, Ruth, ed., *Contemporary China*. New York: Pantheon Books, A Division of Random House, 51–61.
- Kolmaš, Josef (1980): „Chinas Minority Nationalities (Some Statistical Observations)“, *Archiv orientální* 48/1:1–21.
- Kolmaš, Josef. (1980–1982). „Nehanské národy a národnosti ČLR, I–VII“, *Nový Orient* 35/3: 78–82; 6: 171–174; 36/1: 15–17; 7: 206–209; 37/2: 43–46; 6: 169–172; 9: 260–263.
- Kolmaš, Josef. (2001). „Ubikvitní národ Chuejů v Čínské lidové republice“, *Univerzitní noviny – List Masarykovy univerzity a Nadace*

Universitas Masarykiana (Brno) 8/11: 42–46.

- Komlosy, Anouska. (2004). „Procession and Water Splashing: Expressions of Locality and Nationality during Dai New Year in Xishuangbanna“, *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 10/2: 351–373.
- Kramer, T., – East-West Center Washington. (2007). *The United Wa State Party: Narco-army or ethnic nationalist party?*. Washington: East-West Center Washington.
- Kuhn, Philip A. (2008). *Chinese Among Others: Emigration in Modern Times*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Kui, Cai. (1997). „Relationship changes between lowlander and hill tribes in Xishuangbanna, P. R. China“, *Asia Pacific Viewpoint* 38/2: 161–167.
- Kymlicka, Will – He, Baogang – He, Baogang. (2005). *Minority rights with Chinese characteristics*. Oxford: Oxford University Press.
- Lamontagne, J. (1985). *The Xibo people – „Guardians of the frontier“*. Beijing: The China Welfare Institute.
- LaPolla, Randy J. (1987). „Dulong and Proto-Tibeto-Burman“, *Linguistics of the Tibeto-Burman Area* 10/1:1–42.
- Lazzerini, E. J. (1993). *The Volga Tatars in Central Asia, 18th–20th centuries: From diaspora to hegemony?*. Washington: National Council for Soviet and East European Research.
- LeBar F. – Hickey G. – Musgrave J. (1964). *Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia*, New Haven: Human Relations Area Files Press.
- Lee, C.-J. (1986). *China's Korean minority: The politics of ethnic education*. Boulder: Westview Press.
- Lee, Gary Yia. (2005). „The Shaping of Traditions: Agriculture and Hmong Society“, *Hmong Studies Journal* 6: 1–33.
- Lee, Gary Yia. (2007). „Diaspora and the Predicament of Origins: Interrogating Hmong Postcolonial History and Identity“, *Hmong Studies Journal* 8: 1–25.
- Legerton, C. – Rawson, J. (2009). *Invisible China: A journey through ethnic borderlands*. Chicago: Chicago Review Press.
- Lei, Faquan. (2005). „The She Dialect Language, Widely-used in the She Nationality“, *Journal of Lishui University* 6/27.
- Leibold, James. (2007). *Reconfiguring Chinese Nationalism: How the Qing Frontier and its Indigenous Became Chinese*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

- Lewis, P. W. – Bai, B. (2002). *Hani cultural themes*. Bangkok: White Lotus Press.
- Li, Chunsheng et al. (2007). *China's Minority Peoples*. Beijing: China Pictorial Publishing House.
- Li, P. J. – Sauvé, N. (2012). *The ethnic groups, languages and migration of the Formosan natives*. Taipei, Taiwan: National Academy for Educational Research.
- Liang, Yongjia. (2006). *Fertility, kingship and ethnicity: The Gwer Sa La festival of the Bai in southwest China*. Singapore: Department of Sociology, National University of Singapore.
- Liang, Yongjia. (2010). „The ‚Ethnic Error‘ in Under the Ancestors' Shadow and Dali Society in the Period of the Nationalist Government“, *Chinese Sociology & Anthropology* 42/4: 78–94.
- Light, N. (2008). *Intimate heritage: Creating Uyghur muqam song in Xinjiang*. Berlin: LIT.
- Limusishiden – Stuart, K. (1998). *Huzhu Mongghul folklore: Text & translations*. München: Lincom Europa.
- Lin, Jan. (1998). *Reconstructing Chinatown: ethnic enclave, global change*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lintner, B. (1997). *The Kachin: Lords of Burma's northern frontier*. Chiang Mai: Asia Film House.
- Lipman, Jonathan N. (1987). „Hui-Hui: An Ethnohistory of the Chinese-Speaking Muslims“, *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies* 11:112–130.
- Lipman, Jonathan N. (1998). *Familiar Strangers: A History of Muslims in Northwest China*. Seattle: University of Washington Press.
- Liščák, Vladimír (1992). „Ethnic Situation in China with a Special Respect to South China (Some statistical data)“, *Archiv orientální* 60/4: 251–268.
- Liu, Jiang (2011). *History of the culture of the Achang*. Kunming: Yunnan Nationalities Press.
- Liu, S. (2011). *Passage to manhood: Youth migration, heroin, and AIDS in Southwest China*. Stanford: Stanford University Press.
- Long, C.-L. – Zhou, Y. (2001). „Indigenous community forest management of Jinuo people swidden agroecosystems in southwest China“, *Biodiversity and Conservation* 10/15: 753–767.
- Long, Y. – Zheng, G. – Geary, D. N. (1998). *The Dong language in Guizhou Province, China*. Dallas: Summer Institute of Linguistics.

- Lu, S. (2001). *Dialectal Studies of the Pumi Language*. Beijing: Nationalities Press.
- Lu, Tianqiao. (2008). *A Grammar of Maonan*. Boca Raton: Universal Publishers.
- Lustig, A. (2010). *A grammar and dictionary of Zaiwa*. Leiden: Brill.
- Ma Yin. (1989). *Chinas Minority Nationalities*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Ma, Hsueh-liang. (1954). „Minority Languages of China“, *China Reconstructs (Peking)* 3/ 3: 37–41.
- Ma, J. (2013). *The Lahu minority in Southwest China: A response to ethnic marginalization on the frontier*. New York: Routledge.
- Ma, J., – Zhou, D. (2007). „A Cultural Interpretation of Interactive Relations Among Ethnic Groups in the Hehuang Region“, *Chinese Sociology & Anthropology* 40/1: 34–53.
- Ma, R. (2008). *Ethnic relations in China*. Beijing: China Tibetology Publishing House.
- Ma, W. – Ma, J. – Stuart, K. (2001). *The folklore of China's Islamic Salar nationality*. Lewiston, N. Y: E. Mellen Press.
- Ma, Y. – Ma, X. (1985). *Questions and answers about China's minority nationalities*. Beijing: New World Press.
- Mackerras, Colin. (1984). „Folksongs and Dances of China's Minority Nationalities: Policy, Tradition, and Professionalization“, *Modern China*, 10/ 2: 187–226.
- Mackerras, Colin. (1995). *China's Minority Cultures: Identities and Integration Since 1912*. New York: St. Martins Press.
- Mackerras, Colin. (2003). „Chinas Ethnic Autonomy Policy: Ramifications and Evaluation“, *Archiv orientální* 71/3: 367–384.
- Mackerras, Colin. (2003). *China's Ethnic Minorities and Globalization*. London: RoutledgeCurzon.
- Mackerras, Colin. (2011). *Ethnic minorities in modern China: Critical concepts in Asian studies*. New York: Routledge.
- McMahon, D. (2002). „Identity And Conflict On A Chinese Borderland: Yan Ruyi And The Recruitment Of The Gelao During The 1795–97 Miao Revolt.“ *Late Imperial China* 23/2: 53–86.
- Mailisha. (2004). „Ethnic Minority Immigrants Under the Western Region Development: A Report from the Sunan Yugur Autonomous County“. *Inner Asia*. 6 (1): 111–117.
- Malina, Jaroslav, ed., (2002). *Panoráma biologické a sociokulturní*

antropologie: Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů (11. svazek). Brno: Nadace Universitas Masarykiana – Masarykova univerzita – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA.

- Masahiro, U. – Hongwei, J. (2009). Changing adaptive strategies of two li ethnic minority villages in a mountainous region of Hainan Island, China. *Southeast Asian Studies* 47/3: 348–362.
- Mathieu, C. – Ho, C. – Brauen, M. (2011). *Quentin Roosevelt's China: Ancestral realms of the Naxi*. New York: Rubin Museum of Art.
- McCarthy, S. K. (2009). *Communist multiculturalism: Ethnic revival in southwest China*. Seattle: University of Washington Press..
- McKhann, Charles F. (2000). „The Naxi and The Nationalities Question“. In Harrel, S., ed., *Cultural Encounters on China's Ethnic Frontiers*, Seattle: University of Washington Press: 39–62.
- McKinnon, J. – Vienne, Bernard – Chaipiguisit, P., eds. (1989). *Anarchists of the Highlands? A critical review of a stereotype applied to the Lisu*. White lotus.
- Michaud, J. – Forsyth, T. (2011). *Moving mountains: Ethnicity and livelihoods in highland China, Vietnam, and Laos*. Vancouver: UBC Press.
- Miller, James (2011). *The religion and ecology of the blang minority nationality*. (online: <http://www.sustainablechina.info/2011/08/16/religion-and-ecology-in-blang-minority-nationality/>).
- Milne, Mary L. (1924). *Home of an Eastern Clan: A Study of the Palaungs of the Shan States*. Oxford: The Clarendon Press.
- Min zu tuan jie za zhi she. (2003). *China's ethnic groups*. Beijing, China: Ethnic Groups Unity Pub. House.
- Ming Dong Gu. (2013). *Sinologism: An Alternative to Orientalism and Postcolonialism*. New York: Routledge.
- Mosley, George (1965). „China's Fresh Approach to the National Minority Question“, *The China Quarterly* 24: 15–27.
- Mueggler, Erik. (1991). „Money, The Mountain, and State Power in a Naxi Village“, *Modern China* 17/2: 188–226.
- Mullaney, Thomas. (2010). *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern China*. Berkley: University of California Press.
- Mullaney, Thomas (2012). *Critical Han studies: The history, representation, and identity of China's majority*. Berkeley: University

- of California Press.
- Nathalang, S. (2009). „Khamti Shan Buddhism And Culture In Arunachal Pradesh.“ *Contemporary Buddhism* 10/1, 111–123.
- Netting, N. S. (1997). „The deer turned her head: Ethnic options for the Hainan Li“. *Bulletin of Concerned Asian Scholars* 29/2: 3–17.
- Nicholas Tapp. (2002). „Cultural Accommodations in Southwest China: The ‚Han Miao‘ and Problems in the Ethnography of the Hmong“, *Asian Folklore Studies* 61/1: 77–104
- Noll, Richard - Kun Shi. (2004). „Chuonnasuan (Meng Jin Fu): The Last Shaman of the Oroqen of Northeast China“. *Journal of Korean Religions*, 6:135–162.
- Norman, Jerry. (1988). *Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nyíri, Pál – Joana Breidenbach. (2005). *China inside out contemporary Chinese nationalism and transnationalism*. Budapest: Central European University Press.
- Nyíri, Pál. (2007). *Chinese in Eastern Europe and Russia: a middleman minority in a transnational era*. London: Routledge.
- Oakes, Tim – Louisa Schein, eds., (2006). *Translocal China. Linkages, Identities and the Re-imagining of Space*. New York: Routledge.
- Obuchová, Lubica (1996). „Čuangové: Rodinné tradice a pekingská demografická politika“, *Nový Orient* 51/7: 260-263
- Obuchová, Lubica (1996). „Muslimové v ČR – Návrat k víře otců?“, *Nový Orient* 51: 282–286.
- Obuchová, Lubica. (1997). „Glimpses of contemporary Chinese research on literatures of minority nationalities“, *Archív orientální* 65: 195–204.
- Obuchová, Lubica (1998). „The Muslim Chinese“. In Krejčí, J., ed., *Islam in Contact with Rival Civilizations. Four Views of the Challenge and Response*. Praha: Filosofia Publications 1998, 91–113.
- Obuchová, Lubica (1999). „Muslimové na čínském území“. In Kropáček, L., ed., *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR.
- Olson, James Stuart. (1998). *An ethnohistorical dictionary of China*. Westport: Greenwood Press.
- Ong, Aihwa – Donald Macon Nonini. (1997). *Ungrounded empires the cultural politics of modern Chinese transnationalism*. New York: Routledge.

- Ou, Chaoquan, – Geary, Norman (2007). *Life in a Kam Village in Southwest China*, Leiden: Brill Academic Publishers.
- Overmyer, Daniel L., ed., (2001). *Ethnography in China Today: a Critical Assessment of Methods and Results*. Taipei: Yuan-Liou Publishing Co.
- Paine, S. C. M. (1996). *Imperial rivals: China, Russia, and their disputed frontier*. Armonk: M. E. Sharpe.
- Pan, Lynn. (1994). *Sons of the Yellow Emperor: A history of the Chinese diaspora*. Boston: Kodansha.
- Pan, Lynn. (1999). *The encyclopedia of the Chinese overseas*. Cambridge: Harvard University Press.
- Pavlishin, G. (1984). *Mergen and his friends: A Nanai folk tale*. Moscow: Raduga Publishers.
- Permanent Mission of the People's Republic of China (1999). *White Paper 1999: Ethnic Minorities Policy in China*. (online: <http://www.china-un.org/eng/gyzg/xizang/t420274.htm>).
- Perry, Elizabeth J. – Selden, Mark. (2010). *Chinese Society: Change, Conflict and Resistance*. London – New York: Routledge.
- Pieke, Frank N. – Nyíri, Pál – Thunø, Mette – Ceccagno, Antonella. (2004). *Transnational Chinese: Fujianese Migrants in Europe*. Stanford: Stanford University Press.
- Pillsbury, Barbara L. K. (1981). „Muslim History in China: A 1300-Year Chronology“, *Journal, Institute for Muslim Minority Affairs* 3/2: 10–29.
- Pun, A. – Lewis, P. W. (2002). *49 Lahu stories*. Bangkok: White Lotus Press.
- Qiao, J. (1989). *Ethnicity & ethnic groups in China*. Hong Kong: New Asia College.
- Qiu, P. (1983). *The Oroqens: China's nomadic hunters*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Qiu, X. (2007). „Shamanism as the Ultimate Reality and Meaning of the Oroqen Peoples of Inner Mongolia“. *Ultimate Reality and Meaning*, 30/3: 232.
- Quincy, K. (1995). *Hmong, history of a people*. Cheney: Eastern Washington University.
- Rack, M. (2005). *Ethnic distinctions, local meanings: Negotiating cultural identities in China*. London: Pluto Press.
- Rae, Ian – Morgen Witzel. (2008). *The overseas Chinese of South East Asia history, culture, business*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Rahman, A. (2005). *Sinicization beyond the Great Wall: China's Xinjiang Uighur Autonomous Region*. Leicester: Matador.
- Ramsey, S. Robert. (1989). *The languages of China*. Princeton: Princeton University Press.
- Rees, H. (2000). *Echoes of history: Naxi music in modern China*. New York: Oxford University Press.
- Rhoads, E. J. M. (2000). *Manchus & Han: Ethnic relations and political power in late Qing and early republican China, 1861–1928*. Seattle: University of Washington Press.
- Roberts, J. A. G. (2002). *China to Chinatown: Chinese food in the West*. London: Reaktion.
- Rossabi, Morris. (2004). *Governing China's Multiethnic Frontiers*. Seattle: University of Washington Press.
- Rudelson, Justin Ben-Adam – Rudelson, Justin Jon. (1997). *Oasis identities: Uyghur nationalism along China's Silk Road*. New York: Columbia University Press.
- Rudolph, M. (2008). *Ritual performances as authenticating practices: Cultural representations of Taiwan's aborigines in times of political change*. Berlin: LIT.
- Safran, W. (1998). *Nationalism and ethnoregional identities in China*. London: Frank Cass.
- Sahadeo, J. – Zanca, R. G. (2007). *Everyday life in Central Asia: Past and present*. Bloomington: Indiana University Press.
- Sautman, B. (1999). "Ethnic Law and Minority Rights in China: Progress and Constraints", *Law & Policy* 21/3: 283–314.
- Segawa Masahisa. (1995). „The ethnic identity of the She and the cultural influence of the Hakka: a study based on a survey of She villages in Chaozhou, Guangdong“. In Suenari Michio – J. S. Eades – Christian Daniels, eds., *Perspectives on Chinese society: anthropological views from Japan*. Canterbury: University of Kent at Canterbury, 191–203.
- Shao, D. (2011). *Remote homeland, recovered borderland: Manchus, Manchoukuo, and Manchuria, 1907–1985*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Shen, C., Lu, X., – Liao, P. (1989). *Life among the minority nationalities of northwest Yunnan*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Shi, Zhongjian. (2011). „A Study of Zhaobing Festival of the She Ethnic Living in the East of Guangdong Province – On Culture Interactive Features of Nanling Corridor“, *Journal of Beifang University of*

Nationalities 5/101.

- Shih, Chih-yu. (2002). *Negotiating Ethnicity in China. Citizenship as a Response to the State*. New York: Routledge.
- Shih, Chih-yu. (2003). *Negotiating ethnicity in China: Citizenship as a response to the state*. London: Routledge.
- Shih, Chih-yu. (2007). *Autonomy, ethnicity, and poverty in Southwestern China: The state turned upside down*. New York: Palgrave Macmillan.
- Shozimov, P. (2006). „Rethinking the Symbolic Scope of Uzbek Identity“. *Anthropology & Archeology of Eurasia*. 44/4: 47–51.
- Schein, L. (2000). *Minority rules: The Miao and the feminine in China's cultural politics*. Durham: Duke University Press.
- Schoeberlein-Engel, J. S. (1994). *Identity in Central Asia: Construction and contention in the conceptions of „Ozbek“, „Tajik“, „Muslim“, „Samarqandi“ and other groups*. Harvard University (disertačný práce).
- Schram, L. (1970). *The Monguors of the Kansu-Tibetan frontier: Their origin, history, and social organization*. Philadelphia: American Philosophical Society.
- Schwarz, H. G. (1984). *The minorities of northern China: A survey*. Bellingham: Western Washington.
- Simon, S. (2005). *Tanners of Taiwan: Life strategies and national culture*. Cambridge, Mass: Westview.
- Sirina, A. A. (2008). „People Who Feel the Land - The Ecological Ethic of the Evenki and Eveny“, *Anthropology & Archeology of Eurasia* 47/3: 9–37.
- Slater, K. W. (2003). *A grammar of Mangghuer: A Mongolic language of China's Qinghai-Gansu Sprachbund*. London: RoutledgeCurzon.
- Slobodník, M. (1999). „Čína a ‚barbari‘ – stereotypy v zobrazovaní ‚iného‘“, in Krupa, V., ed., *Orient a Okcident v kontaktoch a konfrontáciách*. Bratislava: Veda, 90–101.
- Slobodník, M. (2002). „Konštitutívne prvky identity Tibeťanov v okrajových oblastiach – na príklade regiónu Amdo“, *Český lid – Etnologický časopis* 89/4: 351–361.
- Slobodník, M. (2006). „Multietnický charakter Číny: historické pozadie a aktuálne problémy“, *Ethnologia Actualis Slovaca* 6: 94–108.
- Smith, M. F., – Human Rights Watch (Organization). (2012). *Isolated in Yunnan: Kachin refugees from Burma in China's Yunnan Province*. New York, N. Y.: Human Rights Watch.

Sneath, D. (2000). *Changing Inner Mongolia: Pastoral Mongolian society and the Chinese state*. Oxford: Oxford University Press.

Song, Liying. (2007). *Indigenous Ethnic Groups in Yunnan*. Yunnan University Press. Kunming.

Sponsel, L. E. (2000). *Endangered peoples of Southeast and East Asia: Struggles to survive and thrive*. Westport: Greenwood Press.

Stainton, M. (1999). "The Politics of Taiwan Aboriginal Origins", in Murray A. Rubinstein, ed., *Taiwan A New History*. New York: M.E. Sharpe, Inc.

Stanford, James N. (2009). „Eating the food of our place: Sociolinguistic loyalties in multidialectal Sui villages“, *Language in Society* 38/3:287–309.

Starr, S. F. (2004). *Xinjiang: China's Muslim borderland*. Armonk: M. E. Sharpe Inc.

Stewart, C. B. (1984). „We are Aini but now we are called Hani“: *The restructuring of an ethnic minority in China*. Human Sciences Honour School.

Stuart, K. – Li, X. (1994). *Tales from China's forest hunters: Oroqen folktales*. Philadelphia: University of Pennsylvania, Dept. of Asian and Middle Eastern Studies.

Suh, D.-S. – Shultz, E. J. (1990). *Koreans in China*. Honolulu, Hawaii: Center for Korean Studies, University of Hawaii.

Suryadinata, Leo, ed., (2011). *Migration, Indigenization and Integration: Chinese Overseas and Globalization*. Singapore: World Scientific

Šíma, Jiří (1990). „Mongolové v Číně. Vnitromongolská autonomní oblast“, *Nový Orient* 45/1: 12–14; 2: 40–42.

Takahashi, B. W. – Tsai, R. (2003). *Ethnic minority groups in China*. Stanford: Stanford University.

Tan, Chee-Beng, ed., (2013). *Routledge Handbook of the Chinese Diaspora*. New York: Routledge.

Tan, Amy (2008). „Vesnice na hraně času“, *National Geographic*. Česko, květen 2008: 88–105.

Tapp, Nicholas. (2001). *The Hmong of China: Context, agency, and the imaginary*. Leiden: Brill.

Tapp, Nicholas. (2002). „Cultural Accommodations in Southwest China, The ‚Han Miao‘ and Problems in the Ethnography of the Hmong“, *Asian Folklore Studies*, 61: 77–104.

Tapp, Nicholas. (2004). *Hmong/Miao in Asia*. Chiang Mai: Silkworm

Books.

- Teng, E. J. (2004), *Taiwan's Imagined Geography: Chinese Travel Writing and Pictures 1683-1895*. Harvard: The Harvard University Asia Center.
- Tenzin, J. (2014). *In the land of the eastern queendom: The politics of gender and ethnicity on the Sino-Tibetan border*. Seattle: University of Washington Press.
- Thunø, Mette. (2007). *Beyond Chinatown new Chinese migration and the global expansion of China*. Copenhagen: NIAS Press.
- Thurgood, Graham – LaPolla, Randy, eds., (2003). *The Sino-Tibetan Languages*. London – New York: Routledge.
- Tong, Z. (1985). *The snail and his house: A fairy tale of the Zhuang nationality; The stuck-up golden fish: a fairy tale of the Bouyei nationality*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Tu, Weiming, ed., (1994). *The Living Tree. The Changing Meaning of Being Chinese Today*. Stanford: Stanford University Press.
- Unger, Johnatan, ed., (1996). *Chinese Nationalism*. London: M. E. Sharpe.
- Uyghur culture: Uyghur cuisine, la mian, cuisine of Xinjiang, dapanji, meshrep, pamirdin, xurpa, youtazi, tohax*. (2010). Memphis: Books LLC.
- Van Wie Davis, Elizabeth. (2013). *Ruling, Resources and Religion in China. Managing the Multiethnic State in the 21st Century*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Vukovich, Daniel F. (2012). *China and Orientalism: Western Knowledge Production and the PRC*. New York: Routledge.
- Walker, A. R – Liu, H. (1995). *Mvuh hpa mi hpa: Creating heaven, creating Earth: an epic of the Lahu people in Yunnan*. Jiang Mai: Silkworm Books.
- Wall, G. – Xie, P. (2005). Authenticating ethnic tourism: Li dancers' perspectives. *Asia Pacific Journal of Tourism Research* 10/1: 1–21.
- Wang, Gungwu. (2000). *The Chinese Overseas: From Earthbound China to the Quest for Autonomy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wang, Guoxiang. (1995). *The Bulangs, flowers, love songs and girls*. Kunming: Yunnan Educational Press.
- Wang, Mingfu. – Eric Johnson. (2008). *Zhuang Cultural and Linguistic Heritage*. The Nationalities Publishing House of Yunnan.
- Wang, Mingge. (1999). „From the Qiang Barbarians to the Qiang

- Nationality: The Making of a New Chinese Boundary“, *Imaging China: Regional Division and National Unity*. Taipei: The Institute of Ethnology, Academia Sinica: 43–80.
- Wang, C. – Shih, C. (1995). *Females with strange marital customs: The Hanis*. Kunming, China: Yunnan Education Pub. House.
- Wang, C. (2004). *Ethnic groups in China* (překlad Pingxing Wang). Beijing: China In tercontinental.
- Wang, Sidai – Cao, Mingkun.(1995). *The Achangs, ancient balladeers*. Kunming: Yunnan jiaoyu chubanse (Yunnan Education Press).
- Wang, W. – Wise, C. – Baric, T. – Black, M. L – Bittles, A. H. (2003). *The origins and genetic structure of three co-resident Chinese Muslim populations: the Salar, Bo’an and Dongxiang*. Springer Verlag.
- Wang, Z. (1997). *The Jingpo: Kachin of the Yunnan Plateau*. Tempe: Program for Southeast Asian Studies.
- Wellens, K. (2010). *Religious revival in the Tibetan borderlands: The Premi of southwest China*. Seattle: University of Washington Press.
- West, Barbara A. (2009). *Encyclopedia of the peoples of Asia and Oceania*. New York: Facts On File.
- Willens, L. (2010). *Stateless in Shanghai*. Hong Kong: China Economic Review Pub. Hongkong: Earnshaw Books.
- Williams, D. M. (2002). *Beyond great walls: Environment, identity, and development on the Chinese grasslands of Inner Mongolia*. Stanford: Stanford University Press.
- Wong, H. M. – Dajani, A. A. (2011). *Islamic frontiers of China: Peoples of the Silk Road*. New York: I. B. Tauris.
- Wu, C. (1996). *Daur*. München: Lincom Europa.
- Xie, P. F. (2011). *Authenticating ethnic tourism*. Bristol: Channel View Publications.
- Xing, Wen (2001). „The Last Hunting Tribe“, *China Today* 60/12: 74–75.
- Xing, L. (2003). *China’s ethnic minorities*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Xu, Y., – Wang, B. (2007). *Ethnic minorities of China*. Beijing: China Intercontinental Press.
- Yang, Mayfair. (1994). *Gifts, Favors and Banquets*. Ithaca: Cornell University Press.
- Yang, Shengmin. (2003). „The Environment, the Family and Government: Local Society and Local Government among the Tajik People of China“. *China Report* 39: 499.

- Ye, Dabing. (1993).** *The Bridal Boat. Marriage Customs of China Fifty Five Ethnic Minorities.* **Beijing: New World Press.**
- Yoon, In-Jin. (2012). „Migration and the Korean Diaspora: A Comparative Description of Five Cases“, *Journal of Ethnic & Migration Studies* 38/3: 413–435.
- Yu, Xiaoling. (2004). „Sacrifice to the Mountain: A Ritual Performance of the Qiang Minority People in China“, *TDR* 48/4: 155–166.
- Yu, Haibo. (2010). *Identity and Schooling Among the Naxi: Becoming Chinese With Naxi Identit.* Lanham: Rowman & Littlefield.
- Yuan, J. – Liu, J. – Traditional forest-related knowledge in Asia. (2009). „Fengshui forest management by the Buyi ethnic minority in China“, *Forest Ecology and Management* 257/10: 2002–2009.
- Zang, X. (2007). *Ethnicity and urban life in China: A comparative study of Hui Muslims and Han Chinese.* London: Routledge.
- Zang, X., ed., (2011). *Understanding Chinese Society.* Milton Park: Routledge.
- Zang, X. (2012). *Islam, family life, and gender inequality in urban China.* Abingdon, Oxon: Routledge.
- Zevik, Emma. (2002). „First Look: The Qiang People of Sichuan“, *Asian Anthropology* 1/1: 195–206.
- Zhang, Weiwen – Zeng Qingnan. (1993). *In Search of China's Minorities.* Beijing: New World Press.
- Zhang, Juan – Stuart, Kevin C. (1996). *Blue cloth and pearl deer: Yogur folklore.* Philadelphia: Dept. of Asian and Middle Eastern Studies, University of Pennsylvania.
- Zhang, Lianggao. (1994). *Overhanging houses of the Tujia nationality, past, future and present of stilt houses.* Jiangsu Fine Arts Publishing House.
- Zhang, Y. – Zhang, X. – Dai, S. (1989). *The Hezhen language [Hezhe yu].* Changchun: Jilin University Press.
- Zheng, H. – Yin, H. (1995). *The backbone of a nationality: The Pumis.* Kunming: Yunnan Education Pub. House.
- Zhou, Daming. (2008). *Ethnic groups and group interactions.* Armonk: Sharpe.
- Zhou, M. (2009). *Contemporary Chinese America: Immigration, ethnicity, and community transformation.* Philadelphia: Temple University Press.
- Zhou, M. – Sun, H. (2004). *Language policy in the People's Republic*

- of China: Theory and practice since 1949*. Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Zhu, Z. (2007). *State schooling and ethnic identity: The politics of a Tibetan Neidi secondary school in China*. Lanham: Lexington Books.
- Zhuge, R. – Tisdell, C. A. (1999). „Sustainability issues and socio-economic change in the Jingpo communities of China“. *International Journal of Social Economics* 26.
- Zikmundová, V. (2013). *Spoken Sibe: Morphology of the inflected parts of speech*. Praha: Karolinum Press.
- Zwenger, K. (2006). *Vanishing tradition: Architecture and carpentry of the Dong minority in China*. Bangkok: Orchid Press.
- Žagabpa, C. W. D. – Neuman, A. – Kolmaš, J. (2000). *Dějiny Tibetu*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny.

Doporučené internetové zdroje

Odkazy obecné a velmi kvalitní:

<http://www.ethnologue.com/country/CN>

<http://news.qq.com/photon/act/PPP/56.htm>

Odkazy specializované na určitou oblast:

<http://sichuanzoulang.com/>

<http://members.home.nl/marcmarti/yugur/>

<http://www.manchestudiesgroup.org/>

<https://tibetanplateau.wikischolars.columbia.edu/>

<http://mcel.pacificu.edu/as/resources/zhuang/index.html>

<http://www.helsinki.fi/project/amdoqinghai>

<http://maonan.org/en/>

Křesťanské servery určené pro misii:

<http://joshuaproject.net/people-profile.php>

<http://www.peoplegroups.org/Explore/CountryDetails.aspx?FIPS=CH>

<http://asiaharvest.org/index.php/people-group-profiles/china/>

<http://www.infomekong.com>

Odkazy popularizační a turistické:

<http://www.paulnoll.com/China/Minorities/China-Nationalities.html>

<http://www.china.org.cn/e-groups/shaoshu/>

<http://www.ethnic-china.com/>

<http://www.msdcchina.org/page/gl-e.asp?pd=7&pd1=34>

<http://traditions.cultural-china.com/42two.html>

<http://www.everyculture.com>

<http://traditions.cultural-china.com/>

Zajímavé blogy a odkazy :

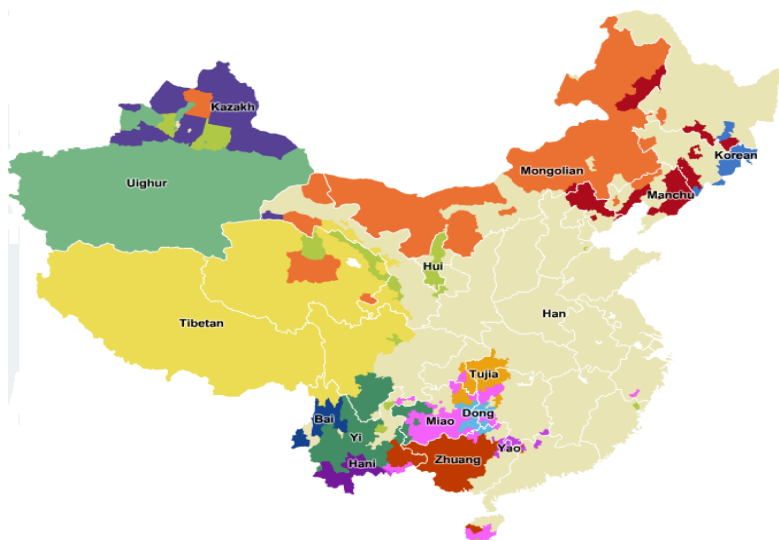
<http://www.karosh.net/cs/index-1.html>

<http://bytesofchina.com/>

<http://vimeo.com/46271711>

Tabulky a mapy

1. Mapa: Přehled největších etnických skupin v ČLR

2. Mapa: Rozsáhlé nečínské etno-kulturní celky v ČLR

4. Tabulka: Přehled oficiálních národností ČLR dle počtu

Název etnika	Pinyin	Zjedno- dušené znaky	Podíl na populaci v roce 2010	Populace v roce 2010	Populace v roce 2000
Han	Hàn Zú	汉族	91.6474%	1 220 844 520	1 139 773 008
Zhuang	Zhuàng Zú	壮族	1.2700%	16 926 381	16 187 163
Hui	Huí Zú	回族	0.7943%	10 586 087	9 828 126
Mandžuoové	Mǎn Zú	满族	0.7794%	10 387 958	10 708 464
Ujgurové	Wéiwú'ěr Zú	维吾尔 族	0.7555%	10 069 346	8 405 416
Miao	Miáo Zú	苗族	0.7072%	9 426 007	8 945 538
Yi	Yí Zú	彝族	0.6538%	8 714 393	7 765 858
Tujia	Tǔjiā Zú	土家族	0.6268%	8 353 912	8 037 014
Tibeťané	Zàng Zú	藏族	0.4713%	6 282 187	5 422 954
Mongolové	Měnggǔ Zú	蒙古族	0.4488%	5 981 840	5 827 808
Dong	Dòng Zú	侗族	0.2161%	2 879 974	2 962 911
Bouyei	Bùyī Zú	布依族	0.2153%	2 870 034	2 973 217
Yao	Yáo Zú	瑶族	0.2098%	2 796 003	2 638 878
Bai	Bái Zú	白族	0.1451%	1 933 510	1 861 895
Korejci	Cháoxiān Zú	朝鲜族	0.1374%	1 830 929	1 929 696
Hani	Hāní Zú	哈尼族	0.1246%	1 660 932	1 440 029
Li	Lí Zú	黎族	0.1098%	1 463 064	1 248 022
Kazaši	Hāsàkè Zú	哈萨克 族	0.1097%	1 462 588	1 251 023
Dai	Dǎi Zú	傣族	0.0946%	1 261 311	1 159 231
She	Shē Zú	畲族	0.0532%	708 651	710 039
Lisu	Lìsù Zú	傈僳族	0.0527%	702 839	635 101
Dongxiang	Dōngxiāng Zú	东乡族	0.0466%	621 500	513 826
Gelao	Gēlǎo Zú	仡佬族	0.0413%	550 746	579 744
Lahu	Lāhù Zú	拉祜族	0.0365%	485 966	453 765
Wa	Wǎ Zú	佯族	0.0322%	429 709	396 709
Shui	Shuǐ Zú	水族	0.0309%	411 847	407 000
Naxi	Nàxī Zú	纳西族	0.0245%	326 295	309 477

Qiang	Qiāng Zú	羌族	0.0232%	309 576	306 476
Tu	Tǔ Zú	土族	0.0217%	289 565	241 593
Mulao	Mùlǎo Zú	仡佬族	0.0162%	216 257	207 464
Xibe	Xībó Zú	锡伯族	0.0143%	190 481	189 357
Kyrgyzové	Kē'ěrkèzī Zú	柯尔克孜族	0.0140%	186 708	160 875
Jingpo	Jīngpō Zú	景颇族	0.0111%	147 828	132 158
Dauri	Dáwò'ěr Zú	达斡尔族	0.0099%	131 992	132 747
Salaři	Sālā Zú	撒拉族	0.0098%	130 607	104 521
Bulang	Bùlǎng Zú	布朗族	0.0090%	119 639	91 891
Maonan	Máonán Zú	毛南族	0.0076%	101 192	107 184
Tádžikové	Tǎjíkè Zú	塔吉克族	0.0038%	51 069	41 056
Pumi	Pǔmǐ Zú	普米族	0.0032%	42 861	33 628
Achang	Āchāng Zú	阿昌族	0.0030%	39 555	33 954
Nu	Nù Zú	怒族	0.0028%	37 523	28 77
Evenci	Èwēnkè Zú	鄂温克族	0.0023%	30 875	30 545
Jing	Jīng Zú	京族	0.0021%	28 199	22 584
Jinuo	Jīnuò Zú	基诺族	0.0017%	23 143	20 899
De'ang	Dé'áng Zú	德昂族	0.0015%	20 556	17 935
Bonan	Bǎo'ān Zú	保安族	0.0015%	20 074	16 505
Rusové	Éluósī Zú	俄罗斯族	0.0012%	15 393	15 631
Yuguři	Yùgù Zú	裕固族	0.0011%	14 378	13 747
Uzbeki	Wūzībiékè Zú	乌孜别克族	0.0008%	10 569	12 423
Menba	Ménbā Zú	门巴族	0.0008%	10 561	8 928
Oročeni	Èlúnchūn Zú	鄂伦春族	0.0006%	8 659	8 216
Derung	Dúlóng Zú	独龙族	0.0005%	6 930	7 431
Hezhen	Hèzhé Zú	赫哲族	0.0004%	5 354	4 664
Gaoshan	Gāoshān Zú	高山族	0.0003%	4 009	4 488
Lhoba	Luòbā Zú	珞巴族	0.0003%	3 682	2 970

Tataři	Tǎtǎ'ěr Zú	塔塔尔族	0.0003%	3 556	4 895
Nezařazení	Wèi Shìbié Míngzú	未识别民族	0.0480%	640 101	734 438
Cizinci s čínským občanstvím	Wàiguórén Jiārù Zhōngguójí	外国人加入中国籍	0.0001%	1 448	941

Tabulka započítává jen zástupce etnických skupin žijících v ČLR a v Čínské republice na Taiwanu
Zdroj: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/pcsj/rkpc/6rp/html/A0201.htm>
(http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ethnic_groups_in_China)

5. Tabulka: Lingvistické dělení čínských etnik

Sino-Tibetská jazyková rodina

Sinická jazyková větev

Čínština (汉 *hàn*) a její dialekty

Tibeto-barmská jazyková větev

jazyk Bai (白 *bái*)

jazyk Tujia (土家 *tǔjiā*)

Qiangská jazyková skupina

jazyk Qiang (羌 *qiāng*) – severní a jižní

jazyk Pumi (普米 *pǔmǐ*)

jazyk Baima (白马 *báimǎ*)

zaniklý jazyk Tangutština (西夏 *xīxià*)

Himalájská jazyková skupina

Tibetské jazyky (藏 *zàng*) centrální/lhasklý, amdský a khamský dialekt

jazyky Idu Mishmi, Bokar, Na (珞巴 *luòbā*)

jazyk Monpa (门巴 *ménbā*)

Lolo–barmsko–naxská jazyková skupina

Barmské jazyky

jazyk Achang (阿昌 *āchāng*)

Loloská jazyková skupina

jazyk Nusuo/Yi (彝 *yí*)

jazyk Lisu (傣傣 *lǐsù*)

jazyk Lahu (拉祜 *lāhù*)

jazyk Hani (哈尼 *hānī*)

jazyk Jinuo (基诺 *jīnuò*)

jazyk Naxi, (纳西 *nàxī*)

Jingpho–nungsko–luské jazyky

jazyk Jingpo (景颇 *jǐngpō*), jazyk Zaiwa

jazyk Derung (独龙 *dúlóng*)

jazyky Nu (怒 *nù*)

jazyk Rouruo (柔若 *róuruò*)

jazyk Nusu (怒苏 *nùsū*)

Tajsko–kadajská jazyková rodina

Kadajská jazyková větev

jazyk Gelao (仡佬 *gēlǎo*)

Kam–sujská jazyková větev

jazyk Dong (侗 *dòng*)

jazyk Shui (水 *shuǐ*)

jazyk Maonan (毛南 *màonán*)

jazyk Mulam (仫佬 *mùlǎo*)

Hlajské jazyky

jazyk Hlai (黎 *lí*)

Tajské jazyky

Zhuangské jazyky (壮 *zhuàng*)

jazyk Bouyei (布依 *bùyī*)

skupina jazyků Dai (傣 *dǎi*)

Tai Lü (傣仂语 *dǎilèyǔ*)

Tai Nüa (德宏傣语 *déhóng dǎiyǔ*)

Tai Dam (傣担语 *dǎidānyǔ*)

Tai Ya (傣雅语 *dǎiyǎyǔ*)

Tai Hongjin (红金傣语 *hónghé dǎiyǔ*)

Altajská jazyková rodina

Turkická jazyková větev (突厥 *tūjué*)

Čagatajské jazyky

Ujgurština (维吾尔 *wéiwú'ěr*)

Uzbečtina (乌孜别克 *wūzībiékè*)

Kypčacké jazyky

Kazaština (哈萨克 *hāsàkè*)

Kyrgyzština (柯尔克孜 *kē'ěrkèzī*)

Tatrština (塔塔尔 *tātǎ'ěr*)

Oguzské jazyky

Salarština (撒拉 *sǎlá*)

Východoturkické

západní Yugurština (裕固 *yùgù*)

Mongolská jazyková větev

Mongolština (蒙古 *měnggǔ*)

Dagurština (达斡尔 *dáwō'ěr*)

Jihovýchodní mongolské jazyky

jazyk Tu/Mongourština (土 *tǔ*)

východní Yugurština (裕固 *yùgù*)

jazyk Dongxiang (东乡 *dōngxiāng*)

jazyk Bonan (保安 *bǎoān*)

Tunguzská jazyková větev

Jihotunguzské jazyky

Mandžušтина (满 *mǎn*)

zaniklý jazyk Džurčenština (女真 *nǚ zhēn*)

jazyk Xibo/Šive (锡伯 *xībó*)

Nanajština (赫哲 *hèzhé*)

Severotunguzské jazyky

Evenský jazyk (鄂温克 *èwēnkè*)

Oročský jazyk (鄂伦春 *èlúnchūn*)

Korejština/Čoson (朝鲜 *cháo xiǎn*) – izolovaný jazyk

Hmong–mienská jazyková rodina

jazyk Miao/Hmong (苗 *miáo*)

Mienské jazyky (瑶 *yáo*)

jazyky lu Mien, Kim Mun, Biao Min, Dzao Min

jazyk She (畲 *shē*)

Austroasijská jazyková rodina

Mon-khmérské jazyky

jazyk Blang (布朗 *bùlǎng*)

Palaungské/De'angské jazyky (德昂 *déáng*)

jazyky Wa (佯 *wǎ*)

Vietnamština (京 *jīng*)

Austronéská jazyková rodina

Formosanské jazyky (高山 *gāoshān*)

Indoevropská jazyková rodina

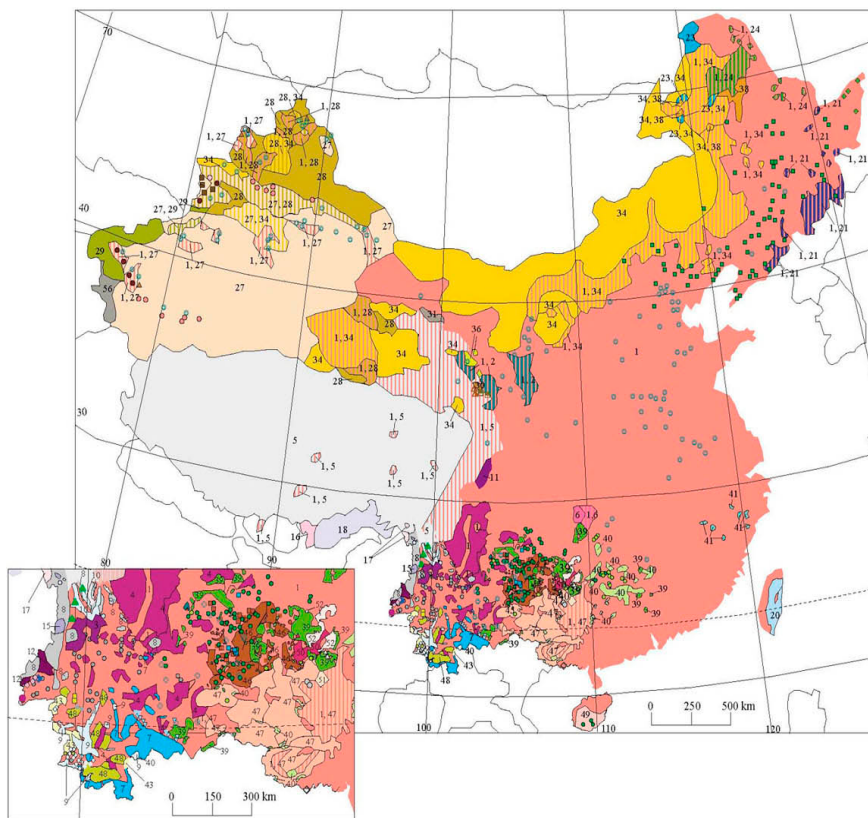
Slovanská jazyková větev

Ruština (俄罗斯 *éluósī*)

Indoíránská jazyková větev

jazyky Sarikoli a Wakhi (塔吉克 *tǎjīkè*)

6. Mapa: Jazykového dělení obyvatelstva ČLR

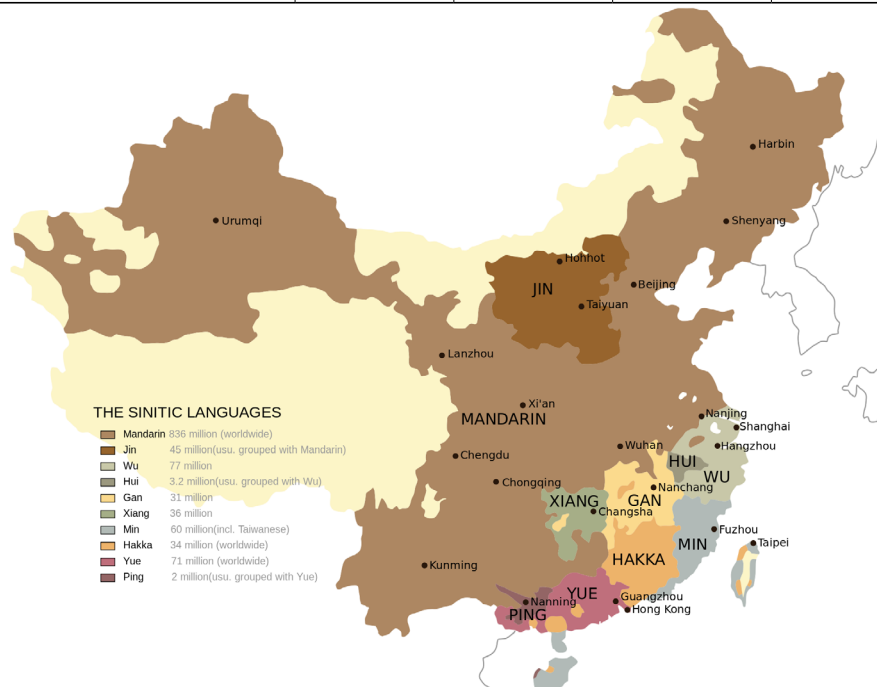

Sino-Tibetan Language Family	Altaic Language Family	Austro-Asiatic Family
Chinese Group	Korean Group	Mon-Khmer Group
1 Han	21 Korean	42 De'ang
2 Hui	Manchu-Tungus Group	43 Va
3 Bai	22 Manchu	44 Blang
Tibeto-Burman Group	23 Xibe	
4 Yi	24 Ewenki	45 Jing
5 Tibetan	25 Oroqen	Para-Tai Language Family
6 Tujia	26 Hezhen	Tai Group
7 Hani	Turkic Group	46 Buyei
8 Lisu	27 Uyghurs	47 Zhuang
9 Lahu	28 Kazakh	48 Dai
10 Nakhi	29 Kyrgyz	Li Group
11 Qiang	30 Salar	49 Li
12 Jingpo	31 Yugur	Kam-Sui Group
13 Achang	32 Uzbeks	50 Sui
14 Pami	33 Tatars	51 Mulao
15 Nu	Mongolian Group	52 Dong
16 Momba	34 Mongols	53 Maonan
17 Derang	35 Dongxiang	Gelao Group
18 Lhoba	36 Tu	54 Gelao
19 Jino	37 Bonan	
Austronesian Language Family	38 Daur	Indo-European Language Family
Taiwan group	Family Miao-Yao	Slavic Group
20 Gaoshan	Miao Group	55 Russian
	39 Miao	Iranian Group
	Yao Group	56 Tajik
	40 Yao	mixed ethnic composition
	41 She	

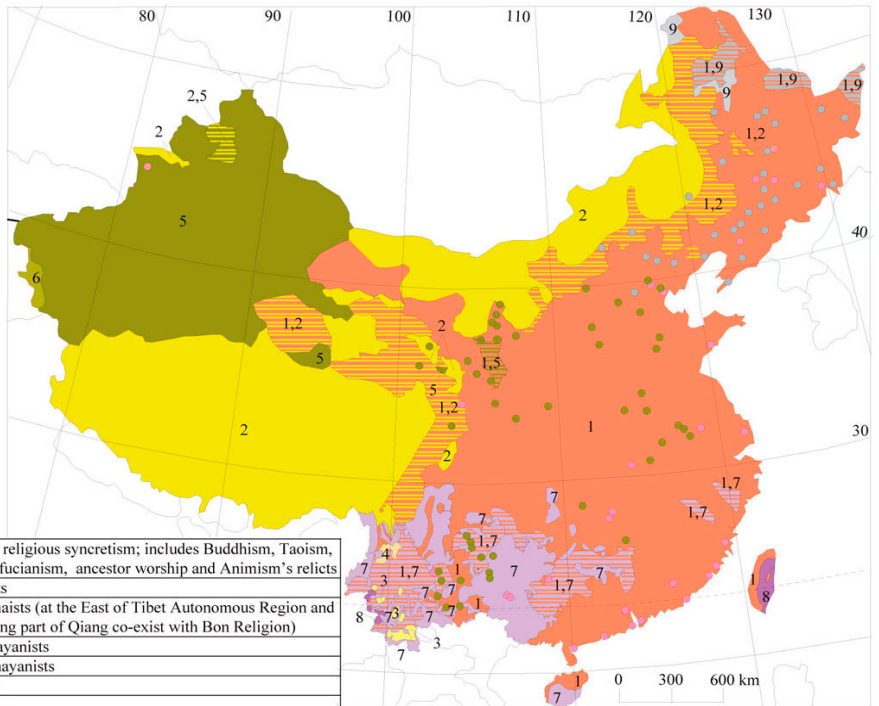
7. a, b Tabulka a mapa: Dialekty čínštiny

Název dialektu	zkratka	pinyin	zjednodušené znaky	počet mluvčích v milionech
Severní dialekty - zahrnuje standardní čínštinu (普通话)	Guan; 官	Guānhuà Běifānghuà	官话 北方话	1 365
Wu - zahrnuje shanghaiský dialekt	Wu; 吴	Wúyǔ	吴语	90
Yue - zahrnuje kantonštinu & taishanský dialekt	Yue; 粤	Yuèyǔ	粤语	70
Min - severní (fuzhouština) a jižní (fujianština, chaozhouština a taiwanština)	Min; 闽	Mǐnyǔ	闽语	50
Xiang	Xiang; 湘	Xiāngyǔ	湘语	36
Hakka	Kejia; 客家	Kèjiāhuà	客家话	35
Gan	Gan; 贛	Gànyǔ	贛语	31

Jin - odvozen od severočínského dial.	Jin; 晋	Jìnyǔ	晋语	45
Huizhou - odvozen od Wu	Hui; 徽	Huīzhōuhuà	徽州话	5
Pinghua - odvozen od Yue	Ping; 平	Pínghuà	平话	5

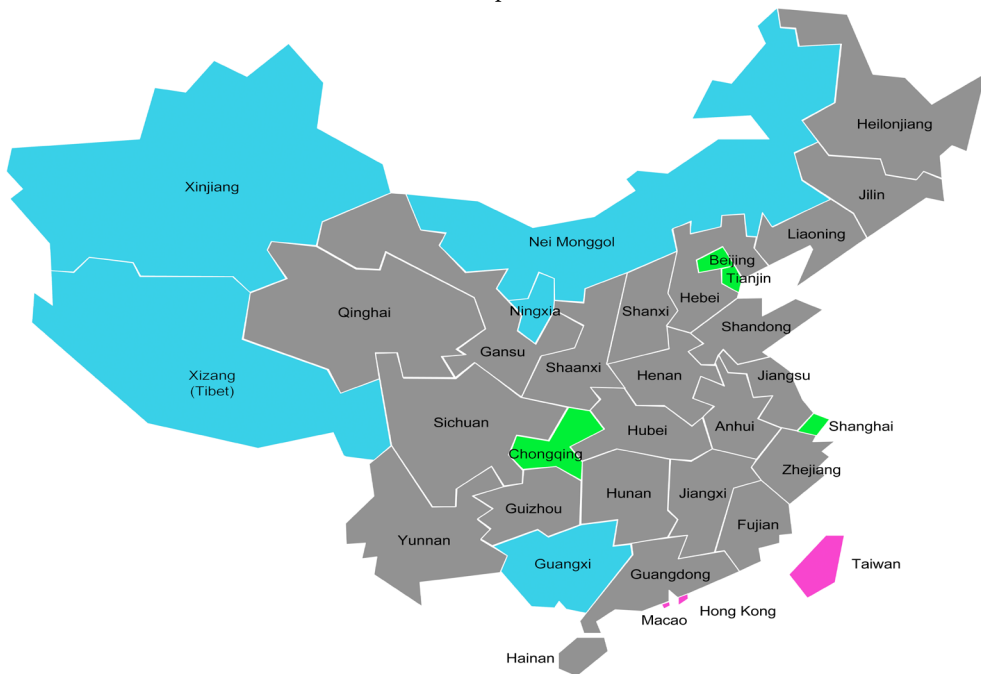
8. Mapa: Náboženství Číny

1	Han religious syncretism; includes Buddhism, Taoism, Confucianism, ancestor worship and Animism's relicts
Buddhists	
2	Lamaists (at the East of Tibet Autonomous Region and among part of Qiang co-exist with Bon Religion)
3	Hinayanists
4	Mahayanists
Muslims	
5	Sunnis
6	Ismailis
Adherents of other religions	
7	Animists (almost everywhere animism exists together with ancestor worship)
8	Totemists and Fetishists
9	Shamanists (Shamanism co-exists with worship of spirits – "masters" of nature and vivification of natural phenomena)
●	Shamanists Manchu
●	Orthodox
●	Catholics and Protestants
Mixed	

9. Mapa: Administrativní dělení Číny

(Vysvětlivky: šedá barva = provincie / modrá barva = autonomní oblast / zelená barva = přímo spravované město / fialová barva = nárokovaná nebo zvláštní správní oblast.)

10. Tabulka: Autonomní administrativní celky ČLR

provincie	název administrativního celku			menšina
	český název	čínský název (znaky)	čínský název (pinyin)	

autonomní oblasti 自治区 Zìzhìqū				
Xinjiang	Ujgurská autonomní oblast Xinjiang	新疆维吾尔自治区	Xīnjiāng Wéiwú'ěr Zìzhìqū	Ujguři
Neimengu	Autonomní oblast Vnitřní Mongolsko	内蒙古自治区	Nèi Měnggǔ Zìzhìqū	Mongolové
Tibet	Tibetská autonomní oblast	西藏自治区	Xīzàng Zìzhìqū	Tibet'ané
Ningxia	Huiská autonomní oblast Ningxia	宁夏回族自治区	Níngxià Huízú Zìzhìqū	Huiové
Guangxi	Zhuangská autonomní oblast Guangxi	广西壮族自治区	Guǎngxī Zhuàngzú Zìzhìqū	Zhuangové

autonomní prefektury 自治州 Zìzhìzhōu				
Gansu	Linxia huiská autonomní prefektura	临夏回族自治州	Línxià Huízú Zìzhìzhōu	Huiové
Gansu	Gannan Tibetan autonomní prefektura	甘南藏族自治州	Gānnán Zàngzú Zìzhìzhōu	Tibet'ané
Guizhou	Qiandongnan Miao a Dong autonomní prefektura	黔东南苗族侗族自治州	Qiándōng-nán Miáozú Dòngzú Zìzhìzhōu	Miaoové a Dongové

Guizhou	Qiannan Buyei a Miao autonómni prefektura	黔南布依族苗族自治州	Qiánnán Bùyīzú Miáozú Zìzhìzhōu	Buyeiové a Miaové
Guizhou	Qianxi'nan Buyei a Miao autonómni prefektura	黔西南布依族苗族自治州	Qiánxī' nán Bùyīzú Miáozú Zìzhìzhōu	Buyei a Miaové
Hubei	Enshi Tujia a Miao autonómni prefektura	恩施土家族苗族自治州	Ēnshī Tǔjiāzú Miáozú Zìzhìzhōu	Tujiaové a Miaové
Hunan	Xiangxi Tujia a Miao autonómni prefektura	湘西土家族苗族自治州	Xiāngxī Tǔjiāzú Miáozú Zìzhìzhōu	Tujiaové a Miaové
Jilin	Yanbian korejská autonómni prefektura	延边朝鲜族自治州	Yánbiān Cháoxiǎnzú Zìzhìzhōu	Korejci
Qinghai	Haibei tibetská autonómni prefektura	海北藏族自治州	Hǎiběi Zàngzú Zìzhìzhōu	Tibet'ané
Qinghai	Hainan tibetská autonómni prefektura	海南藏族自治州	Hǎinán Zàngzú Zìzhìzhōu	Tibet'ané
Qinghai	Huangnan tibetská autonómni prefektura	黄南藏族自治州	Huángnán Zàngzú Zìzhìzhōu	Tibet'ané
Qinghai	Golog tibetská autonómni prefektura	果洛藏族自治州	Guōluò Zàngzú Zìzhìzhōu	Tibet'ané
Qinghai	Gyêgu (Yushu) tibetská autonómni prefektura	玉树藏族自治州	Yùshù Zàngzú Zìzhìzhōu	Tibet'ané

Qinghai	Haixi mongolská a tibetská autonomní prefektura	海西蒙古族藏族自治州	Hǎixī Měnggǔzú Zàngzú Zìzhìzhōu	Mongolové a Tibet'ané
Sichuan	Ngawa tibetská a qiangská tibetská autonomní prefektura	阿坝藏族羌族自治州	Ābà Zàngzú Qiāngzú Zìzhìzhōu	Tibet'ané a Qiangové
Sichuan	Garzê tibetská autonomní prefektura	甘孜藏族自治州	Gānzī Zàngzú Zìzhìzhōu	Tibet'ané
Sichuan	Liangshan Yi autonomní prefektura	凉山彝族自治州	Liángshān Yízú Zìzhìzhōu	Yiové
Xinjiang	Kizilsu kyrgyzská autonomní prefektura	克孜勒苏柯尔克孜自治州	Kèzīlèsū Kē'ěrkèzī Zìzhìzhōu	Kyrgyzové
Xinjiang	Bortala mongolská autonomní prefektura	博尔塔拉蒙古自治州	Bó'ěrtālā Měnggǔ Zìzhìzhōu	Mongolové
Xinjiang	Changji Hui autonomní prefektura	昌吉回族自治州	Chāngjī Huízú Zìzhìzhōu	Huiové
Xinjiang	Bayingolin mongolská autonomní prefektura	巴音郭楞蒙古自治州	Bāyīnguōlèng Měnggǔ Zìzhìzhōu	Mongolové
Xinjiang	Ili kazašská autonomní prefektura	伊犁哈萨克自治州	Yīlí Hāsàkè Zìzhìzhōu	Kazaši
Xinjiang	Altay prefektura (Ili kazašská AP)	(阿勒泰地区)	(Ālètài Dìqū)	Kazaši

Xinjiang	Tacheng prefektura (Ili kazašsk AP)	(塔城地区)	(Tāchéng Dìqū)	Kazaši
Yunnan	Dehong Dai a Jingpo autonomní prefektura	德宏傣族景颇族自治州	Déhóng Dǎi-zú Jǐngpōzú Zìzhìzhōu	Daiové a Jingpoové
Yunnan	Nujiang Lisu autonomní prefektura	怒江傈僳族自治州	Nùjiāng Lisùzú Zìzhìzhōu	Lisuové
Yunnan	Dêqên tibetská autonomní prefektura	迪庆藏族自治州	Díqìng Zàngzú Zìzhìzhōu	Tibet'ané
Yunnan	Dali Bai autonomní prefektura	大理白族自治州	Dàlǐ Báizú Zìzhìzhōu	Baiové
Yunnan	Chuxiong Yi autonomní prefektura	楚雄彝族自治州	Chǔxióng Yízú Zìzhìzhōu	Yiové
Yunnan	Honghe Hani a Yi autonomní prefektura	红河哈尼族彝族自治州	Hónghé Hānízú Yízú Zìzhìzhōu	Haniové a Yiové
Yunnan	Wenshan Zhuang a Miao autonomní prefektura	文山壮族苗族自治州	Wenshān Zhuàngzú Miáozú Zìzhìzhōu	Zhuangové a Miaové
Yunnan	Xishuangbanna Dai autonomní prefektura	西双版纳傣族自治州	Xīshuāngbǎnnà Dǎizú Zìzhìzhōu	Daiové

autonomní okresy 自治县 Zìzhìxiàn

Chongqing	Pengshui Miao a Tujia autonomní okres	彭水苗族土家族自治县	Péngshuǐ Miáo-zú Tǔjiāzú Zìzhìxiàn	Miaové a Tujiaové
Chongqing	Shizhu Tujia autonomní okres	石柱土家族自治县	Shízhù Tǔjiāzú Zìzhìxiàn	Tujiaové

Chongqing	Xiushan Tujia a Miao autonómni okres	秀山土家族苗族自治县	Xiùshān Tǔjiāzú Miáozú Zìzhìxiàn	Tujiaové a Miaové
Chongqing	Youyang Tujia a Miao autonómni okres	酉阳土家族苗族自治县	Yǒuyáng Tǔjiāzú Miáozú Zìzhìxiàn	Tujiaové a Miaové
Gansu	Aksai kazašský autonómni okres	阿克賽哈薩克族自治县	Ākèsài Hāsàkèzú Zìzhìxiàn	Kazaši
Gansu	Dongxiangský autonómni okres	东乡族自治县	Dōngxiāngzú Zìzhìxiàn	Dongxiangové
Gansu	Jishishan Bonan, Dongxiang a salarský autonómni okres	积石山保安族东乡族撒拉族自治县	Jīshíshān Bǎo'ānzú Dōngxiāngzú Sālāzú Zìzhìxiàn	Bonanové, Dongxiangové a Salaři
Gansu	Subei mongolský autonómni okres	肃北蒙古族自治县	Sùběi Měnggǔzú Zìzhìxiàn	Mongolové
Gansu	Sunan yugurský autonómni okresy	肃南裕固族自治县	Sùnán Yùgùzú Zìzhìxiàn	Yuguři
Gansu	Tianzhu tibetský autonómni okres	天祝藏族自治县	Tiānzhù Zàngú Zìzhìxiàn	Tibet'ané
Gansu	Zhangjiachuan Hui autonómni okres	张家川回族自治县	Zhāngjiāchuān Huízú Zìzhìxiàn	Huiové
Guangdong	Liannan Yao autonómni okres	连南瑶族自治县	Liánnán Yáozú Zìzhìxiàn	Yaové
Guangdong	Lianshan Zhuang a Yao autonómni okres	连山壮族瑶族自治县	Liánshān Zhuàngú Yáozú Zìzhìxiàn	Zhuangové a Yaové

Guangdong	Ruyuan Yao autonomní okres	乳源瑶族自治县	Rǔyú- án Yáozú Zìzhìxiàn	Yaové
Guangxi	Bama Yao autonomní okres	巴马瑶族自治县	Bāmǎ Yáozú Zìzhìxiàn	Yaové
Guangxi	Dahua Yao autonomní okres	大化瑶族自治县	Dàhuà Yáozú Zìzhìxiàn	Yaové
Guangxi	Du'an Yao autonomní okres	都安瑶族自治县	Dū'ān Yáozú Zìzhìxiàn	Yaové
Guangxi	Fuchuan Yao autonomní okres	富川瑶族自治县	Fùchuān Yáozú Zìzhìxiàn	Yaové
Guangxi	Gongcheng Yao autonomní okres	恭城瑶族自治县	Gōngchéng Yáozú Zìzhìxiàn	Yaové
Guangxi	Huanjiang Maonan autonomní okres	环江毛南族自治县	Huánjiāng Máonánzú Zìzhìxiàn	Maonanové
Guangxi	Jinxiu Yao autonomní okres	金秀瑶族自治县	Jīnxiù Yáozú Zìzhìxiàn	Yaové
Guangxi	Longlin národnostní autonomní okres	隆林各族自治县	Lōnglín Gèzú Zìzhìxiàn	Miaové, Yiové a Gelaové
Guangxi	Longsheng národnostní autonomní okres	龙胜各族自治县	Lóngshēng Gèzú Zìzhìxiàn	Dongové, Yaové a Miaové
Guangxi	Luocheng Mulao autonomní okres	罗城仫佬族自治县	Luóchéng Mùlǎozú Zìzhìxiàn	Mulaové
Guangxi	Rongshui Miao autonomní okres	融水苗族自治县	Róngshuǐ Miáozú Zìzhìxiàn	Miaové

Guangxi	Sanjiang Dong autonómni okres	三江侗族自治县	Sānjiāng Dòngzú Zìzhìxiàn	Dongové
Guizhou	Daozhen Gelao a Miao autonómni okres	道真仡佬族苗族自治县	Dǎozhēn Gēlǎozú Miáozú Zìzhìxiàn	Gelaové a Miaové
Guizhou	Guanling Buyei a Miao autonómni okres	关岭布依族苗族自治县	Guānlíng Bùyīzú Miáozú Zìzhìxiàn	Bouyeiové a Miaové
Guizhou	Sandu Shui autonómni okres	三都水族自治县	Sāndū Shuǐzú Zìzhìxiàn	Shuiové
Guizhou	Songtao Miao autonómni okres	松桃苗族自治县	Sōngtáo Miáozú Zìzhìxiàn	Miaové
Guizhou	Weining Yi, Hui a Miao autonómni okres	威宁彝族回族苗族自治县	Wēiníng Yízú Huízú Miáozú Zìzhìxiàn	Yiové, Huiové a Miaové
Guizhou	Wuchuan Gelao a Miao autonómni okres	务川仡佬族苗族自治县	Wùchuān Gēlǎozú Miáozú Zìzhìxiàn	Gelaové a Miaové
Guizhou	Yanhe Tujia autonómni okres	沿河土家族自治县	Yánhé Tǔjiāzú Zìzhìxiàn	Tujiaové
Guizhou	Yinjiang Tujia a Miao autonómni okres	印江土家族苗族自治县	Yìnjiāng Tǔjiāzú Miáozú Zìzhìxiàn	Tujiaové a Miaové
Guizhou	Yuping Dong autonómni okres	玉屏侗族自治县	Yùpíng Dòngzú Zìzhìxiàn	Dongové
Guizhou	Zhenning Buyi a Miao autonómni okres	镇宁布依族苗族自治县	Zhènníng Bùyīzú Miáozú Zìzhìxiàn	Bouyeiové a Miaové

Guizhou	Ziyun Miao a Buyei autonomní okres	紫云苗族布依族自治县	Zíyún Mí-áo-zú Bùyī-zú Zìzhìxiàn	Miaové a Buyeiové
Hainan	Baisha Li autonomní okres	白沙黎族自治县	Báishā Lízú Zìzhìxiàn	Liové
Hainan	Baoting Li a Miao autonomní okres	保亭黎族苗族自治县	Bǎotíng Lízú Miáo-zú Zìzhìxiàn	Liové a Miaové
Hainan	Changjiang Li autonomní okres	昌江黎族自治县	Chāngjiāng Lízú Zìzhìxiàn	Liové
Hainan	Ledong Li autonomní okres	乐东黎族自治县	Lèdōng Lízú Zìzhìxiàn	Liové
Hainan	Lingshui Li autonomní okres	陵水黎族自治县	Língshuǐ Lízú Zìzhìxiàn	Liové
Hainan	Qiongzong Li a Miao autonomní okres	琼中黎族苗族自治县	Qióngzhōng Lízú Miáo-zú Zìzhìxiàn	Liové a Miaové
Hebei	Dachang Hui autonomní okres	大厂回族自治县	Dàchǎng Huízú Zìzhìxiàn	Huiové
Hebei	Fengning mandžuský autonomní okres	丰宁满族自治县	Fēngníng Mǎnzú Zìzhìxiàn	Mandžuové
Hebei	Kuancheng mandžuský autonomní okres	宽城满族自治县	Kuānchéng Mǎnzú Zìzhìxiàn	Mandžuové
Hebei	Mengcun Hui autonomní okres	孟村回族自治县	Mèngcūn Huízú Zìzhìxiàn	Huiové
Hebei	Qinglong mandžuský autonomní okres	青龙满族自治县	Qīnglóng Mǎnzú Zìzhìxiàn	Mandžuové

Hebei	Weichang mandžuský a mongolský autonomní okres	围场满族蒙古族自治县	Wéichǎng Mǎnzú Měnggǔzú Zìzhìxiàn	Mandžuové a Mongolové
Heilongjiang	Dorbod mongolský autonomní okres	杜尔伯特蒙古族自治县	Dù'ěrbótè Měnggǔzú Zìzhìxiàn	Mongolové
Hubei	Changyang Tujia autonomní okres	长阳土家族自治县	Chángyáng Tǔjiāzú Zìzhìxiàn	Tujiaové
Hubei	Wufeng Tujia autonomní okres	五峰土家族自治县	Wǔfēng Tǔjiāzú Zìzhìxiàn	Tujiaové
Hunan	Chengbu Miao autonomní okres	城步苗族自治县	Chéngbù Miáozú Zìzhìxiàn	Miaové
Hunan	Jianghua Yao autonomní okres	江华瑶族自治县	Jiānghuá Yáozǔ Zìzhìxiàn	Yaové
Hunan	Jingzhou Miao a Dong autonomní okres	靖州苗族侗族自治县	Jǐngzhōu Miáozú Dòngzú Zìzhìxiàn	Miaové a Dongové
Hunan	Mayang Miao autonomní okres	麻阳苗族自治县	Máyáng Miáozú Zìzhìxiàn	Miaové
Hunan	Tongdao Dong autonomní okres	通道侗族自治县	Tōngdào Dòngzú Zìzhìxiàn	Dongové
Hunan	Xinhuang Dong autonomní okres	新晃侗族自治县	Xīnhuǎng Dòngzú Zìzhìxiàn	Dongové
Hunan	Zhijiang Dong autonomní okres	芷江侗族自治县	Zhǐjiāng Dòngzú Zìzhìxiàn	Dongové
Jilin	Changbai korejský autonomní okres	长白朝鲜族自治县	Chángbái Cháoxiǎnzú Zìzhìxiàn	Korejci

Jilin	Qian Gorlos mongolský autonomní okres	前郭尔罗斯蒙古族自治县	Qián‘guō‘ěr-luósī Mě-nggǔzú Zìzhìxiàn	Mongolové
Jilin	Yitong mandžuský autonomní okres	伊通满族自治县	Yītōng Mǎn-zú Zìzhìxiàn	Mandžuoové
Liaoning	Harqin levý mongolský autonomní okres	喀喇沁左翼蒙古族自治县	Kālāqìn Zuǒyì Mě-nggǔzú Zìzhìxiàn	Mongolové
Liaoning	Fuxin mandžuský autonomní okres	阜新蒙古族自治县	Fùxīn Mě-nggǔzú Zìzhìxiàn	Mongolové
Liaoning	Xinbin mandžuský autonomní okres	新宾满族自治县	Xīnbīn Mǎn-zú Zìzhìxiàn	Mandžuoové
Liaoning	Qingyuan madžuský autonom. okr.	清原满族自治县	Qīngyu-án Mǎnzú Zìzhìxiàn	Mandžuoové
Liaoning	Benxi mandžuský autonomní okres	本溪满族自治县	Běnxī Mǎnzú Zìzhìxiàn	Mandžuoové
Liaoning	Huanren mandžuský autonom. okr.	桓仁满族自治县	Huánrén Mǎnzú Zìzhìxiàn	Mandžuoové
Liaoning	Xiuyan mandžuský autonomní okres	岫岩满族自治县	Xiùyán Mǎn-zú Zìzhìxiàn	Mandžuoové
Liaoning	Kuandian mandžuský autonomní okres	宽甸满族自治县	Kuāndiàn Mǎnzú Zìzhìxiàn	Mandžuoové
Neimengu	Oroqin autonomní prapor	鄂伦春自治旗	Èlúncūn Zìzhìqí	Oročeni
Neimengu	Evenki autonomní prapor	鄂温克族自治旗	Èwēnkèzú Zìzhìqí	Evenci

Neimengu	Morin Dawa Daur autonómni prapor	莫力达瓦达斡尔族自治县	Mòlidáwǎ Dáwò'ěrzú Zìzhìqí	Dauři
Qinghai	Datong Hui a Tu autonómni okres	大通回族土族自治县	Dàtōng Huízú Tǔzú Zìzhìxiàn	Huiové a Tuové
Qinghai	Henan mongolský autonómni okres	河南蒙古族自治县	Hénán Ménggǔ Zìzhìxiàn	Mongolové
Qinghai	Hualong Hui autonómni okres	化隆回族自治县	Huàlóng Huízú Zìzhìxiàn	Huiové
Qinghai	Huzhu Tu autonómni okres	互助土族自治县	Hùzhù Tǔzú Zìzhìxiàn	Tuové
Qinghai	Menyuan Hui autonómni okres	门源回族自治县	Ményu-án Huízú Zìzhìxiàn	Huiové
Qinghai	Minhe Hui a Tu autonómni okres	民和回族土族自治县	Mínhé Huízú Tǔzú Zìzhìxiàn	Huiové a Tuové
Qinghai	Xunhua Salar autonómni okres	循化撒拉族自治县	Xúnhuà Sālázú Zìzhìxiàn	Salaři
Sichuan	Beichuan Qiang autonómni okres	北川羌族自治县	Běichuān Qiāngzú Zìzhìxiàn	Qiangové
Sichuan	Ebian Yi autonómni okres	峨边彝族自治县	Ébiān Yízú Zìzhìxiàn	Yiové
Sichuan	Mabian Yi autonómni okres	马边彝族自治县	Mǎbiān Yízú Zìzhìxiàn	Yiové
Sichuan	Muli tibetský autonómni okres	木里藏族自治县	Mùlǐ Zàngzú Zìzhìxiàn	Tibet'ané
Xinjiang	Barkol kazašský autonómni okres	巴里坤哈萨克族自治县	Bālǐkūn Hāsàkèzú Zìzhìxiàn	Kazaši

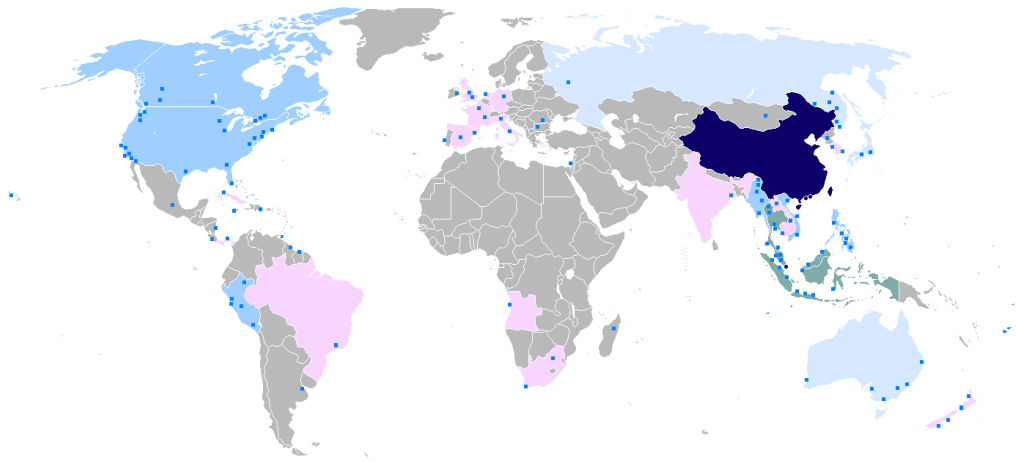
Xinjiang	Hoboksar mongolský autonomní okres	和布克塞尔 蒙古自治县	Hébùkèsài'ěr Ménggǔ Zìzhìxiàn	Mongolové
Xinjiang	Mori kazašský autonomní okres	木垒哈萨克 自治县	Mùlěi Hāsàkèzú Zìzhìxiàn	Kazaši
Xinjiang	Qapqal Xibe autonomní okres	察布查尔锡 伯自治县	Chábùchá'ěr Xíbó Zìzhìxiàn	Xibeové
Xinjiang	Taxkorgan tádžický autonomní okres	塔什库尔干 塔吉克自治县	Tǎshíkù'ěr- gàn Tǎjìkè Zìzhìxiàn	Tádžikové
Xinjiang	Yanqi Hui autonomní okres	焉耆回族自治 县	Yānqí Huízú Zìzhìxiàn	Huiové
Yunnan	Cangyuan Wa autonomní okres	沧源佤族自治 县	Cāngyu- án Wǎzú Zìzhìxiàn	Waové
Yunnan	Eshan Yi autonomní okres	峨山彝族自治 县	Èshān Yízú Zìzhìxiàn	Yiové
Yunnan	Gengma Dai a Wa autonomní okres	耿马傣族佤 族自治县	Gěngmǎ Dǎizú Wǎzú Zìzhìxiàn	Daiové a Waové
Yunnan	Gongshan Dulong a Nu autonomní okres	贡山独龙族 怒族自治县	Gòngshān Dúlón- gzú Nùzú Zìzhìxiàn	Derungové a Nuové
Yunnan	Hekou Yao autonomní okres	河口瑶族自治 县	Hékǒu Yáozú Zìzhìxiàn	Yaové
Yunnan	Jiangcheng Hani a Yi autonomní okres	江城哈尼族 彝族自治县	Jiāngchéng Hānízú Yízú Zìzhìxiàn	Haniové a Yiové
Yunnan	Jingdong Yi autonomní okres	景东彝族自治 县	Jǐngdōng Yízú Zìzhìxiàn	Yiové

Yunnan	Jinggu Dai a Yi autonómni okres	景谷傣族彝族自治县	Jǐnggǔ Dǎi-zú Yízú Zìzhìxiàn	Daiové a Yiové
Yunnan	Jinping Miao, Yao a Dai autonómni okres	金平苗族瑶族傣族自治县	Jīnpíng Miáozú Yáozú Dǎizú Zìzhìxiàn	Miaové, Yaové a Daiové
Yunnan	Lancang Lahu autonómni okres	澜沧拉祜族自治县	Láncāng Lāhùzú Zìzhìxiàn	Lahuové
Yunnan	Lanping Bai a Pumi autonómni okres	兰坪白族普米族自治县	Lánpíng Báizú Pǔmǐzú Zìzhìxiàn	Baiové a Pumiové
Yunnan	Lijiang Naxi autonómni okres	丽江纳西族自治县	Lìjiāng Nàxīzú Zìzhìxiàn	Naxi
Yunnan	Luquan Yi a Miao autonómni okres	禄劝彝族苗族自治县	Lùquàn Yízú Miáozú Zìzhìxiàn	Yiové a Miaové
Yunnan	Menglian Dai, Lahu a Wa autonómni okres	孟连傣族拉祜族佤族自治县	Mènglián Dǎizú Lāhùzú Wǎzú Zìzhìxiàn	Daiové, Lahuové a Waové
Yunnan	Mojiang Hani autonómni okres	墨江哈尼族自治县	Mòjiāng Hānízú Zìzhìxiàn	Haniové
Yunnan	Nanjian Yi autonómni okres	南涧彝族自治县	Nánjiàn Yízú Zìzhìxiàn	Yiové
Yunnan	Ninglang Yi autonómni okres	宁蒗彝族自治县	Nínglàng Yízú Zìzhìxiàn	Yiové
Yunnan	Pingbian Miao autonómni okres	屏边苗族自治县	Píngbiān Miáozú Zìzhìxiàn	Miaové
Yunnan	Pu'er Hani a Yi autonómni okres	普洱哈尼族彝族自治县	Pǔ'ěr Hānízú Yízú Zìzhìxiàn	Haniové a Yiové

Yunnan	Shilin Yi autonomní okres	石林瑶族自治县	Shílín Yáozú Zìzhìxiàn	Yiové
Yunnan	Shuangjiang Lahu, Wa, Blang a Dai autonomní okres	双江拉祜族佤族布朗族傣族自治县	Shuāngjiāng Lāhùzú Wǎzú Bùlǎngzú Dǎizú Zìzhìxiàn	Lahuové, Wa-ové, Bulan-gové a Daiové
Yunnan	Weishan Yi a Hui autonomní okres	巍山彝族回族自治县	Wēishān Yízú Huízú Zìzhìxiàn	Yiové a Hui-ové
Yunnan	Weixi Lisu autonomní okres	维西傈僳族自治县	Wéixī Lìsùzú Zìzhìxiàn	Lisuové
Yunnan	Ximeng Wa autonomní okres	西盟佤族自治县	Xīméng Wǎzú Zìzhìxiàn	Waové
Yunnan	Xinping Yi a Dai autonomní okres	新平彝族傣族自治县	Xīnpíng Yízú Dǎizú Zìzhìxiàn	Yiové a Dai-ové
Yunnan	Weixi Lisu autonomní okres	维西傈僳族自治县	Wéixī Lìsùzú Zìzhìxiàn	Lisuové
Yunnan	Yangbi Yi autonomní okres	漾濞彝族自治县	Yàngbì Yízú Zìzhìxiàn	Yiové
Yunnan	Yuanjiang Hani, Yi a Dai autonomní okres	元江哈尼族彝族傣族自治县	Yuánjiāng Hānizú Dǎizú Yízú Zìzhìxiàn	Haniové, Yiové a Daiové
Yunnan	Zhenyuan Yi, Hani a Lahu autonomní okres	镇沅彝族哈尼族拉祜族自治县	Zhènyuán Yízú Hānizú Lāhùzú Zìzhìxiàn	Yiové, Hani-ové a Lahuové
Zhejiang	Jingning She autonomní okres	景宁畲族自治县	Jǐngníng Shēzú Zìzhìxiàn	Sheové

11. Mapa: Sinofonní svět

(Vysvětlivky: tmavě modrá = čínsko-jazyčná většina / šedo zelená = více než 5 milionů mluvčích / modrá = více než 1 milionů / světle modrá více než 0,5 milionů / růžová = více než 100 tisíc; tmavé body = hlavní čínsko-jazyčné komunity ve světě)

12. Tabulka: Číňané v zahraničí

Speciální čínské oblasti	
Taiwan	22 575 365
Hongkong	6 593 410
Macau	433 641
Většinová populace států	
Singapur	2 808 300
Vánoční ostrovy	981
Menšinová populace států	
Thajsko	9 392 792
Indonésie	8 800 000
Malajsie	6 960 900
USA	3 794 673
Barma	1 637 540
Kanada	1 487 580
Peru	1 300 000
Filipíny	1 146 250
Vietnam	970 927
Austrálie	866 200

Kambodža	782 600
Francie	700 000
Jižní Korea	696 861
Japonsko	674 871
Velká Británie	500 000
Venezuela	400 000
Rusko	400 000
Jihoafrická republika	350 000
Itálie	304 768
Angola	259 000
Laos	190 000
Arabské emiráty	180 000
Brazílie	151 000
Nový Zéland	147 570
Španělsko	145 245
Panama	135 000
Argentina	120 000

Seznam obrazových příloh, map a tabulek

Obrázky v textu

1. Novomanželský pár oblečený v západním stylu (Shanghai). Zdroj: Archiv autora (foto Adam Dušek).
2. Pouliční kuchař s wokem (Shanghai). Zdroj: Archiv autora (foto Adam Dušek).
3. Hanové v buddhistickém chrámu (Shanghai). Zdroj: Archiv autora (foto Adam Dušek).
4. Venkovanka (Jiangxi). Zdroj: Archiv autora (foto Pavel Šindelář).
5. Rybáři z ostrova Shengsi prodávají svůj úlovek (Zhejiang). Zdroj: Archiv autora (foto Adam Dušek).
6. Tulou – kruhové opevněné obydlí etnika Hakka (Fujian). Zdroj: Archiv autora (foto Pavel Šindelář).
7. Huiové z oblasti Lingxia (Gansu). Zdroj: Vmenkov. Two Hui book vendors, wearing traditional eyeglasses characteristic for the area, in a Linxia City market. In: Wikimedia Commons [online] 25. 7. 2009. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Linxia-book-vendors-5651.jpg>.
8. Huiská restaurace v xi'ánské muslimské čtvrti (Shaanxi). Zdroj: Archiv autora (foto Adam Dušek).
9. Stará a nová huiská mešita v Hohhotu (Vnitřní Mongolsko). Zdroj: Archiv autora (foto Pavel Šindelář).
10. Tradiční mužský účes Mandžůů. Zdroj: John Thomson. Manchu barber. In: Wikimedia Commons [online] 1873. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Manchu006.jpg>.
11. Mandžuská nevěsta z konce 19. století. Zdroj: John Thomson. Manchu bride. In: Wikimedia Commons [online] 1871. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Manchu_Bride-John_Thomson.tif.

12. Nanjské děti z oblasti kolem řeky Heilong. Zdroj: Autor neznámý. Nanay ʊsaqları. In: Wikimedia Commons [online] 15. 12. 2009. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nanai_children.jpg.
13. Jeden z posledních oročenských šamanů (zemřel v roce 2000). Zdroj: Richard Noll. 中文: 鄂伦春族最后的萨满-孟金福 (携领山神白那恰). In: Wikimedia Commons [online] 1.9.2007. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chuonnasuan,_the_last_shaman_of_the_Oroqen,_in_July_1994_\(Photo_by_Richard_Noll\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chuonnasuan,_the_last_shaman_of_the_Oroqen,_in_July_1994_(Photo_by_Richard_Noll).jpg).
14. Mongolští chlapci při koňských dostizích. Zdroj: Archiv autora (foto Adam Dušek).
15. Tradiční mongolští zápasníci na Naadamu. Zdroj: Archiv autora (foto Adam Dušek).
16. Dongxiangský muž. Zdroj: Peter Morgan. Dongxiang. In: Wikimedia Commons [online] 14. 10. 2005. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY 2.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Streets_of_Dongxiang_Man_02.jpg.
17. Nadun - tuský tanec v maskách. Zdroj: Alexjhu. Masked dance performance of the Xianbei („Monguor“) Nadun. In: Wikimedia Commons [online] 2008. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nadun_Picture_1.jpg.
18. Ujgurský pouliční holič v Kashgaru (Xinjiang). Zdroj: Gusjer. Barber in Kaxgar. In: Wikimedia Commons [online] 17. 8. 2008. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY 2.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Barbier_in_Kaxgar.jpg.
19. Ujgurská manufaktura na výrobu koberců v Khotanu (Xinjiang). Zdroj: Colegota. Khotan (Hotan / Hetian) es una ciudad-oasis en la Región Autónoma Uigur de Xinjiang en la República Popular China. Fábrica de alfombras. In: Wikimedia Commons [online] 27. 11. 2005. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 2.5 ES (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/es/legalcode.es>). Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Khotan-fabrica-alfombras-d06.jpg>.
20. Ujgurští muži. Zdroj: Colegota. Khotan (Hotan / Hetian) es una ciudad-oasis en la Región Autónoma Uigur de Xinjiang en la República Popular China. Gente de Etnia Uigur en el Mercado dominical. In: Wikimedia Commons [online] 27. 11. 2005. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné

- z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Khotan-mercado-gente-uygur-d01.jpg>
21. Kazašská pastevecká rodina před svým mobilním obydlím. Zdroj: Bernard Agon. Kazakhs people, Xinjiang, China. In: Wikimedia Commons [online] 6. 9. 1987. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 2.5 ES (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/es/legalcode.es>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kazakhs_people.jpg.
  22. Salarská svatba v Xunhua (Qinghai). Zdroj: Carter D. Holton. A Salar Muslim wedding in w: Xunhua, China. Photo taken in Jishi, Qinghai Sheng, China. In: Wikimedia Commons [online] Únor 1932. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Salar_muslim_wedding_in_Xunhua.jpg.
  23. Yugurská rodina u fotografa v Lanzhou (Gansu). Zdroj: ralph repo. This is probably a Yugur family, looking at their hat and ornaments, see the modern version here. In: Wikimedia Commons [online] 6. 11. 2009. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY 2.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Family_In_Lanchow%2C_China_1944_Fr._Mark_Tennien_Restored.jpg.
  24. Tibetská dívka z Amda (Gansu). Zdroj: Archiv autora (foto Adam Dušek).
  25. Tibetský čchamový tanec v kláštře Labrang (Gansu). Zdroj: Archiv autora (foto Adam Dušek).
  26. Klášter Ganden v centrálním Tibetu. Zdroj: Archiv autora (foto Pavel Šindelář).
  27. Tibetský mlynář mele ječmen (AO Tibet). Zdroj: Archiv autora (foto Pavel Šindelář).
  28. Tradiční qiangské obydlí (Sichuan). Zdroj: Philippe Semanaz. Qiang traditional house near Baodinggou Nature Reserve, Sichuan, China. In: Wikimedia Commons [online] 12. 6. 2006. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY 2.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Qiang_Traditional_House.jpg.
  29. Fenghuang – starobylé město obývané etniky Tujia a Miao. Zdroj: Archiv autora (foto Pavel Šindelář).
  30. Baiští muži kouří tabákovou cigaretu pomocí tradiční vodní dýmky. Zdroj: Archiv autora (foto Zdeněk Komrská).
  31. Baiské ženy jdou na trh. Zdroj: Archiv autora (foto Zdeněk Komrská).

32. Venkované z etnické menšiny Yi. Zdroj: Sariw. Yi people. In: Wikimedia Commons [online] 30. 5. 2007. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Yilocals.jpg>.
33. Yiská žena ve svátečním kroji. Zdroj: Zoharby. A Yi woman in traditional dress. In: Wikimedia Commons [online] 22. 6. 2005. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Yi_woman_in_traditional_dressing.jpg.
34. Dívka z etnika Lisu (Thajsko). Zdroj: Steve Ewans. Lisu woman. In: Wikimedia Commons [online] 23. 11. 2007. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY 2.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/legalcode>). Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lisu002.jpg>.
35. Lahuská žena. Zdroj: Steve Jurvetson. Lahu woman in traditional clothes, sitting on the ground next to a fire and a sleeping dog. In: Wikimedia Commons [online] 30. 12. 2007. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elderly_Lahu_woman.jpg.
36. Haniské ženy z vesnice Laomeng (Yunnan). Zdroj: Takeaway. Hani minority ladies at Laomeng Market, near Yuanyang, Yunnan province, China. In: Wikimedia Commons [online] 1. 12. 2007. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hani_ladies_in_Laomeng_village_Yunnan_China.jpg.
37. Lijiang, domov etnické skupiny Naxi. Zdroj: Arian Zwegers. The Old Town of Lijiang has a history going back more than 800 years and was once a confluence for trade along the old tea horse road. The Lijiang old town is famous for its orderly system of waterways and bridges. The old town of Lijiang differs from other ancient Chinese cities in architecture, history and the culture of its traditional residents the Nakhi people. In: Wikimedia Commons [online] 30. 5. 1995. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY 2.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lijiang%2C_old_town_%286170338646%29.jpg.
38. Naxijská žena. Zdroj: chensiyuan. native old woman naxi nakhi minority lijiang old town yunnan china 2012 unesco. In: Wikimedia Commons [online] datum nevedeno. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:1_lijiang_old_town_old_woman_naxi_nakhi_2012.jpg.
39. Ženy etnika Jingpo v tradičním kroji. Zdroj: Yoav David. Kachin

- traditional dress. In: Wikimedia Commons [online] 29. 4. 2008. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kachin.JPG>.
40. Bulangská vesnice Manpo (Xishuangbanna, Yunnan). Zdroj: Doron. The Bulang village of Manpo, Xishuangbanna, Yunnan, China. In: Wikimedia Commons [online] Březen 2004. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:ManpoVillage.jpg>.
41. Palunagská žena tkající látku (Barma). Zdroj: Jialiang Gao. A Palaung tribal woman near Kalaw, Shan State, Myanmar. In: Wikimedia Commons [online] Leden 2004. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Palaung_Woman_Kalaw_Shan_Myanmar.jpg.
42. Zhuangské ženy v tradičním oděvu. Zdroj: Jialiang Gao. China's ethnic Zhuang people and their costumes, Guangnan County, Yunnan Province. In: Wikimedia Commons [online] Duben 2008. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ethnic_Zhuang_Costumes_Guangnan_Yunnan_China.jpg.
43. Zhuangové sklízí cukrovou třtinu. Zdroj: Rolfmuller. Photograph of Zhuang women harvesting sugar cane in Fusui, Guangxi, China. In: Wikimedia Commons [online] 10. 1. 2011. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zhuang_sugar_cane_harvest.jpg.
44. Žena etnika Bouyei před tradičním obydlím. Zdroj: Yves Picq. china, guizhou, buyi woman. In: Wikimedia Commons [online] Leden 2009. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ethnie_buyi_0274a.jpg.
45. Tradiční dongská bubnová věž. Zdroj: Archiv autora (foto Zdeněk Komrska).
46. Shuiská dívka. Zdroj: Yves Picq. chine, Guizhou, femme de l'ethnie Shui. In: Wikimedia Commons [online] Leden 2009. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ethnie_shui_2404a.jpg.

47. Ženy etnika Miao v tradičním kroji. Zdroj: Archiv autora (foto Zdeněk Komrska).
48. Miaoští hudebníci. Zdroj: Archiv autora (foto Zdeněk Komrska).
49. Yaoské ženy předvádí turistům své dlouhé vlasy. Zdroj: Archiv autora (foto Zdeněk Komrska).
50. Yaoské ženy při práci. Zdroj: Archiv autora (foto Jiří Kučera).
51. (a, b) Původní obyvatelé Taiwanu na dobových fotografiích. Zdroj: John Thomson. *Femme Pepohan de Formose et son enfant*. In: Wikimedia Commons [online] 26. 8. 2010. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Femme_Pepohan_de_Formose_et_son_enfant.jpg; Tsou youth of Taiwan (pre-1945). In: Wikimedia Commons [online] 8. 11. 2004. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tsou_youth_of_Taiwan_%28pre-1945%29.jpg.

Mapy a tabulky

1. Přehled největších etnických skupin v ČLR. Zdroj: Yi Zhou and Matthew Bloch. *Minorities in China*. In: *The New York Times* [online] 10. 7. 2009. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/interactive/2009/07/10/world/20090711-xinjiang.html?_r=2&.
2. Rozsáhlé nečínské etno-kulturní celky v ČLR. Zdroj: *1,000 years of Tibetan culture*. In: *The Conservancy for Tibetan Art and Culture* [online] s. d. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://tibetan.himalayanculture.org/tibetan-culture/>.
3. Přehled etnických skupin jižní Číny. Zdroj: *Indigenous Knowledge and Peoples Network* [online] s. d. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://ikap-mmsea.org/images/ethnicmapchina.jpg>.
4. Přehled oficiálních národností ČLR dle počtu. Zdroj (upraveno): *List of ethnic groups in China*. In: *Wikipedia* [online] 11. 10. 2013. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ethnic_groups_in_China.
5. Lingvistické dělení čínských etnik. Zdroj (upraveno): *Languages of China*. In: *Wikipedia* [online] 27. 10. 2013. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Languages_of_China.
6. Jazykové dělení obyvatelstva ČLR. Zdroj: Varvara Krechetova. 2011. *Economic and Cultural Complexes of China*. Cybergeo : European

- Journal of Geography [online] 23. 10. 2013. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://cybergeog.revues.org/23808>.
- 7a. Dialekty čínštiny. Zdroj (upraveno): List of varieties of Chinese. In: Wikipedia [online] 28. 10. 2013. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_varieties_of_Chinese.
- 7b. Dialekty čínštiny. Zdroj: Wyunhe. Map of sinitic dialect (Simplified Chinese). In: Wikimedia Commons [online] 19. 2. 2013. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_of_sinitic_dialect\(Simplified_Chinese\).svg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_of_sinitic_dialect(Simplified_Chinese).svg).
8. Náboženství Číny. Zdroj: Varvara Krechetova. 2011. Economic and Cultural Complexes of China. Cybergeog : European Journal of Geography [online] 23. 6. 2011 [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://cybergeog.revues.org/23808>.
9. Administrativní dělení Číny. Zdroj: Scott Norris. China province map (labeled). In: Wen in China [online] 2008. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://www.weninchina.com/weninchina/Tools.html>.
10. Autonomní administrativní celky ČLR. Zdroj (podle): Autonomous regions of China, Autonomous prefectures of the People's Republic of China, Autonomous counties of the People's Republic of China. In: Wikipedia [online] 19. 10. 2013. [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_regions_of_China ; http://en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_prefectures_of_the_People%27s_Republic_of_China ; http://en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_counties_of_the_People%27s_Republic_of_China
11. Sinofonní svět. Zdroj: New-Map-Sinophone World. In: Wikimedia Commons [online] 28. 11. 2011. [vid. 2013-11-07]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:New-Map-Sinophone_World.PNG.
12. Číňané v zahraničí. Zdroj (upraveno): Overseas Chinese. In: Wikipedia [online] 4. 7. 2013 [vid. 2013-11-07]. Pod licencí CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Chinese_overseas#Statistics.

Etnografie Číny

Pavel Šindelář

Vydala Masarykova univerzita v roce 2014

1. vydání, 2014

Sazba elektronické verze Štěpán Böhm

ISBN 978-80-210-7050-9